

POSTPRAXIS MEDICA,

S E V

DE MEDICANDO

DEFUNCTO,

Liber Vnus.

In quo, quæcumque prudens, & Christianus Medicus
debet Defuncto præstare, explicantur.

A V C T O R

ANTONIUS SANTORELLVS NOLANVS

Philosophus, & Medicus,

ET IN ACADEMIA NEAPOL

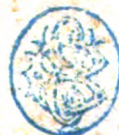
*Primus olim Interpres Philosophiæ, nunc Medicinæ
quam Theoricam vocant, Primarius
Professor.*

g
Cassio Antonio

Libri
Leonatare
MD.

NEAPOLI, Apud Lazarum Scorigium, M. DC. XXIX.

Illustriss. & Excellentiss. D.
D. FERDINANDO
ENRIQUEZ RIBERAE

Alcalanorum Duci, &c.

CONSILII SUPREMI ORDINIS
APVD REGEM HISPAN.

CONSILIARIO,

Et in Regno Neap. Proregi.

ANTONIUS SANTORELLVS. F.

XVLTAT aduentu tuo
Neapolis, Princeps Opti-
me. Vniuersum Regnum
gestit, & te saluum ad nos
delatum esse, gratulatur.
Cælum hoc, hæc ora Cam-
paniæ iure rident; nam sperant, sub te Prin-
cipe, fore vt olim beata. Musæ ipsæ huius
loci indigetes, quæ neglectæ hucutque con-
ticuerant, tuo Princeps aduentu, quasi Apol-
linis adspectu, qui & præesse illis sciat, & ve-
lit, recreatæ, iam ad chorum se expediunt.

§ 2 Quid

**Quid Musas? Quid Urbem, ineptus com-
memoro? Cadaver hoc iamdiù sepultum,
nescio qua vi abdita excitatum reuixit, &
quin in lucem excurreret tuam, detinere
nec potui, neque volui. Nempè rectè noui,
si Custos aderis, si tutator, nullus Vultur ad
laniandum aduolabit, fera nulla adcurreret
ad mordendum, non saga ad maleficia præ-
cideret prælegmina. Neque aliquis temere
ocium accusabit meum, qui quod tempus
dare debuissim uiuis, lugendis dederim mor-
tuis, sepeliendisque, cum sciant, te ex tot, tan-
tisquè negotijs, semper aliquid exprimere
otij, quo ingenio indulgeas, genioque. Nec
re lateat causa otij mei, innocentia nimirum
eruditissimi, & Iuris Civilis scientissimi
Ioannis Alphonfi Sparez, quem ne fallus
testis loederem, à munere semotus meden-
di, mortuis cæpi facere medicinam, ne in
otio torpescerem. Hac spe confirmatus,
hunc mei ingenij sortum, in lucem prodire
permisi. Excipe illum rogo, fove, & me
cum ipso; nam, ut ille tutus, si in sinum: sic
ego foelix, si in animum admittas tuum.
Vale.**

Ad

Ad Lectorem.

NON me latet, benigne Lector, (nam si id lateat, lateant necesse est pariter mores huius temporis) quam facile futurum, vt expositum hoc cadauer, plerisq̄ graue oleat; lacerentque: quin etiam me ipsum, qui expono, rideant. Dicit enim quispiam, vix eminens titulo inspecto. Vt ingenuè fatear, fefellit nos, & veluti aues inani fundæ sonitu territasti; excitaras enim ad strepitum vnum tituli, tandem thesaurus, vt verbo veteri, dicam, carbones fuere. Subirascitur alius amarulentus, superciliosus, & amoeniores Musas auersatus, ò indignum facinus clamat. Tantum nè tibi otij est, vt Poetas lectites, versuumque miriades, vt opus excreseat, hinc inde compiles? Ridet hic, atque oscitat; & quæ, inquit, tibi, mi homo, cum mortuis lis est? quod tibi certamen cum æthere cassis? Dum viuit, monet Comicus, hinc minem noveris: dum mortuus est, quiescas. Desine igitur mortuis medicari, egregius mortuorum medicator. Hæc, mi Lector, atque hisce similia, effrenata, ne dicam aculeata licentia mihi passim obstrepent, certò scio: sed obstrepent. Quid illis facias? sine amabo te, latent more suo: vox vna, atque irrita ventis, præterea nihil; si enim cicadam natura sua garrulam ala præhendas, claritùs, atque enxius obstrepet: præsertim cum immeritò omnia hæc obtrudant: veras nugas, nugas meras, & in quibus, nil nisi aculeum deprehendas; Nam quod de otio conuiciator obijcit, vltro do, atque condono; laudatum enim illud,

Quod caret alterna requie, durabile non est.

& ò bellè Democritus, sæuioris vitæ assiduitatem arguens, vitam sine festiuitatibus, longam viam dixit, sine diuersarijs. Quin vegeta, & stentia ingenia, quo plus recessus sumunt, eo vehementiores impetus edunt. Aptè Statius,

vires infligat, aliq̄ue

Tempestina quies: maior post otia virtus.

Cur igitur quis me reprehendat, aut quis mihi iure succenseat si quantum alij tribuunt intempestius contuuijs, alexæ, pilæ, & cæteris voluptatibus corporis: quantum, & tu (vt inter hos restim interea, vnà simul ductes) maledicendo; tantum mihi egomet, animi etiam recreandi causa, genialibusque quibusdam horis, nec operarijs, in amoenioribus musis recolendis, dum vacat, interea sumpsero?

Sum

Sunt iustus, leuia, inania: sint, nec inficior: iustus do, & vendito. Improbis in illis labor? nullus: in libellusum tamen congeffi ex tempore, & qui modo pagella, vix vna, libellus, nescio quo pacto paulatim in dies iam inde adolefcit, inter manus (heu iam inde, nam diu est, cum) musto, & si honesto carcere detineor. Quid facerem? sederem compressis manibus fata mea deplorans? minimè verò

ea enim sola voluptas,

Solamenque mali, de collo fistula pendet.

Et velut industrius, frugique agricola, dum magno misceri murmure Cœlum incipit, dum hyems ignaua colono, infestat omnia, omnia vastat: securus, nec segnis, si cœlum interea seque, dum fedet ante focum, gracili ficellam texit hibisco; sic fofo, dum vacat, tempus non perdere: nec ludere, si ludo. Inutilia nec sunt: quid garris? Defuncto enim medicari, & Medici esse, & Christiani Medici, mox ostendam. Cantonem appofui (eia supposui) faciendum fuit; Si enim prisca, & antiqua tractanda sunt, ex prisca conquirenda, eruenda: hæc verò cum antiqui Poetæ præsertim adducant, Poetas ipsos, vt plurimum adducere cogor. Cantonem si feci, Phrighiones sum imitatus, qui è varij coloris filo, vnum aliquod aulæum efformant: licet non modo colorem (absit iactantæ Verbum) sed, & quasi spiritum, vitamque indidi. Rides, & scripserunt ait, multi de re ista: fateor, sed ni fallor, historicè tantum, non physicè, causas nempe rerum afferentes: neq; hoc ordine, sed prout fors se obiecit ipsa, nec litem lite resoluo, sæpe enim iudicium, & coniecturam interponam meâ, & præstitit, non modo colligere, sed feligere. At qui tu demum titulum ad tuam saluam, nec facere, nec ipsi operi, cohære obtundis. Quod ignoras reprehendis miser. Quid quæso hianti ore ex titulo, iam diu expectas? si vocem ipsam tituli ignoras: poenitus, eia ad cœpundia: iam senex, Pedagogum adeas: consulas Calepinum. Tu verò de balsamando fortasse Defuncto barbarè dixisses barbarus. O qui pedagogus tradaris barbaro, qui vb: te femoralibus exuerit, saligno fuste plectat, contundatque. Sed quo digressus? Cesson plura maledico benedicere. Verum illud est. Contumelia, & obtrectatio, sæpe animis tranquillissimis patientiâ extorsit. Quare mittamus, mi tu, rabulas istos: in peristilijs anfasti obambulent: in tenebris, cum ad cuiusque splendorem caligent. Tu (tibi enim eadimus Lector) si quid vacuus sub ymbra Iusi, hoc habes quidquid illud fit. Si quid incoctum do, condona, neque nocturnum in scirpo quæras: non enim ex ijs sum, qui perfectissimè me scribere censeam, sed in eo numero, me repono, qui & scribendo proficiunt, & proficiendo scribunt. Vale.

cœpundia

1

I.N.

INDEX CAPITVM

Quæ in hoc opere continentur.

- D**icendorum materia, ratio, & ad Deum preces, cap. 1. pag. 1. Sint ne curanda cadauera. Quorumdam sententia assertur, rejicitur: & vera probatur. cap. 2. pag. 2.
- Cur debeant curari cadauera. Viuentium ne gratia, an mortuorum, cap. 3. pag. 6.
- Pertineat ne ad medicum curare Cadauera, cap. 4. pag. 10.
- Dicendorum ordo, & operis totius typus, cap. 5. pag. 12.
- Sint ne fato functi osculandi, ubi non pauca de causis, seu osculi usu, cap. 6. pag. 13.
- An claudendi vs oculi, os, partes demum omnes componende, cap. 7. pag. 16.
- Flexibilitatis, inflexibilitatis natura, causa: curud mortui ferè omnes rigeant, alij contra flecti interdum soleant, cap. 8. pag. 19.
- Possit ne naturaliter Defunctus qui obriguit: flecti, quod factum producit in P. Andrea Castaldo Theatino. cap. 9. pag. 23.
- Sint ne conelamandi mortui. Veterum sententia assertur, & rejicitur. cap. 10. pag. 25.
- Num deflendi mortui. Varie de re ista sententia, cap. 11. pag. 27.
- Fletus natura, cause, vsus. cap. 12. pag. 30.
- Absoluitur disputatio de Iachrymis, & ad principalis difficultatis decissionem via sternitur, cap. 13. pag. 33.
- Afferat ne mors aliquid mali, an cõtra exoptanda. cap. 14. pag. 39.
- An eousque in morte alicuius debeamus tristari, ut defleamus. cap. 15. pag. 40.
- Quantum lugendum, & quomodo, cap. 16. pag. 43.
- Sint ne morientium crines, qui in vertice tondendi, & num a crinibus robur, vita, cap. 17. pag. 46.
- Sint ne lauandi mortui, & a quibus, ubi non nulla de usu lotionis apud veteres, cap. 18. pag. 51.
- Possit ne cadauere sanguis naturaliter fluere, aut excrementa prodire, cap. 19. p. 54.
- Qua vi moueantur excrementa defuncto iam homine. Quorumdam opinio assertur, & rejicitur. cap. 20. pag. 55.
- Soluuntur rationes pro contra-ria sententia adductæ, assertur.

INDEX CAPITVM.

- tur causa incrementi pilorum in mortuis, nigredinis, & cruentationis, cap. 21. p. 58.*
- De causa concretionis sanguinis, & fluxibilitatis, cap. 22. pag. 64.*
- Num ratio, qua monstratum est, posse à cadauere sanguinem naturaliter fluere, quia è vulnerato Christi latere, sanguis exiuit, & aqua, sit sufficiens, cap. 23. pag. 69.*
- Sit ne cremandum corpus extinctum, & lotum. Veterum. praesertim vero Romanorum sententia afferitur, & quid faciendum statuitur, cap. 24. pag. 72.*
- Qua arte veteres combusti cadaueris cineres collegerint. Varia adducuntur sententia, & vera probatur, cap. 25. pag. 75.*
- Sint ne humanda cadauera. Varj Gentium ritus afferuntur. Damnatur submersio, suspensio, & humatio probatur, cap. 26. pag. 77.*
- De sepultura loco: Domus ne esse debeat, ager, an Templum: & quale in urbe, an extra urbem, cap. 27. 82.*
- Sint ne condenda cadauera in templo patrio, an quodcumque indiscriminatum sit modum, cap. 28. pag. 88.*
- De elatione cadaueris. Quomodo facienda cum pompa, an extra pompam, cap. 29. p. 90.*
- Debeant ne cereorum delatores in funere admitti: ubi de usu cereorum, cap. 30. p. 92.*
- Debeant ne in funere admitti Tubicines, Tibicines, Campana, Cantores, Praefica, Imagines, cap. 31. pag. 94.*
- De Campanarum origine. An in D. Paulinè debeat referri, cur dicta sit Nola, & Nolanorum stemma sit Campana, cap. 32. pag. 97.*
- Qui, quot, & quomodo debeant deferre Defunctum, cap. 33. pag. 102.*
- Vestitus ne, an nudus: sectus an discopertus debeat offerri Defunctus. cap. 34. pag. 104.*
- Quomodo, & quando offerendus Defunctus. cap. 35. p. 106.*
- Ratio dicendorum connectens dicta dicendis, cap. 36. p. 109.*
- Quid putredo, alteratio ne, an corruptio, cap. 37. p. 109.*
- Causa nam corruptio putredo, seu de subiecto putredinis, pag. 111.*
- Fiat ne putredo corrupto calore naturali, & proprio, seu de causa putredinis, pag. 114.*
- Intendatur ne calor in putredine, an remittatur, pag. 116.*
- Fieri ne possit putredo à frigido ambiente, pag. 119.*
- Fieri ne possit eadem ab humido, aut sicco ambiente, p. 120.*
- Fiat ne quoque ab interna frigiditate mixti, pag. 121.*
- Sit ne putredo idem, quod coactio,*

INDEX CAPITVM.

- coctio*, pag. 122.
- Cur ex putridis quaedam animalia fiant**, pag. 124.
- Cur multa, & exigua, cur virulenta**, *ibidem*.
- Fiat ne putredo ab externo ambiente, & quid eius nomine intelligendum**, pag. 125.
- Preseruandi cadaueris à putredine ratio**, cap. 38. p. 127.
- Exiccandi cadaueris ratio, & num exenterandum**, cap. 39. pag. 128.
- Quoto à morte die exenterandum sit corpus, seu de certis mortis indicijs**, cap. 40. pag. 131.
- Ex qua materia, & quomodo condiendum cadauer**, cap. 41. pag. 134.
- Sit ne cadauer quodcumque exenterandum, & condiendum. Pars negatiua defenditur, ac docetur cur quaedam cadauera diu incorrupta seruentur, & num idem sanguini contingere possit**, c. 42. pag. 138.
- Ratio muniendi cadaueris ab ambientis iuiuria: an condendum in arca, quali, & num alia cum ipso**, cap. 43. pag. 141.
- De monumenti qualitate, seu titulo**, cap. 44. pag. 144.
- Debeat ne tumulus floribus respersi, aut coronari Defunctus, ubi multa de coronis**, cap. 45. pag. 147.
- Sint ne epula tumulo inferenda**, cap. 46. pag. 152.
- Sint ne lampades suspendenda ad sepulchrum, ubi multa de cereis, & igne**, cap. 47. pag. 157.

Finis Indicis Capitum.

I N D E X

Rerum notatu digniorum, quæ continentur in hoc opere.

A

- A** Cerra quid, pag. 107.
Aer an putrescere possit, & quomodo cum sit corpus simplex, pag. 111.
Alces vngula dextri pedis posterioris, facultatem habet aduersam epilepsiæ, pag. 47.
Ambientis nomine quid voluerit Arist. in definitione putredinis, pag. 125.
Andræ Castaldi Theatini mira à morte flexibilitas, causæ, pag. 23.
Animalia cur gignantur ex putridis 124. Cur multa, & exigua ibid. Cur varia, pennata testacea, virulenta, ibid.
Animal possit ne viuere citra spirationem, & quamdiù, pag. 131.
Aqua an contineatur naturaliter in hominis mortui pericardio, pag. 68. Cur, & an in pericardio viuentis habeatur, ibid. Quomodo gignatur propè calidissimum viscus, pag. 69. Quem habeat vsus, pag. 333.
Aqua an putrescere possit, & quomodo, pag. 111.
- A
- B**eaata Virgo an immodice fleuerit vnigenitum suum, 43.
An in spasmodum inciderit, dum Christo crucem baiulanti occurrit, 44.
Bruta an lacrymas fundunt, p. 40.

C

- C**Adauera an curanda, pag. 21.
Quam ob causam viuentium ne, an defunctorum, p. 6. An à medico, p. 10. An cremandum, an sepeliendum, leg. mortui.
Cadauera Ægyptiorum, cur tamdiù incorrupta conseruentur, pag. 135.
Cadauera quædam, cur diù incorrupta conseruentur, p. 138.
Cadauera fulmine percussorum, cur non putrescant, pag. 139.
Cadaueri siccando, quæ conducant, 137. An omnia exenteranda, & siccanda, p. 138. Quo pacto præseruanda ab iniurijs aeris, pag. 141.
Cadauer an in arcula concludendum, pag. 142. Quali ibid. An aliud sepeliendù cù ipso, ibid.
Cadauera innocentù, quæ in Templo D. Mariæ Annunciatæ ostenduntur Neapoli, supernaturaliter fuere hucusq; seruata, p. 141.
Campanæ pulsus laudatur in funere, pag. 95. Quoties pulsanda, ibid. Quam ob causam, ibid.
Campana cur Græcis, Turcæ, subditis interdicitæ, ibid.
Campana habet vim tempestates sedandi, pag. 95. Vnde hoc habet, ibidem.
Campanæ pulsus an dæmones pellat, & quam ob causam, ibid.
Campanæ pulsu maleficia impediri, crediderunt veteres, p. 96.

Cam

I N D E X.

Campana, cur ita dicta, pag.97.
 & 100. cur Nola, &
Campanile Nolarium, ibidem.
Campanæ vsus varius ibidem.
Campana cur vtantur pro stem-
 mate Nolani. An eius sono Ci-
 cadæ ab agro Nolano fuerint
 expulsæ, pag.101. & 102.
Capilli in mortuis, qua ratione
 crescant, pag.58.
Capilli qui in vertice, an sint causa
 roboris 48. Cur abradunt Iu-
 dices, cum torquent maleficas,
 ibid. Cur ijs abrafsis amiserit
 fortitudinem Sampson, Dido
 vitam, ibidem.
Catalepsis, à qua causa, pag.21.
Cecalæ oppidum, cur ita dictum,
 ibidem.
Cereorum vsus in Ecclesia, qui
 nam, pag.92. An ad funus co-
 honestandum admittendi, ibid.
 Cur Prælati Poetis, & Impera-
 toribus, 94.
Charontem, cur Portitorem ap-
 pellauit Poeta, pag.142.
Cicadæ, an vnquam fuerint in
 agro Nolano, p.101.
Cicadæ aliarum mutæ, vocales aliarum:
 & cur, ibidem.
Christus viuens ne, an mortuus
 lancea fuerit vulneratus, pag.67.
Christi Cruci affixi imago defe-
 renda in funere, pag.96.
Cœmiterium, cur sic dictum,
 pag.93.
Concretio quomodo à calore,
 pag.65.
Cor cur fletu leuetur, pag.34.
Cor veneno perempti an possit
 comburi, pag.139.
Coronæ vsus quis nam, pag.149.
 Cur tributæ conuiuus, ibid.
 an mortuis concedendæ, p.150.

Cur Sacerdotes continuo coro-
 næ sacram in capite gestent,
 ibidem. Differentiæ earum-
 dem, ibidem.

D

Depositum, idem quod de
 spe positum, pag.28.
Dolori quas ob causas succumbi-
 mus, pag.43.
Durities à quot causis, pag.20.

E

Elementa an possint putresce-
 re, pag.111.
Epitaphium qua ratione differat
 ab Epicedio, noenia, pag.145.

F

Ferialium dies, cur sic dicti,
 pag.152.
Fletus quid, pag.30. Qua ratio-
 ne differat à mœrore, planctu,
 & luctu, ibid. à qua causa, p.31.
 An proprius hominis, pag.41.
Flexibilitatis, & inflexibilitatis na-
 tura, pag.20. Causæ ibidem.
Quomodo mortuorum pro-
 pria, ibidem.
Funus, cur sic dictum, pag.93.
Funus duplex, censorium, & tran-
 slatitium, pag.90. Quid vnum-
 quodque, ibid. Sollemne cur
 censorium sit dictum, pag.91.
 Quot personæ ad hoc accurre-
 bant, ibidem.
Funeris curatores, cur salitores
 dicti, pag.137.

I

Ignis, cur inter honores Augu-
 stales habitus, pag.158. &
 inter diuinos, ibidem.

L

Lachryma quid, pag.30. Qua
 ratione differat à iudore, &
 vrina, ibid. An sit signum in-
 ternæ mœstitiæ, ibid. Cur ita
 dictæ

I N D E X.

dicta, pag. 31.
 Lachrymarum materia an in oculis, corde, & cerebro, p. 33.
 Lachrymæ quomodo eliciantur à tristitia, & gaudio, p. 34.
 Lachrymæ an Brutis concessa, pag. 40.
 Lazari resurrectio vere fuit miraculosa, & quam ob causam, pag. 134.
 Lexus quid, pag. 43.
 Libithina Dea quid, pag. 11. & 129.
 Libithinarij quid, pag. 11. & 129.
 Lotionis usus quis nam apud Romanos. Hebræos Christianos, pag. 51.
 Lucernæ cur appensæ arboribus, pag. 93.
 Luctus immoderatus damnandus, pag. 43.

M

M Anelphi opinio de lachrymis, 35.
 Mausolæum quid, 144. Cur ita dictum ibidem. Damnatur, ibidem.
 Medicina, i. medica ars.
 Medica ars tres ne partes habeat, & quas, pag. 1. An debeat curare cadauera, pag. 10.
 Medici, an seruorum loco habitati ab Ægyptijs, pag. 11.
 Mixtum an intereat vstione tantum, & putredine, pag. 123.
 Mixtum duplex, homogenum, heterogenum, 126. Illud non est intrinsecè putrescibile, heterogenum contra putrescit intrinsecè, ibidem.
 Monumentum quale extrui debeat 145. An admouendi tituli, ibid. Cur sic dictum, pag. 7.
 Moriens, & coiens, cur oculos at-

tollit, pag. 16.
 Morientibus oculi an claudendi, pag. 17. Oculos claudere clara luce cur natis interdictum, pag. 18. Cur claudendi ab ijs, qui mortuo coniuncti, ibid.
 Morientibus os nullo modo claudendi debet, pag. 18.
 Morientium crines qui in vertice an tondendi, pag. 46.
 Mors duplex ex Platone, pag. 50. Quæ expectanda, quæ procuranda, ibidem.
 Mortui an osculandi, pag. 13.
 Mortuorum rigiditas à qua causa, pag. 21. & 23.
 Mortui an conclamandi, pag. 25. quoties conclamati 26. Cur conclamati, ibid. An desendi, 27. & 40. Quoties desecti à Romanis ibid. A quibus ibidem. Quantum lugendi p. 43.
 Habeant ne aliquam animæ facultatem, pag. 55. & 58. Cur terrâ leuim mortuis præcabantur antiqui, pag. 59. Aquam, salutabant, pag. 59.
 Mortui quando ad sepulturam efferendi, 106. Cur Romani humationem differrent, ibid. Noctu an diu efferendi defuncti, pag. 108. Infantes cur semper noctu sepeliebant, pag. 108.
 Mortui qua ratione possint vindicari à putredine, pag. 107.
 Mortuos, & conuiuas vngere, in more fuit Romanis, pag. 107.
 Mortuos cur vngebant Romani ibidem si vrebant.
 Mortui quidam, cur à morte nigri fiant, 59. Quomodo quædam partes ipsorum mortæ, ibidem. An possint cruentare naturaliter

I N D E X.

- turaliter*, pag. 54. Cur hoc faciunt ad homicidæ præsentiam, pag. 60.
- M**ortui repente, non sunt statim sepeliendi, pag. 133. Quoto à morte die sepeliri debeant, ibidem.
- M**ortis certa indicia quæ, pag. 131.
- M**ortui qua ratione siccandû ne putrescant, pag. 128. an exenterandi, ibid. Quoto à morte die hoc faciendû, pag. 131.
- M**ortui an coronandi, pag. 147. Cur nõ coronarint prisçi Christiani, ibid.
- M**ulieres cur facillè lachrymentur, pag. 34.
- M**umia quid, pag. 135.
- N
- N**ares cur citius putrescant, quam caro, pag. 140.
- N**œnia quid, pag. 28.
- N**ugæ, cur voratæ sunt nœniæ, pag. 28.
- N**utricum cantilenæ cur sint Nœniæ dictæ à quibusdam, p. 28.
- O
- O**culi cur claudantur in somno, pag. 16.
- O**sculi vsus varij, pag. 14. & infra.
- P
- P**lica laborantes cur crinibus attonsis læduntur, pag. 49.
- P**ollenctor quid, pag. 11.
- P**ræfica cur sic dicta, pag. 28. An conducenda in funere, pag. 96.
- P**rudentes cur raro lachrymantur, pag. 32.
- P**ueri cur facillè lachrymentur, pag. 34. & 42. Cur lachrymare conducat, ibidem.
- P**utredo, alteratio ne, an corruptio, pag. 109. Quid voluerit Arist. quid Gal. 110. Sit ne naturalis corruptio, 111. Cuius nam corruptio sit putredo, ibidem.
- P**utredinem quæ arceant, quæ inducant, pag. 136. & 139.
- P**utredo elementorum an diuersa à putredine mixtorum, p. 112.
- P**utredo an fiat corrupto calore naturali, & proprio, pag. 114.
- P**utredo intendat ne calorem, an remittat, pag. 116. An fiat à frigido ambiente, pag. 119. Ab humido, aut sicco, 120.
- P**utredo fit à calido ambiente, non tamen vt cumque calido, pag. 120. Non fit à frigiditate interna mixti, 121.
- P**utredo an idem quod coctio, pag. 122.
- P**utredo an ab externo ambiente calido, pag. 125.
- R
- R**hinceros cornu habet facultatem aduersus venena, p. 47.
- R**igiditas quomodo à frigiditate, pag. 22.
- S
- S**acerdotum cantus admittendus in funere, & quàm ob causam, pag. 96.
- S**anguinis concretio, à qua causa, pag. 64.
- S**anguis ceruorum, cur non concrefcit, ibid. Cur non pituitosus, & aquosus, ibid. Cur non concrefcit in venis, pag. 65.
- S**anguis concretus cur eliquetur, ibidem. An possit denuo concrefcere, pag. 66.
- S**anguis Sancti Ianuarij an naturaliter concrefcit, & eliquetur, ibid. An possit diù seruari incorruptus, pag. 140.
- Sanguis

I N D E X.

Sanguis è latere Christi an naturaliter prodierit, pag.67.

Sepultura quem vsum præstet mortuis, quem viuentibus, pag.6.

Sepulchro an lampades suspendendæ, pag.157.

Silicernium quid, pag.152.

Siticines quid, & cur sic dicti, pag.94.

T

Titulus quid, pag.145. Cur dictus est nomen, p.146. An

tumulo apponendus, ibid.

Tumulus an spargendus floribus, pag.147. An epulæ eidem inferendæ, 152. Cur apponerent veteres, ibid.

V

Vespillones cur ita dicti, pag.108.

Virium robori quot necessaria, pag.48.

Vmbras quid crediderit esse Cicero, pag.156.

FINIS INDICI;

I

POST PRAXIS MEDICA

Seu

DE MEDICANDO DEFVNCTO:

Liber vnus.

Dicendorum materia, ratio, & ad Deum preces.
Cap. I.

Vicūque Medicinae pelagus, in hanc vsque diē trinare studuerunt, tres tantum eius partes perlustrarunt. Primam, quæ ægrotantia corpora curare docet: secundam, quæ benevolentia tuetur, & regit: tertiam, quæ humani corporis, prout bonæ, malæq; valetudini subijcitur, cognitionē complectitur; nam etsi duarum priorum cupiditate tantum teneantur Medici; quia tamen, nisi huc etiam excurrāt, ad exoptatum portum peruenire non possunt; hinc fit, vt ad hanc quoque adpellant: quibus inspectis, tāquam vniuersam Oceani huius, quanta quanta illa est, immensitatem enauigassent, infixis Herculis exemplo, columnis, inscribūt, *Non plus ultra*, cursus quasi finem adepti. Sanè liberè id dicam, angustioribus istis terminis facultatem medicam conclusere

runt: est in orbis huius secessu inaccessus adhuc locus, nec ad vltimum vsque sinum Oceani huius peruenere fortasse, quāquam perlustrasse Vniuersum super bæ se iactēt; si enim quod est in Medicorum optatis (hoc est, vt conualescat æger) contingeret semper, illa esset, quā hucusque autumauerunt metum Medicorum laborum; at quando sæpè ars mōrbi acerbitate deluditur, &, vt ait ille,

Interdum docta, plus valet arte malum,

plus vltra progredi, & de defuncto medicando tractare est operæ pretium. Age igitur *Plus vltra*: commutemus titulum, terminum proteramus, soluamus anchoram, classis quoque diu portum tenuerat, laxemus habenas; aut enim profusus cœcutio, aut ad Medicum spectat, suo fato iam functis, opem ferre, & medicam manū adhibere. Quid rides? quid subfannas? Quia, inquires, fatuū est, velle extinctum curare, &

A homi

hominis omaninè deliri. Haud abnuo, si extinctum eo animo aliquis curare contendat, ut ad vitam restituat; at studero, ne extinctum corpus putrescat, & saniosum fiat, Medicorum est munus, & illud quidem pium; quod ne quis suspicetur, me in gratiam susceptæ disputationis asserere, idè dicturum, si aliam suscepissem materiam scribendam: præteruiat alius, in alienam messem me falcem immittere: absurda tractare, & a proposito Medici aliena: propterea ante omnia disputationis istius necessitatè monstremus, & eamdem ad Medicum pertinere. Tu Deus felix sis mihi sydus: tu Dux, tu Proreta, atque gubernator; tuo enim suffultus auxilio, si agilem mei ingenij cymbulam, ignoto audebo committere mari, portumque spero fore, ut lætus attingam; verè enim ille, verè.

Quisquis secundo nauigari Namine,

Is vel saligno nauigari vimine.

Sint ne curanda cadauera, quorumdam sententia affertur, rejicitur, & contraria, qua affirmat, probatur. Cap. 2.

Nvillam esse cadauerum curam habendam, existimauit Diogenes. Quare imitatus bestias, quas nulla cura sepulturæ sollicitat, inhumatum se proijci iussit; Nam si canes,

ait, *meum lacerabunt cadauer, Hyrcanam nactus fuero sepulturam; sin Vultures, Hyberam; quod si nullum animal accederet, ipsum tempus pulcherrimam fore sepulturam, corpore pretiosissimis rebus, Sole, inquam, &*

Stobæus ser. 120.

Idem rogatus; num seruum, ancillamve haberet, negauit: cumq; ad ecisset percunctator, quis igitur te efferet, si moriaris? *Cui domo, inquit, erit opus.*

Demonastes quoque interrogatus, quomodo vellet sepeliri; *Ne quid, inquit, hæc cura vos sollicitet: scitor me sepeliet.* Incutientibus metum, iacerantur iri à canibus: *Quid, inquit, incommodi, si & moriurus alicuiusm vsui?*

Abiecit eamdem curam Cyrenæus; nam Lyfimaco, crucem munitanti: *Ista, inquit, purpuratis tuis munitare: Theodori quidem nihil interest, huius ne, an sublimè putrescat.*

Cic. 1. Tusc.

Eodem sensu alij multi, Anchises,

facilis iactura sepulchri

Mœcenas.

Nec iumulum cura, sepelit natura relictos.

Virg. 6. Aen.

Alij, de quibus Luc. lib. 7:

tabes nè cadauera soluas: Aut rogas, haud refert: placida natura recepat.

Cuncta sinu: cælo tegitur, qui non habet urnam.

Galli cruentissima clade à Græcis ad Thermopilas affecti, nullas per Caduceatorem poposcerunt inducias, ut suos sepulturæ mandarent, planè

osten-

*Beatri
cit. hum.
p. 569.*

ostendentes, in eorum esse sententia, qui nihil putant interesse, hinc ne tegantur cadauera, an à uolucris ijs, quæ solent ad ipsa aduolare, dilanientur.

Suaderi hæc sententia potest, quia nullus est in cadauere sensus; unde prouerbium, *Mortui non dolent*; & illud iactatum de ijs, qui indecora faciunt, *Mortuum flagellas; mortuum uiguento perungis*. Quæ omnino superuacaneum est, ipsum curare. Salsæq; Diogenes obiurgari quidam, quod inhumatus canibus uellet proijci. *Ponite iuxta me*, inquit, *bacillum, quo abigam*. Cui cum ille: *Qui poteris, nihil sentiens? Quid igitur, ait, ferarum lanatus oberis, nihil sentiens?* Nec minus falsè alius ea ratione sepulturam reiecit, quia sentienti onus est terra: nihil sentiēti, superuacaneum. Hinc Lucret. lib. 3.

*Proin cum videas, hominem indignariet ipsum,
Post mortem, fore ut, aut putrescat corpore posto,
Aut flammis interfiat, malisue ferarum.
Scire licet, non sincerum sonare,
atque subesse
Cæcum aliquem, cordi stimulum:
quamuis neget ipse
Credere se quemquam sibi sensum, in morte futurum;
Non ut opinor enim, dat quod promittit abundè,
Nec radicitus è uita se tollit, & icit,
Sed facit esse sui quidam superiuscius ipse.*

*Viuis enim sibi cum proponit, quisque futurum,
Corpus uti uolucres lacerent in morte, seraque
Ipse sui miseret, neque enim se diuidit hilum
Nec remouet satis à proiecto corpore, & illum
Se fingit, seu iuque suo contaminat astans.
Hinc indignatur, se mortalem esse creatum,
Nec uidet in uera nullum fore morte alium se,
Qui possit uiuis sibi se lugere peremptum.*

Contrariâ nihilominus sententiam, quæ cadauera esse curanda docet, ueram, piam, ac propterea amplectendâ, communis sensus suadet: ac primo Sancti illi Patriarchæ, Iacobus, Abrahamus, Iosephus, & alij, qui non solum illa sepelienda curarunt, sed de transferendis ijsdem, grauissima madata dederunt. Suadet secundò Christus, qui nedum sepeliri, sed glorioso condi sepulchro uoluit. Quo tempore item Sancti Apostoli Petrus, & Paulus, sūt passi, ex Oriente fideles, ad repetenda ciuium suorum corpora aduenerunt, quæ ad catumbas tocata, dū inde conueniens, ciuium multitudinè attollere niteretur, sic fulgure, & tonitruis esse exterita, ut amplius auferre, & aliò traducere non sit ausa. Proinde Romani illa sepelienda curarunt. Diuis quoque Ianuarius, cum inhumatus Puteolis inter dumeta laceret, in somno homi-

*Greg. 1. 3.
ep. 5. 34.*

Maximela in hist. Puteol.

A 2 nem,

nem, qui Neapoli ad balnea Puteolana se cōtulerat, est hortatus, vt corpus suum sepulturæ mandaret; estq; pro beneficio certā sanitatem pollicitus: tanti esse ei videbatur iactura sepulchri. Nimirum viderat nostrā Matrem Ecclesiam, non tantū animabus Sanctōrum preces fundere, sed & eorum corpora, immō & corporum minimas particulas, thecis inclusas argenteis, honorificè habere. Hinc Constantinus Imperator certum quorundam numerū efferendis defunctis, curandisque constituit; cuius exemplū alij pientissimi Principes sequuti, et priuilegijs multis munerī huic mācipatos honestarunt, & certam ijs mercedem constituere placuit, ne vel graues mortuis sepulture essēt, aut cognatis defuncti dispendio. Nempē boni illi Principes suo subiectos imperio homines, nedum viuos, sed mortuos curabant. Neque verò hanc humanitatis procurationem Ethnici neglexere, immo multo pluris fecerunt; Athenienses enim decem Imperatores suos, & quidem à pulcherrima victoria venientes, capitali iudicio exceptos necarunt, quod militum corpora, sœuitia maris interpellante, sepulture mandare nō potuissent. Romanorum exercitus vndecimum habebat faccum, in quē vniuersa legio aliquid iubebatur conferre, eam, vt refert Vegetius, ob causam, *Ut si quis ex conubernalibus dese-*

cisset, de illo vndecimo sacco, ad sepulturam ipsius promeretur expensa. Idem Romanus exercitus, sextum post cladis annum, *trium legionū ossa, nullo noscente alienas reliquias, vt suorū humo tegetet, omnes vt coniunctos, vt sanguineos, aucta in hostiū ira, n.asti simul, ac offensi condidere.*

Omnes demum milites, sæpè pactum cum hostibus de sepeliendis cadaueribus iniuere, eamq; ob causam, datas sæpè inducias, omnes ferè historici contestantur. Vnde nō est cur miremur, Platonem de iustitię generibus agentē, non omisisse quod pertinet ad defunctos; & Aristotilem cēsuisse, iustos esse, hominibus vita functis, opem ferre, quàm viuis; nam si milites, quibus, vt ait Pœta, nulla fides, pietasq; sepulture curam non abiecerit, cur modò abiciant illam Plato, Aristotelis, alijque Philosophi cū doctrina, tū pietate clarissimi? Equidem omninō à pietate, & communi omnium sensu aberrare eos omnes censuerim, qui aliter senserint; idcirco enim Pœtalia, Iusta sunt dicta, quia iustū est, Iusta facere, soluere, peragere. Et verò vsque adeo id naturæ, & rationi consentaneum est, vt veteres non tantū humanorum cadauerum, sed & brutorum quoque susceperint curā. Ægyptij enim & crocodillos, & alia, bruta cedri condiebant liquore, quo seruariēt diutius. Xantippus domesticos canes curauit mandandos; equas Cymon Atheniensis;

Tacit. lib. ann. 1.

Cassiod. l. 2. var. c. 19. & 22. Liv. l. 32.

Baron. romano 3. anno Christi 336.

Valerius Max. lib. 9. c. 8. circa finem.

Libro 2. c. 20.

Plin. lib. 8. c. 42.

nienſis: equum ſuum Cæſar Dictator. Alexander verò nõ ſolùm voluit honorare ſepulcro, ſed & urbem quamdam Bucephalam, ab eo ibi condito, nominavit. Populus quoque Romanus, coruum humano aſuefactum ſermoni, Tyberiumque, Germanicũ, & Drufum ſalutantem, non tantùm honorificè ſepeliit, ſed occiſorem ſaxis obruit. Ceruus Sylviæ, qui violatus vulnere, bella ſeuit inter Troianos, Latinosque, roſis meruit, tumultoque ornari; vnde à Statio dictum,

Et volucres babuere rogam, ceruusque Maronis.

Iovius l. 13. ſue hiſt. in fine.

Selimus demum, vt ad noſtra tempora descendamus, equo ſuo, cui Catabulo .i. atræ nubis nomẽ ſuit, ad Memphim mortuo, Alexandri Magni exemplum ſequutus, condidit ſepulchrum.

Neque obruiſſe bruta, & his officijs proſequi, ſatis ijs eſt viſum, ſed & elogia quidam ſepulchro addidere: vnde vetus epigramma,

Lib. 3. epi gram. veter.

Quod potui, poſui tibi fida catella ſepulchrum,

Digna magis celi munere, quàm tumuli.

Candenti ex lapide, hæc tibi conuenit urna: fuiſti

Candida tota fide, candida tota pilo.

Si cælum, vt quondam canibus patet, hæud tua terras

Incendet, ſed, ver ſtella perenne dabit.

Nec contempſere noſtri, ſed eundem ſunt morem mutuati ab Antiquis; extat enim hodie ſelis tumulus in domo Franciſci Petrarchæ, quæ in Arqua municipio Patauino videtur, hoc elogio decoratus.

Etrufcus gemino vates exarſit amore:

Maximus ignis ego: Laura ſecundus erat.

Quid rides? diuina illam, ſi gratia formæ,

Me dignam eximio, ſecit amore fides.

Si numeros geniumque ſacris dedit illa libellis,

Cauſa ego, ne ſæuis muribus eſca forent.

Extat & hoc epitaphium, auctore Maiolo, in villa quadam prope Bononiam.

Furem allatrani parcens taciturnus amanti:

Sic placui Domino: ſic placui Domine.

Circumferuntur & alia, ſed luſus gratia ſcripta, non tamẽ inſcripta. Muretus in mortem cuiuſdam Mulæ.

Cave tibi Viator

Ad Mulæ tumulum Tueri

Ne temere accedite.

Ore riſit. Pede luſit

Dorſo tulit. Omnia belle

Vixit ann. vij

Et alius in mortem Gruis.

Hic iacet vetula Grus.

Gaude Mus, gaude Sus,

Hæud vobis iam amplius

Roſtro erit inſenſa Grus:

A. 3. Plej

*Plorent Domina, & Dominus,
Quod Gracilipes non ludei plus.
Grues plāgite, Pigmæi plaudite.*

M. DC. XIV.

*Aelianus
l. 5. c. 49.*

Bruta quin etiam ipsa se inuicem sepeliunt, nam Elephas Elephanti, si occurrat mortuo, non vltra progred̄ tur; quam promuscide terram hauserit, & cadaueri iniecerit: vt propterea Plinius admittendus, nō sit, qui præte homines, solis Formicis hoc tribuit, ob̄itus eorum, quæ idem lib. 11. c. 18.

*Lib. 11.
c. 30.*

scripserat, habet enim Apes quoque defunctas efferre, funerant. umque more exequias comitari. Et nos contemnemus curā defunctorum? Contemnamus potius eorum arrogantiam, qui sepulturam contemp̄sisse videntur: quāquam citati supra auctores nequam cōtemp̄ere; neque enim ausi sunt dicere, non esse id faciendum: sed si fortē non fiat, nullum esse incommodum.

*Libro de
vero Dei
cultu cap.
11.*

Itaque, vt restē aduertit Lactantius, in ea re non tam precipientium, quā consolantium funguntur officio; vt si fortē id sapienti aduenerit, ne se ob hoc, miserum putet; nihil enim mali accidere homini, nihilq; boni adimi priuatione sepulturæ, sufficienter monstrauit Augustinus, & inter recentiores Perrenius cap. 14. Genes. disput. 5. ea ratione, vt alias mittam, Si ea, quæ sustentandis viuētib; sunt necessaria, sicut victus, & amictus, quāuis cum graui afflictione desint, non frangunt in bonis perferendi, tolerandique

*1. de ciu.
Dei 11. et
13.*

virtutem, nec eradicant ex animo pietatem, sed exercitatum faciunt fecundiores: quāto magis cum desint ea, quæ curandis funeribus, condendisq; corporibus defunctorum adhiberi solent, non efficiunt miseros in occultis priorū sedibus iam quietos? Galli quoque haud quidem contemp̄erūt sepelire eos, qui in bello occiderant, quod sepulturam nihili faciēdam putarent, sed vt maiorem suā de immanitate opinionem iniicerent hostibus, & terrorem, vt Pausan. in Phocic. Nec demum Lucr. sepulturam contemp̄sit, sed eos irridet, qui eam idcirco procurabant, quia aliquem supereffe sensum in mortuo opinabantur.

At dices nullus est in cadauere sensus: fateor, propterea videndum, cur illa curanda, cur non debeat sepultura contemni.

Cur debeat curari cadauera, viuētiū ne gratia, an mortuorum.

Cap. 3.

Viuētiū gratia sepelienda esse cadauera, non defunctorum, opinatus est Senec. *Epist. 92.* Vt corpora visu, & odore fœda, amouerentur, alios terra obruit, alios flamma consumpsit, alios lapis ossa redditurus inclusit. Non defunctis, sed nostris oculis parcimus. & paulo post. Vt ex barba capillos detonsos negligimus, ita ille diuinus animus egressurus hominem, quo receptaculum suum

suū desertur, ignis illud exurat, an fera distrahant, an terra contegat; nō magis ad se iudicat pertinere, quā secundas ad editum infantem. Eamdem videtur probasse sententiam D. Aug. hæc enim habet 1. de Ciuitate Dei 12. *Curatio funeris, conditio sepulturae, & pompa exequiarum, magis sunt vinorū solatia, quā subsidia mortuorum.*

Sed aliud est conditio sepulturae, & pompa exequiarum; aliud sepultura, & exequiæ. Pompa, viuorum gratia est inuenta: sepultura & viuus, & facto functis proficua. Quos vero præstet vsus viuētibus, quos defunctis, non ita conspicuum, & propterea declarandum.

Existimauit Senec. loco supra cit. quod spectat ad primum, impulsos ad condenda cadauera viuentes, ne tetro eorum odore inficerentur. Assentitur Senecæ, ex parte Giraldi. credit enim hinc ortum sepeliendi morem, postquam iam coetus hominum ciuitates constituit: rusticos, ac siluestres alia causa inductos censet, ut id facerent, eamque esse retur, ut posteri sibi quoque moriendū esse admonerentur, restetque propterea, ac sanctè viuendum.

Sed longè diuersum monumentum est à sepultura: illud quidē mortalitatis nos monet, nam monumentum sic dictum, quia monet mētem: sepultura illum præstat vsum viuētibus, quem Seneca innuit: præter hunc, nullum alium agnosco; enimvero & dispersim viuē-

tes, occurfu cadaueris visu, & odore sœdi læduntur. Quare conducit omnibus, utcumque viuant, illa sepelire. Cur præstet idem facere gratia defunctorum, est nunc consequens dicere.

Putarunt antiqui, conferre sepulturam ad quietem animæ eius, qui fato est functus: nimirum credebant, non posse eius animā quiescere, cuius corpus nondum erat humatum, sed. fursum, deorsumque perpetua inquietudine diuagari. Hinc Homer. hæc Patroclum Achilli dicentem inducit,

Me terra propera mandare, ut limina pandas

Umbrarum, unde anima exturbant, prohibentque suorum

Miseri cœtui, stygiaeue innare paludes.

Per loca semita sita, per & officia Ditis oberro;

Da dextram misero, nec Auerne limina rursus

Transsiliam, ut placidis semel ignibus ossa quiescant.

Quem imitatus Virg. 6. Æneid. ait,

Hæc omnis, quam æternis inops, inhumataque turba est.

Portuor ille, Charon: hi quos vehit unda, sepulti;

Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluentia

Transportare prius, quā sedibus ossa quiescant.

Centum errant annos, volitantque hæc litora circum;

Tū demum admissi, stagna exoptata reuisunt.

Propterea Palinurus, cum

Λ 4 ven-

Lib. de
var. sepel.
rim.

ventorum, & fluctuum ludus esset, sepulturam obnox, eam tantum ob causam, ab Ænea petit:

Sedibus, ut saltem placidis, in morte quiescam.

At verò rectè D. Thomas 4 sent. dist. 45. q. 2. art. 3. ad 3. ubi hanc refert sententiam, Paganorū errorem vocat; neque enim sunt animæ transietandæ: neque ullus est Portitor, cui animarum deuchendarum curâ sit demandata; ut præterea credâ, neque illos fuisse usque aded stolidos, ut id senserint, sed hanc commentos fabellam suspicor, eandem ob causam, ob quam multa pati apud inferos, prauæ mêtis homines confinxerunt. Quare, ut isthæc attollere sunt conati, ut pœnarum timore coercerent prauos: sic multa pati animas inhumatorū finxere, ne superstitibus curam sepulturæ abijcerent. Cur verò centum annos errare, Poeta dixerit, Platonem sequutus, qui id primùm docuit, vide Rhodiginum lib. 22. lect. antiq. c. 14.

Quod si hanc ob causam sepultura mortuis nō conducit; quidnam emolumenti inde ijs accedit?

Putant nostri, ut patet ex D. Tho. cit. loc. conferre mortuis sepulchra, quia eorum intuitu, excitatur memoria mortuorum; vnde fundemus preces, pro animabus ipsorū: quod confirmant D. Aug. autoritate, qui monumenta, ided sic dicta putat, quia monent men-

tem; sed vsus hic monumenti est, non sepulturæ. Puto ergo cōferre, quia esto corpus nihil sentiat, animus tamen mori nescius, iniqua corporis conditione tristatur, honore lætatur. Virg. 6. Æneid.

Constitit Anchisa satus, & vestigia pressit.

Multa putans, fortemque animo miseratus iniquam;

Cernit ibi mæstos, & mortis honore carentes.

Ducor quoque multis experimentis, sed ne lectorem fatigem, afferam duas tantū historias, quarum alteram Plinius receniet; narrat alteram Constantinus Presbyter in vita S. Germani Antifiodorêsis, quæ apud Surium habetur tom. 4. mense Iulio, habet ille libro 7. epist. ep. 27. ad Suram, hæc ad verbum:

Erat Athenis spatiosa, & capax domus, sed infamis, & pestilens: per silentium noctis sonus ferri, & si attenderes acrius, strepitus vinculorum longius primò, deinde proximo reddebatur.

Mox apparebat idolon, senex macie, & squallore confectus, promissa barba, horrenti capillo: cruribus compedes, manibus catenas gerebat, quatiēbatque: indè inhabitantibus iristes, diræque noctes per merum vigilabantur: vigiliâ morbus, & crescente formidine mors sequebatur. Nam interdū quoque quamquam abscesserat imago, memoria imaginis oculis in hærebat: longiorisque causa timoris, timor erat. Deserta indè, & damnata solitudine domus,

domus, totaq; illi monstro relicta: proscribebatur tamen seu quis emere, seu quis conducere, ignarus tanti mali, vellet. Venit Athenas Philosophus Athenodorus, legit titulum: auditoque pretio, quia suspecta vilitas, percunctatus, omnia docetur, ac nihilominus, immo: tanto magis conducit: ubi capit adesperascere, iubet sterni sibi in prima domus parte, poscit pugillares, stylum, lumen: suos omnes in interiora dimittit, ipse ad scribendum, animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens auxilia simulacra, & inanes sibi metus fingeret. Initio, quale ubique silentium noctis, deinde concuti ferrum, vincula moueri: ille non tollere oculos, non remittere stylum, sed obfirmare animum, auribusq; pretendere: tum crebescere fragor, aduētare etiā, ac iam ut in limine, iam ut intra limen audiri: respicit, videt, agnoscitq; narratam sibi effigiem: stabat, innuebatque digito, similis vocanti: hic contra ut paululum expectaret, manu significat, rursusque ceris, & stylo incumbit: illa scribentis capiti catenis insonabat: respicit rursus idē, quod prius, inuentem: nec moratus, tollit lumen, & sequitur. Ibat illa lento gradu, quasi grauis vinculis, postquam deflexit in arcam domus, repente dilapsa, deserit comitem, desertus herbas, & folia concepta signum loco ponit. Postero die adit magistratus, monet, ut illum locum effodi iubeat. Inueniuntur ossa inserta catenis, & implicita, quae corpus quo, terraque putrefactum, nuda, et exesa reliquerat vinculis: collecta pu-

blicē sepeliuntur: domus postea ruitē conditis manibus caruit. Hæc Plinius.

Audi aliam. Cum sanctus vir in loco quodam spectris infesto moraretur intrepidus, subito ante os legentis adstitit umbra terribilis, & paulatim sub oculis intuentis erigitur. Parietes etiā saxorum imbribus colliduntur. Tunc verò deterritus lector, praesidium Sacerdotis implorantis, qui statim profiliens, effigiem terribilis imaginis intuetur, & praemissa obsecratione nominis Christi, imperat, ut quis esset, quidve illic ageret, fateretur. Qui protinus terrificā vanitate deposita, voce humili, more supplicantis, eloquitur, se, comparemque suum auctores fuisse multorum criminum, insepultos iacere, & ob hoc inquietare homines, quia ipsi quieti esse non possunt. Rogat, ut pro eis Dominū precaretur, quantum recepti requiē mererentur. Ad hæc vir sanctus indoluit, imperatque, ut locum ostenderet, quo iaccerent. Tum verò, cereo procedente, dux umbra prægreditur, & inter difficultates maximas ruinarum, in tempestate nocte locū, in quo proiecti fuerunt, indicauit. Ut verò mundo redditus est dies, circumiectos incolas inuitat, hortatur ipse operis maturator insistens: rudera tumultuariè superiecta, ad tempus rastris auulsa, purgantur. Inueniuntur corpora fusa sine ordine, ossa ferreis adhuc nexibus illigata. Ad legem sepultura fossa dirigitur, membra exuta vinculis, lintets induuntur, humus superiecta componitur, oratio intercessionis impenditur, requies

requies defunctis obtinetur: ita ut post eandem diem, sine ullo terroris indicio, domicilium frequentato habitatore sterneretur.

Cur verò sepulturæ honore anima afficiatur, Imperatores Theodosius, & Valentinianus in lib. leg. nouell. tit. 5. ingenuè fatentur se ignorare. Puto ego gaudere, quia est aliquando eo, vnde mortis imperio discessit, reuersura. Quare dolebit, si quæ fuit, quæque futura est eius sedes, contemnatur: lætabitur si quæ eius cura habeatur. Præclare August. 1. de Ciu. 13. *Si paterna vestis, & annulus, vel si quid huiusmodi, tanto carius potteris, quanto erga parentes affectus maior; nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ utique multo familiarius, atque cõiunctius, quàm qualibet inuolumenta gestamus.*

Conferet id facere tertio, quia prodrũ sacræ Theologiæ Professores, illa cad uera à Demone posse assumi, quæ non sunt iustis exequiis expiata. Ex quo factum, vt Patres antiqui cadauerum expiationem excogitarint, vnde lustrali ea aqua aspergunt, thure suffiunt, sacris orationibus exorcizant, cereis benedictis illustrant, ac demum sacro loco sepeliunt. Ne itaque assumatur sacro loco condenda. Cur verò Christi Corpus sepeliri voluerit Deus: (nulla enim ex causis adductis habet locum) an vt certi omnes fierent, verè mortuũ fuisse: quare & surrexisse; an ob aliã causam, nõ est nostri instituti,

modo inquirerẽ. Si quis huius facti causam velit noscere, consulat D. Thom. 3. p. & expositores ibidem.

Pertineat ne ad Medicum curare cadauera.

Cap. 4.

PARUM refert nosse curanda esse cadauera, nisi insuper constet, pertinere hoc ad Medicũ, non esse alterius partes. Propterea, postquam constat de primo, examinemus, an id spectet ad Medicum; nam si alterius munus sit, hoc præstare, temerè à nobis suscipietur hic labor, & iure reprehendere, nos quiuis poterit, quod aliena curemus, & vt prouerbio fertur, in aliorum messem, immittamus falcem.

Non pertinere ad Medicum curare cadauera mōstrant hæc apertè. Constat hoc primum ex medicæ facultatis limitibus, quæ, vt communis omnium sententia fuit, in hoc tota versatur, vt sana seruet corpora, ægrotantia curet. Vnde Auic. prima primi, *Medicina, inquit, est scientia, qua humani corporis dispositiones noscuntur, ex parte, qua sanatur, vel infirmatur, vt habita sanitas conseruetur, amissa recuperetur.* Arist. 30. sect. problem. 7. *Propter quid vsque ad sanitatem negotiantur Medici; macrescunt enim, deinde ex hoc desiccant; deinde sanitatem faciunt, postea hic stant. Vtrum non amplius possibile ex hoc fieri aliquid, aut si possibile alterius scientiæ?* Con-

Conſtat hoc ſecundò gen-
tium ſerè omnium authoritate ;
nam Romani, qui curandis fu-
neribus multum ſtuduerunt
Lybithinarijs curam hanc de-
mandarunt. Erant autem Ly-
bithinarij, qui in æde Lybithi-
næ præerant locandis, venden-
diſque ijs, quæ neceſſaria erāt,
pom-pam inſtructoris funebre.
Lybithina, Dea in cuius æde
vendebantur, & locabantur ea,
quæ ad ſepulturam ſpectabāt.
Erraui, corrigam me : deman-
darunt hanc curam Pollincto-
ribus. Erant verò Pollinctores
ſerui Lybithiniorum, pollin-
ciendis, hoc eſt abluendis, vn-
gendis, & conſuendis cadaue-
ribus deſtinati, vt Feſtus, No-
nius, Varro, & alij. Vnde Vi-
pianus ff. de inſitor. act. ait,
*Si Lybithinarius, quem ſeruum
pollinctorem habuerit, iſque mor-
tuum ſpoliauerit; dandam in eo,
quaſi inſitoriam actionem.* At
verò Pollinctores, ita dicti, vel
à polliciendo corporibus, vel,
vt Gruterò placuit lib. 1. de
iure manium cap. 15. quia mor-
tuis os, polline obſtruerent, ne
ſuior appareret extincti, ſunt
longè diuerſi à Medicis, &
multò ignobiliores. Iſdem de-
mandarunt hoc munus Ægy-
ptij, vt patet ex Diodoro.
Non ergo ſpectabit ad Medi-
cos id moliri. Nec putandum
eſt aliter, quia cap. 49. Genef.
legitur, Iosephum cogitantem
cadaver ſui patris condire, ſer-
uis ſuis Medicis id præcepiſſe;
nam quâquam litera hebraica
legat, Medicis, græca tamen

traductio, quæ tenenda, Lybi-
thinarijs legit, vt Pererius eo
loco. Vbi notandus idem; nam
cùm nomē Medici, improprie
poſitum eo loco doceat, ex eo-
dem poſtea vult colligere, ſer-
uorum loco apud Ægyptios,
eſſe habitos Medicos.

Eſt contra, quod ſuadet,
Medico eſſe munus hoc dele-
gandū; vt enim methodo exe-
quetur, quod quæritur, præſci-
re neceſſario oportet, quid pu-
tredo; quæ ipſam inducendi
vim habent, quæ coercere, ar-
cere. At hæc omnia Medici
explorata habent: cæteris in-
comperta ſunt, & ignota. Qua-
re huius partes erunt curare
cadauera.

Quid dicendum? diſtinctio-
ne poteſt ſis iſta facile dirimi,
& rationibus adductis hinc in-
de, ſatiſferi. Proinde ſciendū,
tria eſſe neceſſaria curando ca-
daveri. Primum eſt, indagare
media apta, & opportuna ſeo-
po huic conſequendo. Secun-
dum, inuenire materiam reme-
diorum, quæ Medici cenſuere
opportuna. Tertium, admo-
uere remedia, & conſulta quæ-
que ſeſtinâter, & dexterè exe-
qui. Primum de Medicis; nam
quamquàm præcipuus eorum
ſcopus ſit, proſperam ſanitatē
tueri, emédare aduerſam: nihil
tamen vetat, quin ſecundario,
huc quoque manū extendant;
nam ſi ad Medicum pertinet,
quamdiū corpus incolume vi-
uit, ſeruare, & tueri; cur non
eiſdē partes fuerint, vbi ex-
tinctum fuerit, ſeruare à putre-
dine,

Lib. 2.
cap. 5.

dine, nec permittere, vt diuini Architecti nobilissimum opus, vilissimi fiat esca vermiculi? habet enim pars ista summam affinitatem, cum ea, quæ præstet sanitati tuendæ; quare cum in priori insudent Medici, est rationi consonum, vt in hac quoque adlaborent. Secundum quod libithinaris antiqui dabant, dandum hodie aromatarijs. Tertium quod antiquitus Pollinctores præstabant, concedendum Chyrurgis. Ita esse distribuenda hæc munera, probarem facillè, ni luce meridiana id esset clarius. Quare, ne faculam soli, me mutare, quis dicat, & in rebus, cuique compertis, tempus inuititer terere, nihil aliud addam.

*Dicendorum ordo, & operis
totius Typus.
Cap. 5.*

QVanti sint momenti in disciplinis, seu discendis, seu docendis ordo, nullus est, vel parùm in aliqua facultate versatus, quin experius fuerit. Neque aliquis est pectore tam immiti, & aspero, quin ordinatis motibus oblectetur. Argumento sint pueri, qui vix dum nati, modulis permulcentur. Quid pueros spectandos monco? omnes delinimur numeris, qui ratum, ordinatumque modum componendi habent. Vnde cum ordinatè laboramus, com-

medimus, bibimus, naturam,

viresque nostras seruamus augemus: inordinatis motibus male afficimur. Notauit quoque Arist. in probl. viam ignotam longiorem videri. Ne itaque per ignota procedentibus, disputatio ista longior videatur, aut ob defectum ordinis obscura: operepretium me facturum, putauit, si antequàm propositum aggrediar, & agenda, & ordinem agendorum proponam.

Est animus integrum conseruare cadauer; non itaque debet comburi, sed humari: non in propria domo, quemadmodum Ægyptij consueuerunt, sed extra, & eo in loco, qui minime omnium sit putredini expositus, vt quantum fieri potest temporum contranitur iniurijs. Nec tantùm conseruare est animus, sed illud quoque in votis, ne incutiat deformitate horrorem. Ergo componendum primo est illud, deinde efferendum. Vbi elatum ad locum sepulturæ fuerit, suscipiemus curandum. Habebit itaque hæc tractatio tres partes. In prima agemus de Compositione cadaueris. In secunda de elatione. Continebit tertia curationem eiusdem. In compositione tria considerabimus, an os, oculique claudendi, quo pacto partes singula componi debeant: an lauandum, vngendum. Et quoniam id primum facere Antiqui consueuerant, osculari nimirum defunctos, hoc quoque examinabimus. Com-

posito

poſito cadauere, de elatione, mox eſſet agendum; neq; enim aliud eſſe debet ordo doctrinæ à naturæ ordine, præſertim, cùm facilitas non ſuadeat mutare: Verumtamen, quia *Ægyptij* domi condebant cadauera, vrebant alij, propterea cogemur duas diſputationes interponere: altera erit, an ſint humana cadauera, an vrenda: ſecunda erit de loco ſepulturæ. Et quoniam monſtratur extra domum, & vrbem eſſe humana cadauera, idcirco de elatione dicemus. Dicemus autem tria. Conſiderabimus primû quæ & quot perſonæ ad efferendum conuenire debeant. Videbimus ſecundo, quomodo ſit efferendus Defunctus: vt an veſtitus, an expoſitus, an ſandapila. Tempus tertio elationis perpendemus, vt an noctu, an die, an ſtatim à morte, an poſt ſeptimum diem. Deductum ad locum curare docebimus, hoc eſt vindicare, quantum fieri poteſt à putredine, quod quia conſequi nullatenus licet, ni conſtet primum, quæ natura putredinis, quæ cauſa illam inferendi vim habeant, quæ coercendi, compescendi, ar-cendi; hoc primum attingemus, deinde accingemur nos operi, cuius gratia cuncta alia præmiſimus.

Sint ne fato functi osculan-di. Cap. 6.

POſquam monſtratum ſupra à nobis eſt, non eſſe modo aliquo abijcienda cadauera, ſed quantum fieri poteſt, diligenter à Medico curâda, eſt nûc conſequens, propoſitum aggredi. Tradenda itaq; methodus conſeruandi cadauera, & componendi; neque enim ſtudendum tantum eſt, ne mox extincta putreſcant, ſed ne deformia appareant; Quoniam verò apud omnes vſus inoleuit oſculandi Defunctos; propter hanc rationem, ne quis ob oſcitantiam, id à nobis omiſſum ſuſpicetur, an ſint defuncti oſculandi, examinabimus primum.

Oſculabantur Hebræi, Romani, & cùm priſci, tùm noſtri temporis Chriſtiani. Conſtat primum ex cap. 50. Gen. Nam mortuo *Iacob*, ruiſt *Ioseph* ſuper faciem patris, ſens. & de oſculans eum. De Romanis mox idem monſtrabitur; nàm quod noſtri idem faciant, ſi quis eſt, qui ignoret, hunc certè neceſſe eſt, in rerum plane omnium ignoratione verſari: alia tamen cauſa, vt id facerent, impulit Romanos, alia Hebræos, nec non Chriſtianos. Oſculabantur Romani, nedum mortuos, ſed morti iàm proximos, vt exciperent animam ad labra accurrentem; putabant enim per os, tamquam per patulam quâdam ianuam euolare; hinc

Cicero

487. Cicero notat Verrem, quod miseris pernoctantes ab extremo liberorum complexu exclusisset, cum nil aliud optarent, nisi ut filiorum extremum spiritum, excipere liceret. Optabant hoc autem, quia morientibus gratum, ut patet ex illo Ouidij. *Sospite te saltem moriar, tu mea condas*

Lumina, & excipias hanc animam ore pio. & illo

Non animam apposito fugientem excepit hiatu.

quem morem imitatus Tassus, sic inducit Herminia loquentem, cum Tancredo in mortis confinio posito, occurrisset.

Tass. lib. 19. c. 109. *Pietosa bocca, ch'è solei in vita*

Consolar il mio duol con tue parole:

Lecito sia, ch'anzi la tua partita,

D'alcun tuo caro bacio, me consoli;

E forse all'hor, s'era à cercarlo ardita,

Quel dauì tu, c'horà conuien, ch'io inuoli,

Lecito sia, c'horà ti stringa, e poi

Versi lo spirito mio fra' labri tuoi. & lib. 2. c. 35.

Et ò mia morte auenturosa, à pieno,

O fortunati miei dolci martiri;

S'impetrerò, che gionto, seno à seno,

L'anima mia nella tua bocca spiri.

Fuit, & alia huius moris causa;

nam si ad colligendum spiritum exhalantem dumtaxat, id fecissent, moribundos dumtaxat essent osculati: at constat hoc factum, non tantum in mortis confinio, sed & ponendis in rogam, dabant oscula, ut patet ex illo Tibulli, l. 2. eleg.

Flebis, & arsuero positum me Delia lecto

Tristibus, & lacrimis, oscula mixta dabis.

Quare alia afferenda causa est; quam esse illam reor, ut scilicet moribundis, quasi discelsuris, darent veniam; solebant enim Romani peregrè profecturos, & qui Urbem repetere osculo excipere, dimittere reque. Vnde notat Neronem

Tranquill. quod neq; adueniens, neq; proficiscens, quemquam impertinerit osculo, ac ne resalutarit quidem: & in laudatione Traiani Plin. *Gratum erat cunctis, quod Senaturosculo exciperes, sicut dimissurosculo fueras.* Quia: ergo. iisdem mors quædam peragratio est habitata; vnde mortem, abitionem dicebant, & illud frequens in tumulis, abiit, non obiit; quemadmodum peregrè abeuntes; sic mortuos osculo dimittendos putabant.

Ob eandem causam fecere id Hebræi, nec non Christiani, nam quod ad colligendum prodeuntem è corpore spiritum, nequaquam id præstiterint, clarum; siquidem erat illud ijs exploratum, animam esse cuiusvis materiæ expertem;

&

Vide Rho dig. lib. 4. lect. antiq. cap. 3. Lips. 2. elect. c. 6.

& illud ridiculum , per os ,
tamquam per ianua[m] exire .
Contra verò certum eſt , con-
ſueviſſe eodem , & diſceſſuros
oſculo dimittere , & redeuntes ,
occurſantesq[ue] ſeu amicos , ſeu
cognatos excipere oſculo .
Conſtat primum ex cap. 1.
Ruth , & cap. 20. Act. A poſtol.
verſ. 37. ſecundū ex c. 18. Exod.
verſ. 5. cap. 4. verſ. 27. Gen. 9.
verſ. 13. & alijs multis locis .
Hinc Iudas proditurus Ieſum ,
tradidit hoc ſignum dicens , quā-
cumque oſculatus fuero , ipſe eſt ,
tenete eum ; Nempè ſeceſſerat
Iudas : rediens itaque , Ieſum
erat oſculaturus : proinde di-
xit , quemcumq[ue] oſculatus fue-
ro ipſe eſt , tenete eum ; quia
occurrentes oſculo ſalutabant :
& Chriſtus de negato ſibi oſcu-
lo conqueſtus eſt cum Simo-
ne . Eſt pariter certum Chri-
ſtianoſ eadem cauſa impulſos ,
vt id facerent ; ne tamen gratis
id dictum reprehendat ali-
quis , adducam ad hoc cōpro-
bandum iuculentiffimum te-
ſtimonium Grethſerij , *Habeo*
inquit , tractatum manuſcriptum
de primatu Pontificis , in quo
hec reperi . Cum Græci ad mor-
tuum ſepeliendum conuenirent ,
amici , & cognati accedentes ,
oſculum præſtant ſinguli , tam-
quam licentiam accepturi , &
hæc verba adiecebant . Vade ,
cum natura nos vocauerit , ſe-
quemur te .

Oſculatos puto ſecundo te-
ſtandi amoris gratia ; fuit enim
oſculum , tum apud Heb. æos ,
cum Chriſtianos amoris ſim-

bolum . Hinc ſponſa , *Oſcule-*
tur me , inquit oſculo oris ſui : *Baron. to-*
& in ſacrorum celebratione *mo 1. an-*
mutuò olim Chriſtiani hanc *ni Chriſti*
ob cauſam ſeſe oſculabantur ; *45. n. 23.*
deinde ob abuſum , qui irrep-
ſerat , non ſolū ſeparatim vi-
ri , & mulieres , oſculum uſur-
pabant , ſed omninò deſitum
hoc fieri , eiufque loco picta
tabella ad oſculandum pro-
poſita , ne in Eccleſia charita-
tis hoc ſymbolum obliteraretur .
Præterea volens D. Hieronymus
extollere amorem , *In epitha-*
quo Virgo Euſtochium mat- *pb. Pauli.*
trem proſequebatur , *quaſi in-*
quit abſtractata ſuper matrem ſuam
abſtrahi à parente non poterat ,
de oſculari oculos , habere vul-
tui , ſolum corpus complexari ,
& ſe cum matre velle ſepeliri .

Quæcumque tamen cauſa
priſcos illos induxit , vt id fa-
ceret , ſatiùs eſſe arbitror oſcu-
lis parcere ; nàm mortuo , nul-
lius iam uſus : Mox mortu-
rum ſi minus pertuibant , le-
uare certè non poterunt ; certò
de oſculantes offendunt ; nàm
à mortuis , vel in mortis confi-
miò poſitis , non niſi tetri hal-
itus perſpirant : at hi ſunt cer-
to exitio inſpirantibus , inſpi-
rabunt autem ex oſculantes ,
nàm à facie , ore , & oculis ma-
gna fit euaporatio . Nec mor-
turi itaque nec mox morituri
oſculandi . An pietatis ergo
expediat pedes viri ſanctita-
tem clari oſculari , non eſt n-
ſtituti præſentis indagare .

An

ſec. c. 7.

In epitha-
pb. Pauli.

Lib. 1. de-
ſun. Chri-
ſtiani.

*An claudendi vs oculi, os,
partes demum omnes
componenda.*

Cap. 7.

ATtolluntur morientibus oculi, ducit eosdem sursum coiens; deprimit dormiens non absq; philosophorum stupore. Propterea quaesivit Aristoteles 4. sect. probl. 1. *Propter quid coiens, & moriens sursum ducit oculos, dormiens vero deprimit;* summo enim voluptatis astro percullitur coeutes; summis anguntur doloribus morientes. Est morti praeterea simillimus somnus; cur ergo à contrarijs causis affectus similes; ab effectibus similibus, & prope iisdem elatio, & depressio oculorum? Nam in morte attolluntur; in somno, qui morti simillimus deprimuntur.

Putavit primum fieri Aristoteles, quia in morte, & coitu sursum fertur spiritus: sursum autem elatus, & in oculos impetens, sursum illos ducit. Nec opinandum aliter, quod in coitu, ad intimas partes spiritus videantur accurrere; nam quamquam in exordio, & eius progressu, spiritus intrò ad partes genitales trahantur: ad cor tamquam ad arcem conuocentur in morbis vbi tamen coitus ad finem properat, ad mortem morbus, à partibus internis ad extimas, & propriè ad eas, quæ sursum sunt positæ, vt leuium est natura,

feruntur. Feruntur autem, quò intus haud proprio impetu, & suaptè spontè adcurrerant, sed attracti ab anima, ad varios vsus explendos detinebantur: cessante itaque hoc vsu, aut non valente amplius anima retinere, à propria forma mouebuntur: quare sursum, nam igneæ sunt, & aereæ naturæ. Cæterum quod pertinet ad aliam problematis partem, quia anima spiritus intrò conuocat per somnum, hinc deprimuntur oculi, & clauduntur in somno.

Est tamè, quod adhuc scrupulum facit, & difficultatem: nam oculorum clausio, haud fit ex solo spirituum defectu, alioquin non appareret album oculorum in debilibus, nam clauderentur omninò palpebræ. Præterea palpebrarum constrictio est motus; à facultate ergo fiet; non itaque ex spirituum defectu, & contractione. Vnde neque illud, quod subdit tollit difficultatem; *Clauduntur verò propterea oculi, quia humiditas deficit.*

Est & in causa eleuationis, quod adhuc quæras, nam quamquam elatio spirituum potis sit attollere oculos, præsertim si moueantur cum impetu: hoc ipsum tamen dignum est, quod quærat, cur scilicet spiritus à genitalibus partibus in coitu, à corde in morte, resiliant ad oculos.

At prima difficultas facile tollitur, si dicamus, haud putasse

rasse Aristotelem à sola spirituum contractione, oculos submitti, & deprimi, sed ab hac tamquam à causa occasionali, à facultate, tamquam à præcipuo autore; nam destituta spiritibus, & iucundum, & necessarium censet, oculos claudere.

Secunda non ita facile potest explicari, ni dicamus, ad oculos potissimum accurrere spiritus, & a corde resilire, quia ad oculos consueti sunt accurrere; & quoniam magna est inter cor, & oculos consensio, nec minor cum genitalibus: vnde v. demus à multo coitu, oculos potissimum lædi.

Sed quacumq; fiat ex causa, effectus est certus, longaque annorum serie conprobatus. Propterea videndum, an claudere os, & oculos expedit, tum mortuis, cum mox morituris, & membra quæq; componere.

Putarunt ferè gentes omnes, ac primùm Hebr. 1, vnde c. 46. Genes. timente Iacob, ne antequam ad Ægyptum perveniret, itineris longitudine fatigatus, diem suum obiret, hæc illi Dominus, vt hunc metum ex animo deponeret. Ioseph quoque ponet manus super oculos suos: & quamquam non factum tamen fuisse, esto silentio illud inuoluerit sacra scriptura, constans est omnium DD. opinio. Obseruarunt Romani. Plin. lib. 2. cap. 37. Mo-

rientibus oculos operire, rursusq; in rogo patefacere, Quiritium magno riu sacrum est: ita more condito; vt neque ab homine, supremum eos spectari fas sit, & celo non ostendi nefas.

Et à dilectissimis, mortuoque coniunctis factum legimus; hinc Penelope his nititur suum Vlyxem reuocare.

Respice Lacrimæ, & iam sua lumina condas,

Extremum fati sublimet ille diem.

Et Argus quidam læthali- ter vulneratus in bello Iulij Cæsaris contra Mafsilium, cum Patrem suum ætate iam fessum fortè vidisset, hoc ab eo, erga se officium expetiit, ergo.

tacito tan um petis

oscula vultu

Inuitaque Patris, claudenda ad lumina dextram.

Luc. lib. 3

Valerius Maximus lib. 7. fortè inquit, tunc euenit, vt primariæ dignitatis femina sed vltimæ iam senectutis: reddita iam ratione ciuibus, cur excedere vita deberet, veneno consumere se destinavit. Tunc igitur desus Mercurio delibamentis, & inuocato eius nomine, vt se placido itinere, in meliorem sedis infernæ partem cupido haustu, mortiferam traxit potionem, ac sermone significans quisnam subinde partes corporis sui rigor occuparet, cum iam visceribus eum; & cordi imminere esset locuta, filiarum manus ad supremum opprimendorum oculorum officium aduocavit: nostros auiem, tametsi nouo spectaculo stupefa-

B

Ab

*Si erant suffusos tamen lachry-
mis dimissi.* Iure itaque Eu-
riali mater conquærebatur,
quod occiso filio, non licuisset
oculos claudere.

Virgil. 9.
Eneid.

*Nec te tua funera mater
Produxi, pressivè oculos, aut
vulnera luv.*

Meritoq; superstitè filio mo-
ri exoptabat Penelopes; quo-
citra dicebat.

*Dij precor, hoc iubeant, ut eun-
tibus ordines satis:
Ille tuos oculos comprimat,
ille meos.*

Nempè, non parùm mor-
tis acerbiter leniri existi-
mabant, si extremo hoc offi-
cio, nequaquam priuarentur.
Quamobrem non possim vi-
dere, cur fuerit lege Mævia,
seu Mania filijs interdictum
(habetur illa apud Marcum
Varronem) ne oculos paren-
tibus clauderent. Auger, &
illud admirationem, quod
pium esse credat, si id face-
re filij omittat. *In pietate,*
inquit est, ne filij parentibus
luci claro fugillent, hoc est
claudant oculos; nam quod
quidam, per translationem id
dictum existimant, ne scilicet
parentibus maturent mor-
tem, non placet, quia frustra
adderetur luci claro. Pro-
pterea supercor, non esse illud
natis interdictum, ne oculos
parentibus clauderent, sed ne
clara luce hoc faciant; istud
veritum: ac si in tenebris po-
situs filius posset parenti ocu-
los sugillarè.

Sed quorsum claudendæ
fenestræ, & luce amota offi-
cium hoc præstandum? ne-
inquit quidam, morien-
tium oculos intuerentur ad-
stantes. Qui non placent; si
enim hæc legis causa fuisset,
æquum erat cunctis interdi-
cere illud. Proinde obdu-
ctum velarium suspicor, ut
ostenderent, non esse hoc of-
ficium voluntarium, sed ne-
cessarium; nam ob eandem
causam notat Seruius, auer-
sos ad accendendum rogam
accedere solitos.

Sed quidquid alij in re hac
obseruarint, & quæcumq; fue-
rit huius legis causa, frustra
puto claudi oculos morientibus:
os citra evidens detrimen-
tum occludi non posse. Pars
hæc vltima cunctis, ni fallor,
comperta; nam quis vique
adeo Iulcus est, qui non videat,
posse hominem ore intempe-
stivè concluso suffocari? nec
minus aliud certum si perscu-
temur causam, qua moti Anti-
qui, oculos moribundis clau-
debant. Fuit illud in causa hu-
ius moris (in fallor) ne motui
deformes viderentur; nam il-
lud apud eos in laude, uel mor-
tuum, formosum uideri; hinc
Augustus, *eo die, qui supremus*
*illi illuxit, petito speculo, capil-
lum sibi comi, ac malis labantes*
corrige præcepit. Et Cæsar ille
Dictator, *ut animaduertit, un-
diqu; se strictis pugionibus peti,*
toga caput obuoluit, simul sinistra
manu sinum ad macrura deduxit,
quo honestius caderet, & in-

Suet. in vi-
ta Augu-
sti, c. 99.
Idè in vi-
ta Cæsa-
ris, c. 82.

feriore

feriore corporis parte vulnerata.
Plutar. in Pompeius quocq; , ubi undique
gladijs aduersu premi , viraque
manu toga super frontem obdu-
cta, nihil se ipso indignum, aut est
loquutus. aut fecit. Quid Cleo-
patram commemorem? quæ
cum duxisset sat us honestè
mori, quam turpiter viuere,
manu dextera capiti admota,
quo diadema teneret, vt veri-
simile est, perijt. Et Lucretia .

Gal. c. 6.
lib. de the
riaca, ad
Pisen.

Ouidius
2. Fast.

Tunc quoque iam moriens, ne nõ
procumbat honestè
Respicit: hac etiam cura cadentis
erit .

Et 13. metamor. de eadem lo-
quens ait ,

Tunc quoque cura fuit , partes
velare pudendas ,
Cum caderet, castique decus ser-
uare pudoris .

Baron. to
mo 3. ex
Ambros.

Magius
c. vlt. l. 2.
miscell.

Idem nostris quoque decoru ;
unde cum mori decreuisset Pe-
lagia , vt deflorationis pericu-
lum effugeret , matris in gre-
mio fertur ornasse caput , &
nuptialem vestem induisse .

Et Carolus Carafa Cardinalis
Pauli IV. Summi Pont. nepos,
cum sibi intra horæ spatium ,
moriendum esse à Præfesto
satellitum nunciaretur , pur-
pureum poposcit pileum, sui-
que ordinis insignia , quæ ta-
men, quod iam exauguratum,
Præfetus diceret , impetrare
non potuit . Hinc Poeta ,

Morte bella pareo nel suo bel
vifo .

Cum ergo vitrei oculi detur-
pent vultum, hanc ob causam
antiqui oculos comprimētes
putarunt: at verò si viuētibz

comprimas , efflantibus ani-
mam, iteru aperientur. Quare
non erunt hi claudendi moriē-
tibus, sed fato iam functis. Au-
gustinus de matre sua , Cum
animam iam edidisset , preme-
bam oculos eius .

Eodem cum conducat os
claudere, caput directè statue-
re, pedes reducere, leuare, bra-
chia ad pectus deducere ,
isthæc omnia fieri s. adeo ; &
statim ac animam efflauit; nam
vbi obriguerit, aut flecti nulla-
tenus poterit, aut non poterit,
commodè componi Quam ob
causam mox dicere aggrediar.

Flexibilitatis, inflexibilita-
tis natura, cause: curud
mortui ferè omnes ri-
geant: flectantur alij.

Cap. 8.

MOrtuorum membra , ni
 statim componantur, sic
 rigere, vt nullo possint modo
 flecti postea, certum. Quare &
 illud omnium sententia ratum,
 statim ac quis spiritum emisit,
 componi debere . Quæ verò
 huius euentus sit ratio , quan-
 tum obscura , tantum de scitu
 iucunda. Propterea pedem hic
 figere libet, nec vltra progredi,
 donec comperiat, præferim
 cum huiusmodi inquisitio
 non careat fructu; nam cum mem-
 bra defuncti nõ semper rigeant,
 sed quandoque quocq; ver-
 sus flectuntur , ac si viuētes:
 Medicorum. interest docere ,
 nam hos rogant adstantes, na-
 turali ne ex causa , an diuina

B 2 illud .

illud fiat. Sed cū asequi nullo modo id possit, ni exploratæ antea habeantur causæ huius effectus, præstabit hoc facere, factò exordio à flexibilitatis, & inflexibilitatis natura.

Docuit 4. metheor. Arist. ea corpora posse flecti, quorum longitudo in rectitudinem, ex circumferentia, & ex rectitudine in circumferentiam transmutari potest. Habēt itaq; corpora flexibilia analogiā quādam cum mollibus: cum corporibus duris, quæ nequeunt flecti; nā quemadmodū molle, in se ipsum cedens, faciliè excipit quamcumque figuram, sic quæ possunt inflecti, & torqueri; nunc enim si sint curua, diriguntur, nunc directæ intorquentur: & vt mollia sunt sequacia, sic flexibilia corpora, facili quodam modo attolluntur, deprimuntur, & ad latus quodcumque mouentur. Contra dura, vt non cedunt, haud secus inflexibilia: vnde si coneris dirigere, rumpes potius. Videamus proinde à quam causa durities, nam inde faciliè causas colligemus inflexibilitatis: vnde & flexibilitatis; nam vno contrariorum exposito, faciliè alterum innotescit.

Fit durities, aut nō est aliud, quàm localis quædam presentia partium cū resistentia tangenti. Vnuntur interdum hæ partes à frigiditate, quæ cūcta cogit in vnum, & à circumferentia ad centrum deducit, se u homogeneam, siue ætherogeneam illa, naturam habeant;

ducuntur eadem aliàs à siccitate; nam corrumpens illa partes humidiores, sicciore quæque vniuntur. Agnoscit tertio durities, tamquam propriam causam, repletionem, vt quotidie Medici in parte tumefacta; & inflata experiuntur. Hæc intuitus Gal. dixit 5. simpl. c. 5. tribus ex causis posse proficisci duritiem à siccitate; nā hanc ob causam ossa dura euadunt, & alia multa. Subdit eandem fieri à frigiditate concrecente, vt experimur in aqua concreta in glacem. Ponit gigni tertio à repletionem; nam exteta immodicè, nequeunt in se ipsa cedere, cū non detur penetratio corporū. Hanc ob causam repletus saccus fit durus, fit dura lusoria pila exteta flatu, venter noster in tympaniti, in priapismo membrum virile. Ergo & inflexibilitas vel à frigiditate, vel à siccitate; vel à repletionem. Confirmatur, quia quotquot de causis cataleptis egerūt (hoc est eius affectionis, qua qui repente corripitur, in illo permanet habitu, quo est correptus, Paulo auctore lib. 8. c. 10. (Rigiditatem vocarunt Latini, Atabes congelationem) ij omnes ad al quā expositis cōfugerunt. Sic Gal. 2. aphor. comm. 3. à frigida, & sicca intēperie fieri autumavit. Paulus lib. 3. c. 10. à frigida, & sicca materia, in quam trahit Altimaros Galenus; m̄a vapore melancholico Capiuaccus; nam citò solet fieri, dicitur. que.

Horum

Horum inſuper alij à materia fieri catalepfim docēt, quæ intemperiem frigidam inducit, ſiccamue, eaq; ratione ſpiritus, ita torpidos reddit, vt ad neruos accurere nequeant, vt Matth. degrad. Contēdunt alij ab eadem fieri, replendo, & diſtendendo venas, & arterias primum, deinde conſenſione quadam conſimilem affectionem neruis communicando. Quamobrem quia valet replere, & diſtendere, non tantum melancholicus humor, flatusq; , ſed pituita, & ſanguis, contendūt catalepfim, nedum à cauſa frigida, & ſicca fieri, ſed pituita, & ſanguine; nam & hi humores valet replere, & diſtendere: & meo ſenſu rectius; ni enim hoc dicamus, fateri cogemur à frigiditate rigeſcere Catalepticos at nulla obſeruat, neque eſſe poteſt, non enim cor patitur in illo affectu, ſed cerebrū, ſpiritusq; vitales liberè parti cuiusq; comunicantur. Quare, vt in apoplexia nulla obſeruat, frigiditas, ſic nullam in Catalepticis experimur. Quare nō fiet illa à frigida intemperie, neque à ſicca. Primo, quia affectio haud curatur humectantibus. Secundo, quia non poſſet ita breui fieri. Quidquid tamen de re hac ſentiant quique, nam id præſentis loci non eſt diſcutere, conueniunt, & iure Medici omnes, rigiditatis cauſam, vel eſſe ſiccitatem, vel frigiditatem, vel repletionem. Quare & illud fateri eſt conſequens, vel à fri-

giditate rigere mortuos, vel à ſiccitate, aut rigent tertio, quia membra flatuoſa ſubſtātia, aut alia materia ſunt diſtenta. Non eſt hoc ſiccitati referendū, nam quo ſlectatur pars quæq; noſtri corporis, duo requiruntur: Alterum eſt, vt cauitas articuloſum ſit expedita, non repleta, aut diſtenta, nam hanc ob cauſam laborantes chyragra, aut podagra, digitos inſlectere nequeunt, ſlectunt contra, & diſtendunt diſſoluta ſubſtātia, quæ replebat. Requiritur ſecundo, vt contenta, aquoſa ſubſtātia in articulis aquoſa ſeruetur, ita vt diſſuat atque cedat: hnc ubi concreſcit in tophum, nequeunt digiti modo aliquo ſlecti. Nunc verò nullam habet replendi vim ſiccitas: ſiccare poſſet muccoſam ſubſtātia, & in tophum vertere: at non breui, quemadmodum experimur in mortuis. Quare non poteſt à ſiccitate rigiditas mortuorum procedere. Alterutra ergo cauſa, locum habeat neceſſe eſt, aut frigiditas congelans, aut replens ſubſtātia in muſculorum, & artuum cauitate concluſa, aut, quæd plerumque accidere obſeruamus, eſt ytrumq; in cauſa huius effectus. Et quidem cbrigeſcere mortuos à frigiditate, inde aperte deduci poſſe videtur, quia ſuſpenſi, & in vniuerſum ij omnes, qui pereunt ſuſſocati, quonſque caſent, ſlectuntur, inſlectuntur, & que quo verſus mouentur: ybi extincto calo-

re restiterint, ita rigent, ut flecti amplius nequeant. Quare à frigiditate huiusmodi effectus. Facit autem hoc frigiditas multifariam. Potest primo hoc facere replendo; nam cum adstringat frigiditas, eaque ob causam cohibeat cuncta, possunt derenta, quæ antea perspirabant, sic artuum cavitates replere, ut flecti nequeant. Facit hoc secundo congelando aquosam serosamque substantiam quæ in partibus continetur: unde quemadmodum concreta in articulis pituita, & in tophum conuersa, tollit omnino flexibilitatem; sic ubi à multa frigiditate aquosa materia in artibus contenta gelascit, reddit partem illam prorsus in flexibilem.

Habes causas Lector cur mortui rigeant. Examinemus modo an hæc causæ necessario formam cadaueris consequantur, an possit secus contingere, hinc enim deducemus, an mortui quique necessario rigeant, an possint quidam flecti, & distendi.

Videbitur fortasse alicui futurum necessario, ut rigeant defuncti quicumque, nam necessarium est mortui quique frigent: at à frigiditate manat necessario rigiditas. Quare si quis flectatur, à supernaturali causa id fiet.

Censeo contra ego posse naturaliter fieri, ut quidam flectantur, nam non obrigescent necessario omnes fato sub de-

functi. Ut verò hoc verum esse possit facile quisque intelligere, debet idem memoria repetere, quod & si à frigiditate nascatur rigiditas, non est tamen quæcumque; indiscriminatim potis facere conc. etionem, sed immensa, sed summa. Nunc vero non est necessarium. ut mortui quique summe frigiditate euant. Quare poterunt quidam, non alij obrigescere.

Demus secundo per mortem æque frigidus omnes reddi, possunt nihilominus quidam naturaliter flecti, obrigescere alij; Probatur, nam ad effectus cuiusque; productionem, plus valet dispositio passiva, quam robur agentis; quo circa videmus, ne à materia proposita recedamus, liquatum plumbum, ceram, adipemue, statim ac remouentur ab igne, concreescere, aquam non nisi à frigore intenso, quia illa maiorem habent ad concretionem aptitudinem: minorem ista.

At potest facile accidere, ut quidam humidiori substantia scateant, per carnes, aut neruosque dispersa, teri estriori alij, abundant: unde hæc poterit à tanta cadaueris frigiditate concreescere, non poterit illa. Quare hi flecti naturaliter, obrigescere illi. Potest tertio contingere, ut nulla in articulis contineatur humida substantia, vel quia ab immodice vacuantibus est educta, vel quoniam à valida causa exiccante est exhausta: at nulla

exiſtente in artuum cavitatem ſubſtantia, quæ à frigiditate ſuperueniente concreſcere poſſit, expediti illi ſunt, & à quavis cauſa impediēte liberi. Quare vt ſtatuz ex ligno efformatæ ſecti poſſunt: haud aliter illi. Hæc cogitavi in hac difficultate, à nullo huc uſq; agitata, quæ ſi plauſibilia fuerint, gaudebo non parum: ſin diſpliceant; rogo, vt amici corrigant, & veram cauſam afferant; ego enim quæ potui præſtiti, & in gratiam Lectoris beneuoli, artuli.

Poſſit nò naturaliter defunctus, qui obrigit ſecti, quod factum produnt in P. Andrea Caſtaldo Theaſino. Cap. 9.

Concluſeram his Lectori diſputationem propoſitam de flexibilitate, & inflexibilitate mortuorum, neque aliud addendum putaram, nam abſoluiffe videbar, & proſequutus abundè ea omnia, quæ huic difficultati enodandæ neceſſaria cenſebam: quando en me aliò progredi cogitantem, mirus euentus reuocat, & in ſui contemplationem, nolentem trahit, volentem. Dicam quod res eſt, ne te multis morer. Perijt anno hoc 1629. meſe Maij Andreas Caſtaldus Theatinus, vir certè pietate, omnique genere virtutum clariffimus: obijt primum, vt mortuorum

mos eſt, & ſecti à morte non potuit: poſt aliquot deinde horas, ſic manus, brachia, digitiq; cum manuum, tum pedum euafere ſequaces, vt qua parte liberet, facillimè ſecterentur: viuere dixiſſes, nam formæ decorem non amiſerat, non pallor faciem, non liuor vngues aut labia deturparat: & quod vix fidem inueniet apud aliquos, frigus corpus nequaquam occuparat: dicam verbo, dormienti ſimillimus quieſcebat. Cœpi proinde vna mecum cogitare, poſſet ne hoc naturaliter cōtingere, ſ. vt quis rigeat primum, deinde ſectatur; ac diu de re hac meditat. in eam veni ſententiā, non potuiſſe ſolius naturæ viribus iſtud fieri. Deducitur aperte hoc ex dictis: nò tamen in gratiam hæc me ſcribere quis calumniatur, decreui idem pluribus declarare. Fit rigiditas mortuorum, concreta humida, aquæ quæ ſubſtantia per artus diſperſa, Notum hoc cuique vel parum verſato in phyſicis: in gratiam tamen eorum, qui facultati medicæ nomen non dederunt, aduertere placet, naturam indiſſe articulis omnibus noſtri corporis, imò & particulæ cuique deſtinatæ motui, aquoſam quandam ſubſtantiam in gratiam motus. Nempe vt curruum rotæ, ni continuo pingui aliqua ſubſtantia vngantur, aquoſa irrorentur, motu igneſcunt, & breui corrumpuntur: ſeruantur contra, & ad motum prom-

B 4 ptiores

ptiores redduntur humectata: sic pars vnaquæque nostri corporis motui destinata, si siccet, incepta ad motum euadit. Quamobrem arescens lingua, nullo modo loqui possumus, eadem humectata mox possumus. Indidit proinde natura parti cuique, quæ motum aliquem obire debebat, aut pinguem substantiam, aut humidam, aquosamque. Ergo articuli omnes hac fuere donati, quando ij omnes sunt in gratiam motus eadem imbuta est lingua, oculiq; . Hæc quoniam à frigore concrefcit, & frigus cadauer perpetuò comitatur, defuncti ferè omnes rigidi euadunt: ferè inquam, nam cum non quouis frigiditatis gradus concrectioni sufficiat, neq; omnes defuncti eque frigidi per mortem euadant, haud necessarium est, vt omnes rigidi per mortem reddantur. Vbi tamen à frigore obriguere, vt nulla ferè causa potis est calefacere cadauere incolumi: sic neque vlla poterit vnquam facere, vt qui semel obriguerit, rigiditatem deponat, & flectatur. Supernaturalem ergo causam agnoscit, à rigiditate flexibilitas.

Dices. Potest rigiditas fieri à flatu multo in artubus recepto; vt conuulsio quæ vulgo dicitur granchio, nam ab iisdem causis, à quibus durities, fit rigiditas; sed potest durities fieri à repletionem; quare ab eadem rigiditas. At verò cont. ngere potest, vt à morte

artus à replente substantia, seu humor fit, seu flatus, distendantur, & potest deinde contingere, vt eadem alibi seponatur, aut discutiat. Quæ e potest naturaliter aliquis à morte rigescere, dehi flecti, distendi, & in eorum torqueri.

Arguta certè obiectio, sed quam facile quisque inanem inueniet, si mentè causam reuoluat, ob quam mortui rigidi euadunt. Sciendum itaque, quod tametsi rigiditas, si in vniuersum spectetur, possit ab ijs omnibus causis, & prope iisdem à quibus durities excitari, cum sit passio duritiei congenæ, si tamen contrahatur ad causas facientes rigiditatem cadaueris, non habent illæ omnes perpetuò locum, sed fit illa continuò, vel à siccitate per morbum præcedentem inducta, quæ humidam substantiam per artus dispersam incrassauit, aut ab eadem humida substantia ob frigus cadaueris conereta. Hæc ferè semper: quam rarissimè siccitas, raro flatus rigiditatem cadaueris infert. Ergo cum non sit causa, quæ à morte, siccitatem facientem rigiditatem remouere possit: neque vlla fini gi potest, quæ inductam frigiditatem, & à frigiditate concrectionem, inminuere valeat: non potest naturaliter, qui vel qb siccitatem, aut frigus obriguit, flecti postea, & vbilibet moueri.

Ne tamen vllus dubitationi locus supersit, eia demus à flatu

ſtatu diſtendente, & replente obriguiſſe primum Patrem iſtum, mox flexibilem reddi- tum, quia amota eſt ſubſtantia ſtatuoſa, quæ & tendebat, & diſtendebat. Dic quæſo te rogoque: à quo calore ſtatuſ ille diſtendens, in inſenſilem halitum eſt diſſipatus? Cur non & ille diſcuſſus, à quò cæteræ partes obriguerant? An non frigidioreſ extremæ partes? nonnè denſæ magis? & tamen hæ fleſcebantur, crura non fleſcebantur. Qua quæſo ratione frigidioreſ partes ſtatum potuere diſcutere, non valuerunt aliæ minus frigidæ hoc ipſum præſtare? Qui? potuit ſtatuſ per vias, quæ aut nullæ, aut magis imperuiæ exhalare: non potuit idem per crura, per coxas permeare? Certè, ni contendendi magis, quam indagandi veri, ſis au- idus, hunc mirum euentum in cauſam naturalem non refe- res, ſupernaturalem agnoſces. Et quidem ſi diuinando ali- quid affirmare licet, credide- rim facile, idcirco brachia ex- tendere, quo nos omnes ad- moneat, adhuc paratum eſſe eos omnes excipere, qui in ſui ſinum conſugiunt. Obriguit primum, vt mortis imperio pareret: vt pareret amori, fle- cti poſteà cœpit, & diſtendi. Scilicet, nondum eſt extinctuſ ardor ille charitatis, quo viuèſ flagrabat: viget, gliſcit, adhuc æſtuat. Sed quo rapior im- prudèſ, & temerè audeo ar- cana rimari diuina? Inquirant

hæc, quibus altum ſapere eſt datum: inchoatum nos iter proſequamur.

Sint ne conclamandi mor- tui, Cap. 10.

ANtea quàm huic diſputa- tioni me accingam, mo- nendus primum Lector in ve- ſtibus eſt, ne ſtatim eam ob cauſam me reprehendat, quod aliena inferam huic operi, & quæ abſoluendo propoſito, nequaquam conducunt; nam quamquàm, rectè id nouerim, & ingenuè fatear, faciendum tamen neceſſariò duxi; non vt antiquorum de re iſta mo- res attingam, & in medium proferam; fecerunt id alij ab- bundè, nec ſi late: entin tene- bris, noſtræ eſſent partes hæc dilucidare: ſed ne quis ſuſpi- cetur, aut non vidiffè nos quædam, aut omiſiffè turpi- ter, quæ noſtro propoſito cõ- ducere poterant, idcirco hæc infero. Nempè non facilè ſi- bi perſuadet quiſque, aliena eſſe, & abs re, quæ paſſim fa- cere antiqui in funeribus con- fuerant. Cœptum proinde peragamus iter.

Conclamabant defunctoſ antiqui. Id in more apud il- loſ, vel lippis, & tonſoribus notum. Virg. l. b. 6. *Æneid.*

Fit gemituſ: iam membra toro deſſeta reponunt.

& Anna vbi audiuit ſororem læthaliter vulneratam conci- diſſe, *Per medios ruit, ac mo- rientem*

rientem nomine clamat. Cur vero conclamarent, & quoties, hoc non ita compertum, nam sc̄pius conclamasse, nulli dubium. Docet hoc, Icco citato Seruius, habet enim *Seruabatur cadauera octo diebus, & calida lauabantur: post ultimam conclamationem, conburebantur.* Docet idem Apuleius, nam secūdo Mileſior, scripsit, *Ecce iam ultimum defletus, atq; cōclamatus præcesserat mortuus.* Certum est, conclamare solitos simul vt efflasset æger animam. Quid.

Nec mandata dabo, nec cum clamore supremo,

Labantes oculos, conder amica manus.

Factum idem secundo cūm efferebatur. Idem

Postquam se dolor imminuit, mea pectora planxi,

Nec puduit ruptis, exululare comis.

Non aliter, quam si nati, pia mater, adempti,

Portet ad extructos, corpus mane, rogos.

An aliās, non est mihi compertum. Tunc temporis conclamare solitis, deducitur apertē ex vsu ipsius conclamationis. Conclamabant enim si Seruio fides est habenda, quo fierent certi, an esset infirmus fato functus: enimuerō cūm accidisset non semel, vt multi, cum adhuc essent in viuis, fuissent, tamquā mortui ad sepulturam, elati, excitandum clamoribus censuerunt deliteſcētē in corporis latibulis spi-

ritum. Hinc illud Terentij in Eunueho,

Define, iam conclamatum est:

ac si diceret, non est, cur in re ista labores amplius, nām res est desperata. Factum idem putarunt quidam ad detinendam animam fugientem: nām volens Propertius, suum erga Cynthiam amorem attollere, se vitam ad diem prorogaturum scribit, ea inclamante. Vnde ait,

Vnum impetrassem, se reuocante diem.

At poetica amplificatio est: aut si seriō id dictum, idcirco dictū puta, quia ea inclamante, aperuisset oculos, vltimos animam, ad eam intuendam, apponente conatus. Quare, & dixisset; nām illud tempus viximus, in quo vigilamus, hoc est sensuum functiones obimus. Dormientes mortuis magis similes. Vnde Plutarcus, *Viuenti breue tempus homini datum, quoniam somnus, vel nisi publicanus dimidium aufert.*

Et Plinius lib. 7. cap. 50. *Incertum, ac fragile nimum est hoc munus natura, quidquid datur nobis: malignum verō, & breue etiam quibus largissimē contingit, vniuersum vitæ uite tempus inueniuntibus. Quidquod extimatione nocturne quietis, dimidio quisque spatio suæ vitæ viuit? pars aqua morti similis exigitur, aut peior, nisi quies contingit.* Hinc Arist. 1. moral. 1. *Nil admodum à ceteris, diuersi sunt dimidio vitæ tempore felices.* Puto propterea

reâ ob cauſam à Seruio allatâ, cõclamatos antiquitus mortuos. Quare & recenter ægro mortuo conclamaſſe per interualla putandum, & antea quam rogo imponeretur, aut ad ſepeliendum deferretur. Proinde ex dictis infero non eſſe modo aliquo mortuos cõclamandos. non enim dubitare licet, an quouis morbo preceptus ſit extinctus, ſed de caroticis dubia res eſt, apoplecticis, hæſtericis, & ſyncope affectis: quare non erunt ſaltem omnes conclamandi: Nec vbi id explorare neceſſarium erat, erat vſui ad hoc dignoſcendum conclamatio: nam carotici, & apoplectici vix vſtiones ſentiunt; nec excitantur clamoribus correpti ſyncope. Quare inutile hoc ſignum, nec illi propterea fidendum. Confirmatur nam 6. de loc. aff. exploraturus Galenus, an ſit mortua mulier, hæſterica paſſione detenta, tantum abeſt, vt huic ſigno tribuerit multum, vt ne meminerit quidem. Non ſunt itaq; modo aliquo mortui conclamandi.

Num deſſendi mortui, variæ de re iſta ſententiæ.

Cap. II.

VArij de re iſta mores. Fleuere. unt mortuos Hebræi. Nam Abrahamus Saram, Iacobus Ieſepum, David Saulum, & Ionatam, Iſraelitæ Patriarchas. Quid moror? la-

chrimatus eſt Ieſus in funere Lazzari. Fleuere Stephanum viri timorati, & ſapientis vox eſt, *Fili in mortuum producito lachrimas, & quaſi dira paſſus incipe plorare.*

Fleuere pariter Græci. Homer. 4. od. 15. *Illum; nec enim reprehendere fas eſt,*

Qui fleat hunc, cuius fregerunt ſtamina Parca:

Solus honor ſequitur mortales ille miſellos,

Et tondere eomam, & lachrimas in funere ſpargi.

Alceus in Epigram.

Extinct. m. luget Pilades te Græciã tota,

Ad viuum tonſis crinibus, vſque cutim.

Fleuere eoſdem frequenter Romani. Deſtebant primum cum Medici moriturum eſſe prænunciabãt. Ouid. 3. Trift. *Nec mea conſueto, languſcent corpora lecto,*

Depositum net me, qui fleat vllus erit?

Vb: 1y, Depositum, idem ſonat, quod de ſpe poſitum, & deſtitutum; nam quod ſignificare non poſſit collocatum, patet ex ijs, quæ ſequuntur: ſubdit enim

Nec mandata dabo, nec cum clamore ſupremo

Labantes oculos condes amittã manus.

Quod omninõ ineptè, ſi 1y, depositum, ſtare pro colloca- to; Quæ enim mandare poterat mortuus, & iam collocatus? Neque veiõ nouum, aut inſolitum apud Latinos cum Poetas,

Poetas, tūm Oratores, vt desperatę salutis homines dicantur depositi, nam Cic. act. 3. in Verr. *Itaque (inquit) mihi videor magnam, & maximę agram, & propę depositam Reip. partem suscepisse.* Seruius quoque exponens locum illum Virgilij.

Ille vt depositi proferret fata Parentis.

Exponit, per *ly*, depositi, desperati; additque eam causam, cur ita dicerentur de spe salutis deiecti; Nam talis antiquitus fuisse traditur consuetudo, vt qui periculoso aliquo morbo laborarent, sic profusus, vt desperatum de *is* esset, ante *edium* suarum Ianuas collocarentur: vel vt ibi extremū spiritum ederent, vel vt à transeuntibus posent forte curari: si quis aliquando consimili morbo laborasset. Quem morem respexisse putato Senecam epist. 12. dūm ait, *Quis est, inquam iste decrepit, & merito ad ostium admotus.* Fletum secundo (mitto conclamationes, de quibus cap. superiori) cum corpus imponebatur rogo. Ter. in And. Sc. j. act. 1.

funus interim
Procedit: sequimur: ad sepulchrum venimus

In ignem posita est: fletur.

Tibull. eleg. 3. lib. 3.

Ante meum veniat longos, incompta capillos,

Et flet ante meum, męsta
Necra rogam. Ouid.

Tūm iuuenum non dūm facti
fluere Quirites,

Vltima ploratio subdita flamma

rogo est.

Fusę tertio lachrymę in offilegio, cinerumque collectione. Tibull. eleg. 2. lib. 3.

Et nostri memores, lachrymę fundantur eodem,

Sic ego componi, versus in ossa velim.

Nec tantūm propinqui, & amici, deflebant defunctos, sed mulieres conductę (Pręfixę vocabantur: vel à pręfatione sic dictę, quia hæc tantum lugubrem ordiebantur; vel quoniam pręficiębantur ancillis, & modum plangendi illis dabant, docebantque; quas nęnias, & quo pacto canerent. Erat autem nęnia, vltimum, quod defunctis cantabatur carmen, antequam cadauer sepeliretur, quod quia ineptę satis compositum erat, idcirco nugę, & ineptię, nęnię sunt dictę ab antiquis, & mortualia. Plaut. in Afin. act. 4. Sc. 1.

Hę sunt non nugę; non enim mortualia.

Insuper quia & Nutricum cantilenę ineptę quędā cantiones sunt, idcirco Iouianus Pontanus nęnię vocem ad nutritias cantilenas traduxit, & si Scaliger lib. 1. suę Poet. c. 50. id factum censeat, quia nutritices Nenas quidam Itali appellant.

Huiusmodi nęniarum nullū est apud antiquos exēplū; habui vnū à Petro Columbo Calabro discipulo meo; nam in quibusdam eius Prouincię Oppidis vigeat huiusmodi consuetudinem fertur. Nęnia

est

est in mortem vxorati com-
posita.

Vi conuita à tutti quanti
Mo chiangiti à buci forti,
Et ognunu si fà auanti,
Et ferratimi ssi porti,
hu, hu, hu.

Vi conuita li parenti,
Le sore, e li cugini
Tutti quanti l'altre genti
Aiutatimi à chiangiri,
hu, hu, hu.

Sià Signuri nnamuratu,
Ch'assai amaua, e volia beni
La sua moglie, ch'hauià à latu,
Hora morse con la freui.
hu, hu, hu.

Stana à lettu rispettuosu
La sua moglie taliandu,
Stana tutto penserusu,
Notte, e iornu suspirandu.
hu, hu, hu.

Non pensaua ad autu possi
Per lu beni, che bolia,
Non possiua flare sposti
La sua amanti richidia.
hu, hu, hu.

E la morti ci tirau
Con la sua fauci taglianti,
E la vita ci liuau,
Dormi, e chiu non dici nenti.
hu, hu, hu.

Non la vidi la tua spusa
Che si scippa li capilli
Tutta quanta lacrimusa
Non ci parlà à li toi figli,
hu, hu, hu.

Li volini tantu beni,
E li lasci, vnde vai,
Et non dici, quando veni,
O Signuri, come stai.
hu, hu hu.

Aiutatimi à chiangiri
Sià Signuri, che si parti,

Vnde poi vorria sapiri
Comu, comu ne lassasti.
hu, hu, hu.

Et monitilu, e chiamati,
Non rispundi, e non si senti.
Comu stati care frati,
E bui non biditi nenti,
hu, hu, hu.

Le suie sori, e li figlioli,
La muglieri, e l'altre genti
Lo chianguiano di cori
Ilu è mortu, e non si senti.
hu, hu, hu.

Si partiu da questa vita,
Stu stendardu rriunfali,
E finita questa mprisà,
E se è iutu à ripusari,
hu, hu, hu.

Vndi su li sui bellizzi,
Le sue tanti gagliardie,
Vnde su le sue prodizzi,
Dimmi commo le perdiu,
hu, hu, hu.

Io ti pregu non mo parti
Mo ti resti, mi consuoli
La tua amanti, che lassasti,
Et ancora li figlioli,
A tua matri la meschina,
A tu patri lu rapinu
Rosa frisca lesciandrina,
Cb'è nore d'un giardinu.
hu, hu, hu.

Io non pozzu chiu chiangiri,
Però vogliu ripusari,
Et intendu li parrini,
Che lu veninu a pigliari.
hu, hu, hu.

Curri spusa, e no cessari
Di chiangiri lu tu spusu
Lu tu nuri voglio fari
Auanti che cala ussu.
hu, hu, hu.

Si pigliau lo stendardu
Restau vintu lo castellu
No vediti ch'esci tardu,

Q^{uo}ndu

Ognun scinda bellu bellu .
hu, hu hu .

*Aiuila in fori mia ,
Et patientia vni hajati,
E di tutti questa via ,
Et però non vi turbati .
hu , hu, hu .*

Aliud , & longè diuersum
Thracibus, Cæsis, & Exedonis
placuit ; natales enim homi-
num flebiliter , exequias hila-
riter celebrant. Nec gau. si sunt
alij, nec tristati ; tres enim ex-
tulit G. Domitius vxores mi-
nimè plorans : & Anaxagoras
morte filij audita, nihil tu-
batus respondit, *scitabam me mor-
talem genuisse* . Habes lector
aliorum de re ista sententias
nostra modo in medium profe-
renda ; vt tamen certis nixa
principijs procedat, inquiren-
dus primum fletus vsus , hinc
enim an sint defendi mortui
intelligemus ; quoniam verò
nec fletus vsus innotescere po-
test, ni exploretur quoque ip-
sius natura, hinc ordiemur .

Fletus natura , causa, vsus.

Cap. 12.

ESt fletus lachrimarum ef-
fusio . Est lachryma fe-
rosus quidam humor, & aqueus,
ex oculis manans , in signum
conceptæ tristitiæ : quare erit
fletus ferosi cuiusdam humo-
ris, & aquei effusio per oculos,
in signum conceptæ tristitiæ .
Serosum humorem, & aqueum
ex oculis manantem , esse la-

chrymam, est vsque adeò no-
tum, vt probatione aliqua nõ
indigeat . Itaque differet à
sudore , & vrina , quia sudor
per cutim, pe vesicam vrina-
per oculorũ angulos lachry-
ma expurgatur. Quare eigan-
ter quidam, & verè, lachrymã
oculorum sudorem appella-
uit ; enimue: ò cõspicua su-
per genas lachrymula , non
passumus modo aliquo nosce-
re, sudor ne illa sit, an ex ocu-
lo prodierit . An verò sint si-
gnum tristitiæ, hoc fortasse,
non ita cõpertum: nam quã-
quàm mærentes soleant vber-
tim demittere lachrymas qua-
re, & fleere; solemus tamen non
rarò summo in gaudio positi
effundere lachrymas : & aliàs
lachrymare solemus, presertim
verò mulieres, citra aliquod
animi pathema, sed pro arbi-
trio voluntatis, & quoniam
fleere volumus; vnde diuidun-
tur lachrymæ in voluntarias,
& non voluntarias, & Ouid.
de mulieribus .

*Quo non ars penetrat i discunt
lachrymare decenter :*

*Quoque volunt , plorant tem-
pore , quoque modo . .*

Quare non erit in vniuersum
lachryma serosus quidam hu-
mor, & aqueus in signum con-
ceptæ tristitiæ emissus, sed erit
quandoque gaudij interni si-
gnum .

Confirmatur , nam auctore
Arist: est quædam in lachry-
mis voluptas : Homerus .

*Sic ait, & cunctis flendi est exo-
ta cupido .*

Neque

*Valer.
Maxim.
lib. 2. sc. 6
Herodot.
lib. 5.
Alex. ab
Alex. lib.
3. c. 2.
Plut de
viti. cap.
ab inimi-
cis . Va-
ler. max.
lib. 5. c. x.*

*r. Rber.
c. de in-
cund.*

Neque ratio aliud ſuadet ; nam cum ſlemus, compreſſa, & in anguſtum reddita per triſtitiam præcordia, dilatantur, & ad ſtatum naturalem reducuntur : à reditu autem ad ſtatum naturalem voluptas.

Secundo, ſunt lachrymæ miſericordiæ indices, atque illices: ſlendo itaque ſperamus, aut alios in noſtri commiſerationem adducere, aut indicare, nos amicorum, cognatorūq; miſerijs cōmoueris; Quamobrè cūm conducatur vtrumq; facere, gaudemus ſlentes, cum vtrumque, aut alterutrum præſtemus.

Gaudemus tertio, quia interdum ſlemus, vel amicos amiſſos, aut cognatos exemptos Carorum autem memoria iucunda.

Gaudere quarto poſſumus, quia aut cerebrū multò preſum humidioris ſubſtantię ore leuatur, aut cor tetris habitibus expurgatur. Quare non ſemper ſunt lachrymæ conceptæ triſtitia argumentum.

Esſe tamen declarat primū lachrymarum nomen ſita enim diſtans producit omnes, quia ex animi laceratione ortum habet. Probatur idem ſecundo, quia lachryma à ſletu, non aliter differt, ac à motu terminus; eſt enim lachryma ſletus terminus, ſletus cōtra motus quidā ad lachrymas ciendas. At ſletus à triſtitia fit, & in ſignum triſtitia. Quare veræ lachrymæ, cum ſint ſletus

aflectæ, erunt veræ lachrymæ conceptæ triſtitia argumentum.

Neque oportet aliter opinari ob rationes adductas. Si quis enim exactè illas examinet, & perpendat, intelliget ſtatim quamquàm lachrymæ ſiant à triſtitia, & auerſandas eſſe hanc ob cauſam, habere nihilominus aliquem uſum, quia leuant cor plerumque, interdum cerebrum: à gaudio veras lachrymas elici nō probant. Partim ergo conuenit cūm mærore planctu, & luctu ſletus, partim eſt diuerſus: mæremus, ſlemus, plangimus, & lugemus, quia triſtes, ſed mærentes, cum ſilentio dolemus, cum lachrymis ſlemus, cum voce ploramus, cum ſamentis, plāgimus, & querulis vocibus, cū habitus mutatione lugemus. Cumque triſtitia fiat à phantafia mali, à phantafia mali lachrymæ eliciuntur: non tamen quæcumque, ſed veræ: nō ſicta, ſictas lachrymas elicit; & impræmeditata; nam cū præmeditatio malorum venientium aduentum leniat, feruntur mala cuncta lenius, quæ è longinquo videmus. Quare non valebunt tantam inferre triſtitiam, quæ lachrymas eliciat. Hinc ille, morte ſilij audita; nō ingemuit quidem; ſciebam enim inquit, me hominē genuiſſe mortale. Nempe vt ſcripſit Seneca, illis gravis eſt fortuna, quibus eſt repentina. Facile eam ſubſtinet, qui ſemper expectat; nam; & hoſtium aduen-

c. 5. lib. de conſolat. ad Heluidium.

aduentus eos profernit, quos inopinatè occupauit: qui futuro se bello antiè bellum parauerunt compositi, & apicati, primum qui tumultuosissimus est, istum faciliè excipiunt. Propterea Prudentes, quia mala futura prospiciunt, aut rarò lachrimantur, aut numquàm, sed vt dixit ille, *impudum ferunt ruina;* ideoq; prauisa iacula minus ferunt, s. quia improuisi mali phantasia inducit fletum. Non tamen maximi; nam ab hoc, vel exoluimur, vel obstupescimus. Sic obstupuit pater ille, qui filio occurrit, dum à Tyràno ad supplicium duceretur. Et socios Pompeij legimus cū vidissent illum confossum vulneribus, acerbo illo spectaculo commotos, de fuga dumtaxat cogitasse; vbi postea ad Tyrum peruenerè, tum afflicti, & lachrimari cœpisse. Rectè propterea statuere Poete, ne tragediæ materia sit nimis terribilis; nam hæc stuporem, non miserat. onem est apta mouere. Elicet autem illas phantasia quæuis, seu sit præsentis obiecti, seu præteriti, seu futuri; nam iucunda, quibus tristitia opponuntur directè, cum triplicia sint, in re, & præsentia, in spe, & futura, & præterita: illa omnia sensus voluptate, demulcent, vt primo Rethor. ij. cur tristitia, non cōtristabunt? equidem mala futura incutiunt timorem; at hic eliciendarum lachrymarum vim habet. Quare poterunt tristitia futura esse in

*Plutarc.
in vita
Pompeij.*

causa fletus. Poterunt quoquè præterita, vnde 2. *Æneid.*

*quis talia fando
Myrmidonum, Dolopumue, aut
duri miles Vlisis,
Temperet à lachrymis?*

Nec putandum est aliter, quia suavis est laborum præteritorum memoria. Vnde Homer. Odiss. 13.

*Nàm iuuat insanos hominem
meminisse labores
Quos tulit. vnfestis, fortuna
casibus actus;*

Et Virg. l. 2. *Æneid.*

*Forsan, & hæc olim meminisse
iuuabit;*

Traditq; rationem Phil. x. Rethoric. ij. quia iucundū est nihil habere mal; nam præterita mala sunt duplicia; alia ita præterire, vt numquam alias red. tura timeantur: contra alia, quamquam sint præterita, timentus nihilominus ne redeant: præterum memoria est iucunda: postea, quia comminisci, tantum abest, vt possit delectare, vt eorum memoria continuò tristitiam inferat. Cur vero patiente corde in tristitia, erumpant per oculos lachrymæ, & cordis patientis notæ appareant in oculis. Summa oculorum, & cordis consensio in causa est: consensionis finis, & vsus ille, vt vel hac causa temperarent se homines à criminibus, & facinoribus: si quidem difficile est, quantumuis illa occultentur corde, vultu eadem non prodere. Quomodo autem à tristitia lachrymæ possint elici, hoc incō-

incompertum, abstrusum, & vt ille dixit hic Rhodus, hic falsus; quia verò ad huius difficultatis decisionem conducit multum scire, an humor ille serofus, & aqueus, qui proxime ex angulis oculorum emanat, ibidem gignatur, an alibi genitus, vt in corde, vel cerebro, expurgetur per oculos, id primum declaremus, captamen sequenti, nec hoc prolixitate fastidium pariat.

Absoluitur disputatio de lachrymis, & ad principalis difficultatis decisionem via sternitur. Cap. 13.

Quod pertinet ad primū, continetur proxima lachrymarum materia in oculis, mittitur alia à cerebro, & corde: constat primum ex multis coniecturis. Prima, sumitur: à lachrymali caruncula, quæ nulla esset, si nulla esset serosa substantia detinenda, ne continuo affluxu lachrymarum homo laboraret. Constat idem 2. ex naturæ instituto. Est autem illud, vt in quacumque parte, quæ multū mouetur, multum aqueæ substantiæ apponat, ne à perenni motu plus iusto calfacta, ignesceret. Propterea multa aqua obseruatur in pericardio, multa in membranis subcingentibus costas, multa in faucibus, propè linguam substantia humida, nec pauca in articulis. Quare cum tot motus habeat

oculus, cur non credemus, naturam de ipsius tutela sollicitam, magnam copiam aqueæ substantiæ ad humectationem indidisse, & facilem motum? Dans tertio rationem, Gal. com. 3. primi Progn. cur sunt exitiosæ inuoluntariæ lachrymæ (vocantur autem inuoluntariæ à Medicis, quæ fiunt, nullo vitio in oculis existente, non ab immodica cerebri humiditate, non à causa aliqua externa, vt fumo, cæpis, cursu equorum, vini potatione, passionibus animi) quia inquit, inditium est contentricæ virtutem oculorum, esse vsque ad eò languidam, & ferè extinctam, vt lachrymulam continere non valeat. Videmus quarto multos, auditio tristi nuntio, statim lachrymas effundere: lachrimari mulieres, quoties volunt. Martialis de Galla quadam

*Amissum non flet, cum sola est
Galla maritum:
Si quis adest, iussa profiliunt
lachrymæ.
Non bene flet quisquis laudari
Gellia querit
Ille dolet verè, qui sine teste
dolet.*

At non posset hoc fieri, si è corde còtinuò lachrymæ prouenirent, aut cerebro. Quare autumandum proximam lachrymarum materiã, ex oculorum angulis manare, & ibidem gigni: non tamen omninã multa suppeditatur à corde, multa à cerebro. De cerebro constat inde, quia haben-

7. Polit.
17.

tes illud humidum lachrimantur facile, vt ostendunt mulieres, & pueri. Propterea monēt multi, & benè, permittendum esse pueris, vt lachrymentur, non solum ob causam ab Aristotele adductā, quia contentiones, quæ in fletu fiunt, ad corpus roborandum, non parum conducunt, sed quoniam exhauritur immodica humiditas cerebri. Manare è corde multam, & elatos inde vapores ad oculos, & in aquā concretos, vberem lachrymis suppeditare materiam, constat primum, quia vulgò dici solet quasdam lachrymas veras esse, & è corde manare. Constat idem secundo, quia multum mœrentes, fletu, & lachrymis mirum in modum subleuantur Arist. j. Reth. c. i. r. quin etiā in luctibus, & lamentationibus quædam voluptas innascitur. Ouid. Epist.

3. Rhet.
11.

Flet e licet certè, flendo diffundimus iram.

Et 4. Trist. eleg. 3.

*est quædam flere voluptas
Expletur lachrymis, egeriturq;
dolor.*

Nempè vt ait Diuus Christostom. *quemadmodum post vehementes imbres mundus aer, ac purus efficitur: haud secus post lachrymarum pluias, serenitas mentis sequitur, & tranquillitas.* Præterea est lachryma veluti sudor oculorum; vnde inspersæ super genas guttulæ, non possunt distingui, an sint lachrymæ, & ex oculis, an ex cute prodierint: eodem itaq;

5. sect.
probl. 37

modo producuntur, quemadmodum sudor. Quæ e, cum hinc gignatur, quandoque attenuatis vi caloris humoribus, & in aquam denuò cōcretis, sic fieri interdum lachrymas, est probabile, halitibus præcordiorū calore elatis ad oculos, & ibi in humorem serosum concretis.

Iā vero videamus quo pacto, tristitia, & aliorū animi pathematum opera deducitur à cerebro, & corde lachrymarū materia ad oculos: quauè ratione fiat, vt ibidem collecta, per angulos prodeat, ita enim disputatio hæc dilucidabitur.

Putauit Franciscus Vall. 6. Epid. com. 5. tex. 4. à duplici causa fieri, vt lachrymæ per oculos prodeant, tensione nimirum, & debilitate. Nempè opinatur à tensione cordis, & aliarum partium, præcipuè verò oculorū, humidam substantiam exprimi, à debilitate earundem dimitti. Qui facile impugnatur, ex iisdem principijs, quæ ipse ponit. Ponit autem lachrymam esse quendam oculorum sudorem, & ab iisdem propemodum causis excitari à quibus sudor. Quo posito subdit, consentaneum esse rationi vt quemadmodum sunt hæc duo substantia congenera, sic similem modum habeant generationis; nimirum quod ab iisdem excitentur causis, est pariter experiēt a comprobatum; siquidem, vt motu sudor proritatur, sic equo velociter vecti lachrymantur, & veluti

veluti per tristitiã, gaudium, timorem, & iram funduntur lachrymæ, ita & sudor: cùm hoc tamen discrimine, quod motu copiosius sudor prouocatur, lachrymæ parcius: contra per pathemata animi sudamus parùm, flere vbertim solemus. His positis arguo aduersus Vall. hunc in modum, non semper sudor, ob partium imbecillitatem effunditur, sed quandoque. quare non semper ob debilitatem lachrymæ effundentur ab oculis. Confirmatur, quia vacuatio omnis, quæ ob naturæ debilitatē contingit, illa semper est noxia: at iuuat non rarò flere, & lachrymas fundere. Quam de eam debilitatem fingemus in eo, qui optimè valés, ob triste nuncium, statim lachrymatur? Nullam certè licet fingere. Quare aliter lachrymas fundi opinandum.

Existimauit Ioãnes Manelphus tra. 3. de flet. & lachrym. eodem modo lachrymas ab affectibus animi fieri, quemadmodum illud fieri videmus à fumo, cœpis, puluere, & alijs huius generis multis. Quamobrem, vt ab istis elici experientia docet, quia acria sunt, & mordicandi vim habent, sic elici à tristitia docet, quia ab ipsa mordacitatē aliquam, & acrimoniam spiritus acquirunt, qua feriētes postea angulos oculorū in causa sunt, non secus, ac fumus, & vapores prosilientes à cœpis, vt lachrymæ emergant. Quia verò

poterat obijcere aliquis gaudium nullam inferre mordacitatem spiritibus, sed contrariam potius qualitatem (gaudium inquit non elicere lachrymas, qua gaudium, sed ob eam, quæ solet comitari tristitiam: ex quo fit consequenter, vt quemadmodum illa hoc facit spiritibus acribus redditis, & mordacibus, haud aliter contingit in gaudio. Demùm quia viderat idem) multoties lachrymare gaudentes citra aliquã contristatē obiecti phantasiã: subdit, lachrymas illas per accidens fieri, quatenus per accidens fit, vt laxatis prægaudio præcordijs (hæc enim fletus sedes, nam eadem risus) fumositatū pars aliqua feratur ad oculos, quæ sua acrimonia humidiorē aliquam substantiam cieat. Atq; hæc Manelphus in suo docto, & erudito libello de lachrymis: cui assentirer libenter, ni experientia doceret, nullam flentes in oculis acrimoniam sentire, nec aliquod simile fumo, pulueri, aut cœparum vaporibus. Nec si eandem prorsus haberent tristes illi spiritus qualitatem, eodem tamen modo lachrymas elicere possent, quemadmodum cœpæ, fumus, puluis; vbi enim extra est quod nocet, pars cōtrahitur ad obiecti molestiã vitandã: vbi contra intus est, quod irritat, contrarium molitur motum pars, & sese dilatat; ita enim vitabit molestiam, non sese constringendo. Ergo quando fumus

extra est, extra quoque cœpæ vapor insiliēs in oculos : intus spiritus acres, & mordaces, nō poterunt eodē modo lachrymas ciere, sed constringendo exprimentur fumo mordicante oculos, dilatando effunduntur spiritibus, eosdem mordicantibus. Demū demū eodem modo fieri à pathematibus animi, quemadmodum à fumo, & cœpis, non ne dicere cōsequenter tenebitur expressione elici? quare quam modo reiecerat sententiam, probet necesse est, & sequatur.

5. probl.
13. 3.
4. simpl.
2.

Censeo proinde communē sequutus sententiam (nam hāc innuit Aristoteles, & Galenus) dicendum esse, cum lachrymę in gaudio potissimum ciantur, & mœstitia, interdum elici partibus constrictis, fundi aliās, & expelli à spiritibus ad oculos potissimum accurrentibus. Primo modo elicit tristitia lachrymas, secundo gaudium, nam vt cuique notum, diffunduntur in gaudio spiritus, quo fit, vt partes vniuersę laxētur, & distendātur, aquosa verò materia à spiritibus in ipsam impetentibus, expellatur: contrahuntur in mœrore; & tristitia, vnde facies in rictū deducitur, angustantur vasa, & vox redditur exilis; enim verò cum cordi corpus viuersum compatiatur; non solum quia à corde arteria, sed quoniam arterijs neruorum rami sunt alligati: vt illo laxato in gaudio, reliquę partes corporis diffunduntur, haud aliter,

eodem contracto per mœrorem, cōtrahuntur reliquę partes versus ipsum: præcipuē vultus, maximè tamen omniū oculi, nam inter cor, & oculos maxima sympathia: contractis autem, exprimitur aquosa substantia, quemadmodum laxatis iisdem, diffunditur, & expellitur.

Cur verò maiori facta cordis, & reliquarum partium, contractione in vehemēti animi dolore, nullę tamen lachrymę ciantur, laborant multi, vt declarent, frustra tamen, nec mirum, quia falsā supponunt; quamquam enim verum sit, à causa vehemētem mœrorem inferre valente, nullas cieri lachrymas, falsò tamē dicitur à vehemēti mœrore, nullas elici, nam causa illa vehemens, stuporem inducit, & extasim, non mœrorem, nihil enim sic affecti sentimus: sentimus postea, vbi aduertentię locus datur, vnde stemus vber tim. Gaudio cum affinis sit ira, nam vt Aristoteles, gaudent irati, quia sperant vlcic: tristitię timor, nam à phantasia imminētis mali metus, eliciet ira lachrymas, quemadmodū gaudium, timor eodem modo, quo mœror. Video me lachrymarum du cedine abreptum, plusquam ratio postulat, illis indulisse, nēpē vt dixit ille 4. Trist. eleg. 3.

I. Rhet.
II.

est quedam flere voluptas
Redeo proinde, vnde Oratio fluxerat, & an descendī sint mortui, indagare aggredior.

Non

Non videtur quia fletus est lachrymarum effusio in signum conceptæ tristitiæ. At non est, cur morte alicuius tristemur; non erunt itaque deflendi Defuncti. Patet minor, nullū enim mors inēmodum affert, nec mali aliquid mortuis contingit. Quare non est morientium fors, modo aliquo à nobis deploranda.

Videntur contra deflendi, quia vita, quæ dulcissima omnium, sunt priuati. Vnde cum eorum æruinæ, quos amore præcipuo prosequimur, summam debeant nobis afferre tristitiam, hæc elicere lachrymas, deflendos esse Defunctos hinc deducitur.

Videamus proinde, vtri rectius senserint iij ne, qui mali aliquid mortem afferre opinantur, an alij, qui contendunt à multis nos miseris vindicare, hinc enim sternetur faciliè via veritati eruendæ; nam qui proprio dolent nomine, non eius qui decessit, digni sunt. qui perpetuò versentur in luctu: vt enim bene scripsit Seneca ad Polib. cap. 37. *Nihil minus bono viro conuenit, quam in fratris luctu calculos ponere.*

Afferat ne Mors aliquid mali, an contra exoptanda, Cap. 14.

BOnam esse mortem, vult D. Ambros. quia multis, quibus angimur in hac

vita curis, beneficio ipsius liberamur. *Tantis inquit, malis hæc vita repleta est, vt comparatione illius, mors remedium putetur esse, non pœna; nam idē breuem illam Deus fecit: vt molestiæ eius quæ prosperitate vincit, vel tolli non poterant: temporis exiguitate finirentur.*

Idem sentiant necesse est Platonicis omnes; etenim cum putarit eorū Dux Plato, in pœnam patrati sceleris, è cœlo animam in corpus hoc demersam, ibique conclusam, tamdiū detentam iri,

Donec longa dies, perfectio temporis orbe

Concreti exemit labem, purumque reliquit,

Aethereum sensum, & auræ simplicis ignem.

gaudere necesse est, vbi corporis vinculo soluta ad æthereas sedes, vnde fuit primum depulsa, reuertitur. Laudare eandem coguntur Marcionistæ, siquidem & ipsi malè de generatione sentientes, tamquam in locum supplicij, animas in hunc mundum deducunt. Orpheus quoque, vt ei tribuit Plato in Cratylo, corpus vocauit animæ sepulchrū. Philemon vitam hominis calamitatem: dixit alius, optimum non nasci, proximum, citò mori. Pythagoræi demum damnarunt vsum Veneris, ne ad calamitatem liberos produceremus. Qui omnes, si adhuc viuerēt, gladio certè iugulandi essent, vt à miseris, quas tātopere prædicant, vindicentur.

tur quamprimum; quoniam verò excessere iam, expugnanda eorum sententia est, ne eorum autoritate commoti aliqui, hunc errorem sectentur. Quid ergo? inuehemur nō in Platonem? minimè verò, explosa enim iamdiū ipsius sententia est, validissimis Patrum rationibus, præsertim verò Cirilli, & alijs, quas collegit Ioannes Baptista Crispus d. spat. de descensu animarum in corpus: nec pro vitæ iucunditate aduersus tetricos quosdam Philosophos perorabo; verbis enim mortem laudant, vitæ alioquin cupidissimi, sed longè deceptos esse docebo, dum morte putarunt, ab ijs, quibus premimur miserijs, vindicari posse, cum tamen illud sit verissimum priuari nos vita mortis culpa, non liberari à molestijs. Enimverò, vt ineptè, eum quisq; Medicum laudauerit, qui enraturus digitum dolentem obruncat; sic præter rationem mortem aliquis, à quavis ærumna, nos liberare contendet, quia sensum omnem, vitamque nobis adimit. Conquerebatur Anthistenes quondam, cum graui morbo decumberet: *Et quis inquit, me hisce doloribus vindicabit?* Hæc ait Diogenes prolata sica: cui Anthistenes, *doloribus dixi, non vita.* Adde quod serè numquam miseros illa perimit, sed foelices. Boet. lib. i. de consol. metro i. loquès de morte.

Hæc enim verè, quam surda miseros

*auertitur aure,
Et flentes oculos, claudere sa-
ua negat.*

Decreuere propterea a iter de re ista. Autumarunt itaque conferre nobis mortem, non quia à vitæ molestijs nos liberat, sed quia ad æternam illam vitam, molestiæ omnis expertem, voluptate quacumq; cumulatam, nos ducit. Quia verò videbant, non omnes, qui fato cedunt id consequi, sed bonos tantummodò coronari, malos damnari ad tartara, vt scelerum patratōrū luant pœnas, bonis bonam esse mortem dixerunt, malis malam: vnde docent consequenter, malorū mortem lugendam, in morte iustorum lætandum. Ita Patres serè omnes. Isidor. lib. 3. de summo bono, *Illi deplorandi sunt in morte, quos miseros Infernus ex hac vita recepit, non quos cœlestis Aula sacrificandos includit.* D. Bernard. in Epist. *bona mors iusti propter requiem, melior propter nouitatem, optima propter securitatem. Contra mors peccatorum pessima; mala si quidem in mundi amissione, peior in carnis separatione, pexima in vermis, ignisque duplici contritione.* Hieronymus epist. 25. ad Paulam. *Lugeatur inquit mortuus, sed ille, quem Gebena suscipit, quem Tartarus deuorat, in cuius pœnam, æternus ignis æstuat. Nos quorum exitum, Angelorum turba comitatur, quibus, obuiam Christus occurrit, grauemur magis, si diuini in isto habitaculo mortis*

mortis habitemus, quia peregrinamur ad Dominum. Cæterum, quia videbat, Sanctos illos Patriarcas luxisse filiorum mortem, fleuisse Christum in morte Lazari, Christianos occiso Stephano: Iacob inquit luxisse filium, quia non dum Paradisi Ianuam effregerat Christus: unde David patricidam filium fleuit: parvulum postquam, ut viveret, impetrare non potuit, quia sciebat non peccasse, non fleuit. Hebræorū plantum negat fletum fuisse: fuisse censet apparatus magnificum, quo honorabant Defunctū, quod aperte colligit ex his, quæ in funere Iacob à suo filio Ioseph facta legimus c. quinquagesimo Genes. Christi lachrymæ in funere Lazari, haud inquit eā ob causam excidere, quia perierat: sed quia à morte ad vitam reuocandus erat.

Idē videtur Cypriano placuisse; nam hæc scribit. *Nobis quoq; reuelatum est, ut constanter prædicarem, fratres nostros, non esse lugendos accersione Dominica de sæculo liberatos, cum sciam non eos amitti, sed præmitti, & recedentes præcedere.*

Chrisostomus cum & iustis vtilem esse mortem putet, & peccatoribus, & iustorū morte, & malorum, gaudendum esse concludit. Si peccator, inquit homil. 61. in Ioan. & qui sæpe numero Deum offendit, moritur, is descendens est, vel potius minime, cum nihil illi offerat utilitatis, sed ea facienda, quæ ei aliquid conferre possint, ut

sunt elemosina, oblationes. In hoc lætandum est, quod malitia eius abscessa est: quod si iustus, rursus lætandū, quod in iuro collocatus: quod liberatus est à futura incertitudine. Si iuuenis, quod ex medio malorum est ereptus, si senex, quod eo diutius usus, quod maxime desiderabile videbatur, vitæ satietate migravit: Nec sibi contradicit, ubi ait. Quid inquis, cū homines simus, de morte hominis, non est dolendum? numquid ego hoc prohibeo? minime lugere, sed impudenter lugere veto. Non sum immanis, atque crudelis: video naturam lugere, & quotidianam requirere consuetudinem. Non licet nullo affectu moueri, quod & Christus ostendit: lachrymans est enim in Lazaro: eius sequere exemplum: lachrymare, sed leniter, & prudenter, & cum Dei timore. Non inquam contradicit, nam aliud est permittere quædam, aliud approbare. Permittit quidem Chrisostomus, at nequaquam approbavit.

Lugendā nihilominus Christianorum mortem censeo, & si non minus honorificè sentiā de statu animarum ipsorum; esto enim corporeo solutæ nexu, ad beatas sedes deductæ, illæ fuerint, corpus tamen, cuius non minima ratio est habenda, in conditionem longè deterrimam est lapsum. Quare est cur corporis causa tristemur, & lugeamus, nam & D. ille Paulus etiam nolebat expoliari, sed superuestiri;

Vnde, quia clari virtutibus, benè nati, scèlices, omni demū bonorum genere præditi, maiori bono per mortem priuātur, quam malè sani, extrema rerū omnium incipia oppressi, varijs, ijsque aduersis acti casibus, artium omnium vsq; adeò rudes, vt parū à Brutis differre videantur, priorum morte multum tristari debemus, posteriorum obitu, aut parū, aut nullo pacto commoueri. Ethic. c. 9. Aptè sanè Aristippus obiurganti cuidam, quod orta tépestate, ob mortis imminētis timorem expalluisset, cum paulò antea, non esse formidandam prædicasset, ipseq; in eodem discrimine positus, neutiq;uam timuisset. *Non de pari inquit anima, mihi, tibi que cura est, ac meus*, apertè innuens, non ideo non timuisse, quia Aristippo esset fortior, sed quia cū esset homo n hili, haberetq; animum omni virtute vacuum, minimum erat detrimenti eius obitus allaturus: vir eruditus, ac sapientia præditus, non nisi graui dispendio Reipublicæ perit.

At dices. Summa est scèlicitas, quàm animus comparat beneficio mortis: damnum, quod corpori infertur, vsque adeò exiguū, vt infinito interuallo superetur ab immensa, qui fruitur animus scèlicitate. Quare gaudendum morte amici, non tristandum. Ita certè faciendum censerem, si æquè certa esset beatitudo. animi, & corporis detrimētum.

Quoniam verò certū est corpus esse passum vltima, dubitamus, an animus sit relegatus ad tartara, an ad cœlestes sedes conuolauit, propter hanc causam, expedit tristes esse, non lætos.

An eò vsque tristari debeamus, vt desicemus.

Cap. 15.

Dolendum, cum quis fato cedit suo, iam dictum; an tamen eo vsque dolori sint habentæ laxandæ, vt eliciat lachrymas, non dum est statutū. Quare, vt ad finem perueniat disputatio proposita id decernendum.

Non videtur fletus admittendus, quia Bruta quamquam doleant ob mortem, vel raptū pullorum, nō videmus tamen eo vsque tristari, vt lachrymas propterea fundant, quod nequaquam ijs denegasset natura, si liceret id facere; neque enim dicere valet, non lachrymare Bruta, quia flere nō possunt, ac si homini tantum id natura concefferit; nihil enim ijs deest, quominus lachrymas effundere possint; habet enim phantasiam mali, eamq; perfectam; sunt eadem obnoxia pathematibus animi. quare habet cuncta, quæ ad ciendas lachrymas requiruntur. Præterea si fletus non conuenit Brutis, sed vni tantum homini concessus fuit, erit fletus proprietas

*Laert.
lib. 2. c. 8*

prietas hominis . At hoc dici nō potest . Quomodo enim duę contrarię passionē , vni inesse , poterunt subiecto ? flere itaq; posse Bruta , & veras lachrymas emittere , negari non debet .

Sed quorsum rationē quærimus , cum sit experientia cōpertum , equos occisis Dominis minimē a lachrymis temperasse ? Virgil. de Pallantis occisi equo .

ŷ. Aeni.

Post bellator equus , positus insignibus Aethon

Is lachrymans , gurgisque humectat grandibus ora .

Eumdem affectum in equo Patrocli agnouit Homerus , Propertius in Arione , quem Adrasto Neptunus donasse fingitur . Nequis verō à Poetis id confictum dicat ad extollēdum equorum erga proprios Dominos affectum , eia id historicorū testimonijs confirmemus . Tradidit Plinius , eo affectu plerosq; equorum in Dominos fuisse , vt interemptos lugeant , lachrymasque interdum desiderio fundant , & Suetonius in vita Cæsaris , *Proximis* , inquit *diebus equorum greges , quos in traiciendo Rubicone flumine consecravit , & vagos sine custode dimiserat , comperji pertinacissimē a pabulo abstinere , uberrimq; flere* . Plutarcus quoque quærit , cur lachrymæ aprorum sunt dulces , ceruorum contra salis , & vitiosæ . Quod ergo pullorum mortem bruta non deplorēt , laudatam naturæ institutum

Lib. 8.
ŷ. 42.

6. 31.

Lib. 9.
no 1. c. 30

est , quæ prohibet mortem cuiusq; carissimi lachrymis decorare .

Flere nihilominus placuit omnibus , vnde prouerbiū , *Boni viri lachrymabiles sunt* : qui sine lachrymis profusus sunt , Plutonis sunt , quem illachrymabilem dixit Lyricus , sectatores . Scribit quoque Sprengerus , Grilland . Bodinus (quamquam non probat Delrius ,) Plutonicas sagas quamlibet velint , non posse arte aliqua , vel lachrymulam elicere . Ruth. cap. 1. *Inhumanitas est non commoueri ad primam familiarum diuisionem* ; Addo ego , & præter iustum naturæ institutum ; neq; enim lachrymas illa cōcessisset hominibus , si nullis voluisset illos casibus commoueri , commiseratione nulla ingemiscere . At vero si qui casus debet elicere lachrymas , mors amici est potissimum ; mors enim vltima rerum linea , & vt dixit Philosophus , *Terribilem vltimum* . Quod Bruta nullas in pullorum obitu mittant lachrymas , haud inde fit , quia parum casu illo tristatur , multos enim edere gemitus , & ad multum tempus obseruamus , sed quia fletus homini dumtaxat cōcessus , brutis denegatus . Ita Valles. 6. Epid. comm. 5. text. 4. Mercur. tra&. de lachrym. & communiter omnes . Citant pro eadem sententia Arist. c. 10. 3. de partibus animalium . Alij adducunt c. 6. in neutro aliqui ego inueni ,

Sen. ep.
99.

Lib. 2.
Odd. 14.

Tom. 3.
lib. 6.
Disq. mag.
gic. c. 1.
sect. 2.

inueni, quod ad corroborandam hanc sententiam adduci possit. Propterea probatur ratione. Contraria sunt apta nata fieri circa idem. Quamobrem cum ridere Bruta nequeant, non poterunt flere eadem, & veras lachrymas edere. Veras inquam in testimonium conceptæ tristitiæ, nam humor ille, qui in aprorum oculis obseruatur, ceruorum, & cocodrili, vel in plâtis, quibus nullus est sensus obseruatur. Cur verò nequeant, non est facile admodum diuinare. Negant quidâ Brutis lachrymas, quia esto doleant, nō omnis tamen dolor illas elicere potest, sed ille tantum, qui spē habet adiunctam ab hoc enim fit, vt contractus primum per dolorem spiritus effundatur postea spe concepta. Qui non placent. Nam quæ spes nobis effulget, cum amicum defunctum, vel filium lugemus extinctum? præstat dicere; ita enim docent omnes non posse Bruta flere, quia non possunt eo vsque gaudere, vt partes laxentur in gaudio: in mœrore, sic cerebrum, aut alia pars corporis constringi, vt expriment serosum humorem. Cur vero nequeant, duæ causæ posunt assignari, altera est, quia Bruta, non ita capiuntur pathematibus animi, quemadmodum homines; altera est, quia parum habent cerebri, multum homines proportionē sui corporis; quare, & multum isti serosæ, humidæ; sub-

stantiæ habebunt, partum bruta. Proinde Bruta flere non poterunt, poterunt homines. Cæterum, quod hæc multum ad fletum conducant, declarant satis pueri, & mulieres, cum enim hæc, tum pueri, quia abundant humidiori substantia, & passionibus animi, leui quoque ex causa capiuntur, facillimè omnium incurrunt in fletum.

Testimonium Suetonij (nā Poetis inter arguendum est satisfactum) vel ex ipso constat nequaquam probare, quod intenditur. Narrat enim factū illud, tanquam ostentum, & certum necis Cæsaris portentum: hæc autem merè naturalia non sunt: semper habent aliquid Naturæ facultatē excedens.

De testimonio Plinij non multum laboro; multa enim collegit, & cōgessit non tamen digessit, vt accidit illis, qui ingurgitandi finem numquam faciunt. Huiusmodi cum sit quod de equis lugētibus narrat, rationi plus censeo, & aliorum multorum auctoritati, quam testimonio ipsius tribuendum.

Ad rationem dicimus, flebilitatem, & risibilitatem æqualiter homini conuenire neque nouum esse contrarias illi facultates dare, cum videamus plantas tractrice, & expultrice facultate donatas. Exemplificant Philosophi in risibilitate cum de hominis proprietate loquuntur, quia

hæc

noc magis certum, & omnium sententia debetur illi. Non ergo plorant mortem, raptumq; puilorum bruta, quia flere nō possunt, nam dolere, declarant satis gemitus, & quærulæ voces, quas emittunt .

Quantum legendum .
Cap. 16.

P Arum est indulgendum dolori. Immoderatus itaq; luctus, seu sit immoderatus, ratione temporis; nam multos ad menses producat ipsum, seu sit immoderatus ratione modi, multi enim & si diū non lugent, quo tamen tempore lugent percutiunt pectus, genas lacerant, crines vellunt, & mille notas deiecti animi produunt: hic inquam luctus, est semper damnandus. Vitiosum esse luctum, qui immoderatus est, ratione modi; docet primum Ecclesiasticus, habet enim cap. 38. *Modicum plora super mortuum, quoniam requieuit .* Damnarunt eundem Romani; nam secundo de legibus apud Ciceronem legitur: *Mulieres, genas ne radunto, neq; lexam, funeris ergo habentio .* Erat autem lexis lugubris eiulatio . Plato 12. de legibus. *Lachrymas profundere, ob mortuum, aut secus, precipere, indecorum est: lamentari, & extra domum vociferari, interdiciendum est: & mortuum in propatulum ad vias producere, prohibendum est: in progressu per vias eiula-*

re, & ante diem extra Ciuitatem esse, qui nō obedit puniatur prout legum custodi videbitur . Cicero in Tuscul. *hoc quidem in dolore maxime providendum est, ne quid abiectè, nequid timide, nequid ignauè, nequid seruuliter, muliebriueruè faciamus .* Ingemiscere, non numquam verò concessum est, idque raro, eiulatus, ne mulieri quidem . Senec. ep. 65. *Ignosci nobis potest prolapsis ad lachrymas, si non nimis decurrerim, si illas ipsirepressimus: nec sicci sint oculi amico amisso, nec pluant: lachrymandum est, non prolādum: per lachrymas argumento desiderij quarimus, & dolorem non sequimur, sed ostendimus.* Chrysippus dicere solitus sapientē dolere quidem, sed non torqueri, seu cruciari, aut demisso reddi animo. Adde rationem; Enimvero legendum, & mærendo nil aliud assequimur, nisi vt leuiore videamur .

Ex his itero fero satis ineptē de B. Virgine sensisse eos, qui putarūt morte sui Vnigeniti percussam, vnguibus genas lacerasse, capillos euulsisse, pugnis contudisse pectus, voces mæroris plenas edidisse, conatam retrahere filium à passione, ludæos exorasse, ne crucifigeret illum, nihil demum eorū omis- sisse, quæ abiecti, & desperati animi homines, & facere, & cogitare consueuere; solet enim animus dolori succumbere, vel ob ignoratiā, vnde præuisa iacula minus feriunt: vel quia imbecillus, & suis necessitatibus

tatibus posse occurri diffidit: contingit hoc tertio ob impatientiam. At verò præsciuerat mater, quæcumq; erat filius passurus: nec imbecillitas aliqua fingi in ipsa potest; nam de ipsa dictum, fecit mihi magna qui potes est: non demum impatientia aliqua; sciebat enim beatos esse, qui persecutionem propter iustitiam patiuntur. Quare omninò alienum ab excelso illo Virginis animò est, quod quidam de ipsa effinxerunt, ut benè Vigerius cord. 7. cap. 13. Suarez 3. par. tom. 2. & communiter Theologi.

Infero secundo falsum pariter esse, quod quidam affirmant, B. Virginem, ubi Christo Crucem baiulanti occurrit, doloris vehementia percussam, incidisse in spasnum, eamque ob causam ibidem esse crectum tempus, quod vocatur Sancta Maria dello spasmo; nam si B. Virginis ratio, numquam fuit usque adeò obumbrata, ut nõ cerneret, quæ expediunt: nec fuit vnquam ita deiectus eius animus, ut à pathematis vinceretur, non potuit aliquando sic dolori succumbere, ut in spasnum incurreret; vide Caiet. in opusc.

Infero tertio, detestandam omninò earum mulierum consuetudinem esse, quæ crinibus solutis, & antependulis, atra veste amictæ, & capite velatæ, oppresso igne, & lucernis extinctis, humi iacent prostratæ; Enimverò, si idcirco lucem

auerfandam putant, quia in tenebris iacent ij, quos lugent, deberent eadem non respirare, quando mortui pariter non respirant.

Quod verò immoderatus iustus ratione tēporis sit quoque improbandus, nec vitio careat, ea ratione potest confirmari, quia turpe est, ut à Viro sapienti, non impetret ratio, quod ab idiotis, & abiecti animi mulierculis, paucorum d'erum spatium, non solum extorquet, sed facillè impetrat. Quamobrem, cum nulla matercula, tam impotenter filij mortem lugeat, cui dies non ægritudinem leniat primum, deinde penitus ad mat; sapientis erit, non solum fortissimo animo, & infracto, sed etiam alacri, id perferre. Præclare Seneca, *turpissimum est in homine prudente, remedium mæroris, lassitudinem mærendi. Malo relinquant dolorem quam ab illo relinquaris. Annum fæminis constituere maiores ad legendum, non ut tam diu lugerent, sed ne diutius. Viris nullum legitimum tempus est, quia nullum honestum. Quam mihi, ex illis mulieribus dabis, vix retractis à rogo, vix à cadavere reuulsis, cui lachryme in totum mensem durauerint? Nullares cuius in odium venit, quam dolor, qui recens consolatorem inuenit, & aliquos ad se adducit: inueteratus verò deridetur, nec immerito; aut enim simulatus est, aut stultus: aut saltem lenis; nam ut præclare idem. Nemo potest valdè dolere*

Epist. 65

Epist. 97

lere, & dici : sic nos amanti-
 ma nostri natura disposuit , ut
 dolorem , aut tolerabilem , aut
 breuem faceret : hoc itaque so-
 latium vasti doloris. Rectè ita-
 que Lycij statuere, ut alicuius
 obitum deplorantes, muliebrè
 induerent vestem , ut cultus
 deformitate commoti, matu-
 riùs stultum proicerent in-
 cœrorem : falseq; ut solet Lucia-
 nus sub persona iuuenis mor-
 tui , sic patrem immodicè lu-
 gentem deridet, *Infelix quid
 clamas, quid mihi molestus es?
 desine vell. care comam, ac vul-
 tus etiam cutim lacerare . Cur
 mihi conuitium facis , & miserū
 appellas , & infortunatum , qui
 iam sim te multo, tum melior,
 tum felicior ? Aut quid acerbi
 mihi putas accidisse ? an quia
 non sum factus senex talis, qua-
 lis es tu, capite caluo, facie ru-
 gosa, incuruus, segnis genibus,
 in summa totus ventre putris,
 multis expletis triacadibus, &
 olympiadibus? denique ad istum
 modum deliras apud testes tam
 multos ? ò demens quid tibi vi-
 detur in vita boni , quo posthac
 non simus posituri ? non potas
 dices , aut cœnas : non vestis,
 aut concumbis , eoque metuis,
 ne rerum harum inopia peream.
 Non cogitas autem longè bel-
 lius esse, non siliire, quam bibere,
 non esurire, quam edere, non al-
 gere , quam vest. bus abundare ?
 Age igitur, quando ignarus vi-
 deris , docebo te lugere melius :
 tamque denuò incipio luctu cla-
 ma . Fili miser, non amplius si-*

ties , non amplius esuries , non
 amplius augebis : peristi infæ-
 lix , qui morbos effugeris , qui
 febrem iam non timeas, non ho-
 stem, non Tyrannum : non amor
 discruciaris te, non auocabit cos-
 tus, neque huius rei causa bis ,
 aut ter quotidie perdes impen-
 sam . Heu calamitatem : neque
 contemneris factus senex , nec
 molestus eris iuuenibus , si quan-
 do conspiciaris .

Nec opinandum aliter est ,
 quia Viri timorati fecerunt
 plantum magnum super Ste-
 phanū, & in veteri testamento
 70. diebus Iacob ploratum le-
 gimus, 40. Moysen, vel ut alij
 30. Numa voluerit , puerum
 trimulo maiorem tot menses
 lugeri, quot ille annos vixe-
 rat : neminem vltra decem ;
 nam plantus nomine , non in-
 telligit diuina scriptura fle-
 tum, & lachrymas, ut benè ad-
 uertit Pererius cap. 50. Genes.
 Lorin. cap. 8. a. St. Apost. & Ba-
 ron. in martyrio S. Stephani .
 sed luctum : siquidem, ne He-
 raclitus quidem tanto tempo-
 re lachrymare potuisset. Ad-
 de secundo , quod non coge-
 bantur tãto tempore in luctu
 viuere, sed ne vltra in luctu
 esse possent precipiebatur .
 Nec tantum superstitibus il-
 laudatus, sed mortuis etiam
 ingratus . Romæ tumultus .

Quid gemis , heu tanto fœlicia
 funera luctu ?

Turbantur lachrymis . gaudia
 nostra tuis .

Par-

Valer.
 Maxim.
 lib. 2. c. 6.

Dialog. de
 luctu.

Plutare,
 in eius
 vita.

Parce precor quasius tristes es-
fundere : vixi :
Non erat in fatis longior hora
meis .

Immatura peri , sed tu diutur-
nior , annos ,

Vive meos , coniux optime , vi-
ve tuos .

Quando ergo immodicus
fletus defletis displicet, flenti-
bus nocet, præstabit ab immo-
dico luctu fletuque abstinere.
Sic faciendum esse , monstra-
rem pluribus, ni idem multis
à pluribus, præsertim verò à
Seneca , factum esset .

Sint nè morientium crines,
qui in vertice tondendi .

Cap. 17.

DAt huic dubitationi oc-
casionem Poeta , scribit
enim sub finem 4. Aeneid. Di-
doni transfixæ gladio , cum
mori non posset , & lætha-
li vulnere multum conflicta-
retur , Iunonem miseratione
commotam Irim Cælo misis-
se ad auferendum crinem, qui
in vertice, eoque refecato fato
suo defunctam . Apponam
versus .

Illa graues oculos conata attol-
lere , rursus

Defluit : mixtum stridet sub pe-
ctore vulnus .

Ter se se autollens , cubitoque in-
nixæ leuauit ,

Ter reuoluta toro est , oculisque
errantibus alto

Quasiuit Cælo lucē , ingemuitq;
reperta .

Tum Iuno omnipotens longum
miserata dolorem

Difficilesque obitus , Irim Cælo
demisit ab alto

Quæ luctantem animam, nexosq;
resolueret artus ;

Nam quia nec fato , merita nec
morte peribat ,

Scd misera ante diem , subitoq;
accensa furore :

Nondum illi flauum Proserpina
vertice crinem ,

Abstulerat , stygioq; caput dam-
nauerat Orco .

Ergo Iris croceis per Cælum
roscida pennis ,

Mille irabens varias , aduerso
Sole colores ,

Deuolat , & supra caput adstitit :
hunc ego dixi

Sacrum iussa sero , teque isto cor-
pore soluo .

Sic ait , & dextra crinem fecat :
omnis & una

Dilapsus calor , atque in ventos
vita recessit .

Examinandum itaque ad
hoc verum , & crines propte-
rea tondendi .

Pars quæ affirmat , suaderi
potest , quia expedit vitam ,
quæ nulla arte potest retine-
ri , laboribus subtrahere , &
doloribus . Seneca Stoicos hac
parte sequutus Epist. 88. *Mor-
bum, ait, morte non fugiam dum-
taxat sanabilem , nec officientem
animo ; non afferam tibi manus
propter dolorem : sic mori, vin-
ci est . hunc tamen si sciero per-
petuo tibi patiendum , exibo non
propter ipsum , sed quia impedi-
mento tibi futurus est ad om-
ne . propter quod viuatur . Im-
becillus ,*

becillus, & ignauus est, qui propter dolorem moritur: stultus, qui doloris causa uiuit. Nunc verò nequit illa adimi, ni huiusmodi crines detòdantur. Quare præstabit hos abraderè. Probatur minor exemplo Sampsonis, & eorum qui plica laborant, referunt enim certò mori crinibus attonsis; neq; habet hoc aliquid quod rationi non sit apprimè consonum, nam Alces posterioris pedis dextri vngula facultatem epilepsia aduersam obtinet, cuius rei præscia imminente epileptico insultu, ab epileptico insultu se præferuat, vt testatur Gifnerus lib. 1. de quadrup. c. 1. Leuinus Lemn. & alij multi. Rhinoceros quoque cornu aduersus venena valet, eamque ob causam, eò in aquas immisso, antea quam bibat, vi læthifera expurgat, venenataque. Quare poterit salutaris quædam facultas inesse sic crinibus, vt non nisi ea perempta, vita cesset. Confirmat idem casus Orilli de quo hæc Arioistus lib. 15.

Più volte l'han smembrato, e non mai morto,

Nè per smembrarlo occider si potea,

Che se tagliato d' gamba, d' mano gl'era

La rappiccava, che pareo di cera.

Hor fin à i denti il capo li diuide

Grifone, hor Aquilante fino al petto.

Egli de' colpi lor sempre si ride,

S'adiran esst, che non hanno effetto.

Chi mai d'alto cader l'argento vide,

Che gli Alchimisti hanno Mercurio detto:

E spargere, e raccor tutti i suoi membri,

Sentendo di cosini se ne rimembri.

Se le spiccano il capo, Orrillo scende,

Nè cessa brancolar fin che lo troua,

Et hor pel crine, & hor pel naso il prende,

Lo salda al collo, e non sò con che chiodi.

Piglia tal'hor Grifone, e'l braccio stende

Nel fiume il getta, e non par ch'anco gioui,

Che nuota Orrillo al fondo, come un pesce,

E col suo capo saluo à la riuo esce.

Et post multa.

Astolfo nel suo libro hauea già letto

Quel ch'à gl'incanti riparare insegna,

Ch'ad Orril non trarrà l'alma dal petto,

Fin ch'vn crine fatal nel capo tenga:

Ma se lo suelle, ò tronca, si costretto,

Che suo mal grado fuor l'alma ne venga:

Questio ne dice il libro, ma non come

Conosca il crine in così folte chiome.

Di ça comprobauit euentus, nam

Tenendo

Tenendo quel capo per lo naso

*Dietro, e dinanzi lo discbio-
ma tutto*

*Trouò frà gli altri quel fata-
le à caso:*

*Si fece il viso all'hor pallido,
e brutto,*

*Trauolse gli occhi, e dimostrò
à l'ocaso*

*Per manifestii segni esser con-
dutto,*

*E'l busio che seguia, troncato
al collo*

*Di sella cadde, e die l'ulti-
mo crollo.*

At verò neque in crinibus vim istam agnoscimus, nec si quæ insit, crines propterea abscindendos censemus. Posterior hæc pars patet, nam non licet nobis occidere quemquã. Est, pariter prior manifestæ, nam ad robur nostri corporis tria partium genera concurrunt, continentia hoc est partes ex quibus coalescit corpus: contenta, scilicet humores qui in venis arterijsque continentur: & facientia impetum. hinc partium aliqua deficiente, aut omnino actio aboleretur, aut male obitur: à defectu spirituum syncopes: fusoque immodicè sanguine, vires imminuuntur, & à quavis immoderata vacuatione labefactantur. at verò non continentur his capilli. Quare numquam his abscissis deficient vires.

Dices, partium nomine contineri capillos, aut mirum cum ipsis partes omnes consensum habere, nam hanc ob causam

Iudices punièdis fontibus destinati, vbi illos tormētis subiiciunt, attòdere solent, nec frustra, nam qui paulò ante grauissima contemnebat tormenta, mox vel à leuioribus perterriti, se auctores criminis, a liaque scelera patrafse fatentur.

Afferet tamen hoc nullus, vel leuiter principijs medicinæ imbutus; si quis enim tacitus esset partium nostri corporis cum capillis consensus, qui in capite, obseruaretur ille, vel in omnibus, vel in multis, sunt enim naturalia communia omnibus; quamobrem quia Alces naturalem habet facultatem in vngula aduersus epilepsiam, quiuis Alces hanc habet: Sic rhinoceros, sic belzuar, theriaca, & singula quæq; huius generis. At verò paucorum capillis vis hæc inest. Quare aliam esse causam arbitrandum imbecillitatis contractæ ab abscissis crinibus. Et quidem quod spectat ad maleficos, qui ab aspis per his omnibus solent statim succumbere tormentis, ferè omnes docent, aut tolli his ab aspis confidentiam, quam in partibus repositæ erant: ob causam ex audacibus enadere imbecilles, & timidos; vt enim confidentia robur affert, sic desperatio deprimit animum, & imminuit: aut tolli docent pactum contractum cum Deemone; solent enim isti quibusdam consecrationibus sic se aduersus impetum fortunæ mu-

miri, vt non nisi exau&torata illa consecratione mori possint. Hac causa motos Iudices rondere maleficos docet Martinus Delrius tom. 3. disq. mag. lib. 1. sec. 3. *In hac, inquit, tonsione, illud moneo obseruandum: si fiat dumtaxat, ne maleficium lateat foraminibus corporis insersum, vel crinibus inspersum, ritè id fieri: eademque de causa putarem, ne qua vntio subesset, etiam totum corpus aqua calida prius diligenter abluendum: sed si tonsio fieret ex opinione, quod per eam robur corporis, & animi fortitudo pereat ex èp̃lo Sampsonis, in quo totum id diuina virtute contingebat: & etiam documento Apollonij Thianei putarim serio hoc esse magicum, & superstitiosum. Neque Delrij tantum hoc placitum, sed communis omnium Doctorũ sententia. Sampsonem scribunt omnes ea cõditiõne gratuitum fortitudinis donum à Deo accepisse, vt effet Nazarenus; hinc attonsus amisit beneficium illud, quod ea lege à Deo fuerat illi attributum.*

Quod scribit de Orillo Ariostus, magica quadam incantatione factum idemet auctor testatur: alij si quid sapiant, fabulosum esse mox dicent, & ad naturam Mercurij declarandam commentum. Itaque nihil cogit fateri à capillis, aut vitam, aut robur. Neque aliud suadet argumentum desumptum à plica, inde enim fit, vt atõssi in morbi principio male afficiantur, quia capilli dum

in sui alimentum, & augmentum prauum succum alliciunt, à prauitate succorum corpus purgant: vbi abscessis illis parte hac cachochimia non absumitur, stagnãns in corpore, grauiorem pariat affectum necessè est, & lethalem. Cur verò ijs decisis non accurrat ad caput materia, & in capillos vertatur, illud fortasse in causa est, quia denudata cutis à tanta pilorum farragine refrigeratur; quare densatur, densata autem materiam excipere non valet, vt bene Saxonia cap. 37. tract. de Plica.

Sed si hæc ita se habent: Quid dices, coegit Virgilium illa comminisci? Aurelius Cornutus, vt 3. Saturn. refert Macrobo. ingenue fatetur se ignorare. Reprehendit hunc Macrobo. *Ex pudet me, inquit, quod tantus vir græcarum etiam doctissimus literarum, ignorauit Euripidis nobilissimam fabulam Alcestim: in hac enim fabula in scena Orus inducitur gladium gestans, quo crinem abscedit Alcestidi. At verò si non omnem exiit pudorem Macrobo. est cur multo magis erubescat ipse, quam Cornutus; rem enim aggressus, nihil dignum ait dixit, aut tecit: esto enim Euripides id primum inuenit, & ab illo hanc de abscedendo crinis fabulam mutauit Virgilius. Peto quid compulit vtrumque commentari hæc & fingere? Quando ergo nec Macrobius id dilucidauit istud scimus nos pro viribus istud scire.*

D
cere.

cere. Sciendum itaque ex Platone in Phædone est, duas dari hominis mortes, alteram quam natura infert: præstant aliam virtutes. Fit prima anima corpus deferente ob pravam in ipso dispositionem inductam, cum qua anima existerere non potest. Mori dicitur homo per virtutes, cum anima adhuc corpus informans, corporeas illecebras Philosophia docente contemnit, & dulces cupiditatum insidias, reliquasque exiit passiones: hæc mors appetenda sapientibus est, quam scilicet cõtempus voluptatum inducit. Quæ à natura est omnibus constituta, hæc eodem auctore expectanda; vt enim qui potestatis imperio trudentur in carcerem, non debent inde prius diffugere, quam potestas quæ clausit, abire permittat: qui fugit, non effugit pœnam, sed grauioris fit reus: sic qui nolente Dõmino carcerem istum frangit, haud mœretur absolui, sed grauius plesti: indeq; fit, eodem Platone teste, vt eorum animæ, qui violentas sibi manus inlixere, corpore non soluantur, sed corpori magis alligentur; vnde circa ipsum, eiusdem sepulturam, vel locum, in quo iniecta manus est, peruagantur; oportet enim animam post hominem corporeis affectionibus liberari: liberari autem non patitur, qui vi eam extrudit è corpore, nam qui spõte manum sibi iniicit, aut metu hoc facit, aut odio, aut alia

praua affectione incitatus: his autem sic sordefcit anima, nulla vt arte queat Cœlo, aut syderibus inferi, quia nihil impurum pura illa corpora admittunt. Ergo quoniam Dido naturali morte, & fatali non peribat, neque merita quam inducunt virtutes.

Sed misera ante diem, subitoque accensa furore.

non poterat propterea Cœlo anima recipi, sed adhuc corpori vincta tenebatur. Eius autem casu commota ad commiserationem Iuno,

*Irim Cœlo demisit ab alto
Quæ luctantem animam, nexosq;
resolueret artus.*

Sed adhuc quæres, cur id exequutura Iris, capillum qui in vertice totondit, Diti que vt sacrum offertur. Certè ni dicamus à crine illo vitam pendere, seruari, dicamus necesse est ineptè prorsus Irim mandata Iunonis curasse. At verò neutrum nos admitteremus; & quidem non descendisse Irim, vt Didonem necaret, manifestum est: cum quia Iuno, cuius madata Iris diligenter curabat, amore, non odio prosequeretur Didonem; tum quia ipsa Dido violentas sibi manus iniecerat. Misa itaque fuit ad expurgandum animam Didonis, ita enim posset deserto iam corpore, ad æthereas sedes conuolare: quippè Plato cuius vestigia vbique sectatur Poeta, quasdam animas, præsertim verò spõte peremptorum, etiam post mortem, vult

vult adhære corporibus, expedit contra alias ſtatim ad Cœlum . Quamobrem cum illæ expungentur reiectis capillis qui in vertice, nam vt horum copia multas curas ſignificat, ſic eorundem abraſio curarum ferè omnium vacuitatem, qua factum, vt ſomniorum interpetres cenſeant, ſi quis abraſum eſſe ſomniet, lætetur futurum, & omni ſollicitudine vacuum : Idcirco Iris obruncauit capillum, eiufq; obruncatione expurgata anima, deſerto corpore ad Cœlum euolauit . Hæc ſunt quæ in re adeo obſcura inuenire potui, addant alij meliora .

*Sint ne lauandi mortui ,
& à quibus .*

Cap. 18.

PRobat partem , quæ affirmat communis omnium ſenſus ; lauare enim in more fuit Hebræis , Græcis , Troianis, Chriſtianis . Hebræis quidem, nam cap. 9. act. Apoſt. Habitam vita functam conſeſtim lotam fuiſſe legitur : eſtq; multorum ſententia , Chriſti corpus lotum fuiſſe , & vt reſert Lorinus ibidem , Balduinus Rex Hieroſolymorū precioſas ſordes, ex abluto Chriſti corpore, per Abbatem Sæcti Bertini collectas, ad Flandros ſuos miſit ex Paleſtina . Eſt idem probatum Chriſtianis, etenim tanta charitate proſequebatur peſte interemptos,

quemadmodum reſert Inſebius lib. 7. Hiſtor. Eccl. cap. 7. *vt non ſint grauati gremio ſuo excipere, occludere oculos, ora obturare, geſtare cadauera humeris, decenier ornare, illis adhaereſcere amice complecti, lauare accuratè, & linteo funetri inuoluere.* Placuit idem Græcis; nam loquès Homer. de funere Achillis ait, *Depoſuimus in lecto purgantes corpus pulchrum aqua calida. & unguento.* Nec diſplicuit Troianis, nam declarans Poeta, quo pacto Miſeni funus fuerit curatum, ait. *Pars calidos latices, & abena undantia flammis Expediunt, corpusque lauans frigentis & unguunt.*

Et Euryali mater apud eundem conquiritur, quod neque poſtremum hoc officiij genus, neque alia huiusmodi nato potuiſſet præſtare .

*nec te tua funera mater
Produxi, preſſiue oculos, aut
vulnera laui.*

idem probaſſe Romanos, conſtat apertè ex illo Ennij verſu,

*Tarquinij corpus, bona ſæmina
lauit, & unxit.*

ſuadet eandem ſecundo lotionis uſus . Credidere Romani teſte Ouid. corporis totius abluſione, ſe purgari; habet enim ſecundo Faſtor.

*Omne nefas, omnemque mali
purgamine cauſam*

*Credébant noſtri tollere poſſe
ſenes .*

*Græcia principium moris fuit:
illa nocentes*

D 2 Impia

*Impia lustratos ponere facta pu-
lai :*

*Actor idem Peleus, ipsum quoque
Pelea Phocis*

*Cæde per Aemonias, soluit A-
castus aquas.*

*Vestium frenatis per inane dra-
conibus Aegæus*

*Credulus immeritò Phasida
fouit ope,*

*Ab nimium faciles, qui tristia
crimina cædis*

*Fluminea tolli posse putatis
aqua.*

hinc Aeneas multa cæde se
pollutum sciens ait. 2. Æneid.

*Tu Genitor cape sacra manu,
patriosque penates*

*Me bello è tanto digressum, &
cæde recenti,*

*Attrectare nefas, donec me flu-
mine vino :*

Abluero.

Et si Dijs inferis litaturi a-
spergebantur tantum, vnde

Æneid. 4. de Didone

*Dic corpus properet fluuiali spar-
gere lympha. & alibi.*

*Sparserat, & latice simulatos
fontis Auerni.*

& Misenum mandaturus se-
pulturæ,

*ter socios pura circūluit vnda
spargens rore leui.*

& ramum Proserpinæ conse-
craturus.

*Occupat Aeneas adytum cor-
pusque recenti*

Spareit aqua.

vide Macrobi. 3. Saturn. 1.
Lauabant manus Hebræi, dū
se innocentes se profiteri vo-

lebāt, quorum morem sequen-
tus Pilatus, iniuste Iesu dam-
nato, coram populo lauit ma-
nus dicens, *Innocens ego sum à
sanguine iusti huius, vos vide-
ritis, suam hoc facto innocen-
tiam professus.*

Instituta tertio ab omnibus
lotio est ad tollendas sordes
corporis, comparandamque
munditiem; vnde Ioan. 13. *Qui
lotus est, ait Christus, non in-
diget, nisi ut pedes lauet, & est,
mundus totus, nam pedes for-
tasse inter veniendum sordem
aliquam contraxerant. Hinc
quoniam cœnaturi, præsenti
manus: mundas debent habe-
re, numquam sordidi, inoleuit
mos apud omnes nationes, ut
ante Cœnam, & prandia la-
uentur manus, & à cœna, &
prandio, ne si à cibo contrec-
tato sordem aliquam manus
contraxissent, malè postea ole-
remus. Insuper quia Hebræi
Romanos imitati cœnabāt in
lecto, pedes iidem abluabant,
iure, ut propterea Christus Si-
moni obiecerit, quod inuitatus
ad cœnam id officij ipsi non
exhibuisset: *aquam pedibus
meis non dedisti, oleo caput
meum non unxisti.* Sacerdo-
tes quoque, quia non tantum
mundi corde, sed & corpore
accedere ad altare debent, id-
circo sacrificatur; nō tantū au-
riculari confessione se se à cri-
minibus expiant, sed & aqua
faciem abluunt, & manus. Ne-
que in Ecclesia tantum id fer-
uatum,*

Exod. 30 uatum, sed à Moysse quoque
38. 40 institutum, vt ad abluendos
Gen. 6. 18 Sacerdotes, qui ad altare erāt
19. 43 accessuri, vas æneum sonorum
Iud. 6. 19 in tabernaculi ingressu conti-
 neretur. Cur verò Christus
 à Coena pedes Discipulis la-
 uerit, cum tamen hospitibus
 in ingressu domus hoc exhibere officium consueuerint He-
 bræi, conuiuus verò antequam
 accuberent. Vide Baron. Nunc
10. r. an. verò descendantur mortui à
34. n. 36. prodeuntibus excrementis, aut
 sanguine. Ergo lauare con-
 ducet, ne nobilissimum animi
 domicilium sordescat, & squal-
 leat. Equidem si gentes ferè
 omnes, ad elegantiam corpori
 comparandam, os, oculosque
 claudunt, membra formant,
 splendide vestiunt, fucum fa-
 ciunt: deformia cadauera, quæ
 nulla arte poterant componi,
 aut recta efferebant, aut noctis
 cur nos ad euitandam turpi-
 tudinem, non admitteremus sal-
 tem lotionem? Neque enim
 prisca illæ gestes tantum, qui-
 bus nulla veræ fidei lux afful-
 serat, istud omni industria cu-
 rarunt, sed nostris pariter gra-
 tum, non amisisse mortuos de-
 corem formæ. Vnde Hierony-
 mus in epithaph. Paul. ad Eu-
 roch. *Quodque mirum sit, nihil
 pallor mutauerat faciem, sed ita
 dignitas quadam omnia comple-
 uerat, vt putares non mortuam,
 sed dormientem,* atque hæc de
 primo. Quod spectat ad se-
 cundum.

Romani si credamus Mo-
 ræto 3. var. 19. scæminas huic

officio destinarunt. Colligit
 ex illo Ennij,

*Tarquinij corpus bona scæmina
 lauit, & vnxit.*

Idem videtur in more fuis-
 se Græcis; nam potaturus So-
 crates venenum. *Consultis in-
 quit videtur, me prius lauare,
 nec mulieribus negotium faces-
 sere, vt mortuum lauent.* Apud
 me valde hoc incertum, nam
 Pollinctores, ita fortasse dicti;
 quia pellem yngebant, viri
 erant, non mulieres. At eosdem
 lauasse est verisimile, testatur-
 que apertè Varro in verbo
 Pollinctor. Herodotus quoq;
 lib. 2. scribit, quod insignium
 Virorum vxores, quæque val-
 de conspicuæ erant, & forme-
 sæ, non statim ac vita erāt de-
 functæ, condiebantur, sed post
 tres, aut quatuor dies; idque
 eam ob causam, ne Salinarij
 concumbant cum scæminis; de-
 prehensum enim aiunt quen-
 dam cū recenti cadauere mu-
 liebri cocuntem. Quamobrem
 cum ab Aegyptijs ad Roma-
 nos hanc lauandi consuetudi-
 nem fluxisse credamus, homi-
 nibus, quæque munus hoc tri-
 butum à Romanis, facile cre-
 dimus: præsertim cum lega-
 mus apud Plutarchum, Pom-
 pæi truncum, cum abundè ad-
 stantium oculos exfatiasset, à
 Philippo Liberto aqua mari-
 na postea lotum esse.

Sed quæcumque fuerit Ro-
 manorum consuetudo, laudo
 ego, vt quisque à sui ordinis
 hominibus, vt religiosæ à re-
 ligiosis, nuptæ à nuptis, à Vir-

D 3 gimibus

ginibus Virgines, moniales à monialibus lauentur. Generos cum foceris balneum ingredi vitio dabant Romani, quoniã membrorum nudationem, inspectantibus illis, cum decore fieri non posse crediderunt, vt est Auctor Plutar. in Catone: quanto inhonestus fuerit à mulieribus Viros, aut hos ab illis, ne dum spectari, sed etiã cõtractari? lauetur ergo vnusquisque ab alio sui ordinis. An verò lauare conueniat ob rationem à nobis, paulò supra assignatam, capite sequenti dicemus.

Possit ne à cadauere sanguis fluere, aut excrementa prodire, Cap. 19.

Quid fieri toto corpore expediat, esset modo consequens examinare, ni cursum retardaret nobis scrupulus quidam; hæreo enim, nam pro certo haberi à multis video, non posse è cadauere, aut sanguinem manare, aut excrementa prodire; vel enim moueretur à propria forma, & hoc dici non potest; nam multoties vomit. reiectantur: non possunt autem graua ferri suo impetu sursum: pellerentur, itaque à corporis facultate: at nulla est tunc potest. Est & aliud, quod sanguinem fluere nequaquam posse suadet, eius nempe concretio: siquidem extincto calore (extinguitur autem per

mortem) continuò concrescit sanguis: fluere itaque nullatenus poterit. Quare falsò à nobis dictum est, idcirco esse cadauera abluenda, quia à sanguine, & excrementis deficiantur.

Sed lateat licet causa, quæ vel sanguinem trudit, vel excrementa; non est propterea negandum, sæpè illa expelli, vt docet experientia; nullus enim est, qui si quando tractauit cadauera, non obseruarit multoties, emittere extinctos, post multos à morte dies, interdum fœces, quandoque vrinam: effundere item è naribus mucos, è naribus, & ore sanguinè reijci. Nec est, qui ignoret, inde natam consuetudinem obturandi nares, & anum, emissio iam spiritu. Nempè quia habent pro certo, paulò post excrementa esse eruptura; quod etsi barbarè factum, & ineptum nam cum solet anima in latibulis corporis delitescere, potest contingere facillè, vt qui non dum vi morb. est extinctus, suffocetur: licet tamen inde intelligere, posse excrementa fluere extincto corpore. Narrat Marcellus Donatus lib. 1. h. stor. medic. c. 2. vxorem Bertoldi Viri nobilis, postquam illi essent scarificata cucurbitula appositæ spatulis, tantam factam fuisse sanguinis effluxionem; vt etiam post duos dies, cum ad sepulchrum deferretur, cruentarit. Iulia quoque Gentilis nobilis mulier, eaque valdè religiosa, cum

zum tertiana correpta, vix potuiſſet induci, vt ſemel ei ſanguis extraheretur, nocte in tempeſta purpuream, vt cūm Poeta dicam, vomuit animam: quodque mirari par eſt, cum poſt horas 24. efferenda ad ſepulchrum è lecto remoueretur, magnam ſanguinis copiam per os reiecit. Idem anno 1622. in Illuſtriſſima Domina D. Maria Mendoza apoplexia ex ſanguine correpta, & extincta, obſeruauimus. Hipp. pariter loquens primo de ratione victus de noxis, quas ptiſana intèpeſtiuè aſſumpta aſſerre ſolet, ſuffocatos inquit perire hoc pacto nutritos, & dementes; proindeque ſubdit, priſci ſyderatos eos. eſſe exiſtimarunt, cūm ob hanc cauſam, tūm vel maximè, quod mortuis latus liuidum ad plaga ſimilitudinem videbatur. Multi inſuper medici obſeruarunt febre peſtilenti interemptos, nigris inſci maculis poſt mortem, & ijdem perhibent, hoc eſſe præcipuum ſignum venenati corporis; quod cum Neronem nequaquam latuiſſet, ſcribit Dion. in eius vita, Br tannici corpus gypſo oblitum fuiſſe, ne liuor è veneno appareret, pluuiamque coortam gypſo amoto, ſcelus omnium oculis obieciſſe.

Quid quod apud Iuris prædentes, ita eſt conſtitutum, poſſe ex occiſo corpore, ad occiſoris præſentiam fluere ſanguinem, vt d. ſputem, alijs aliter opinantibus, ſit ne in-

ditium illud ad torturam ad inquirendum? Quidam demum, vt refert Durandus lib. 1. de ritibus Eccleſ. cap. 5. mulierem in partu morientem, non eſſe ſepeliendam in Eccleſia, eam ob cauſam, autumarunt, ne pauimentum Eccleſia ſanguine polluat: quæ ratio eſſet omninò ridicula, ni ſanguis poſſet, è mortuo manare. Sed ne ineptuſum, qui tam remota congero argumenta, ad rem hanc demonſtrandam, cum ſacra Scriptura teſtetur, aperte Chriſti mortui latere, dirz lancis ferro, continuo, & ſanguinem manare, & aquam. Cæterum, quia adductæ difficultates adhuc dubiam reddunt hanc aſſertionem, declaremus propterea qua vi miſta illa inanima moueatur, & à qua cauſa impeditur, ne ſanguis in cadatere concreſcat.

*Qua vi moueantur excrementa defunctoiambomi-
ne quorundam opinio
aſſertur, & reiicitur.*

Cap. 20.

PVtauit Ioannes Gramm. in præc. 1. lib. de an Plot. 2. lib. de dub. ànim. c. 29. Mercur. tract. de macul. peſtil. adhuc ſuper-eſſe in extincto, aliquas anima facultates, quamquàm animæ à corpore receſſerit. ab his excrementa reiectari. Pro-

D 4   bant

bant assumptum, nam sic se habet animæ facultates ad animam, ut ignis calor ad ignem; nunc vero, seruatur calor ab igne impressus in domo, esto ignis, à domo remoueat. Quare seruari poterit aliqua facultas animæ in corpore, etsi anima corpus deseruerit.

Quod verò non solum nullam includat hoc repugnantiam, sed de facto, vis aliqua animæ, cadaueri inest, potest multis experimentijs comprobari, ac primum quia Aristot. scribit 3. de hist. 11. & Plin. lib. 11. cap. 45. (quid Plinium, & Aristotilem memoro) nos experimur quotidie, crescere pilos, & vngues in mortuis, non apparenter tantum, ut quidam crediderunt, nempe quia caro contrahitur, ut Alex. & Tertull. qui lib. de anima scripsit, *vngues autem cum exordia nervorum sint, merito nervis resolutione porrectis, proveciores, & quotidie deficiente carne expelli videntur: sed vero augmento, & realis nam ut mittam simulachrum illud, de quo scribit Detrius lib. 2. magic. disquis. 9. 25. quolibet anno attonsam comam, & barbam refruticasse iterum, & tamquam viuo renatam: & aliud Arnobij referentis, è Gentilium historijs, Iouem rogatum quondam ab Acdesto, ut Atym ad vitam reuocaret, id tantum impetrasse, ne corpus eius putresceret, comæ crescerent semper, & digitorum manibus perpetuo motu agitaretur: constat*

enim hoc esse fabulosum, aut factum opera dæmonum, illud verò miraculosum, & præter omnem ordinem naturæ, cum sint vngues, & pili corporis humani excrementa non ligni, ex quo illud simulacrum confictum. Scribit Paræus in fine sui operis curasse cadauer, eoq; domi in anatomicum vsu adseruato, detentos iterum, atque iterum vngues excreuisse.

Inoleuit præterea consuetudo apud antiquos, ut mortuis, quibus beneuellent, terram leuem, grauem, quibus male precarentur. Tibull. lib. 1. eleg. 4.

*Iam tua, qui Venerem docuisti
Vendere primus,
Quisquis es, infelix urgeat ossa
lapis.*

Ouid. in morte Tibulli.

*Mollia nec rigidus cespes tegat
ossa, nec illi*

*Terra grauis fueris: non fuit ille
tibi.*

Nota est insuper illa inscriptionum formula S. T. T. L. hoc est, sit tibi terra leuis. Nec tantum terram, sed & aquam leuem precabantur, aqua suffocatis. Martial. lib. 6.

*Flete nefas vestrum, sed toto flete
Lucrino*

*Naydes: & luctus sentiat ipsa
Thetis.*

*Inter Baianas raptus, nuper occidit undas,
Euthicus ille tuus, Castrice, dulce
latus.*

Hic tibi curarum socius, blandumq; leuamen:

*Hic amor, hic nostri Vatis, Alexis
eratis.*

. Nam,

*Numquid , te vitreis nudum la-
sciua sub undis .*

*Vidit , & Alcide Nymphare-
missi Hylum ?*

*An Dea semineum iam negligit
Hermaphroditum ,
Amplexu teneri , sollicitata vi-
ri ?*

*Quidquid id est : subita quacūq;
est causa rapinae ,*

*Sit precor , & tellus mitis , &
unda tibi .*

Iisdem , vt ossa molliter cuba-
rent , rogabant . Ouid. 3. Trist.
eleg. 3.

*At tibi , qui transis , ne sit graue ,
quisquis amasti*

*Dicere , Nasonis molliter ossa
cubens .*

Compositis tandem salue , &
Vale inclamare solebāt . Aeneas
in funere Pallantis .

*Salue aeternum mihi maxime
Pallas*

Aeternumq; Vale .

Nec apud Ethnicos tantum ,
sed Christianos etiam hoc in-
more . Dionys. lib. de Ecclesiis.
Hierarchia describens ritum
Ecclesiae in tumulando defun-
cto , tum inquit , *accedens diui-
nus Antistes , et sanctissimas pre-
ces adhibet . quibus ritè perfectis ,
& ipse eum , qui è vita migrauit ,
saluat , & secundum , eos omnes ,
qui adsunt .*

Scribit 3. Marc. Donat. lib. 2.
de mirabili histor. med. cap. 3.
monialem quā mdam , dum af-
finem demortuam lugeret , &
eiusdem manum ad deosculā-
dum apprehēderet , ter à mor-
tua valide constrictam fuisse .
& Matthæus Villan. lib. 3. hist.

sui temporis c. 46. refert Gual-
terium Rustatium Vbertinili-
um , cum detruncato à carni-
fice capite , ad sepulturam ef-
ferretur vsque adeo valide li-
gneam arcam in qua erat con-
clusus , concussisse , vt commis-
sas tabulas disiunxerit , parum-
que absuerit , quin à gestan-
tium hūmeris decideret , nam
ad iactum balistæ , ingenti ad-
stantium omnium admiratione
se se agitauit .

Videmus demū è corpo-
re occiso ad occisoris præsen-
tiam , manare è vulneribus san-
guinem , quod cum fieri nullo
modo possit , ni ponamus , ser-
uari aliquam animæ facultatē
in cadauere , videtur illa ad-
mittenda : præsertim cum gra-
uissimi viri Democritus , Plato ,
non solum id affirmare non
dubitarint , sed & ipsam ani-
mam quibusdam cadaueribus
adsidere autumarint , quos re-
spiciens , Tertull. lib. de anima
hæc scripsit . *Quidam ad immor-
talitatem anima , quam non à
Deo edocti infirmè iucantur , ita
argumentationes emendicant , vt
velint credi etiam post mortem ,
quasdam animas adherere cor-
poribus : hoc enim Plato , & si
quas vult animas ad cælum sta-
tim expedi ; in Politica tamen cu-
iusdam in sepulchro cadauer oppo-
nii longo tempore sine ulla labe ,
præ anima . s. indiuidustate ser-
uato . Ad hoc , & Democritus cre-
mēta unguium , & comarum ali-
quanti temporis deuorat .*

Ego verò , etsi videam ad-
ductis confirmari dictam sen-
ten-

tentiam, induci tamen nõ pos-
 sunt, vt illi adhæream. Nego
 itaque conseruari in cadauere
 aliquam animæ facultatem; vel
 enim facultas est idem cum
 anima secundum essentiam, li-
 cet ratione distinguatur: aut
 erit animæ accidens, quod vi-
 deo placuisse D. Thom. Si di-
 carimus primum, negemus ne-
 cessè est, seruari vim aliquam
 animæ in cadauere, ni velimus
 fateri, superesse adhuc in ca-
 dauere ipsam animam, Multo
 minus tueri poterimus, rema-
 nere in cadauere aliquam ani-
 mæ facultatem, si aliam senten-
 tiam sectantes dicamus, esse
 potentiam animæ, ipsius acci-
 dens; nam propria passio ali-
 cuius, non potest separari ab
 eo, cuius est passio. Quamob-
 rem cum sint animæ faculta-
 tes, animæ ipsius passiones, non
 poterunt illæ in aliquo esse, in
 quo anima non insit.

Nec aliter putandum est,
 argumento deducto à calore,
 qui conseruatur in domo, quã-
 quam nullus in domo sit ignis;
 nõ calor remissus, non est acci-
 dens propriũ ignis: propterea
 poterit calor secundum gra-
 dus remissos, esse in alio subie-
 cto, præter ignem: contra ani-
 mæ facultas, quia est passio
 propria ipsius animæ, non po-
 terit alicubi esse, ni anima ibi-
 dem reperiat.

Esto tandem superesset vis
 aliqua, nõ assentire propterea
 Mercuri: neque in eius senten-
 tiam modo aliquo descende-
 rem: Primum, quia hæc facul-

tates ad operandum egent na-
 turali calore, qui cum nullus
 sit in extinctis, nõ posset facul-
 tas destituta caloris beneficio
 aliquid operari. Secundo,
 quia si quæ superest, esset illa
 multo imbecillior post mor-
 tem principalis agentis, quàm
 antea: cur ergo non extrusit
 tunc temporis: expellit facta
 imbecillior, & ferè extincta?
 Tertio est illa facultas ani-
 mæ instrumentum coniunctum:
 Non poterit itaque citra con-
 cursum animæ operari, ea enim
 est instrumenti coniuncti na-
 tura, vt non nisi motum ualeat
 mouere. Quomodo occurren-
 dum sit is quæ ad adstrucen-
 dam hanc sententiam sunt ad-
 ducta cap. sequenti dicemus.

*Soluantur rationes pro con-
 traria sententia adductæ,
 & vera proponitur.*

Cap. 21.

Argumenta quæ ad sua-
 dendam sententiam Mer-
 curi, & aliorum adducta fuere,
 haud difficulter dissoluuntur,
 nam quod spectat ad incre-
 mentum pilorum, quod obser-
 uatur in mortuis, putauit Del-
 rius quæst. 25. lib. 2. illud fieri,
 quia in cadauere de nouo ema-
 nauit aliqua animæ vegetantis
 ad imperfectam formam di-
 spositio; qui difficultatem non
 euacuat; nam esto admittamus
 hæc omnia, non sequitur pro-
 pterea posse pilos gigni, quan-
 do nulla est facultas expellens:
 siqui-

frigida dispositio illa , neque anima est , nec vis aliqua animæ .

Dicamus propterea habere pilos , & ungues propriam quandam animam ab ea , quæ animalis dabit esse distinctam ; & capillos sic se ad corpus habere , quemadmodum herbæ ad terram , cui inhaerent radicibus . Aut nisi id placeat , dici potest . Secundo pilos fieri ex terrea exhalatione , in pororû angustijs , impacta . Quamobrem , cum possint è caduere vapores hi eleuari , & ad cutim à propria leuitate deduci , non erit modo aliquo , incrementum pilorum , aut vegetantis animæ , aut delitescens in corpore , facultatis expultricis inditium .

Ex iisdem redditur ratio cur quidam à morte euadant nigri . Nempe nigrescunt illi , quia nigri vapores ad cutim à propria leuitate deducti , illam infecerunt .

At mox quæres : cur non idem factum viuente iam homine , quo tempore calor erat ad eleuandam validior , ad giugnendos vapores potentior , & cutis ad excipiendum prompta magis , quippè non erat frigida addensata ?

Respondeo multas posse huius euentus causas assignari . Dicit primum potest retineri viuente iam homine , quo minus ad cutim attollantur illi halitus à vi contentrice , quæ quoniâ per mortem aboletur , quid mirum , si amoto impediante prorumpant ad cutim .

Dicit potest secundo , attolli pariter , & ad cutim deferri tetros illos halitus , dum adhuc viuunt languens ; quia vero non detinentur , sed per cutis meatus ad apertos perspirant , propterea non apparere , elucescere à morte , quia in cuti addensata detinentur .

Dicit potest tertio , tunc temporis gigni , non antea , quia interdum febre pestilenti perempti , aut veneno , calidiores sunt mortui , quam viuentes , quocirca loquens Ouidius de ijs , qui sunt peste interempti , ait .

Dura , sed interua ponunt præcordis , nec fit

Corpus humo gelidum , sed humus de corpore feruet .

Maiores autem calor est , quia maior putredo .

Contingit quarto à morte hoc fieri , non antea , quia viuens expungabat fortasse tetros illos halitus respiratione , quæ quoniam morte tollitur , mirum non est , si præclusa illa via , ad cutim ferantur .

Neque aliquis sensus concedendus caduere , quia antiqui saluere , & valere iuebant defunctos ; ut enim Varro aduertit , saluere , & vale , clamabant , ut ab ijs velle recedere significarent : & est modus loquendi nostro etiam tempore vsitatus , nam & nunc eos saluere iubemus , quos relinquimus , & comitari nullo pacto volumus . Nostri , haud corpori requiem precantur , sed animæ .

Casus illi admirandi à Marcello Donato recitati , nec multum

2. Metamorphos.

tam mihi pariunt admiratio-
nem, nec suadent, vt credam,
superesse in extincto facultatē
aliquam motiuam ; cum enim
motus illi naturales non fue-
rint, ab animali facultate mo-
tiuâ profectos dicere cogere-
mur : quare & sensatione præ-
cedente obitos, quod cū sen-
tire nullus sensu præditus pos-
sit, dicendum est contractio-
nem illam à moniali factam
conuulsionis speciem fuisse :
Potest autem conuulsio, vel in
re inanima fieri : cumque ina-
nima possint pariter à substā-
tia flatulenta concuti, poterit
corpus detruncato iam capi-
tē à crasso flatu concuti, non
secus ac virgam flante vento
concuti, & inflati videmus.

Ab eodem flatu cum possit
pes extendi, aut alia pars pel-
li, quemadmodum contrahi
paulo ante diximus, non est
motus hic in causam superna-
turalem referendus, præsertim
si eo articulo temporis contin-
gat hoc fieri, cū quis ad oscu-
landum, partem illam appre-
hendit, aut quouis modo mo-
uet ; cum enim agitatedum cor-
pus multo facilius impellatur
quam quiescens, poterit tunc
temporis flatus facilius partem
in motu positam pellere, aut
quouis alio motu agitare.
Et quidem quod ab hac causa
frequenter hi motus fiant citra
alicuius facultatis superstitis
concursum, aut causæ superio-
ris, docent frequentes motus,
qui in musculis vituli dilania-
ti obseruantur : docet pariter

erectio penis, & expulsio se-
minis, & vrinæ quæ fit in su-
spensis. Quis enim alicui fa-
cultati hoc attribuet, non im-
pulsui factō ab aere per illas
partes illapso ?

Argumentum desumptum
à fluxu sanguinis, ex occiso ad
occisionis præsentiam, esse ad-
modum efficax ad compro-
bandam Plotini sententiam,
vel inde potest faciliè intelli-
gi, quia quicumque sunt conati
difficultati huic satisfacere (sūt
autē multi, quos recenset Ma-
gius lib. 2. Miscell. cap. 5.) &
auctor secundæ partis syluæ
variar. lect. cap. vii. serè omnes
supponunt, superesse adhuc
in extincto sensum aliquem ;
fieri enim quidam illud ren-
tur, quia irascitur occisus ho-
miciidæ : per iram autem cūm
bulliat sanguis, bilisque effer-
uescat, quid mirum, si foras
per vulnera profilit ? nō posset
autem irasci, nisi aliquis sensus
superesset ; nā vbi nullus est sen-
sus, quæ indignatio fingi, quæ
in eo efferuescere ira potest ?

Hoc quoque supponant ne-
cesse est, qui dicunt, occisi
animam irasci cum occidere ;
esto enim demus illis, quod
rationibus numquam extor-
quere possunt, non destitui
corpora ante diem perempta,
ab ipsa anima, sed custodiri,
quamquam non informentur :
ni tamen ponant, aut esse reli-
ctam aliquam facultatem ani-
mæ in corpore, aut denuò cō-
municari, non poterit modo
aliquo irasci est enim ira pas-
sio

sio coniuncti, cum bulliente sanguine ipsa fiat. Hoc ipsum tertio Lucretius innuit dum ait 4. sui poematis, moueri sanguinem homicida viso, non secus ac semen visa muliere amata. Itaque, vt natura irritata, in illud corpus cupit deponere semen, à quo ad expellendum sollicitatur: sic sanguis occisi in eam emicat partem, vnde est ictus morte, vt amans amore. Audi ipsum.

Irritata tument loca semine, si quis voluntas

Egredere id, quo se contendit dirabilido:

Inciat irritans loca turgida semine multo,

Idque petit corpus mens, vnde est saucia amore.

Namque omnes plerumque cadunt in vulnus, & illam

Emicat in partem sanguis, vnde ieiunur ictu,

Et si cominus est hostis, ruber occupat humor.

Hoc inquam innuit, nisi enim aliquam ponat vim cognoscentem in occiso, non poterit homicidam cognoscere; vnde nec aduersus ipsum effundere sanguinem, quod quia falsum, & efficaciter supra est à nobis reiectum, tentandum est aliter nodum propositum soluere. Petrus de Apono. 3. probl. 6. Putauit hoc fieri, quia hostiles spiritus, qui ab homicida in occiso, sunt impressi, aduetante occifore, ab interfecto remeant ad illum: remeantibus autem, necesse est, & sanguinem in quo erant, moueri, &

agitari. Qui non placet; nam quo fundameto docet remeare spiritus? seruari tamdiu, neque in itinere extinguere nullo certè; quare patiatur ruinam sua opinio necesse est.

Quid ergo? confugiemus ad Deum? an factum negabimus? neutrum faciemus; hoc enim multi experientia verum esse agnouerunt: illud tunc facere licet, cum nulla est causa naturalis, ad quam possimus concurrere, quam non desiderari in hoc casu declarare agredimur: primum tamen pramittere iuuat, è quouis corpore, & spiritus, & vapores fluere, naturam eius corporis, ex quo effluunt redolentes: vnde è sano sani, prodeunt, impuri ex impuris. Hinc contagia, senesque quibus male olet anima nuper nupti puellulæ formosæ, & bene nutritæ, reiuuenescunt: illæ, formæ decorem amittunt. Nempè quantum illi à suauis, ac miti puellulæ, haustu iuuantur: tantundè hæc ab impuris spiritibus feminis offendetur. Pramitto secundo ardentiores, & maiori copia hos mitti pro varijs animæ affectionibus. Vnde desiderat omnes ad fascinationem inferendam inuidentiam, eam, vt patet ob causam, vt inflammati spiritus intimiùs, se se in rem visam insinuant, & vehementius lædant.

Cum itaque occisum occisor intuetur, transmittit spiritus quosdam ira, & odio plenos, id circò enim occidit. Qua-

re

re calidos, acutos, & igneos. Calfiet proinde sanguis occisi, exceptis ab occifore spiritibus: tùm quia sua natura sunt calidi, tùm quia ob iram calidiores sunt facti. Excalfactus autem, sanguis necesse est prodeat, cum nequeat, angusto illo spatio contineri.

Obijcies, non sunt vsque adeo feruidi spiritus homicide, vt calfacere valeant: non adeo dispositum cadauer, vt à tàm leui causa incalescat: non ita ferrei spiritus, vt in itinere ab aere extra parëtis sinum emissi, non dissoluantur.

Respondeo hæc omnia vera esse, eamque ob causam fit, vt nõ semper hoc accidat, sed rarò, & tunc tantum, cum homicida accedit, antea quàm cadauer sit refrigeratum: vbi omnis est calor exolutus, non potest incalescere igni admotum, quanto minus à spiritu. Quare si accidat quandoque, vt frigefactum cadauer, ad inimici præsentia fundat sanguinem, supernaturali è causa illud fit, hoc est Deo, non naturali: facit autem hoc Deus tres ob causas. Vna est, vt detectus auctor criminis, debitas pœnas luat, non pro eo alius: Alia est, vt declaret hominibus, quàm sit facinus illud detestandum. Tertio, curare nostra, non despiciere, vt multi impiè senserunt. Quare cum raro, aut nõquam ab hac causa incalescere, vsq; adeo possit occisi sanguis, vt bulliat, & è vulnere prodeat, rarò aut num-

quã cadauer naturaliter cruescabit. Ne tamen frequenter ad miracula cogaris confugere, scias plerumque vulneratos videri mortuos, nondum tamen extinctos, atque ex illis sanguinè prodire plerumque, rarissimè ex ijs qui vere sunt mortui.

Scias insuper sanguinè prodire à vulneribus quandoque, quia agitur ab alijs cadauer, & illius vulnèra contrectantur: alias contingere hoc ipsum, quia ob naturalem quãdam sympathiam, sanguis qui in occiso, tentat accurrere ad illum quo inficitur plerumq; homicida, quemadmodum magnetem produunt multi hanc ob causam ad ferrum accurrere. Cæterùm quando nulla in cadauere remanet facultas animæ, quidquid alij dixerint adducenda à nobis est causa, mouens sanguinem, & excrementa expellens, quod nõ admodum difficile; nam si ferantur illa ad partes imas, dici facile potest, moueri ea excrementa per se à propria ipsorum natura, per accidens vero à remouente prohibens. scilicet, vt lapis detentus supra, remoto impedimento, à propria impulsus grauitate delabitur: haud secus, remoto impedimento, hoc est facultate contentrice corrupta, suoptè ingenio à propria impulsa grauitate descendunt: & veluti ineptè quisque lapidis descensum, in aliam referret causam, quã in propriam lapidis grauitatem:

uitatem: sic stolidè faciet, qui ab alia causa vellet, hæc excrementa pelli è cadauere, quam à propria eorum grauitate impulsã.

Hinc declaratur Galenus; dicit Galenus, & Medici omnes, fieri quandoque aliquam excretionem, pellente natura: à facultate aliàs nequa; continere valente. Non retinere excrementa; est quid negatiuum: non ergo effectum poterit positium facere.

Re vera effectus ille non procedit totaliter à facultate tenere nequeunte, sed ab illa per accidès procedit, per se à propria humorù grauitate. Quod si non delabatur deorsum humor, sed ad partes supernas recurrat, cõtinget illud ob impetum sibi impressum. Poterit autem imprimi, vel ab anima, nam, & in proiectis impetus seruatur, quamquam perierit proiciens, vel à frigiditate cõstringente, & constrictione exprimentè, quidquid continebatur in parte: aut producebatur, tertio à flatuosa aliqua substantia sursum suo impetu lata. Nimirum, cum sit homo paruus mundus, contingit fieri in homine quæcumque in magno hoc orbe gignuntur. Propterea, vt in magno hoc mundo geiuitur quandoq; flatus in Terræ Cavitatibus, & hac illac motus, motuque inflammatus, cum non possit in angustiis cauernulis contineri, ac propterea dùm ampliorem quærît locum, disrumpit ca-

uernas: nec tantùm terram quãtit, & proijcit, sed & integros môtos, vnde insulæ multæ extiterunt: haud secus si gignatur in cadauere flatus, nihil autem flatus prohibet gigni, poterit ille, dum ampliorem locum quærît, disrumpere venam, aut aliam nostri corporis partè, & foras erumpens vna effundere sanguinè, corporisue excremeta: Et veluti Boreas spongiam aqua repletam exiccat; non solû quia qualitate sicca, quam habet, corrumpit aquam, sed hanc ob causam, & quoniam cõstricta spongia exprimit aquã omnem, quæ in ipsa continebatur, vnde stillatim illam videmus defluere: haud secus poterit hic idem ventus, aut alia causa refrigerandi, & cõstringèdi vim habens, cõstrictione è cerebro, aut alia quaque nostri corporis parte, quidquid in ipso continebatur exprimere.

Obijcies, cadauer est frigidum, cõcrescet itaque sanguis. Quare nequaquam fluere poterit naturaliter. Possẽ huic obiectioni breuiter satisfacere. Quoniam verò, si explicetur causã concretionis sanguinis, & fluxibilitatis, multis alijs difficultatibus enodandis conduceret, immorabor propterea in indagãda causã huius euentus, sequenti tamen capite, ne excrecat istud plus iusto.

De

De causis concretionis sanguinis, & fluxibilitatis.

Cap. 22.

Communis ferè omnium sententia fuit, concretionem sanguinis, fibræ, quæ in ipso sunt, esse referendam. Ita Hippoc. lib. de carn. Arist. 4. Me teor. 2. de par. c. 4. 3. de histor. c. 6. & passim alibi. Eandem habuit Galenus sententiam, nam volens probare 2. de elem. 2. sanguinem non esse quid simplex, sed & fibræ in ipso cont. neri, inde illud probat, quia si ex ipso detrahantur, iam non amplius concrescet. Ad hæserè principibus hisce viris posteriores omnes, authoritatis nequaquam contemnendæ, vt Fernel. 6. part. nat. c. 7. Valles. 1. controu. 15. Roderig. Vega. 3. de loc. aff. sect. 3. & Petrus Garf. disp. 20. super Auic. doct. 4. cap. 1. Viderant enim Arist. haud quidem legislatorum more, hæc decreuisse, sed multis argumentis, nec ijs vulgaribus comprobasse.

Suasit hoc primum 4. Me teor. quia ceruorum sanguis non concrescit, cum tamen ab aliorum animantium sanguine, ea tantum ratione differat, nèpè quia caret fibræ.

Confirmavit secundò, quia nullus sanguis, detractis fibræ concrescit: vnde non concrescit sanguis noster, tepidam in aquam effusus, eam vt patet

ob causam, quia secretæ à sanguine fibræ, peluis fundo hærent: eamque ob causam Medici, cum sanguinem è pede extractum, qualis sit, cupiunt dignoscere, agitant primum aquam, vt quæ, & quantæ fibræ fundo vasis hæreant, intueri possint.

Probauit idem tertio, quia morborum sanguines, hoc est pituitosi, & aquosi, non concrescunt. Nimirum idem contingit in sanguine, quod & lacti; Sunt enim dicebat idem Philosophus, & lac, & sanguis amborum quidem communia, & aqua, & terra, magis autem, ac plurimum terra. Vt itaque pars lactis caseosa: est autem hæc terrestris, & grossa, imposito coagulo concrescit, serum vero numquam concrescit, nam aqua est, aqua vero concrescere nequit, sed vniuersa in vapores dissoluitur: eodem modo, concretionis sanguinis, terrestris eius portio causa est: est autem pars terrestris villus, seu fibræ. Insuper vt illud lac, quod parum casei habet, multum feri, exiguum præbet alimentum, & difficulter cõcrescit: contra lac caseosum, & cito concrescit, & multum valet nutrire: haud secus fibrosus sanguis, qualis est taurorum, cito concrescit: tenuis, serosus, aquosus, nequaquam.

Addidit huic causæ aliam Vega; putat itaque causam, cur sanguis concrescat, non esse fibræ tantum, sed pinguem portionem ipsius. Sanguis inquit,

quit, inter humores ſolas concreſcit, ſiue concretio ad fibras referenda ſit, quod Ariſtotele placu; iuenit enim, vt detractis fibris, non concreſcat; ſiue, quod maſteſtius eſt, ob pinguedinem, que refrigerata gelafcit. Dũm autem à fibris ſanguinem concreſcere docet Ariſtoteles, à pingui ſubſtantia Vega: haud credẽdum in ea fuiſſe ſententia Ariſtotelem, vt à fibris tantum, nulla alia cauſa coope- rante, concretionem fieri vol- lerit; ſed ab hac, & calore reſolvente, ſiue frigiditate con- denſante. Certum hoc nam eodem 4. Methæor. ſcripſit. *Quæ aqueam habent naturam, concreſcunt à frigido; à calore terrea; à calore, & frigore, quæ partim ſunt aquea, partim terrea, vt ſanguis, & alia eiufdem nature:* Itaque, partialis cauſa concretionis, ſunt fibræ, nam niſi his eſſet ſanguis confertus, non poſſet modo aliquo ſanguis vel in calido ambiẽte re- poſitus, mox concreſcere: requiritur præter hanc cauſam alia, calor nempe reſoluẽs, & frigus condẽſans.

At petes. Si ſufficiens cau- ſa concretionis ſanguinis, & fi- bra eſt, & calor, aut frigiditas: cur cum fibras habeat in venis contentus, ſitque adhuc calor reſoluere valens, ſeruatur mihi- tomĩnus liquidus, non concre- tus? cumque animali mortuo frigeat cadaver, algeatque: cur non concreſcit continuo in ca- dauere ſanguis, ſed quandoq; liquidus manat, vt ſupra mul-

tis historijs probauimus? Ter- tiõ petes, ſi hæc cauſa concre- tionis ſanguinis, vnde eſt, quod concretus extra venas, iterum quandoque eliquatur denud idem poſt eliquationem con- gelafcit?

Exiſtmarunt quãtum per- tinet ad primi problematis ſolutionem, non concreſcere ſanguinem in venis conten- tum quia à potentiõri cauſa, nempe partis calore, ipſius co- cretio impeditur.

Fernà venarum proprieta- te autumauit id fieri: itaq; nihi- l docet, ſed igenue fatetur illius euentus cauſam ignorare. Ten- tarunt alij cauſam aliquã affer- re, ſed in ea aſſignanda hallu- cinati ſũt miſere, & à veritate multum aberrarunt; ſi enim hanc ob cauſam ſanguis in ve- nis non concreſceret, non eſſet ſãguis ſua natura humor, quã- do ſanguis ſua natura non eſ- ſet liquidus: vnde ſemper eſ- ſet ille in ſtatu præternaturali quandoquidem ſemper liqui- dus cõtinetur, cũ tamen à pin- guedine, & fibris deberet con- creſcere.

Aliam itaque eſſe arbitror cauſam illius, problematis, quã non erit difficile aſſignare, ſi intelligatur, primum, quã- via calor faciat concretionem. Propterea ante omnia præmiſ- tere oportet, concreſcere mix- ta à calore, facta humidarum partium, & tenuium exhalatione. Ariſt. 4. Methæor. *Quæ cumque, inquit, communia ter- ra, & aqua, & ab igne concre- ſcunt,*

E

Scunt, & à frigido: incréssantur autem ab ambobus: est autem, de eodem modo, est ut aliter; à calido quidem humidum educens: evaporans verò humido, incréssatur siccam, & consistit: à frigido autem humidum exprimendo, in quo humidum simul recedit. Iam verò ubi sanguis in venis, quæ miram obtinere densitatem continetur, nõ potest tantam pati à calore, tenuium partium resolat onem, ut incréssetur. Quare concre-scere nullo modo poterit. Cõtra ubi à venis ad vteri, aut thoracis cavitatem delabitur, quia in loco est, ubi possunt tenuiores eius particule, & hum-diores exhalare; propterea fit, ut in thoracis, aut vteri ca-uitate concre-scat, nec concre-scat modo aliquo in venis, si causa aliqua præter naturam accedat: quod contigisse quan-doque testatur Petrus Salius cap. 4 de affect. bus particula-tibus.

Secundò problemati cum quidam satisfacere non potuis-sent, cõsugerunt ad Deum Pu-tarunt itaque non posse natu-raliter è caduere sanguinem manare, quod cum falsum esse ex ijs, quæ cap. superiori retu-limus, aperte cõstet, dicere ma-gis expedit, non concre-scere, semper in caduere sanguinẽ, quia non habet quilibet sanguis, tot fibras, & tantas, ut à cada-ueris frigore concre-scere pos-sit: tunc enim illa frigiditas sa-tis est, cù est sanguis fibrosus: ubi est serosus, & aqueus, quæ-

admodum frigus illud cada-ueris, nõ potest facere, ut aqua concre-scat: sic impotens erit idem ad inducendam concre-tionem in sanguine: huiusmo-di sanguine cum scateat fenes, mulieres, & partes extre-mæ, frigidæq; nostri corporis; illi enim ob ætatem, ob sexum mulieres, ob imbecillitatẽ cal-oris omnes, cum nequeat per-fectè concoquere, sanguinem d. minutè cõctum congerunt; quare aquosum, & ad concre-scendum ineptum, aptum ve-rò, ut vel ex algente cadauere fluat, potissimum verò è par-tibus extre-mis, & in vniuersũ ijs omnibus, quæ ichoroso san-guine abundant: propterea fit, ut frequenter ab his sanguis fluat.

In tertio problemate duo quæruntur. Primum est, cur extractus è corpore sanguis, & concretus, liqueat denuò. Secundum, cur reliquatus de-nuò concre-scat.

Primi problematis duæ ra-tiones assignari possunt. Potest primũ fieri, ut sanguis concre-tus lique-scat, corruptis pro-gressu temporis fibris, seu vil-lis sanguinis, qui erant causa partialis saltem, ut dictum, cù sanguis concre-sceret. Po-est secundo idem fieri, ab im-modica humiditate, vniõnem partium componentium san-guinem dissolvente, & laxate; enim verò cù sanguis sit aqueus, & ferreæ naturæ, continget ob eandem causas, lique-scere, & cõcre-scere, à quibus Sal liqua-tur.

tur. At liquatur sal à multa humiditate. Quare poterit sanguis ab eadem liquari: unde, & denuò concrefcere, vt secundò problemati satisfiat, nam & sal denuò concrefcit, si denuò amissa humiditate, siccum fiat. Quamobrem cum salua salis, & sanguinis substantia, & concrefcere possit, & siccaripotritur quandeq; sanguis, pro varia aeris mutatione, aut alia causa ipsum permutare valente, nunc liquefcere, nunc concrefcere, & has mutationes, cum sint accidentales multoties pati.

Huiusmodi causa, cum nullum locum habeant in sanguine Sancti Ianuarij, nam quocumq; tempore è capitis regione ponitur, statim eliquatur, & bullit, non potest naturalis aliqua causa illius eliquationis effingi, sed necessarid ad supernaturalem recurrere oportet, & exclamare, quam admirabilis Deus in Sanctis suis.

Num ratio, qua monstratum est posse è cadauere sanguinem manare naturaliter, quia è Christi latere vulnerato sanguis exiuit, & aqua, sit sufficiens. Cap. 23.

Non videtur duas ob causas. Prima est, quia Christus non fuit lancea vulneratus post mortem, sed adhuc viuens; debebat enim eò usq; pati quousq; facta esset huma-

na redemptio. Quare cum esset illa per mortem absoluta, nulla erat ratio, cur mortuò postea vulneraretur. Ob eà dem causà concludit Diuus Thomas, corpus Christi in sepulchro, non conuersum in cineres, nam non solum, non decebat, vt amplius pateretur, sed expediebat honorari, vt simul, & homo, & Deus cognosceretur; unde sepultum honorificè fuit.

Videtur insuper insufficiens, & inepta petita inde ratio, quia sanguis ille, non prodijt naturaliter, vt docet Suarez. q. 41. super tertiã partem D. Thom. tom. 2. sect. prima, & alij ab ipso citati. Erat autem in questione positum, an naturaliter posset sanguis è cadauere fluere.

Dicimus nihilominus sufficienter propositum adducta experientia probari. Ratio est, quia mortuo Christo, fuit vulneratum eius latus, & latere aperto, naturaliter sanguis, exiuit, & aqua. Post Christi mortem, lancea latus fuisse vulneratum, & apertum, fide constat; scribitur. n. Ioannis 29. *ad Iesum autem cum venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, sed vnus militum lancea latus eius aperuit.* Probaturoq; sufficienter à Patre Suarez. cit. loc. & Aduersariortum rationi fit satis. Quare id tantum remanet probandum, & sanguinem, & aquam è corpore ipsius fluxisse naturaliter: id quod quia facild admitterent omnes, si

Naturæ viribus, posse hoc fieri monstramus, nam numquam ad miracula citra necessitatem confugere oportet, etiâ age, hoc agamus. Qui sanguinem negant, posse e caduere fluere, ea nixi ratione negant, quia putant à caduere frigore necessario sanguinem concrescere. At verò monstratum superiori cap. à nobis est, non necessario hoc contingere, sed alias, & longè diuersas, esse causas concretionis sanguinis, & fluxibilitatis. Quare non est immorandum in re hac demonstranda, ne actum agamus. Remanet ergo id dumtaxat monstrandum, quod non dùm declaratum, posse aquam, è vulnerato corde naturaliter fluere. Ne tamen in æquiuocis laboremus, præmittere iuvat, non esse controuersiam, an posita aqua in pericardio, eoque ad aperta, possit fluere: posse .n. admittunt omnes; fluxurâ itaq; negant, quia nullam esse docent in pericardio aquam, in hanc sententiam ducti, à cordis seruore fortasse, qui frigida substantiæ generationem, necessario impedit, vel dissipabit genitam, nec patietur ibi diurnare. At vero quamquam sit aliqualis controuersia, an in pericardio, animalis viuientis aqua aliqua contineatur, vult. n. Vega, mortuo iam animali illam gigni: omnes tamen admittunt, in hominis extincti pericardio naturaliter aquam reperiri. Quare cum mortuo Christo, lancea latus

vulneratum fuerit, iam naturaliter aqua in pericardio Christi, continebatur, & fluxit. Adde quod, & illud certâ est experientia comprobatum, reperiri eandem aquam in homine viuente, & sano. Obseruauit hanc Vesalius, & illam, ne dum inuenit in porcis canibus, licet, in his minus, plus in porcis, sed & in corde humanâ cum Bononiæ, viuenti adhuc homini, senatus decreto, cor abstraheretur, & Tragediæ, vt ipse scribit adesset, aquam hanc obseruauit. Eandem exactius obseruasse Patavij testatur, nam huius inquit *aqua in uenâ cupidî, pulsans adhuc cor, cum pulmone, reliquisq; uisceribus, illic ac exemplum fuit, in proximam Pharmacopola officinam deferri: caruimus, & in inuolucro aquam non nullam reperimus: nec aliter certe licet, dere hac opinari, si quis naturæ instituta perpendat exactè, videbit enim hic faciliè, hoc esse naturæ institutum, vt propè omnem partem, quæ continuo mouetur, multum humidâ, aquosâq; substantiâ apponat, ne motu ignescat. Sic multa reperitur in oculo aqua: multa in membranis, quæ costas subtingunt, quo fit, vt vulnerato thorace, semper aqua multa inde manet: nec exigua est, quàm in quouis articulo; ob eandem causam immisit natura. Enimvero si currum rotæ, leui ex motu ignescunt: & nisi vngantur, & aqua asfundantur, corrumpuntur bre-*

ui ; quid futurum in articulis eſſet, qui neq; ita frigidi ſunt , neque ita remoti à fonte caloris ? Quod ſi propè omnes partes, quæ mouentur , vel in ipſiſmet partibus (vſque ad eò ſuit ſollicita natura, ne inflammarentur à motu) aut aquam appoſuit, aut aquoſam ſubſtantiam: cur credemus in cordis, nobiliſſimi viſceris formatione , fuiſſe ſui muneris oblitam ? præſertim cum indigentia huius præſidij, ſit tanto maior, quanto cor eſt alijs partibus calidius, quanto ſanguine calidiore abundat, & ſpiritibus : quanto demum multò magis, quàm quæcumque alia pars, centiuo motu agitatur . Præterea non poteſt aqua illa poſt mortem gigni, vt Vega putauit . Quare neceſſariò admittenda in viuente . Antecedens probatur, reiecta cauſa, à qua Vega voluit aquam illam progigni . Putauit dictus Auctor gigni poſt mortem in pericardio, aquam, non quia elati ad cor vapores, à cadaueris frigore in aquam vertantur ; gigneretur enim in quauis parte, etſi quantitate minori, aliquid aquoſe ſubſtantia: ſed fieri putat, quia à puro calore, hoc eſt elementali liquata pinguedo, in aquam conuertitur . At verò abſurdum eſt hoc, & improbable ; nam nõ eſt tantus in animali mortuo adhuc calor, eliquare vt valeat . Quare nequaquam poſt mortem illa gignitur, ſed viuente animali . Quod ſi quæras: qui ſic-

ri poteſt, vt à corde, calidiſſimo viſcere, gignatur aqua? Dicam, aliud eſſe aquam in pericardio gigni, aliud eſt aquam in pericardio colligi: hoc verum : primum falſum . Colligitur ibi autem , quia partim exſudat è venis , & arterijs , à multo cordis calore rarefactis: partim verò potulentæ ſubſtantia per pulmonem ad ipſum deſertur ; Etenim ſufficienter Hipp. quidquid Ariſtotiles dixerit, illa experientia probauit, partem potus ad pulmonem deſerri: quia cæciſo porco, qui paulò antea aquam lutulentam biberat , inuenti ſunt pulmones , eodem aquæ colore infecti . Quamquam nec ſi in corde, & à corde eandem gigni autememus, aliquod inuoluit abſurdum; eſt enim cordis caro hethæogenea, & altera valdè calida, minus alia caloris obtinuit . Quare, vt elati ab olla ebulliente vapores ad eiſdem operculum , in aquam concreſcunt ; non video, cur non idem in corde contingere poſſit . Non contingit idem in quacumque alia parte corporis ; nam neque quauis tantum habet caloris, quantum ſatis eſt gignendis vaporibus, neque alia eſt, quæ contineat genitos, nec prodire permittat .

Ex dictis intelligere licet , quàm longè à veritate abierit ij omnes , qui cum intelligere non poſſent, quo pacto poſſet aqua in corde congeri , vel à corde gigni, regarunt è latere

Christi, veram aquam scaturisse, & phlegma esse autu-
marunt, & aquosum humorē;
Enimvero si feruor cordis im-
pedit, quominus aqua gignatur,
impedire idem potuisset,
ne phlegma gignatur, quod
pari pacto frigidum est, & hu-
midum. Minus à veritate ijdē
recessissent, si autumassent, lac
vnā cum sanguine esiluisse,
non phlegma; nam lac ple-
rumque, ex eorum venis ema-
nasse, quibus caput est obrun-
catum, hoc est roridam quā-
dam substantiam, & secundas
humiditates, frequēti experiē-
tia est comprobatum. recess-
issent nihilo tamen minus à
veritate, siquidem sacra littera,
cuius sensus extorqueri non
debet, aquam fluxisse testatur,
non phlegma, non lac, aut se-
cundas humiditates.

Cæterum, quamquam natu-
raliter, è Christi latere aper-
to, potuerit cum sanguis, tūm
aqua manare; agnosco nihilo-
minus multa, quæ vires natu-
ræ excesseres; admiror primum
exitū aquæ sic distinctæ à sā-
guine, vt potuerit obseruari
distinctio; neque enim, aut san-
guis aquosus fluxit, aut aqua
sanguinolenta, sed sanguis, &
aqua: quod respiciens Euan-
gelista fortasse dixit. *Et qui
vidit testimonium perhibuit, &
verum est testimonium eius.*

Excessit secundo vires natu-
ræ saltus aquæ, & sanguinis
extra corpus; enimvero tā-
meti è vulnerato Christi late-

re, manare naturaliter potuis-
set, & sanguis, & aqua, non po-
terat tamen naturaliter extra
pectoris cavitatē effundi, sed
ibidem colligi, cum sanguis,
tum aqua debebat. Quare,
quod extra effusa fuerit tantā
aquæ, & sanguinis copia, hoc
pariter naturæ vires excessit,
vt optimē aduertit Nuguez
in 3. D. Tho. q. 66. art. 4. his ver-
b. s, *creditur fuisse supernatu-
rale, quod ex corpore ita gra-
uiter vulnerato, & ex quo flu-
xerat sanguis in tanta quanti-
tate, quod tunc etiam fluere in
magna quantitate, vt fluxit.*

Obijciens sanguis Christi nō
erat serosus, & aquosus, vegetū
enim habebat Christus calorē,
nam temperatus, & in ætate
florenti: fibrosū itaque san-
guinem procreabat, & aptum
concrefcere. Miraculo ergo
factum est, vt liquidus serua-
retur, & fluere. Confirma-
tur; nam ferē omnes Theologi
docent, non posse naturaliter
è cadauere sanguinem manare:
vnde S. Thom. cap. 29 Ioannis,
*Valdē, inquit, miraculosum est,
quod de corpore mortui, in quo
congelatus est sanguis, sanguis
exeat.* Beda epist. 1. Ioan. cap. 5.
ait, *Sanguis, & aqua de latere
mortui effluxerunt, quod erat
contra naturam corporis mor-
tuorum.* Buthim. res inquit,
*est supra naturam, ac man festo
docens, quod maior, quam homo
est, qui vulneratus fuerat: siqui-
dem à mortuo homine etiā si in-
lies, quis eum pupugerit, non
exibit*

exibis ſanguis. Ambroſ. lib. 10. cap. 23. Lucae, *Licet ait, verus ſanguis exierit, miraculoſum tamen fuiſſe exiſſe ſanguinem, ex mortuo: cum poſt mortem ſanguis congeletur.*

Reſpondeo quod pertinet ad auctoriſ. tatem, Theologis, & ſanctiſſimis Viris, tunc eſſe ſi-
mitem ad h. erendum, & ne tantillum quidem recedendum, quãdo de rebus fidei loquuntur, vt ſancti, hoc eſt tamquam diuino aſſati ſpiritu: vbi diſputant de re aliqua phyſica, vt Philoſophi: tunc temporis, non eſt eorum auctoritas perpendenda, ſed rationum momenta ponderanda. Quomobrem cũ ſit phyſica hæc quaſtio, & perſuadeat ratio, poſſe eſt cadauere, ſanguinem naturaliter fluere, huic potius, quã auctoritati adhaerendũ. Proinde examinemus rationem adductam. Perſuaderet quidem illa mihi, ſupernatura'em fuiſſe fluxum illum ſanguinis eſt latere Chriſti, ni multa occurrerent, quæ decent, ſerofum quidem ſanguinem, nõ benè concoctum cengeſſiſſe: non vitio temperamenti, agnoſco enim in Chriſto exactam qualitã ſymmetriam, ſed al. mentorũ, quæ mali ſucci; quia parum dormiebat, quia multis conſiſtabatur pro paſſionibus animi triſtitia, & doloris. Et quidem, ſi certum id eſſet, quod ſupponit ratio, non potuiſſet naturaliter, eſt corpore Chriſti eruentus ſudor manare, tenuis

enim ſanguis, & ichoroſus, per cutim poteſt emitti, non fibroſus, & craſſus. Ergo cum exudarit ichoroſum, & tenuẽ ſanguinem, potuit idem in corpore ſtagnans, non concreſcere, & ex aperto latere, naturaliter fluere. Cõterũm ſi quis adhuc proteruendo contendat, temerarium eſſe, à tot doctiſſimis Viris diſſentire, legat idẽ Franciſcum Collium Theologum lib. 4. de ſanguine Chriſti cap. 4. nam quamquam ipſe, communem Patrum ſententiã ſequatur, cenſet tamen contrariam, quam nos tuemur; nec temerariam eſſe, nec aliquod abſurdum inuoluere. Legat idem Honofrij Manſcal Hiſpani in Acad. Barcinonenſi Publici S. T. Profeſſoris peculiarẽ tractatum de vulnere lateris Chriſti, nam cap. 4. eius libelli, ſententiã hanc tueretur, & probat. Et Dydacum Nuguez Regentẽ Collegij S. Gregorij Valleſoletani in 3. tom. D. Thom. q. 66. art. 4. verſ. circa ſolutionem, nam eãdem ſententiã ſequitur, & argumentis confirmat, dicitq; probabile eſſe quod fuerit ſupernaturale; & ſimpliciter credendum cõſet ſupernaturale fuiſſe quantum ad quantitatem, in quo ſenſu Patres citatos loquutos eſſe cenſent quidam in eorum lectione multum verſati.

*Sit ne cremandum corpus
extinctum, & lotum.*

Cap. 24.

Communis fuit omnium opinio, aut esse sepeliendum cadauer, aut cremandum. Vtrum tamen eligibilis, dubium; nam non vnum apud omnes votum.

Cremare placuit quibusdā hæreticis, vt refert Gretserius lib. 2. de funere Cbristiano, & alijs multis ob has rationes.

Prima est, quia nonnullum instat discrimen, ne ex fœtore cadauerum inficiamur.

Secundo, quia honoratior multo est cita illa incineratio, facta opera ignis, elemēti alioquin nobilissimi, quā quæ annorum serie inducitur; hac enim vitamus, quominus nobilissimū corpus rodatur à vermibus, & mille alijs visu fœdis, immundisque animalculis; & illud scripturæ magis verificabitur, puluis es, & in puluerem reuerteris.

Comprobant tertio, combustionem, quia cadauere in cinerem mox redacto, nō poterit assumi à Dæmone, moueri, & hac arte nos millies fallere, timoremq; incutere. Facilius demū anima effracto pectoris carcere, membrisq; exuta mortalibus, & ab eorū sordibus expurgata, ad lucidissimā sydera, quæ sunt propria eius sedes conuolabit. Quod si grauissimorum hominū au-

toritas valet multum ad comprobendam aliquam sententiam, erit certè placitum hoc de comburēdo cadauere, amplectēdum; siquidem Romani illi, quos, & armis, & rerum agendarum prudentia, excelluisse cæteris, est certum, cremabant corpora, eorumque cineres, quibusdā cæmonijs collectos, & in vna repositos adseruabant. Nec secus sensere Græci, vt patet ex Platone in Phædon. Luciano in l. b. de Iust. Hom. & alijs multis, vnde Epigramma Græcum.

*Thrax puer, adstricto glacie,
dum ludit in Hebro,*

*Frigore concretas, pondere rumpit
aquis:*

*Dumq; imæ partes rapido traherentur
ab amne,*

*Abscidit, heu tenerum, lubrica
testa caput:*

*Orba, quod inuentum mater, dum
conderet vna,*

*Hoc peperit flammis, cætera dixit
aquis.*

Troianis quoque idem in more, vnde Hecuba apud Sen. in Troade. *ille tot Regum parens
Caret sepulchro Priamus, &
flamma indiget
Ardente Troia.*

Quando itaq; & ratio probat, esse cremanda cadauera, & exempla grauissimorū hominum hoc idem confirmant, hoc esse faciendum videtur.

Sed nec rationes me mouēt, nec exempla: non ista; nam vt à Romanis incipiam: non minus fuit in more apud illos, humare

humare cadauera, quam cremare. Poſſem ego hoc multis demonſtrare: ſatis tamen erit legem de tabularum afferre, in qua illud legebatur *Hominem mortuum, in urbe ne ſepelito, neque urito*. Imò ſi ex horum ſenſu, Romanorū nempe, & Græcorum, decidenda lis erit, intelligemus ſtatim, humanda eſſe cadauera; nam humatio ab illis laudata, non combuſtio; illam enim elegerunt: hanc coacti amiſere. Plin.lib.7.cap.54. *Poſtquam inquit, longinquis bellis, obrutos erui cognouerunt, tunc inſtitutum, ſcilicet, vt cremarent, unde quia veritus eſt Sylla talionem, quippè qui Caij Marij ſibi inſeſtiſſimi hoſtis cadauer eruerat, vt cremaretur mandauit, tamenſi nullus eſt Corneliorum familia, e qua erat Sylla, crematus fuiſſet.* Ad idem faciunt, quæ de huius conſuetudinis initio leguntur apud Euſtathium. Petierat, & obnixè petierat Hercules à Licimnia, vt vnà ſecum familiarem Ægeum, ac ipſius Licimniæ filium, aduerſus Laomedontem, à quo grauiter læſus erat, mitteret. Renuit at Licimnia, quia paulò antea Eoſum alterum filium, bello Lacædemonico amiſerat: Sed renuentem licèt, induxit tamen, de reducèdo Ægeo iurarendo obſtrictus. Proſciſcitur itaque ad bellum: pugnat, & in pugna cadit. Quid igitur faceret Hercules, diūcunctatus, comburi tandem ipſum curat, oſſaque, & cine-

res ad patrem remittit, hoc modo fidem ſuam ſoluiffe, & periurij crimen eſſugiffe arbitratus. Adde, quod imperantibus Antoninis, vt Alexander ab Alexandro 3. dier.gen.c.2. teſtatur, abolitaſuit dicta conſuetudo, humiſque condi cadauera ceperūt, vt quæ ex aqua, auctore Thalete conſtarent, diſſoluerentur pariter in humorem.

Non omnes præterea comburebantur; nam neque ſulmine ictoſ ſas erat rogis imponere, nec puerum ante den-titionem, vt auctor eſt Plinius lib.7.c.16. vnde Iuuenal.

vel terra clauditur infans

Et minor igne rogi.

Nec omnes partes corporis igne permittebant conſumi, nam non oſſa, vnde Virgil.6. Aencid.de Miſeni funere.

Oſſaq; lecta cado, texit Chori-neus, aheno.

Et Mart.lib.8.de Picente.

Tres habuit dentes, pariter quos expuit omnes,

Ad tumulum Picens, dum ſedet ipſe ſuum.

Collegitque ſinu fragmenta no-uiſſima fracti

Oris, & oggeſta contumulauit humo.

Oſſa licet quondam deſuncti, non legat hæres:

Hoc ſibi iam Picens, præſtitit officium.

Et ad Soſibianum procrafti-nantem ſuorum librorum edi-tionem.

Plena laboratis habeas, cum ſcrinia caris:

Emit;

Emissis quare, Sossibiane nihil?

Edent haeredes inquis mea carmina; quando:

Tempus erat iam te, Sossibiane legi.

Vbi verbum illud, legi, stat pro ambiguo: & quamuis videatur sonare, tempus esse iam, vt legerentur eius scripta, acutius tamen redditur Epigramma, si non de libri lectione, sed de collectione ossium intelligatur. Idem in more apud Græcos, vt constat ex ijs, quæ scripsit Homer. lib. 23. de funere Patrocli, & 24. de funere Hectoris, & Achillis. Troianis quoque hoc in vsu, vt colligitur ex Seneca in Troade, vbi inducit Andromacham, hæc secum obmurmurantem, postquam mandarat Vlysses, vt Hectoris, sui quondam dulcissimi viri, disijceretur cinis, si Astianactam filium ipsi traderet.

*prorutus tumulo cinis
Mergetur? ossa fluctibus spargi
sinam?*

Pos. us hic mortem oppetas.

Digitum demum, aut aliud os idem ad agendum luctum abscindebant, vt 2. de legibus testatur Cicer. *Erant inquit, qui ex populo mortuo digitum praeciderent, ad quem seruatum iussa fierent postmodum, quoties vellet luctum instaurare, Festus membrum abscondi mortuo dicebatur, cum digitus eius decideretur, ad quod seruatum iussa fierent, vel quo corpore combusto. Atque hinc soluitur eu-*

dens quædam contradictio, siquidem in lege 12. tabul. hæc scripta habebantur. *Homini mortuo ossa ne legito*, cum tamen omnes ossa legere sit demonstratum. Nimirum aliud est, hominis mortui ossa legere: aliud homini mortuo ossa legere. Prima propositio significat collectionem ossium, quæ non amplius vna hærent: secunda extractionem ossis à cadauere factam, nam legere pro auferre, & adimere, dixerunt veteres. Vnde sacrilegus dicitur, qui aufert Deo res consecratas. Hanc consuetudinem lex illa 12. tabul. abolet, non primam.

Demus tandem cremasse Romanos cadauera omnia, partes omnes cadaueris, & semper id seruasse, tum Romanos, cum Græcos: an propterea moueret me horum exemplum? minimè verò, nam coacti combustione sunt vsi, vel ad vitandas iniurias, quæ mortuis inferri solebant, vel ad vitandum periculum, quod ex cadauerum, non bene humatorum putredine imminebat. Quamquam nec si elegissent, imitaret propterea; nam vt mittam Hebræos, qui tumulabant: Egyptios, & Persas, qui nefas esse a bitrati, ignem rem sacram profanare defunctis, sepeliebant. ipsos, non cremabant: ex sacra scriptura constat, & iure Canonico, indictum esse à diuina Sapientia, vt quicumque cum bestia, aut alio eiusdem sexus coiuerit,

coiuerit , comburatur. Quorſum per Deum , ſi honoratior eſſet ſepultura combuſtio , & eligibilior? Sed video quo diriguntur hæc tela mens ſacrilega , cur parentur hæc technæ .

• Nimirum probas cremationē , laudasque , vt hac arte tollatur ſanctarum Reliquiarum adoratione ; non enim coſi ex poterunt , ſi nullæ habeantur . Os impurum . Ergo Eccleſia , quæ tantis comitata Sanctorū corporibus læta eſſulget , iſſdem ſpoliata ſordescet ? ſiccabitur ergo fons ille perennis D. Nicolai ? fons inquam ille , è quo tanta humoris copia continuò manat exuretur? & melius nobiſcum aſtū , ſi Andrea Amaliphitani Fœlicis Nolani Anthiſtitis corpora fuiſſent combuſta? nullus extaret ſanguis Diui Ianuarij , Ioannis , Stephani ? At hoc ipſum velles impie , hoc ipſum optares ; nam quæ ſingis incommoda , re vera ficta , imaginaria : aut recente quaſo , qui nam ex fœtore cadauerum interempti , ſi qua diligentia decet , ſint ſepulta ? nam tuas illas laruas nullus eſt , qui nō rideat . Quid ? non perterreris contempta vera , & catholica Religione , pœnis Gehénæ , & mortuus delicatule times , leues vermiculorum morſiculos ? ſed ſint morſus illi grauiffimi , an non laudabilius corpora condire , quam vrere ? Non complebitur inquires illud ſcripturæ , Puluis es , & in puluērem reuerteris . Temerarium hominem . Ergo tu melius ſenſa ſcriptu-

ræ nouiſti , quam Sancti illi Patres Abrahamus , Iſacus , Iosephus , Moyſes , quam Auguſtinus , Ambroſius , Gregorius , & alij mille , qui humari corpora propria voluere , non cremari ? Apagē hinc nebulo cum tuis nugis , nam Chriſtianis , & Chriſtum , & eius aſſectas imitari eſt animus : veramque Philoſophiam ſectantibus , ea placeat ſententia , quæ docet , immediatē animum vniri corpori , & ex ipſo prodire , non vectum aliquo ſpiritu , à quo poſtea vi ignis expolietur , vt malè Academici ſunt opinati , quos ſequutus Heraclitus , combuſtionem laudauit , non humanationem .

Qua arte veteres combuſti cadaueris cineres , collegerint , Cap. 25 .

DVbitandi ratio eſt multiplex . Prima , quia cinis Cadauerum non habet proprias notas , quibus ſecernatur à cinere lignorum . Secundo quia non tantum Cadauer piræ imponi ſoliſſit , ſed & multa animalia : enimuerò cum crederent yeteres Defunctorum animas ſāguine delectari , multa animalia macſtabant , eaque comiſciebant in rogam . Homer. 2 3 : Iliad .

*Namque nouem menſe huic .
caſtuli ante fuerē
Atque piræ geminos iugulatos
tradidit horum
Magnanimus Troum , bis ſenaq;
pignora ferro .*

Quin

Quin & præstantibus viris,
vbi in bello peribant, captiui
pro victumis vrebantur. Vir-
gil. lib. 10.

Quatuor hic Iuvenes, totidem
quos educat Vfers
Viuentes rapit inferias, quos im-
molat vmbrijs

Captiuosque rogi perfundat san-
guine flammis.

Et ij. eiusdem

Vinxerunt, & post terga manus,
quos mitteret vmbrijs

Inferias cæso Spartanus sangui-
ne flammis.

Ipsi etiam homines, amore
quo Defunctos prosequen-
tur, accensi, vni in rogum se-
se projiciebant. Terent. in
Andr. Scen. 1. actu 1.

Funus interim

Procedit, sequimur, ad sepultu-
ram venimus:

In ignem posita est, fietur, inte-
rim hæc soror

Quam dixi, ad flammam acces-
sit imprudens

Satis cum periculo.

Senec. lib. 2. declamat. 2. Quædã
se maritorum rogis ardentibus
addiderunt. Præterea multa
corpora, non raro simul cre-
mabant, singulisque denis vi-
rorum, singula muliebria ad-
debant. Factum docet Ma-
crob. lib. 7. cap. 7. & facti eam
tradit rationem, ut vnus adiu-
tus, quasi natura flammæ, & ideo
celeriter ardentis, cætera conflag-
rans. Qui ergo fieri po-
tuit, ut tot tantisque corpo-
ribusque simul vltis potuerint
cineres huius cadaveris legere,

non alterius, quod vna simul
crematum?

Adde quod comburebant
defunctum vna simul cum le-
cto in quo efferebatur.

Tibul.

Flebis, & arfuro positum me
Delia lecto.

Et cum veste qua erat in-
dutus. Liuius lib. 4. Decad. 4.
Purpura viri vtemur. Prætex-
ta in magistratibus, in Sacerdo-
tibus: nec id, ut vni solum ha-
bemus insigne, sed etiam ut cum
eo crememur mortui. Virgil.

tū mēbra toro destleta reponūt.
Purpureasq; super vestes.

Viderunt hanc difficultatē
multi, & in illa soluenda labo-
rarunt: aliter tamen alij illam
tentarunt euadere.

Natalis Comes lapideas quas
dam arcas, in quibus inclusa
vrentur Cadavera imagina-
tur, Teophrasti auctoritate
ductus, qui lib. de igne hæc
scripsit, ac rursus, cur cadauer
quod combustum sit in igne reli-
quias deserit: at lapis circularis
ex quo stivem faciunt, & vbi a-
libi talis extiterit, omnia consu-
mit, & intra se conclusa verit
omnia.

Putant alij è lino quodam
Indico, quod igni non est (b-
noxium, factas tunicas, atque
ijs operta cremandorum cor-
pora, quo ossa cinereique eo-
rū, à reliquorum cineribus se-
pararentur. Nituntur hæc sua-
dere Plinij auctoritate, nam
lib. 19. cap. 1. hæc scripsit de
hoc lino. Inuentum est etiam
quod ignibus non absumeretur,

vtium

Lib. 1.
Mithal.
cap. 13.

vinum id vocant, ardentefque in focis cōiuniorū ex eo vidimus mappas, ſordibus exuſtis ſplendentes magis, quā poſſent aquis. Regū inde funebres iunice corporis ſanillā à reliquo ſeparant cinere . Huius ſententiæ eſt Dioſcorid. Mattheolus, & alij multi, quamuis nō ex lino huiusmodi telam factam credāt, quippē qui nullum lini genus igni putant reſiſtere poſſe, ſed ex quodam lapide amianto vocato.

Conſutant vtroſque alij, & Dioſcorid: quidem cum Mattheol. quia nullo certo auctore hoc affirmant, ſed proprio Marte conſinxerunt: illos verō; quia tam rara eſt tela ex lapide amianto contexta, nullo vt pacto ſufficere potuerit tot tantifq; corporibus, quot cremabantur. Neque inquirunt, obſtat locus Plinij, quia nec de Romanis, nec de omnibus gētib; ſed de eorum Gentium Regibus apud quas naſcebatur linum illud, habet ſermonem.

Credunt proindē cremandum cadauer ſic fuiſſe locatum in pyra, vt cineres, & oſſa ſeparata manerent, neque aut lignorum, aut reliquorum animalium generibus cōmiſcerentur. Ita Cauſabonus in adnot. ſupra 2. Sueton. Quid dicendū?

Amplector ego hos omnes dicendi modos, improbo nullum. Puto itaque diſcreuiſſe antiquos crematorum cadauerum cineres, interdum quia in

arca illa cremabant, vt eſt opinatus Natalis Comes alius quia in tela illa, ſiue ex lino, ſcū amiato cōſicta, inuoluebant: nā ſi hæc neges, quid ad Plinium, quid Theophratum? Neque obſtat raritas lini, nam vt dictum, non omnes cremabantur, neq; omnium cineres adſeruabant.

Credo inſuper diſcreuiſſe cineres, cadauere ſupra pyram locato: & quoniam defuncti vrebantur veſtiti, cogor item dicere, diſcreuiſſe cineres, quia cadauēra non vrebantur vſq; adeo, vt vniuerſa in cineres ducerentur: vſulabantur integris remanentibus oſſibus. Quamobrem cū cinis appoſitus oſſibus, ſit cinis defuncti, atque hic ex oſſibus poſſit facili nōſci, nam non videntur, potuere facile cineres diſcernere, diſcretosque in vna ſeruare. Ita verō ſeruatoſa Romanis, inducor vt credam, quia nulla telæ illius apud ipſos mentioneque tanta illius telæ copia. Sed quoniam exacta difficultatis huius inſiſtitio nihil refert ad abſolendum quod propoſuimus, hæc ſint ſatis de hac difficultate.

Sint ne humana cadauera.
Cap. 26.

Variæ de re iſta ſententiæ. Quidam viuentium corporibus Defunctos clauderāt. Exponebant eodem alij elementis. Priores in tres ſectas ſunt.

sunt distributi. Alij vulturibus corpora laceranda obijciebant, alij canibus: alij ea vorabant: vnde ægri, vt Arbiter in Satyricon refert circa finem, obiurgabantur frequenter, quod carnem suam facerent peiorem. Qui exponebant cadauera elementis, in quatuor alias sectas sunt distributi; siquidem alij tumulabant: cremabāt alij, alij immergebant in mare: acri demū alij relinquebāt. Animalibus corpora obijciebant voranda Taxilli BRACHMANI, Barcei, Iberi, & Hircani: licet priores quatuor Populi vulturibus: Hircani canibus, quos affluenti cibo nutriebant, laceranda offerrebant, quo factum est, vt sepulchrales canes dicti ij fuerint. Idem in more Parthis dictamque sepulturam adeo credidere honoratam, vt vniuersam penē Prouinciam Alexander amiserit, cum eius Præfectus, hoc emendare tentasset, licet Syllu. Italic. priuatim hoc tribuit cadaueribus Regum.

Vnde ait
Regia, cū lucem posuerunt membra, probatum est

Hircanis, adhibere canes.

Haud multum ab his differunt Efedoni, qui conuentis Propinquis, Parentum cadaueribus, immixtis bouiū carnibus, vescerantur: quos imitati Sydones, Parentes quoq; vniuersos, vno capite excepto, qđ inaurabāt, vt testis est Zenodo. deuorabāt. Nec aliter Messageti, & Indi, immo ab his illud

cœteri didicere, vt lib. primo Herodot. lib. 11. Stabo, Solin. cap. 55. Tertull. in apologet. cap. 9. & alij multi, quibus si fides est adhibenda, Derbithæ Persica gens, Hybernici; effertissimi homines, maximum pietatis, honestatisq; munus crediderunt esse, affines, & parentes mortuos comesse, quod Chrissippus quoq; Philosophus, & probare, & litteris prodere non dubitauit. In mare immergebant iam longo ceuo confectos Hyperborei, vt testatur Plin. lib. 9. cap. 12. his vtriusque; *Pone eos montes, vltraq; Aquilonem gens felix, si credimus; quos Hyperboreos appellauere, auioso degit æno. fabulosis celebrata miraculis. Ibi creduntur esse mundi cardines, extremiq; siderum ambitus: Semestri luce, & vna die solis auersi, non vt imperiti dixerunt, ab æquinoctio Verno in Autumnum. Semel in anno solstitia, oriuntur ijs: soles, brumaq; semel occidunt. Regio aprica, felici tempore, omniq; afflatu noxio carens: domus ijs, nemora, luci; & Deorum cultus virium gregatisq; discordia ignota, & ægritudo omnis. Mors non nisi satietate vitæ epulatis, delibatisq; senibus luxa: & quidam rupe in mare salientibus: hoc genus sepulturae beatissimū.*

Sacerdotes Phryges mortuos super lapidibus, decem cubitis erectos sublimes constituant. Contumulabant alij, vt Romani, Græci, & Populi ferē omnes. Quid eligibilis?

Miserum esse puto obrui flucti-

D. Hier.
lib. 2. aduersus Iouinianū:
Strabo.
lib. 11. c. 16.
lib. 13.

fluctibus ; nãm quod ferinum fit , viuentium dentibus com-
minutum , viuentium ventri-
bus includi , admittunt omnes ,
neq; posthac alios futuros esse
adeo ferinos arbitror , qui non
exhorrescant propria labia ,
non dicam parentum , sed vel
insensissimi hostis , carnitus
cruentare . Probat hoc primum
communis sensus hominum .
Æneas Dux ille fortissimus ,
quem non hostiles congressus ,
non ignis exterius uit , infregit ta-
men humiliter præruptus ille
aquæ mons ,

*Et duplices tendens ad sy-
dera palmas ,*

*Talia voce refert . O terq; qua-
terq; beati ,*

*Quis ante ora patrum , Troiae
sub mœnibus alis ,*

Contigit oppetere .

Hippomedon cum diu in-
ter aquas colluatus , à torren-
te tandem raperetur , Deos in-
censans clamat , & hunc in mo-
dum conqueritur .

*Fluuium pudet , Mars inchy-
te merges .*

*Hanc animam , stœnesq; lacus , &
stagna subibo ,*

*Ceu pecoris custos , subiti torren-
tis inquis ,*

Interceptus aquis ?

Et licet , non me lateat Pon-
tanum c.7. lib. de fortit. in ea ef-
se sententia , vt dicat , conque-
stum esse Æneam , conquestum
Hippomedontem , non quia
aquis obruti suffocabantur , sed
quoniam ignauorum more pe-
ribant ; nullum . n . inter transra ,
remosq; fortitudinis locum sen-

tiebant relictum ; idq; conetur
testimonio Herculis probare ,
qui cum sentiret virus intra
venas furere his cœlum iugiti-
bus implebat .

*O misera virius : summus o Alci-
dæ dies ,*

*Nullum malum proferuit ? im-
pendo male*

*In nulla vitam facta ? Prob mun-
di Arbiter ,*

*Superiq; quondam , dexera sestes
mea .*

*Frob cuncta tellus . Herculis ve-
stri placet*

*Mortem perire : dirus o nobis
pudat*

O turpe fatum .

Placet tamen magis hic sen-
sus , ob rationes , quas infra ad-
ducemus : et quoniam homi-
nes omnes præter suffocationem ,
nil aliud videntur timuisse .
Quid . primo trist. summa
tempestate iactatus .

*Nec Læthum timeo : genus at
miserabile Læthi :*

*Demite non fraguum : mors mi-
hi nummus erit .*

*Est aliquid , fatoq; suo , ferreque
cadentem*

*In solida moriens , ponere cor-
pus humo :*

*Et mandare suis aliqua , & spe-
rare sepulchrum ,*

*Et non equoreis piscibus esse si-
lum .*

Veget. lib. 4. de re milit. cap.
44. *Alij inquit ferro interimun-
tur , & saxo alij ardere coguntur*

*in fluctibus : inter tanta tamen
mortium genera , qui acerbissimus*

*casus est , absumenta pisci-
bus insepulta sunt corpora . Achil-*

*le Panthasileam volente sepe-
lire*

*Vide Ar.
3. Eib. 6.*

*Sen. in
Herc. fur.*

lire, prohibuit Patroclus, & in flumen iussit proijci in flumen pariter proiecit Sylla Marij cadauer; notat enim quam miserum mergi. Proinde sapientissime, ut ait Cicero pro Rosc. *Maiores nostri fecerunt, qui cum intelligerent, nihil esse tam sanctum, quod non aliquando violaret audacia, supplicium singulare, in patricidas excogitauerunt: erat autem ut sacculo cum gallo gallinaceo, vipera, cane, & simia inclusi, proijcerentur in fluium, ut quos natura ipsa continere in officio, non potuisset, magnitudine pœniæ maleficio submouerentur.* Nec minus prudenter iisdem sancire l. quidam in suo testam. D. de condit. instit. *ut si quis heredem ea cum conditione instituerit, ut scilicet eius corpus in mare abiciat, non esse ab hereditate expellendum, etiamsi conditioni non paruisset, sed memoria humanæ conditionis sepultura tradidisset.* Miror proinde nauæ cuiusdam stuporem, qui interroganti, cur cum suus pater, auus, atque atauus in mari obijissent, in mare tamen ingredi non timeret: cur inquit cum tuus pater, auus, atque atauus in lectulo obierint, in tuum tamen lectum, non times ascendere? immò nil miror, nam naua, qui non minus feri, quam fretum, nec plus sensus habent, quam salum: nam miserum aquis mergi. Vnde Pelagiæ mater, & sorores, aquis mergi malentes, quam deflorari.

Petrarc.

Te rerum dixere conditor precamur Deus, ne exanimata spiritu corpora, vel unda dispergat: ne mors separet funera, quarum vitam non separauit affectus: sed sit una constantia, una mors, una etiam sepultura.

Baronius
tom. 3. p.
309.

At cur quæso? Nùm quia vermibus ereptum corpusculum, piscibus deuorandum obijcitur? id enim abhorruisse videtur Ouidius? At præstat multo, à piscibus vorari, quàm à vermibus rodi. Etenim optarunt Veteres, ut citò vrerentur, ut infrà dicemus quare eisdem placuit, citò vorari.

An quod iustum cum sit, suum cuique reddere, terreum corpus terræ dandum censuerunt? At non minus est illud aqueum. Cur ergo timent vsque adeò omnes mergi fluctibus? Multa sunt, quæ possunt hunc sensum comprobare. Primum, quia æthereus ille, & ardens spiritus, cuius præsentia illustratum corpus, collucet viuunt, roboratum gliscit, suo contrario, hoc est aqua, sic opprimitur, nihil ut superesse videatur eorum, qui in aquis demersi suffocantur. Hinc Hom. Græcos omnes, qui ex hac vita abierunt, haud mortuos, sed ad inferos scribit descendisse, ijs tamen exceptis, qui in mari interierant, Vnde, loquens de Aiace, *Ajax inquit interijt, postquam salsam bibit undam, & ob eandem causam factum est, ut in duabus mortuorum recensionibus, nusquam Ajax introducatur, ac si eius anima frigore*

re extincta, nequaquam ad inferos deſcendiſſet.

Eſt odio ſecundo habitum demergi fluctibus, quia ventis iactati, hac illac imperant, ſcopulisq; illapſi duris diſcerpſunt: hoc autem quis adeo ſenſus eſt expers, qui non timeant?

Timendum hoc tertio, quia illud ſaltim vitari non poteſt, quin vna cum fluctibus colluctetur, & ludat, nec vnquam quietem adeo exoptatam inueniat, quod apprimè malum, nam Deſunctorum corpora debent in ſepulchro quieſcere. Quo factum eſt, vt Reſquitorium fuerit à Veteribus dictum, vt patet ex illa inſcriptione.

P. Scanius Philetus fecit ſibi, & Scanzie Hic Lib.

Requitorium.

Etalia

Requitorium Amici

Benè facere ſemper ſtudioſus fui.

6. *Aenid.*

Iure proinde cum Aenea Palinurus hunc in modum conſuaritur.

Nunc me fluctus habet verſantem in liſtore Venti.

Nec iniurè dolebat Alcippus apud Amalthæum, quod in cineres verſus, adhuc motu irrequieto agitaretur.

Perſpicuus vitro puluis, qui diuidit horas,

Dùm vagus anguſtum, ſepè recarrit iter;

Quim erat Alcippus, qui Gallæ vi vidit ocellos.

Arſit, & eſt ſubito, factus ab igne cinis.

Irrequiete cinis, miſeros ſeſtabe-

re amantes,

More tuo nulla poſſe quiete frui.

Quamquam Ariſtæo tribuat hoc Stilianus, vt patet, ex illis verſibus.

Queſta in cauo cryſtallo accoleſ arena,

Che l'hore addita, è la fugace etade:

Cb'ogn'hon equà gin, quaſi ſilata cade.

Rapidamente per anguſta vena. Era un tempo Ariſtæo, cb' amo Tirrena;

Tirrena, che com' Angel in bel tade,

Coſi parue in orgoglio, e crudel tade,

Libica Serpe, è ſera Tigre Armena.

Amolla è funne il miſero deluſo,

Finche dall' aſpro incendio amoroſo addutto al morte.

Diſſeſi in polueſe ſù da lei equiſo.

O crudel de gl' Amanti è ſtrania ſorie.

Sexban l' arſe relique anco il pti moſo.

Trauaglar viue, è non ripoſan morte.

Ob eamde cauſam damnatur eorum conſuetudo, qui ſuſpendedant cadauera, eaq; ſub diò relinquebant; ſiunt enim ludibria ventis; & variotum animalium exponuntur iniurijs. Adde quod ambienti expoſita, cito corrumpuntur. Abhorret ab hoc autem communis ſenſus hominum, quibus inſtitum eſt, etiam ijs, quæ mortem nullo modo vitare queunt, immortalitatem procurare.

F

Se-

Plin.

Sequitur proinde, cum corpora cremari non debeant, non suspendi, aut fluctibus mergi, non à feris vorari, esse ea terra commandanda; sic par est, atque decet, ut quæ nascentes nos excipit, naos alit, semelque dños substat, semper, nouissimè complexa gremio, à reliqua iam natura abdicatos, solum maxime, ut mater operiat. Si decet præterea (decere autem infra ostendemus) aduersus breuitatē coeui marimorea, monumenta construere, columnas erigere, in quibus inscriptum nomen defuncti, ad longam usque memoriam, contranitibus temporum iniurijs, extendatur, erit terræ depouendam Cadauer, cum alibi constructa monumenta non possunt.

Quod si autem sortitatem, quis desideret, non deerit antiquitas omnis, quæ nihil sacri caduere, quamuis tectum censuit habere, priusquam illi terra iniecta fuisset. Veteri lege habetur. *Vbi corpus hominis demortui cõdas, locus sacer esto.* Græcis quoque sepulchra ipsa *ἄρα* hoc est *ara* appellarunt, quia terra, quam eram vocant mortuis iniicere in more habebant, Hinc illud Hor. intelligitur.

Frbodi-
gn.

*Ne parce malignæ arenæ.
Ostib. s. d. capiti ibnumato, par
sculam dare,
Et aliud.*

Quamquam festinas, non est mora longa, licebit

iniecto ter puluere, curras.
Intelligitur secundo, cur Palinurus ad eò obnixè à Dū-

ce suo petebat, ut testam factam iniiceret corpori.

aut tu mihi terram

Iniice, nam quipotes, portusque requirere Velimos.

Nimirum antequam gleba corpori iniiceretur, nec pro humato cadauer habebatur, nec quicquam religiosi continebat: Propterea tumulari optabat. Humationem ergo cum ratio probet, & hominum grauius motum exemplum, erunt Cadauera terræ commendanda.

De sepultura loco.

Cap. 27.

Potest eligi locus sepulture idoneus multiplex, in domo propriis nempe, in qua quis est mortuus, & extra Domum: & hic adhuc duplex esse potest, in Vrbe nimirum, & extra Vrberum. Propterea cum tantam habeat locus, & uim faciendi, & seruandi, ut dixerit Porphyrius, esse Patriam generationis principium, quemadmodum pater, de eligendo loco sepulture idoneo nunc agemus.

Egyptij, quibus ob rerum inopiam, non licebat condere sepulchra, semper domi, arca apud infirmioreni parietem erecta, cõdebant cadauer. Semper extra Vrberum, in campo erectis ibi tolumnis, Defunctorumque nominibus, qui illic erant conditi, adnotatis, tumularunt Athenienses. Vnde Seruius lib.

4. ab Atheniensibus, locum sepul-

cura

terre intra Urbem, ut darent, ins-
petrare non potui, quod Religio-
ne impediri se dicerent, neque id
eniquam antea concesserant. Idē
in more Corinthijs, nam vt
Pausanias cum mulia proficiſcen-
tibus Corinthum in itinere monu-
menta se offerant, occurrit tamen
ad portam Cymici Synopenſis ſe-
pulchrum.

Plato quoque vt in agro cor-
pora conderentur præcepit,
ſterili tamen, & inſecundo.
Nullum ait in loco ſacundo, &
ad culturam apto ſepulchrum
ſiat: ſed is locus corpora Defun-
ctorum recipiat, qui ad cætera
inutilis. & ad id tantum commo-
dus, viuentes minimè lædat; neque
in à Viuis, aut mortuis terra ma-
tris ſecunditas impedienda eſt.
Nemo ergo, aut viuens, aut mor-
tuus alium alimento priuet.

Idem placuit Hebreis; nam
Abrahamus ſepeliuit uxorem
ſuam Saram in ſpelunca duplici,
quàm quadraginta Siclis argenti
probate monete publicè emeret
ab Ephrone præſentibus filijs: &
vt teſtatur Ioannes I. ſephus ab
Armatibus. & Nicodemus, cor-
pus Domini noſtri Ieſu Chriſti,
linetis cum aromatibus alliga-
tum, vt Iudeis ſepelire mos erat,
poſuerunt in monumento nouo,
quod exiſum erat in petra, in
quo non dum quiſquam poſitus
fuerat, quod erat in hortio, iux-
ta locum, ubi crucifixus fuerat.

Vtrū tamen placuerit Ro-
manis, dubium. Volunt qu. dā,
naſcente Roma, domi corpora
conſueuiſſe recondere: in agris
poſteaquàm lege fuit cautum,

ne intra Urbem quis ead auera:
vreret, aut tumularet. Probāt.
hoc auctoritate Seruij id aſſir-
mantis ꝛ. Æneid. dum exponit
locum illum, præterea ſi nona
diem, &c. & alterum locum
ſexti, ſuper illum verſum, Se-
dibus hunc refer ꝛ. Conſir-
mant ratione, nam inde factum
putant, vt lares colerentur in
domibus, & dicerentur lares,
quaſi laruz.

Sed certè non poteſt ex his
locis hoc colligi; non enim re-
ferebantur in propriam do-
mum, ſoris mortui, vt in eadem
domo conderentur; nam Nu-
ma, qui Roma naſcente ferè
vixit, in Ianiculo fuit ſepul-
tus, vt refert Plin. & Seruius
Tullus extra Urbem fuit tu-
mulatus, vt habet lib. 4. Dio-
nyſ. Quare idcirco ad domum
relatos crediderim, vt plora-
rentur, & ſunus præpararetur.
Neque lares ſunt maiorum ca-
dauera condita, & domi aſſer-
uata, ſed genij, vel agrorum
Cuſtodes, quam ſententiam
ſequutus Tibull. ſcripſit.

Vos quoque ſælices quondam,
nunt pauperis agri,
Cuſtodes ſeruis munera veſtra
lares.

Colebantur autem domi,
quia ad domus commoda vi-
gilare putabantur. Vbi ergo
recondebant cadauera? Extra
Urbem; lege enim cautū erat
ne quis intra Urbem vreret,
aut ſepeliret. Vnde Appian.
ſcribit id fuiſſe potiſſimum in
cauſa, cur diuites legem agrar-

Lib. 13.
6. 13.

riâ recusarint, quod impit ducerent, monumenta maiorû, ad alienos transiit: quâvis Pomponius scribat, Dominis fundorum, in quibus sepulchra fecerant, etiâ post venditos fundos, ad venditorum sepulchrorum ius esse.

Contumelabant autem extra Urbem duas eâ causâ: altera fuit, vt libe a Urbis à tetro odore cadauerum, minus pestilenti aere inficeretur: altera, vt alacri animo hostes à mœnibus repellerent, si quando ingruissent, dum timent monumentis maiorû. Permissum tamen Regibus, Imperatoribus, & ijs, qui res præclarè gestissent, sepeliri in foro, vt Plutarcus refert: vnde Appianus loquens de Syllæ funere, *Mox inquit robusti aliquot Senatores, sublasam in humeris lecticam, transtulerunt in campum Martium, ubi solos Reges sepelire mos est.* Et Sueton. de funere Augusti, *Senatorum humeris delatus, crematusque in campo Martio.* Virgines quoque nocentes, vt Seruius testatur super locum illum II. *Æneid.* finitimos tollunt in agros, &c. in campo scelerato, qui in vrbe, obruebantur: & vtrumque, ni me meâ fallit coniectura, factum est ad exemplum constituendum: sed illud ad inflammandos homines ad præclara facinorata: ad coerendam virginum libidinem istud; siquidem, vt Lyricus ait.

*Segnius mittant animum demissa per aures,
Quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus.*

Cœterum, quia quæcumque conceduntur Principibus, & ijs, qui de Republica, sūt optimè meriti, ea vt sibi pariter concedantur, plebæius quisq; & vulgaris exoptat: factum propterea est, coniuente fortasse Imperatorum diligentia, vt nedum Urbis Primores, sed vulgares multi tumularentur in Vrbe: alioquin quorsum Antoninus, & Adrianus, vetus renouantes decretum, ne intra Urbem sepelire liceret, edictis sanciuere? sepulturæ, itaque locus in Vrbe, & extra Urbem, atque hic duplex, Priuatus alter, alter publicus. Priuata loca erant, quæ quisque in proprio fundo sepulturæ assignarat: quæ adhuc duplicia, vel propria, & vni tantum cadaueri dicata, vel gentilitia, in quibus homines omnes ex eadem orti familia tumulari poterant. Publica item duplicia, Pauperum alia, & vilium mancipiorum funeribus destinata, alia illustria, in quibus optimè de Republica meriti sepeliebantur. Sunt illa dicta puticulæ, seu puticuli: vel quia ibi in puteis homines obruebantur, vt Varro 4. de ling. latin. vel vt alij scribunt; eodem Varrone auctore, quia ibi proiecta cadauera putiscebant.

Erant loca ista Puticulæ dicta, extra Portam Esquilinam, non procul ab Vrbe, quemadmodum locus, in quo Reges cremabantur, Campus Martius. Vnde quia vicinam Urbem tetro odore inficiebant, aliquot

Lib. quest. Roman. prob. 29. l. i. bell. ciuil.

aliquot plebei huius loci iu-
gera, Mæcenati Augustus con-
cessit, eaque in hortos con-
uertit. Vnde Horat. lib. 1. Sa-
tyr. 8.

*Hæc prius angustis erecta cada-
uera cellis,*

*Conseruus vili portanda locabat
in urna:*

*Hoc misera Plebi stabat commu-
ne sepulchrum.*

*Pantolabo scurræ, Nomentanoq;
nepoti.*

*At ille pedes in fronte, tercen-
tos cippus in agrum,*

*Hic dabat, hæredes monumen-
tum ne sequeretur.*

*Nunc licet esquilijs habitare sa-
lubribus, atque*

Aggere in aprico spatium.

Neque pauperes tantum, &
mancia hic sepeliebantur,
sed de sceleratis quoq; sume-
batur hoc loco supplicium.

Priuatorum loca sepulchro-
rum, in hortis, & agris extrue-
bantur. Cic. in orat. pro Rosc.
*Cui de tanto patrimonio, ne iter
quidem ad sepulchrum patrum
relictum est.* Huc quoque facit
locus Appiani citatus, & illud
Martialis.

*Sepulma iam Phileros tibi condi-
tur uxor in agro,*

*Tam nulli Phileros, quam tibi
reddit ager.*

Quod si ager propè aliquâ
viam publicam esset, ibi præ-
cipuè sepulchra extruebantur,
eam ob causam Varrone teste,
vt Viatores pertranseutes,
mortalitatis admonerentur, &
legendis Illustrium Virorum
Elogijs, inflammarentur. Hinc

antiquæ illæ inscriptiones;
Aspice Viator, caue Viator.
Est & alia huius consuetudinis
ratio, s. vt pertranseutes sa-
lutarent mortuum, & leuem
illi terram precarentur, vt ex
illo monumento colligitur.

*T. Lollius. T. Lollii masculus iij.
Vir Bondicomensis.*

*Hic propter viam expositus, vt
dicant pertranseutes
Lolli vale.*

Adde, & tertiam causam, ne
horti, agruè, monumentorum
multitudine infœcundi red-
derentur, nam in sterilibus, &
saxuosis, non tantum in limite,
sed in eorum meditullio, se-
pulchra extruere licitum, quia
nullum inde viui capere pote-
rant detrimentum sepultura
interdum lapidè imponebant,
seu tegulam, nonnumquam
cespitem aggeremq; erigebat:
Ingerebant alias arbore, quod
& Platoni in legibus placuit.
& nunc Turcis quâdoque. Fac-
ciebant autem primum, vt
aliquid esset indicium sepul-
turæ: secundum ne bruta ter-
ræ ossa sepulcorum effode-
rent. Viæ autem propè quas
sepulchra, hæ præcipuæ: lati-
na, Aurelia, Flaminia, Appia,
Laucana, Laurentina, Hostien-
sis, Tiburtina, & aliæ.

Quæ fuit in eligendo loco
sepulturæ varietas apud Ro-
manos, eadem apud Christia-
nos; nam nascente Ecclesia,
tantum abest, vt in temp'o ali-
quis, quod hodie in vsu, contu-
mularetur, vt hoc tamquam
maximum probum obijciatur

Gentilibus ab Arnobio; occurrens enim Gentilibus, qui Christianos impietatis accusabant, quod nulla templa haberent. Quid? inquit, quod ex his templa, quæ tholis sunt aureis, & sublimibus elata fastigijs, auctorum conscriptionibus comprobatur, contegere cineres, atq; ossa, & functorum esse sepulturas? Qua consuetudine frigescente, quia Christiani in Templis cœperant cadauera condero, in 1. Concil. Brachar. ne Defunctorum corpora intra Sanctorum Basilicas tumularentur, sed sepulturæ omnes extra Vrbem fierent, est sancitum: quod comprobans pater Theodulphus Episcopus Aureliensis hæc fratres, & compresbyteros suos per litteras monuit. *Antiquus in his Regionibus in Ecclesia sepeliendorum mortuorum usus fuit, & plerumque loca, diuino cultui mancipata, & ad offerendas Deo hostias preparata, cœmeteria siue polyandria facta sunt. Vnde volumus, ut ab hac re deinceps absteaneatur, & nemo in Ecclesia sepeliatur; nisi forte talis sit persona Sacerdotis, aut cuiuslibet iusti hominis, quæ per vita meritum, talem viuenda, suo corpori defuncto, locum acquisiuit. Corpora verò, quæ antiquitus in Ecclesijs sepulta sunt, nequaquam proiciantur, sed tumuli, qui apparent, profundius in terram mittantur, & pavimento desuper factò, nulla tumulorum vestigio apparente, Ecclesia reuerentia conseruetur. Vbi verò est tanta*

*multitudo cadauerum, ut hoc facere difficile sit, locus ille pro cœmeterio habeatur, ablato inde altari, & in eo loco constructo, ubi Religiosè, & purè Deo sacrificium offerri valeat. Deinde, quia adeò desiderabant Christiani tumulari in templis, nullo, ut pacto possent à concepto proposito remoueri, partim annuè Ecclesia Christianorum votis, & ex parte retenta veteri illa, & laudata Religione, non extra Urbem, sed intra, & propè parietes Templorum, ut conderentur, præcepit, ut constat ex ijs, quæ habentur c. 8. primi Conc. Bracchar. *Placuit inquit, ut corpora Defunctorum nullo modo in Basilica Sanctorum sepeliantur, sed si necesse est de foris circa murum Basilicæ; nam si firmissimum hoc privilegium retinent Gallie Ciuitates, ut nullo modo infra ambitus murorum cuiuslibet Defuncti corpus, humetur; quantum magis hoc venerabilium Martyrum debet reuerentiæ obtinere? Hinc multum honoris Constantino accedere eius filius credidit, si in templi vestibulo, ipsam collocasset; Chrysostomus, homil. 26. ad Corinth. Hic inquit, Constantinū Magnū, ita demū ingenti honore se affecturum existimauit, si eum in Piscatoris vestibulo conderet, quodque Imperatoribus in Aula sunt Ianitores hoc in sepulchro, Piscatoribus sunt Imperatores. Atque illi quidem veluti Domini interiores domus partes obtinent, hi autem, velut**

acco-

*occolæ, & vicini, præclarè secum
agi putarunt, si vestibuli Ianua
ipsis assignatur. Honorificen-
tior tamen locus erat, qui
propè corpus alicuius Sancti;
vnde quia Ambrosius fratrem
suum Satyrum, multum di-
lexit, iuxta Sanctum Victo-
rem, ipsum sepeliuit. Hinc
Dugulus.*

*Vranio Satyro, supremum frater
honorem,*

*Martyris ad Ianuam, detulit
Ambrosius.*

*Hæc meriti merces, ut sacri san-
guinis humor*

*Finitimas penetrans, adluat
exuias.*

Habes Lector, quæ aliorum
fuerit de loco sepulturæ sen-
tentia: quam Varij, quam di-
scordes. audi modo quod fa-
ciendum censemus.

Sunt in tēplis cōdēda cadaue-
ra. Est cōtra nōnullos hereticos
qui hanc consuetudinem cen-
sent; abolendam, quod timent,
ne putore cadauera, prægnan-
tibus noceant, & puellulis sæ-
pe templa adcuntibus. Proba-
tur tamen, quia eo in loco sunt
condenda cadauera, quo ab
externis iniurijs sunt magis tu-
ta; ita enim præseruabuntur
magis à putredine. At verò
nullus locus æquò accommo-
datus est, ac Templum; sunt
enim templa frigida plerumq;
nam ampla, alta, lata, nec ab
hominibus noctu, diuque ibi
versantibus calfiunt, non ab
igne ibi accenso, ut domus pri-
uatæ. Præterea sunt templa
omnia sacra, cum quia sunt

cultui diuino dicata, tum quia
multas Sanctorum Reliquias,
ac præcipuè Eucharistiæ Sa-
cramentum adseruant. Nullus
itaque aditus Dæmoni pate-
bit, qui non rarò solet adsu-
mere cadauera, eaque diu agi-
tando, ad putredinem dispo-
nere. Nullus itaque locus cō-
modior templis; nam nullus
æquè frigidus, & à Dæmo-
num incurfionibus tutus. Quo-
niam verò quædam ex his sunt
in vrbe, extra urbem alia: fri-
gidiora quædam, non ita fri-
gida alia: quædam ventis per-
flata salubribus, suffocata alia,
laudo ut in ijs præcipuè tem-
plis condantur Defuncti, quæ
sunt frigidiora, quæ in loco su-
blimi reposita; nam hæc aprio-
ra esse seruandis cadaueribus,
experientia quoque est com-
pertum; idcirco enim corpo-
ra, quæ in templo Diuæ Ma-
riæ Montis Virginis, & San-
ctissimæ Trinitati dicato Mo-
nachorum Sancti Benedicti in
Ciuitatæ Cauæ sunt sepulta,
ad multa annorum sæcula vi-
demus pseuerasse incorrupta.

Quæ timet ille à tumula-
tione facta in templo puellu-
lis, & prægnantibus, nec timet
re vera ipse, neque alius: nul-
lus enim putris halitus spirat,
cum ea diligentia recondun-
tur cadauera in Ecclesia, quam
nostrates adhibent; ut propte-
rea suspicer, si quid licet hac
in re diuinare, haud ita mone-
re, ut puellulis consulant, &
prægnantibus, sed ut oblitera-
ta mortuorum memoria, nul-

lus pro animabus earum fundat preces.

Instabis, nam pestis tempore, morbisque perniciosis grafsantibus multi pereunt. Quare tanta cadauerum, alia super alia cogeris, verè posset obesse, præsertim in pagis, villisque vbi non nisi templum vnicum, & ferè in meditullio casarum. Quare hoc saltem tempore expediet cremare cadauera.

Dederunt quidam manus: vnde pestis tempore ab vstione cadauerum non abhorrent, cum tamen tunc temporis potissimum debeant vstionè cauere; ma; nus enim ex vstione cadauerum scetor. Et multò maior, quam si paulatim putrescat. Quare cum tunc potissimum aeris habenda sit ratio, tunc temporis potissimum fugienda combustio. Nec timendum, ne angustæ sint focuæ, quæ in templo habentur; nam si vnicum habeat pagus templum, non erunt multi ciues, qui in pago illo viuunt. In templo itaque semper tumulanda cadauera: an patrio, an quouis alio, cap. sequenti dicemus.

Sint ne condenda cadauera in tēplo patrio, an quodcumque indiscriminatim sit commodum. Cap. 28.

Contingit non rarò, vt fato quis cedat suo peregrina in regione. Contingit autem id sæpissimè viris, cum litteris;

tum bellica virtute præclaris. Ciceronem Arpini ortum, Romæ educatum, iunus Caietanus vidit exanimem. Genuit quem Mantua Virgilium, ablatum postea à Calabris, sepeliuit Parthenopes. Dedit Sulmo Ouidium, quem Põticum exilium substulit. Plinium Veronæ ortum, Vesuij fumus suffocauit. Quid moror? Horatium Appulum, Ennium Calabrum, Statium Narbonensem, Ausonium Burdegalem, duos Senecas, & Lucanum Cordubenses, Plautum Arpinatè, Pacruium Brundisium, Iuuenalem Aquinatem, Propertium Vmbrum, Catullum Veronensem, Gallum Forliuensem, Claudianum Florentinum, Persium Volaterranum, tumulauit Roma. Cornelij Scipiones, vt ad eos, qui armis valere descendã, Romæ nati obire in Hispania. Tulerat Pompeium Roma, eademq; Catonem geuuerat; sed huic Vtica finè, & cognomè dedit, Ægyptus illum Assyria substulit. In Germania Drusus, Paulus Emilius Cumis, Nolæ Cæsar, apud Misenum Capaniæ, Tiberius expirauit. In Occidente natus Traianus, in Oriente est mortuus. Septimius Seuerus humilem habuit in Africa ortum, superbum in Italia Imperium, moderatum in Britannia tumultum. Dies me deficeret, cunctos si velim numerare. Proinde, vt ad rem redeam, examinandum breuiter nūc in loco, quo extremum quis

quis diem vitæ clauſit, tumulari debeat, an transferendus in Patriam .

Fuit quondam ; eſtque in-
natum quibuſdam deſideriũ,
vt in patrio, gentilitioq; ſepul-
chro, tumulenter. Sic Iacob, &
Ioſeph ex Ægypto oſſa prop-
ria transferenda curarunt .
Romani eos omnes, qui in bel-
lo peribant, deducebant in vr-
bem, ibique tumulabant: vnde
quia triſtis fuit Vrbs, & ma-
gnus in ea luctus excitatus, ex
cadauere Conſulis, & aliorum
nobilium, in vrbem relato, fuit
à Senatu decretum, vt poſt hac
Deſunctorum in bello corpora, ibi
humarentur, vbicumque cecidiſ-
ſent, ne ob eorum conſpectum re-
liqui ſegniores ad militiam fie-
rent: quod decretum mox cogni-
tum, hoſtes quoque ſunt imitati .
Abderitæ in pœnam, non ſe-
pelebant decoſtores in pa-
tria. Hinc prouerbiũ. *Bon-
num eſt peregrè viuere, mori ma-
lum.* atque hinc ferè omnes,
qui alieno in ſolo obiere, in
propriam patriam transferri
deſiderarunt. Quid. 3. Triſt.
eleg. 3.

*Oſſa tamen facito, parua referan-
tur in Urna:*

*Sic ego, non etiam mortuus,
exul ero.*

Et in teſtamento inſcripto in
ſaxo, quod viſitur in agro Lu-
ſitano miles quidam manda-
uit, vt ab Vrbe Roma hac ve-
niant, *Oſſa mea intra quinquen-
nium exportent è Luſitania, &
via Latina condant.*

Nec ijs tantũ hoc deſide-

rium inſitum, qui peribãt, ſed
& propinqui, & amici, mor-
tuorum oſſa, & cineres repor-
tabant. Exportantes autem,
reponabant in ſinu. Tacit. 2.
annal. *Agrippina aſcendit claſ-
ſem cum cineribus Germanici,
& liberis miſerantibus cunctis,
quod ſæmina nobilitate Prin-
ceps, pulcherrima, modo ma-
trimonio inter venerantes, gra-
tantesque aſpici ſolita, tunc fe-
relas reliquias ſinu ferret.*
Idem Suetonius.

Côtrarium alijs votũ, quod
probo, & nihili facio tumulari
in Patria. Anaxagoras peregrè
moriens, rogantibus amicis, an
vellet referri in Patriã? *nihil ne-
ceſſè eſt, inquit, ad vndiq; .n. in-
feros, tantumdem eſt via,* In ead-
em ſententia Socrates, ſed ob
aliam cauſam; profitebatur
enim mundanum ſe eſſe, non
Athenienſem. Vnde cum Pa-
tria ei mundus vniuerſus eſſet,
non pars aliqua exigua huius
orbis, quouis in loco, ſato ceſ-
ſiſſet ſuo, in propria obijſſe
patria neceſſè eſt iudicaret: vt
propterea credam, numquam
futurum ſollicitum de proprii
corporis translatione. Mollis
itaq; Quidius, aut inconſtans,
nam cum ſcripſiſſet

*Omne ſolum forti patria eſt,
& bene, nam omne homini na-
tale ſolum, conquerebatur po-
ſtea ſœmellarum morè, de exi-
lio: & dum metuit, ne in Pon-
to occumberet, de trãſlatione
cogitabat, nõ cogitaturus alio-
quin, ſi fortium exempla ſe-
quutus, non exiguum aliquem
mundi*

Appian.
l. j. Bellor.
Civil.

mundi angulum sibi patriam constituisset, sed vniuersum hunc orbem, quantum quantum ille est, exiguum carcerem iudicasset.

Quod Patriarchæ tantopere cupierint in terra Canaam sepeliri, multa habet mysteria abcondita, quæ cap. 49. Gen. declarat Perer. nã quod præset tumulari ibidem, vbi quis fatus est functus, non transferri, inde quoque suaderi potest, quia trãslatio disponit ad putredinem, quam cum cauere omni studio curemus, curandum est, ne cadauer transferatur.

*De elatione cadaveris,
Cap. 29.*

SI quis memoria teneat, quæ docuimus quæq; huius tractatus initio fuere proposita, mox idem intelliget, illud esse consequens, vt de elatione cadaveris agamus. Humandum enim conclusimus esse, neque in domo, sed templo, quod extra urbem. Deferri itaque oportet: sed quia potest bifariam hoc fieri, citra apparatus aliquem, & magna cum pompa: vtrum magis expediat, docendum est primũ, vtrumq; enim in more est hodie, vtrũq; apud antiquos in vsu fuit; nam Marcus Emilius Lepidus Princeps Senatus, decedens præcepit filiis, vt sine linteis, sine purpura, & tibiçine funus sibi facerent; & Pomponius At-

ticus, vt in eius vita scribit Cornelius nepos, sine pompa funeris, efferri voluit. Contra Sylla, Augustus, & alij. Legimus quoq; apud rerum Romanarum Scriptores, duplex funus dari, censorium alterũ, alterum translaticium, sic vocant mediocre, nam tractans Suetonius de Britannici funere, postero, inquit, die raptum inter maximos imbres, translaticio extulit funere: quod declarans Tacitus ait, *nox eadem necem Britannici, & rogum coniunxit, parato ante funebri apparatu, qui modicus fuit.* Censorium erat in quo magna cũ pompa, magnisq; cęremonijs efferebatur cadauer, quodque non nisi maximis viris, & optimè de Republica meritis permittebatur. Hinc intelligitur locus ille Taciti, *abrogati inde lege ferente Domitiano Consulatus, quos Vitellius dederat: funusq; Censorium Flauio Sabino ductum; magno documento instabilis fortuna, summaque immissentis fuit.* & alius lib. 4. Is inquit, *Lacilius Longus fuit; omnium illi tristium, lætorumq; socius, unusque è Senatoribus Rhodij secessus comes: ita quamquam nouo homini, censorium funus, effigiem apud forum Augusti, publica pecunia Patres decernerent.* Sed esse idem sollempne: inde intelligi potest, quia infinita hominum multitudo ad honestandas exequias conueniebat, & ne quis facti ignoratione excusaretur, indicebatur per Preconem funus his verbis

*Flor. J. 48
epii.*

verbis, Ollus lætho datus est, Deinde exequiarum tempus significabatur hoc modo. Ad exequias, quibus est commodum ire, iam tempus est: ollus ex adibus effertur. Spartani quoque defuncto Rege cursitabant in equis per urbem, eorumque mulieres sparsis crinibus, & libero conquæstu aeneas ollas, noctu, diuque pulsantes, mortuū esse Regem significabant. Cur verò solemne hoc funus, censoriū sit dictum, & an à publico differat, & indictiuo; Vide Lipsiū lib. 4. annal. annot. 43.

Personæ autem, quæ accurrebant, erant Cantores, Tubicines, Tibicines, Præfice, delatores cereorum, & facum, lectorum, in quibus imagines, & cadauer: accurrebant demum alij multi ad comitandum defunctum. Comuenisse hos omnes, & si possem multis probare, confirmabo tamen vna Appiani Alexandrini auctoritate lib. 1. Bellorum ciuiliū, hæc scribentis de funere Syllæ; *Ferebatur inquit cadauer in urbē in lectica aurea, cætero quoque ornatu regio, præcipientibus iuvis, & equitatu deducente, aliāq; toto corpore armatorum multitudine, legatis etiam, & Tribunis eius, vndiq; cum armis ad funus celebrandum consumentibus, & ut quisq; venerat, in ordinem pompæ se conferentibus, accurrenre quoque vulgari multitudine, quanta nunquam aliās: præferebantur, & secures, cæteraque dictaturæ insignia, quibus viuēs usus fuerat. Cæterum postquam*

in urbem illatus est, tūm verò plurimum splendoris accessit funeri: coronæ enim aureæ plusquā bis mille magna celeritate confecta: lata sunt dona Ciuiatum, & legionum, quibus præfuerat, & amicorum singulorum, cæteraque ineffabilis magnificentia. Et quia res metu non carebat propter confluxum armati militis, deducebant corpus Sacerdotes etiam, Vestalesque suo quisque ordine, tum Senatus vniuersus, & Magistratus cum suis insignijs, deinde equitum Romanorum alia multitudine, rursumq; alia militū, quot illius auspiciæ sequuti fuerant: omnes enim appropinquauerant, ut præstō forent gestantes: signa aurata, scutaq; argento bracteata, quorum nunc quoq; in pompis usus est. Aderat, & tubicini infinitus numerus, per interualla quidam lugubre concinentiū. Nec deerat fausta acclamationes à Senatu exortæ, mox equitum, deinde militum, postremo plebis, quorum alij serio, Syllam desiderabāt, alij copias eius, ipsumq; mortuum, non minus, quam viuum timebant: quippe quos tam præsens spectaculū terrebat: quæ præteritum facinorum memoria, ut facile in hoc assentiri eūtur Aduersarijs, eum fuisse, & illis facillissimum, & ipsi ad extremū usque diem terribilem. Præostis deinde in suggestu posito cadauere, funebrem orationem habuit vir eius ætatis eloquentissimus, quod Faustus filius, nondum maturus esset: mox robusti aliquot Senatores, sublati in humeros lecticam, transfulerunt in campum Martium, ubi solos

solos Reges sepelire mos est: & circum rogum decurrerunt, tum equites, tum reliquus exercitus. Eadem cum pompa multos offerri hodie, si quis est, qui ignoret, is rerum planè omnium est ignarus. propterea videndum, quid eligendum magis.

Displicet mihi sumptuosa illa delatio. Displicuit quoque sanctis quibusque Viris, cur probem ego? Sancta enim Monacha, ut August. refert, imminente die, non curavit corpus suum sumptuose contegi. Et Diu. Chriftost. homil. 34. Tu cum audieris nudum Dominum surrexisse, cessa quæso ab insana funeris impensa. Quid sibi superfluum, vult, & inutile dispendium? quod ipsis quidem, qui faciunt, plurimum affert detrimenti. Imò noxia est admodum, nam à facum accésarum calore, disponitur facilè ad putredinem; narrat enim Patriceus Regum Gallorum cadauera, vel condita, & sumptuose medicata, statim sic putrefieri, ut tetrum spirent odore, ob multas faces circa corpus accensas. Adde quod laudabilius multo est proprijs splendorem virtutibus, per ora virum deferri, quam pompa, quadam funeris inani clarescere. Germanici funus, etsi pompa imaginum caruit, fuit tamen ob memoriam virtutù eius celebre. Bene Ennius.

*Nemo me lachrymis decoret,
nec funera fletu*

Fac sit: cur? voluito vinum per

ora virum.

Magnus ergo iacere si cupis, magnus stare procura.

Debeant ne Cereorum delatores in funere admitti. Cap. 30.

FVgiendam esse pompam, cum cadauer deferretur, su pradiximus. Quid tamen cauendum, non dum dictum. Nequid ergo, in re hac committatur, quæ, & quot persone ad funus cohonestandum, conuenire debeant, aggrediemur docere: ac primùm quæ, & quot ipsam deferre: de ijs, quæ comitari debent, ob duas causas solliciti non erimus; altera est, quia ex dictis constat, aut paucos, aut nullos admittendos esse: altera est, quia id decernere, parùm refert curando defuncto. Ordientes autè à primo, id ante omnia discutiemus, an sint necessarij cereorum, sacùq; delatores. Dubitandi ratio est, quia ut Hieronymus docet aduersus Vigilantium, duplex est cereorum in Ecclesia usus: alter est ad lætitiã significandã, ob quam causã cum legitur Euãgelium, rutilante iam sole, accenduntur cerei: alter est ad fugandas noctis tenebras. At verò nõ est in morte alicuius gaudendum, imò fletum moderatum permisissimum: nec rutilante iam sole, est quod facibus Soli additis, tenebras tentemus expellere. Quare in diurno saltem funere, superuacaneus est vsus

Ce-

Cereorum.

Ita cenſent Hæretici quidã , vt reſert Greſſerius lib.2. de vner. Chriſtiano cap. 7. ſuos itaq; ſine vlla lampadam , facumvè luce ſepeliunt : imò eò vſq; morem hunc auerſantur , vt ne Catholicis quidem permittere velint , ſi quando per eorum ditiones , funus fertur , vt cerei ſupra feretrum luceant .

Placuit nihilominus omnibus alijs , ad cohoneſtãdas exequias aſſumere faces . Virg. lib. 11. deſcribens funus Pallantis .

Lucet via longo

Ordine ſquammarum , & latè diſcriminat agros

Tacit. lib.3. Annal. de funere Germanici. *Dies inquit , quo reliquia tumulo Auguſti inferebãtur , modo per ſilentium vſtus , modo ploratus inquit : plena Urbis itinera . collucẽtes per Campum Martis faces .* Iſid. item lib. 20. Ethimol. cap. 10. Donat. in Andr. & Seruius 11 Æn. id. funus ſic dictum credunt , à funibus accenſis , quos antè feretrum , papyris cera circumdatis ferebant . Et Virg. vt ad eũdem redeã , à quo ſum orſus , loquens ibidem de Pallantis funere .

Arcades ad portas ruere , & de more vetiſto ,

Funeras rapuere faces .

Idem fuiſſe in more primis illis Chriſtianis , multis congeſtis locis ex Gregorio Nazanzeno potiffimum , optimè probauit Greſſer. cit. loc. Nam quod idem placeat Chriſtianiſi noſtri temporis , nullus eſt ,

qui ignoret . An rectè faciãt , hoc non admodum clarum , ob ratioem dubitandi ab initio propoſitam . Indaganda propterea huius conſuetudinis cauſa , ne fruſtra in re hac nũmos impendere videamur .

Putauit D. Chriſoſt. homil. 4. ad Hæbr. in ſignum conceptæ lætitiæ , cereos accendi ſolitos , dũ effertur defunctus . *Dic mihi inquit , quid ſibi volunt iſtæ lampades . iam ſplendida ? non ne ſicut Athletas . moruos comitamur ? Quid etiam hymni ? non ne vt Deum glorificemus , & ei gratias agamus , quod iam coronauit diſcedentem , quod à laboribus liberauit ? quod à timore liberatum apud ſe habet ? non ne propter hoc lacryma ? non ne propter hoc pſalmodia ? omnia hæc gaudentium ſũt .* Confirmari hæc ſententia poteſt , quia locum ſepeliendis corporibus deſtinatum , Cœmiterium appellamus , quod ſi Durando credimus lib. primo de ritib. Eccleſiæ , dulcem ſtationem ſignificat .

At verò dolere nos in morte eorum , quos vnice diligebamus , & doluiſſe quoq; nõ parũ antiq; : os , planè conſtat . Quare alia huius facti ratio aſſignanda eſt , quam ego non vnã eſſe arbitror . Altera eſt , vt teſtemur Defunctos , tanquã filios lucis ambulãſſe , vt filios lucis , hinc exceſſiſſe , vt filios lucis operatos eſſe , & tandem ſpe lucis æternæ , è vita hac demigraſſe . Altera cauſa eſt , vt auguſtiores ornatu illo

lo festo, & quasi sacro, reddantur defuncti; nam, & hanc ob causam, arboribus sacris, & quibus velent exhiberi cultū, lucernas appensas inuenio ab antiquis, vt latē docet Lipsius lib. primo elector. cap. 3. Ob eandem causam faces preferri solitas Poetis, seu Vatribus, testatur Suidas, & Imperatoribus Herodian. in Commodō. Quin addit, tantum hoc genus honoris à Commodō æstimatum, vt præter ignem, omnes honores Augustales Martiæ,) erat hæc vna ex suis concubinis, licet legitimæ vxoris loco haberet) deferri sit passus. Quare præter causas à Hyeronimo adductas, addendum est, & ob hanc causam, cereos accendi solitos, in signū nimirū, honoris, & cultus. Vnde autem factum sit, vt inter honores augustales, à Persis primum, mox à Romanis, sit habitus ignis, & cur nationes omnes, dum proprijs sacrificabant Dijs, aut aliquod festum celebrabant, cereos accendere sint soliti, dicerem hic, si locus hoc posceret, neq; esset idem dictū à Macrobio lib. primo Saturn. cap. 11. & latē hoc ipsū; postea prosequutus fuisset Petrus Gregor. li. 6. de Rep. c. 20. vide illū.

Debeant nē in funere admitti Tubicines, Tibicines, Campanæ, Cantores, Præfica, Imagines.

Cap. 31.

PRæcessisse funus ne dūm eos, qui faces deferebant, sed illos pariter qui varijs instrumentorum generibus, lamentabile quid, & lugubre personabant, erant autem Tubicines, Tibicines, & qui campanas pulsabant, vel parūm in antiquorum scriptorū lectione versato, est perceptum. Gell. lib. 20. cap. 11. nos inquit in Capitonis Oihæi coniectaneis inuenimus, siticines appellatos, qui apud suos canere soliti essent hoc est vita functos, & sepultos: eosq; habuisse proprium genus tubæ, qua canerent, à cæterorum tubicinum proprietate differens. Tubicinum sit mentio apud Mattheum 9. & Plin. lib. 20. cap. 43. tradit Coruū quemdā, præcedēte tibicine, Aethiopum humeris elatum. Vnde intelligitur illud Petronij Arbitri. *Quod si idem frigus g nua, manusq; tentauerit tuas*, quod tentauerat viriſia (non enim coire potuerat) licet ad tibicines mitas. Cui simile est, quod multi dicunt de ijs, qui malè se habent. Te puoi accordare con la Parrochia. De Tubicibus Virg. 11. Eneid.

It cælo clamorq; Virūm, clangorq; tubarum.

Campanas quoq; pulsatas, testatur scholiastes quidā Theocriti

eriti. Neq; aliud eſſe puto ollas illas æneas, quas mortuo Rege Spartana pulſabant, vt ipſum mortuum eſſe ſignificarēt. An vero hoc admittendū, & quam ob cauſam, eſt quod diſquiratur, & ſub examen reuocetur: vt verò rem paucis expediam, ſtatu breuiter, ex tot, tantiq; qui varijs inſtrumentorum generibus, lugubre quid perſonabant, eos tantùm eſſe admittendos, qui pulſant campanam. Ecc'eſiæ Laudanda itaq; conſuetudo eſt, quæ tubis, & tibijs, Campanas tantùm ſubſtituit, ſtatuitq; vt ea pulſetur, ſtatim a homo animam efflauit, cùm funebris eſt pompa apparanda, vt cuncti ad eam, cohæſitandam conueniant: cum deniq; mortuus fuerit efferendus. Enimuero, ſi tibiæ, tibiæq; ad conuocandos homines pulſabantur, erit tanto campana eligibilior, quantò longius perſonat: quod cum haud latuiſſet ipſos Turcas, interdixere uſum campanarum. Græcis, ne ad earum tinnitum, poſſent multi vnà ſimul cōuenire, & arma ſumere: & in Aquitania anno Domini 1547. poſt vindicatam quarundam rebellionem, omnes Nolæ, & Campanæ, quibus ad concitandam ſeditionem, & ſocietatem, uſi erant ciues, amotæ fuerunt, vt lib. 23. de republ. c. 8. Gregor. Quod ſi eam ob cauſam tubas inſtabant veteres, vt auditæ morte alicuius, vel ſalue illi dicerent uiuentes, aut leuam terram eidem precarentur, quant-

tò aptior campana, cuius ſonus, & longius percipitur, & ad commiſerationem excitandam eſt aptior? Nec ſi cum Alex. Aphrodis. putemus, tubas tibiæq; & alia ſonora inſtrumenta in funeribus eam ob cauſam adhibita, vt lugētium animi ſono illo auocati, minus dolorē ſentiant, eſſent propterea inſtrumenta illa Campanæ præferenda, nam, & hunc uſum Campanæ poſſunt commodius abſoluere.

4. ſcē.
Prob. 29.

Sed quoniam hæc omnia monſtrant Campanæ uſum, animæ eſſe uſilem, quod non eſt noſtri inſtituti, addam quæ corpori eamdem prodeſſe declarant. Habet campana, ex communi omnium, ne dum Theologorum ſed Phyſicorū conſenſu, vim coercēdi pluuiā compescendi ventos, & ad ſedandam quamcumq; tempeſtatem ualet. Facit hoc autem, aut occulta proprietate, vt Pomponatio placuit lib. de incant. aut quia ſono Campanæ attenuatur aer, & rareſcit, vt Petrus Mexias uoluit in Sylu. var. le 3. attenuatus autem non poteſt in aquā concreſcere, aut quoniam Campanæ ſono pelluntur ex aere Dæmones, quorum opera erat tempeſtas excitata. Pelluntur autem, non quia huiusmodi ſpiritus ſilentium amare creduntur, eo quod ſilentes uocauit eos Ouid. 5. ſaſt. & 6. Æneid. Virg. eam deq; cæ cauſam quodies eos loquentes inducit Quotidius, murmurantes inducit; unde ait ibidē.

Vm.

*Umbra cruenta Remi visa est
assistere lecto*

*Atq; hæc exiguo murmure, ver-
ba loqui.*

Nā si spiritus sunt, nequaquam possunt allici, aut pelli à sono. Idem præterea faceret quiuis sonus: at feces experimur. Pel- li ergo Dæmones Campana, crediderim vt Magius ad- uertit 4. miscell. 14. quia Cam- pana est signum rei sacræ: fu- giunt autem sacra quæq; Dæ- mones, & auersantur.

Eiusdem sonitu maleficia impediri, ab antiquis, & illis quidem Ethnicis est creditū. Lilius, *disposita in muris Cam- panorum, imbellis multitudo, cū aeris crepitum, qualis in defectu Luna, silenti nocte solet cieri.* Poe- tæ quoq; in eadem sententia, vnde Tibull.

*Cursu Lunam deducere
tentat,*

*Et faceret, si non, era repulsa so-
nent.*

Iuuen.

*A era laboranti poterant succur-
rere Luna.*

Laboranti ait, quia Lunam dolere credebant, dum male- fici placitis, maleficiorum vi obedire cogebatur.

Ob eandem causam vocat Lunam Horat. erubescens præ verecundia. Cum ergo conducat multum Dæmo- nes à funere eijcere, quippe qui sepeliendis præsertim il- ludere solent, spectra, & male- ficia tollere, serenoq; cælo, & tranquillo, non tempestatibus fœdo, nõ humecto efferre de-

functum, atq; hæc omnia cam- pana præstet, non tuba eligen- da, vel tibia, sed campana, est cæteris omnibus præferenda, quidquid dicant quidam hæ- retici, qui campanæ vsum, à fu- nere esse ablegandum censue- run.

Athigendis iisdem Dæmo- nibus, cum multum conducat Christi Cruci affixi imaginem deferre, præcedat hæc quoq; Defunctum. Equidē si, & illud quoq; in funere probatum est multis, vt varia honorum insi- gnia præmittatur, quib' viuēs à Rege, Imperatore, aut quouis alio Principe fuit decoratus, placu tq; vt quisq; cum suæ professionis insignibus sepelia- tur, erit certè crux deferenda nam si ea stemmata sunt præ- clara, ea insignia, illustriaq; quæ summis nos affectos honoribus à Principibus, summè ab iisdē dilectos attestantur; quænam fumosæ imagines poterunt cū Cruce conferri? Enim verò hæc declarat, summum illum Principem, & auctorem totius magnitudinis Deum, tanto nos esse amore consequutum, vt nec mori pro nobis recusarit. Recusarit autem? libens, lu- bensq; voluit, & mortis deside- rio flagrauit.

Demum, cum præces illæ; quas alta voce Sacerdotes ef- fundunt, conducant eodem, laudandus hic concentus, & hi musici amplectendi.

An & Præficæ? cōductas has esse à Romanis ad plagēda fu- nera, si quis est, qui ignoret, is rerum

*Vide Tur-
neb.
lib. 21.
s. 24.
Plin. lib.
2. c. 12.*

rerū plane omniū est ignarus. Festus. *Præfixæ dicuntur mulieres ad lamentandū mortuū cōductæ, quæ cæteris dant plāgēdi modum.* Lucian. Dial. de luctu sic mortuū loquētē inducit, *Eiula tus iste uester, quid mihi confert? aut quid ista pectorum, ad tibie modum percussio? aut quid mulierum immodica lamentatio?* & paulò post, *attamen vecordes isti vociferantur, & accersito quopiam lamentorum artifice, qui multas antiquas calamitates in unum congerat, certaminis adiutore. & amentiae chorago abutuntur.* Vbi cumq; experit ille, ipsi ad melos eiulatu respondentes, Hinc affertur lux Arnobio, qui describens luctum lib 5. quo mater Atym extinctum prosequabatur, & sociatis inquit plātibus cum *Adcessi iundis, & sauciat pectus pausate hoc est factis pausis, & ad sonum.* Dilucidatur secundo monumentum illud, quod inter Aue sam, & Baias inuētum tradit Vuol fāgus I z. us lib. 3. de Republ. Rom. cap. 18.

D. M.

P. Attilio Russo, & Atilia Baronica uxor. vixer. an. xx. v sed Publ. Mens. 10. ante natus est, & eadem bora Fungor. Esu Ambo mortui sunt. Ille acu, Ista Lanificio vitam agebant: Nec ex eorum Bonis plus inuentum est, quam quod sufficeret ad

emendam Pyram, & Picem, quibus corpora cremarentur, & Præfixa cōducta, & urna emptæ.

Excludendas verò esse, apertè docet Concilium Toletanum tertium: siquidem statuit, vt refert ex Gratiano Gretserius, *religiosorum omnium corpora, qui diuina vocatione, ab hac vita recedunt, cum psalmis tantummodo, psallentium vocibus debere ad sepulchra deferri, nam funebre carmen, quodcumq; Defunctis cantari solet, vel pectoribus se, proximos, aut familias cedere, omnino prohibemus.* Quod vero neq; aliæ personæ ad pompam admitti debent, quæ funus exornaturæ præcedant, quæ a apertè deducitur, ex dictis supra, vbi censorium funus improbauimus, propterea non est, cur in re hac confutanda immoremur.

Lib. 2. de funere Christiano. c. 5.

De Campanarum origine. Cap. 32.

Postquam vidimus quænam personæ debeant præcedere funus, esset nunc consequens recensere eas, quæ debet Defunctum efferre; Quoniam verò, quæ præcedenti capite à nobis sunt dicta, faciunt obicem, idcirco antequam ulterius progrediamur, conabimur diluere illa. Dicitur est, inter alia instrumenta, quæ pulfari antiquitus solebant in elatione cadaueris, fuisse campanas,

G nas,

nas, quod nullus admittet for-
tasse; nam communis omnium
sententia est, D. Paulinum An-
tistitem Nolanum, inuenisse
Campanas, eamq; ob causam
Nolas esse dictas, quia Nola
inuentæ: Campanas verò, quia
Nolæ pariter, Campaniæ Vr-
bis primū extructæ fuerunt,
vt Darandus lib. primo de ri-
tib. Ecclesiæ cap. 4. & lib. 3. co-
gnat. Giliher.

Nec tantū Campanæ No-
læ sunt dictæ, sed & camp-
anile nolarium est appellatum,
vt constat ex illa inscriptione,
quæ in oppido Marini Co-
lumnensium propè Romam
habetur in Campanili, est au-
tem ista.

In nomine Domini Amen.

Anno Dom. M. cc. lxxi.

Anno verò Pontificatus

Dom. Urbani xv. Papa

Opus hoc Nolarij .

*Et in Ateste vetustissimo Ra-
tauina Dicecesis municipio.*

Anno Dom. M. CC. LI. in

dic. nona de Mense Maij

destructum fuit Nolare,

quod hic erat iussu, Ez-

zelini de Romano. In

M. CC. LXXXV. in

dic. octaua, dic XII. Apri-

lis, captum fuit readifica-

ri per commune extensè .

Confirmatur demum, quia
insignia Urbis Nolæ sunt Cam-
pana, & Cæcada: illa, quia Nola
inuenta: cicadæ verò, quia so-
no campanæ à Paulino iuuen-
tæ, sūt expulsi ab Vrbe, cuius

incolis erant non parum clan-
gore infestæ. Vnde veluti stem-
mata virorum Illustrum, su-
bactorum hostium spolijs de-
corantur, haud secus Nola.

Sed licet hæc sententia, vsq;
ad eò communis videatur, vt si
quis secus sentiat, videri vulgò
possit, nō bonè sēire de Diuo
Paulino, non verebor tamen,
cum doctissimis Viris affirma-
re, antiquiorem vsum Campa-
narum fuisse, quàm vt in D.
Paulinum referri ille possit: &
licet præcedenti capite id in-
nuerimus, siquæ dem monstra-
uimus Poetis Ethnicis credi-
tum, Campanarum sonitu pel-
li Dæmones maleficiaque impe-
diri, ostendam tamen latius id
ipsum hoc capite, vbi pro-
prius locus: quam ob rem tan-
tum abest, vt Diuo Paulino
displicere intelligam, aut rem
ingratam ciuibus meis facere;
vt putem contra. maximas mi-
hi gratias esse ab illis habenda:
siquidem ita magnificè de
illis sentio, vt veritatis amicos
esse intelligam, adulationi ne-
quaquam obnoxios: nam quod
D. Paulino rem faciam gratâ,
si quis est, qui neget, hic aut D.
Paulinum veritati insensum ta-
cità fatebitur esse, aut falsa
quadam, & inani gloriola de-
lectari, quod piæ aures abhor-
rent. Eia ergo rem agamus.
Polydorus Virg. lib. 3. c. 8. inter
ignoratos inuentores rerum, vt
bombardarum, & horologij,
recenset inuentores Campana-
rum, quod nullo modo affir-
masset, si pro comperto ha-
buisset,

buisse, ad Diuum Paulinum, tamquam ad primum auctorem, campanarum originem esse referendam. Scimus secundo venditores piscium, tintinnabula solitis pulsare, ut longè distiti audirent, iam venditores piscium aduenisse, ac propterea ad emendum accurrerent. Locus est apud Plutar. lib. 4. qq. coniuual. q. 4. Vbi hæc scribit ad verbum secundum interpetres, *obsoniuoros, & obsoniorum cupidos vocamus, non qui bubulis carnibus delectantur, ut Hercules, qui post carnes, virides ficus edit: non qui ficibus, ut Plato: qui vnis, ut Arcefilaus, sed qui subinde in foro piscario versantur, & tintinnabulum leriter exaudiunt. Sed Iuclentius hoc ipsum colligitur ex ijs, quæ Cytharædo cuidam accidisse narrat lib. 14. sup. Gæograph. Strabo. Cùm inquit Cytharædus quidam artem ostentaret audirentque eum Iassy omnes, quàm primum tintinnabulum increpuit vendendorum piscium signum, illi omnes, relicto Cytharædo, ad pisces dilapsi sunt, præter unum Surdastrum. Cytharædus itaq; propius ad illum accedens, ò homo (inquit) gratias tibi ingenies habeo, cùm propter Musicæ studium, tum propter honorem erga me; nam ceteri quamprimum tintinnabulum increpuit, omnes abierunt. Ille quid ais, inquit? num iam tintinnabulum sonuit? Qui cùm affirmaret: tibi bene sit inquit, & surgens ipse etiam digressus est. Habemus tertio ex Mar-*

tiali Romanos, post pilæ ludium, lauari calidis consueuisse, & balneandi horam, tintinnabuli sono significatam, ut ludentes, & alij, qui exercebantur, misso ludo ad balnea accurrerent: asseram versus.

Redde pilam, sonat aes Thermarum: ludere pergis:

Virgine vis sola, loins abire domum.

Claudebantur. n. Balnea tris facta ea hora; propterea ait, lauaaberis tantum aqua Virgine, ita dicta, vel quia à Virgine inuenta, vel quod nullis sordibus pollueretur, ut ex Cassiodoro 7. collect. monstrat lib. primo artis gymnast. Mercur. Neq; tantum in Balneis, sed in triumphis quoq; utebantur campanis Romani, quic; ob aliquod facinus vltimo puniebantur supplicio, campanas collo-suspensas ferebant, ut testatur Fab. Gualter in suis notis super collectiones Pangii oli.

Zonaras quoque t. 2. appensa inquit erat curru Nola, et flagellum quo innuebant, in tot posse eum calamitates incurere, ut aut flagris cederetur, aut capite damneretur; nam qui ob facinus extremo puniebantur supplicio, Nola gestare solebant, ne quis inter eundem, contactu illorum piculo se constringeret.

Constat quarto ex Plin. lib. 36. cap. 13. fuisse antiquis vsui Campanam ad monendos homines, conuocandosq; nam describens eo loci immensam labyrinthorum fabricam, supra id inquit, quadratum, Pyrami-

des stant quinq; quatuor cum angulis: in medio, una. in imo latera pedum septuagenum quinum, alta centum quinquagenum: ita fastigiata, ut in summo orbis, æneus, & petasus vnus omnibus sit impositus, ex quo pendeant excepta catenis tintinnabula, quæ vento agitata longè sonitus referat, ut Dodona olim factum. Lucian. quoq; de Syria Dea. Sacerdos ait postquam ad summum templi peruenit, preces pro vnoquoq; facit: precado autem pariter, & æneum quoddam tintinnabulum pulsat, quod motum grauius, & asperè sonat, & Dial. de mercede conductis, tractans quam misera sit conditio eorum, manet inquit ὑπὸ καδῆν, hoc est ab tintinnabulum expergefactus. discussa ab oculis dulcissima somni parte. Ijs quæ suadebant D. Paulini inuentum fuisse Campanam, & si possem breuiter futisfacere, ut si dicerem D. Paulinum, ad munia diuina huius instrumenti vsu transfuisse, ut scilicet eius sono exciri possent remotius habitantes ad conciones, & preces indeq; factum, ut Nola dicatur, aut campana, illud instrumentum vocale, ut illa vtantur pro stemmate Nolani, & quoniam cicadas ab agro Nolano extruserit; nihilominus quia discutere singula non parui est momenti, id faciemus; ac primum quod pertinet ad nominis impositionem, non esse Campanam Nola dictam, quia ab Antiquitate Nolanorum inuenta, constat inde, quia antequam nasce-

retur D. Paulinus Campanam, Nola vocabant; Refert .n. Quintil. lib. 5. in tit. orator. cap. 17. hoc prouerbium, in Tridinio Choa, in cubiculo Nola, quo Cæcilius, Comicus, ut auctor adagiorum aduertit, reprehendit multibibam quamdam sceminam, quæ citra pudorem in conuiuio calices siccabat, vocant. n. Græci choam congium, sextariorum sex capacem, & veluti nos ebrium hominem, & bibacem virem vocamus, sic Græci choam. Damnat eandem importunæ loquacitatis, siquidem in lecto vbi potissimū silentio ad somnum conciliandum est opus, instar Nola obstrepebat. Quamobrem si quid in re ista diuinare licet, suspicor ego, non esse Campanam dictam Nola, quia D. Paulinus fuit inuentor Campanæ, sed potius Vrbis hoc nomen impositum, quia in eius extruptione, & mœniorum erectione, Campana aliqua fuit adinuenta; nam hanc ob causam nomina edificandis Vrbibus imponi consueuissent, testificantur multa, ac primum Neapolis, quæ à Syrena in eius extruptione inuenta, est dicta Parthenopes: Capua à Cadauere Capys ibi effossæ & Academia Patavina, Academia Bouis, à Boue pariter in eius extruptione adinuento. Nam quod nonnulli Nola dictam putant à verbo Græco νόσ & λᾶς, mihi nequaquam placet quidquid dicas Ambrosius Leo cuius meus lib.

Vide Rho
digin. lib.
14. c. 11.

lib. primo de Vrbe Nola, Strabo, & alij, Nam ob eamdem cauſam Auerſa, & aliæ Vrbes multæ, quæ & flumine carent, & lapidibus, Nola debuiffent dici. Campana eadem eſt dicta à Campano aliquo inuente.

Vt eadem Nolani vtantur pro ſtemmate, inde fieri potuit, quia Nolanus Antifites in pium vſum tranſtulit Campanas; nam ante ipſum non dum noſtra mater Eccleſia, ijs utebatur: noſtra inquam Eccleſia, nam Gentilium templis appenſas Campanas ad conuocandos homines, ſuadet Suetonius in vita Octauiani his verbis, *cum dedicatam in Capitolio ædem Tonanti Ioui, aſſidue frequentaret, ſomniauit quæri Capitolinum Iouem cultores ſibi abduci, ſeque reſpondiſſe Tonantem pro Ianitore, ei appoſitum, ideoque mox tintinnabulis fatigium adis redimiuit, quod ea ſerè Ianuis dependebant.* Vel dicamus, idcirco opinatos vulgò omnes eſſe Diui Paulini inuentum fuiſſe campanas, quia ipſe primum in hanc figuram redegit, docuitque ex huiusmodi metallo efformare: nam eæ, quarum apud antiquiores Scriptores mentio facta reperitur, ræneæ erant, ollis ſimiles.

Vulgarium commentū eſſe, quod quidam affirmant, campanæ ſono cicadas Nolano ab agro, & colle, qui ab earum copia Cicala eſt dicta, expulſas eſſe, ac propter hanc cauſam Nolanorum ſtemmata eſſe cā-

panam, & cicadam; certū multas ob cauſas: ac primum quia Gecala græcū nomen eſt, quod latinè idem ſonat, quod terra bona, nam *καλά*, terra ſignificat *καλά*, bona. Secundo, quia neque hæc, neque ager Nolanus cicadas habuit vnquam, ſi fides Ambroſio Leoni, qui exactiſſimè ſcripſit de Vrbe Nolæ, eſt habenda. Cur verò non adhibenda, ſaltem in hac, quæ conſpicua admodum videtur, & maniſeſta? ſcribit enim Plin. lib. ij. nat. hiſt. cap. 2. deſumens ab Ariſtotile lib. 5. de hiſtor. animal. cap. 30. cicadas non naſci in arborum raritate: idcirco non ſunt Cyrenis circa oppidum, nec in cāpis, nec in frigidis, aut vmbroſis nemoribus. Itaque cum careat arboribus ager, qui propè Nolam: Cecalæ collis ſit vmbroſus: nec Nola, nec Cicalæ Caſtrum abundare cicadis vnquam potuit. Tertio ſcribit idem Plin. cit. loc. cicadarum alias mutas eſſe, vocales alias: ſic naſci in agro Locrenſi, Rhegino ſilere: cuius diuerſitatis ea ratio tradi poteſt, quia cicada, *haud perſtrepit*, aere per os expirato; nullum enim os habet, ſed ala pectus percutiente. Nunc veluti humectum timpanum, nullum ciet ſonitum, quia hic ſit collifione corporum durorum: ſic humectata cicadarum ala, tantum abeſt, vt poſſit illa eſſe vocalis, vt nullum ciet ſonum. Vnde quia Rheginorum Regio opaca, & vmbroſa cicada-

cap. 91.

Vide Be-
roald. 69
Cauſab.
ſuper hūc
locum.

rum alas humectabat, siccabat
Locrésis: hinc hæ vocales erāt,
illæ mutæ. Nunc verò aer no-
ster Nolanus est humidus. Qua-
re Rhegino similis agro. Vt
ergo in agro Rhegino mutæ
erāt cicadæ, haud secus Nola-
næ, si quæ tamen aliquo tem-
pore fuerunt.

At si hæc ita se habet, quæ
ratio tradī potest Nolæ stem-
matum?

Quod pertinet ad campā-
nam, pròpta est ratio, ea enim
vritur, tamquam stemmatæ,
quia Nolæ Antistes primum,
in vsum pium transtulit cam-
panas. De cicadis aliqua dif-
ficultas, quam soluere huc vs-
que non valeo; nam me prorsus
latet huius facti ratio.

*Qui, quot, & quomodo de-
beant deferre Defun-
ctum. Cap. 33.*

Occasione eorum, quæ
cap. 23. à nobis sunt di-
cta, diuertimus al. quantulum
à cursu instituto: nunc captū
pergamus iter, quoad ad opta-
tum portum ad pellamus. Duo
consideranda proponebantur
in elatione defuncti, personæ,
quæ anteire debebant, quæ ef-
ferre. Quando ergo actum de
permis, agendum nunc de se-
cundis. A quibus ergo efferri
defunctus debet, quot, & quo-
modo, discutiamus breuiter
hoc capite.

Quod pertinet ad primum
siquid antiqui fecerint, inda-

gare velimus, multis munus
hoc deferendi, datum inuenie-
mus. Detulerunt quandoque
propinquire Defuncti. Sic
Quantum Metellum Macedo-
nicū, à quatuor eius filijs, vno
Prætorè, & tribus Consulibus
rogo illatum. Plin. l. b. 7. cap. 44.
testatur; quem morem respi-
ciens Iuuenal. dum Priami mi-
serias recenset, hæc Satyr. 10.
*Incolumi Troia Priamus venif-
set ad Umbram.*

*Affaraci magnis sollemnibus,
Hectore funus,
Portante, ac reliquis fratrum
cervicibus, inter
Iliadum lachrymas.*

Ferebant autem capite ve-
lato mares, nudo scæminæ, vt
scribit Plutarc. lib. quaest. Ro-
man. 13. idque duas ob causas,
quas eo loco idem Plutarc. af-
fert: alteram, quia filijs vene-
randi parentes, vt Dij: sacr-
ficabant autem Di: s. tecto ca-
pite. Quare & eodem modo
deferre debebant.

Sunt ijdem lugendi à scæ-
minis, postquam vita cefferint:
lugebant autem crinibus spar-
sis, sciscisive comis. Quare aper-
to capite debebant efferre.

Præterea id luctui quam
maximè congruit, quod maxi-
mè alienum ab instituto est,
& consuetudine; quamobrem
postquam consueuerant Ro-
manæ mulieres tectis, mares
nudis capitibus in publicum
progredi, iure nati ve'atis ca-
pitibus, efferebant Parentes,
nudo scæminæ. Datum alias
hoc munus Senatoribus. Tacit.

lib. 2.

lib.2. annal.de funere August.
*Conclamant Patres corpus ad
 rogam , humeris Senatorum fe-
 rendum . & Sueton. Senatorum
 humeris delatus in campum ,
 crematusque est .*

Deferebatur interdum ab
 vniuerso Populo . Sic Trebius,
 qua in ædilitate Populo assis-
 bus frumentum præstiterat ,
 supremo die , Populi hume-
 ris, in rogam portatus est , vt
 Plin. est auctor libri 8. cap.3.
 & Plutarc.in vita Pauli Aemi-
 lij , loquens de funere illius .
*Quotquot inquit fortè Romæ, eo
 tempore fuerant Hispani, Ligu-
 res, Macedones, ex his iuuenes
 quique corpore erant valido fe-
 returum subtere : matres verò
 natu prosequuti sunt , Seruato-
 rem , & Patrem Patriæ appella-
 ntes .*

Nonnumquam manumissi ,
 corpus proprij Domini expor-
 tabant : quandoque Vespillon-
 nes ferebant ; ferebant autem
 tenuis conditionis homines ,
 aut populo , vel cunctis inui-
 sos . Hinc Domitiani cadaver,
 per Vespillones exportatum
 Suetonio auctore in eius vita .
 Erant ijdem conditionis satis
 abiectæ , & humiles : vnde
 Mart. notat Alaudæ vxorem,
 quod lecticariorum (sunt hi
 ijdem, quod Vespillones) amo-
 re capta esset : ait itaque .

*Ancillariolum , tua te vocat
 vxor , & ipsa .*

*Lecticariola est : estis Alauda
 par es .*

Elatum denique funus à Sa-
 cerdotibus inuenimus, vt con-

stat ex ijs, quæ de funere Sylle
 scribit Appianus .

Varius quoque mos apud
 Christianos ; nam quandoque
 defunctum clarissimi viri de-
 tulerunt ; vnde Hieronymus
 de Epithaphio Paulæ, *transla-
 taque Episcoporum manibus , &
 ceruicem feretro subiicientibus ;*
 communiter tamen à Vespillo-
 nibus, quos Copiatas, lectica-
 rios, Decanos, seu fossarios, po-
 steriores vocarunt , delati de-
 functi ; quibus, ne quid exige-
 rent ab ijs , quorum funus cu-
 rabât, certum quemdam red-
 ditû Imperatores destinarunt :
 & quoniam ad aures Iustinia-
 ni peruenerat, adhuc istos ama-
 rulentè mercedè exigere, desi-
 niuit quantum ipsis ex desi-
 gnatis redditibus tribuendum
 esset . Quid eligendum ?

Laudât quidâ Scriptores no-
 stri téporis, vt quiq; deportê-
 tur ab hominib. sui ordinis, vt à
 militibus milites, à Virginibus
 Virgines , & ab Episcopis
 Episcopi , si plures affuerint ;
*nam nullum , aiunt honorificen-
 tius onus esse debet, quam in cer-
 uicibus Christiani mortuus ;* ita
 Durand. lib. 1. de rat. diuin. of-
 fic. cap. 35. & Pont. lib. 3. pro-
 gym. cap. 59 Laudo ego, vt nõ
 nisi à baiulis, iisque robustis
 deferâ tur mortui ; ij enim sunt
 eligendi, qui oneri ferèdo sunt
 satis . At nullus, aut ita robu-
 stus, aut ferèdis oneribus equè
 idoneus . Quare huiusce generis
 homines eligendi exclusis
 omninò mulieribus ; nam im-
 becilles, & quoniâ, vt Durand.

G 4 ait,

ait, cogerentur corpora sua lasciuiam excitantia, denudare.

Quod pertinet ad numerū, tot esse debent, quot ferendo sunt fatis; nullum enim habet locum hic luxus, aut ambitio. Quare si infans sit deferendus, vnus erit fatis, aut duo: si ætatis profectionis homo: quatuor saltem adhibeantur: subrogentur alias plures, si onus sit graue, & defunctus sit longè efferendus.

Circa modum, scias esse in more quibusdam, ter in via cadauer deponere, vt ait Durandus ob tres causas.

Prima est, vt innuant, in tribus sese exercuisse defunctum, dum viueret; dilectione Dei, charitate proximi, & custodia sui.

Secunda, vt significant, triuò Dominum in terræ sinu mansisse.

Tertia, vt ostendant, triplici absolute indigere, nā verbo, opere, & cogitatione deliquit. Quiescunt demum ter deferentes, vt doceant defunctum in fide Sanctissimæ Trinitatis vixisse, & perijisse. Cæterum, quia omninò exoleuit hæc cōsuetudo, nec quicquam conducit, conseruando defuncto, an quiescant an aliter fiat; quouis modo faciant, nō multum laboro.

Vestitus nō, annudus, tectus, an discoopertus debeat, efferri defunctus.

Cap. 34.

VEstiendum esse cadauer, docent omnes neque vilius adeò immodestus fuit, quæ suæ nuditatis non puduerit; & licet nihil ad mortuum videatur hoc pertinere, nam nullus in mortuo pudor, neque sensus; quia tamen viuentium, oculi, nuditate cadaueris offenduntur, placuit omnibus, ob hanc saltem causam, vestire defunctos. Præterea non solū deformitas omnis est amouenda à defuncto, sed procurandum, vt quantum fieri potest, formosi appareant. Apparent autem formosiores vestiti, quam nudi. Quare vestiendi.

De vestibus controuersia aliqua esse potest, eaque duplex: altera de genere vestis, de qualitate altera; toga enim Romani, pallio Græci vestiebant defunctos. Iuuenal. Satyr. 3.

Pars magna Italia est, si verum admittimus, in qua, Nemo togam sumit, nisi mortuus.

& Mart.

& pallis toga mortui tribulis.

Neq; vnico togæ genere indiscriminatim tegebantur: nā vt Artemidorus lib. 2. cap. 3. toga vulgata vulgus, prætexta magistratus, purpurea vestiebantur Censores.

Quod

Quod pertinet ad veſtis
qualitatem, & Græcos, & Ro-
manos, & alios multos, ſplen-
didè mortuos veſtitiſſè inue-
nio. Virg. ij. Æncid. in funere
Pallantis.

*Tum geminas veſtes, oſtroque, au-
roque rigentes.*

*Extulit Æneas, quas illi læta
laborum,*

*Ipo ſuis quondam manibus, Sy-
donia Dido*

*Fecerat, & tenui telas diſcreue-
rat auro.*

*Harum unam Iuveni, ſupremum
mæſtus honorem*

*Induit, arſurasque comas obnu-
bit amiſtu.*

hinc apud Homer. conquæri-
tur Andromaca, quod non li-
ceret ſibi, Hectoris corpus ve-
ſte, quam in hunc uſum texe-
rat, cooperire; unde ait,

*Te vermes comedent, rapiabunt
membra, canesque*

*Poſimodo, cum veſtes iaceant ti-
bi in adibus amplis;*

*Tegmina (heu fruſtra) muliebri
iexta labore*

*Sollerter, que nunc igni erepi-
tante cremabo,*

*Non tectura tuum, miſerande
marite, cadaver*

*Et Euriali mater apud Virg.
nec te tua funera mater.*

*Produxi, preſſiue oculos, aut
vulnera laui,*

*Veſte tegens tibi, quam noctes fe-
ſtina, dieſque*

*Urgebam, & tela curas ſolabar
anili.*

Hinc factum, vt mortui ſu-
perbi dicerentur; nam num-
quam ſplendidiore habitu in-

duebantur. Soſias apud Plaut.
Faciam ego te hodie ſuperbum
ni hinc abis: quomodo?

Mer. Auferere, non abibis.

Receptum uſu hodie eſt;
vt quiſque cum ſui ordinis ve-
ſtibus ſepeliatur. Epifcopi ita-
que Epifcopali habitu, ſacer-
dotali Sacerdotes, clericali
Clerici ſepeliantur. Statuit Pa-
pa Eutimius nequis ſepeliat
Martyres abſque Dalmatica;
aut purpurato collobio. Sæ-
culares ſolum varijs induti ve-
ſtibus hodie efferuntur ad tu-
mulum; nam quidam cilicio,
reliſioſorum veſte alij. Qui
in hoſpitali moriuntur, aut
nudi ſepeliuntur, aut ſyndone
inuoluti. Contra diuites pre-
tioſis in veſtibus fulgent, quod
vt damnem, ſancti omnes ſua-
dent. D. Auguſt. de ſua matre,
*Ille, imminente die non curavit
corpus ſuum ſumptuoſè contegi.*
Chriſoſt. homil. 8. *tu cum audi-
ueris nudum Dominum ſurrexiſ-
ſe, ceſſa quaſo ab inſana fune-
ris impenſa. Quid ſibi hoc ſu-
perfluum vult, & anile diſpen-
dium, quod ipſis, qui faciunt,
plurimum aſſertit detrimenti, mor-
tuis nullam utilitatem? Imò non
rarò euidens detrimentum; ſum-
ptuoſa namque ſepultura, non
numquam cauſa eſt, vt fures
cadaver effodiant, & nudum,
& inſepultum proiciant: non
numquam? Imò multoties fa-
ctum credo, alioquin quorſum
lata lex ab Imperatore contra
expilatores ſepulchrorum, niſi
eouſque creuiſſet, aut hominũ
auaritia, aut immanitas, vt ne
quidem*

quidem mortuis parcerent, ac propterea legibus esse coercedos iudicassent. Rectè itaque Christus. *O inanem gloriam: quantam in luctu vim, quantam amentiam ostendit*; nam re vera nulla causa est, cur pretiosis vestibus defuncti tegantur, nisi illa placeat fortasse quibusdam, quam innuit Hieronymus: *quia credunt diuitum corpora, non nisi, in serico putrescere posse*. Rectè itaque leges sanxerunt, ne cum corporibus ornamenta condantur, neuè hæres parere eius volûtati cogatur, qui iussit cum ornamentis sepeliri.

Quod spectat ad secundum arbitror ego testum esse cadauer efferendum, cum ratione viuentium, tum defuncti; viuentium quidem, ne à prauo aliquo cadaueris halitu offendantur; Mortui verò, ne detectus, externis iniurijs magis pateat. Absoluimus vtrumq; propositû, nunc quo, & quando efferendus, dicendum.

Quo & quando efferendus Defunctus. Cap. 35.

Circa primum non immeritor modo aliquo; nam et si non me fateat, antiquiores Romanos, aliàs lecto efferre solitos, lectica alios, alios tandè sandapila: lectica diuites nobilissimos, & optimè de Reperitos; Sandapila vilissimos quosque, vnde Sueton. de Domitiano, *Corpus eius populari*

sandapila, per Vespillones exportatum; quia tamen laudatus vsus apud nostrates obtinuit, vt quisque, nisi admodû vilis, & ignobilis, in arca repositus, super feretrum, aurea, aut serica culcitra contactus deferatur: neque vbi aliter fiat, nocumèto est Defuncto, propter hanc rationem pluribus de re ista differere, superuacaneum censeo, sed ad secundum progredior.

Quare inquirendum commodum efferendi tempus, ac primum, quoto à morte die efferri debeat: Secundo an nocte, an die?

Quantum ad primum deferebant Romani, post octo à morte dies, ad sepulturam defunctos. Seruius exponens locum illum 5. *Æneid.*

Præterea si nona diem, &c. Sciendum inquit, quod apud maiores, vbi quis fuisset extinctus, ad domum suam referebatur: vnde est sedibus hunc refer ante suis. Et illic erat septem diebus, octauo incendebatur, nono sepeliebatur. Id autem factum putant quidam, vt certi redderetur, esset ne verè mortuus homo; siquidem experientia didicerant, multos ad rogû delatos reuixisse, vt Plin. lib. 7. cap. 52. Sed vel alia fuit huius consuetudinis ratio, aut hæc suspitio, & alia multa persuasere Romanis, vt humationem tamdiu differrent: enim uerò si ab hac tantum causa moti, post septem à morte dies hominem sepulturæ mandassent;

sent; eorum dumtaxat humanationem distulissent, quos suspicari poterant, essent nec ne mortui: unde cum ambigatur de sceminis, nam vt Plin. loco citato, ait. *Harum sexus, huic malo, conuersione vuluæ maxime opportunus*: ambigatur insuper de apoplecticis, isque qui caro, aut syncope correpti, eam faciunt motus omnis, & sensus in membro quocumcumq; iacturâ, vt quasi mortui concidant, iaceantque: hoc tantum mortis genere preemptos, octauo à morte die tumulassent: at omnes post multos dies ab obitu deferebantur ad rogum. Quare vel non fuit hæc causa huius consuetudinis, aut hac, & alijs moti, morem hunc inuexere.

Factû itaq; hoc secundo, & dilata humanatio, vt præparari posset funebris pompa. Pater hoc, quia statim funerati, qui sine aliqua pōpa erât efferēdi. Suetonius de funere Othonis, *Et celeriter, et paruo cultu, nam ita præceperat, est funeratus*. Hinc pueri, & in vniuersum omnes acerbo fato, & immaturo preempti, quia nulla cum pompa tumulabantur, statim sepultos fuisse, ex eorum historijs constat. Tacit. lib. 13. annal. loquens de funere Britannici: *nox eadem inquit, necem Britannici, et rogum coniunxit, pro niso an' è funebri apparu, qui modicus fuit, cuius facti rationem subdens Nero ait, id à Maioribus institutum, subtrahere oculis acerba funera, neque*

laudationibus, aut pompa detinere. Plutarc. quoque. lib. de consolat. ad vxorem, *sed in acceptis, inquit à maioribus per manus, moribus, atque legibus magis elucet, quid in his rebus sit verum; suis enim infantibus mortuis, neque inferias libant, neque aliud quicquam faciunt eorum quæ fieri mortuis apud nos solent; neque enim terram, aut terrestrium vllam partem infantes percipiunt, neque circa eorum sepulcra, et monumenta, expositionem cadaverum commorantur, aut assident; nam leges id non permittunt, quia hoc nefas, cum hi in diuinio rem, ac meliorem condutionem simul, locumque concesserint*.

Tertia causa fuit, vt debiti extincto antequam efferatur, inferrentur honores; constat hoc primum, quia propè defunctum erigere solebant arâ, in qua continuò incendebant odores; dictaq; est dicta ara, acerra, auctore Fœsto in verbo acerra; tametsi ibidem doceat, acerram dici quandoque arculam thurariam, vbi thus reponerent, iuxta quam significationem vsus est hac voce Horat. lib. 3. Ode. 8. & Virg. lib. 5. Æneid. dicens,

Et plena supplex veneratur acerra.

Constat idem secundo ex voce Nouendial, seu Nouendiales feræ; significat enim Nouédial, vt Lypsius ad lib. 6. annal. num. 8. nouem dierum spatiû, in quibus ritu Romano mortuis parentabatur tunc

ijs iusta, ludi, epulæ, inscriptio, & funeri finis; quamquam ambigat, an Nouendialis sit sacrum, quod Tullus faciendum instituit, post lapidum imbrem. Hæc cum facienda nullus hodie censeat, neque aliqua causa fingi possit, quæ id facere suadeat, erit statim Defunctus efferendus: præsertim cum derentus facile putrescere possit, & adstantes inficere.

Noctu ne, an die? noctu deferri antiquitus solitos docent multa, ac primum nomen funeris; nam ut Donatus in Andria, & alij, & est funus ita dictum à funalibus, quæ in funere quocumque ad arcendas tenebras noctis, (tunc enim deferrebatur) accendebantur. Patet idem secundo ex nomine Vespillonis, quos ita dictos, & Festus, & alij putant, quia tempore vespertino eos efferebatur potissimum, qui pompa funebri diu ob inopiam, non poterant duci, quasi Vesperones.

Constat idem tertio, quia hanc ob causam faces in funere introductæ fuerunt.

Seruabant autem hoc in ijs præcipue, qui in puerili ætate, fato immaturo peribant; unde Nero, edicto se excusauit, quod eadem nocte, qua Britannicus mortuus, sepultus fuisset. Id autem faciebant eam ob causam, si fidem velimus præstare Moreto lib. 13. var. cap. 2. *Quia nefas arbitrabantur tanti mali, tantaque calamitatis spectatorem esse solem:* Ob eam-

dem causam vocabant hoc funus acerbum. Virg. 6. Æneid. *Continuò audita voces, vagitus, & ingens, Infantumque animæ, stentes in limine primo, Quos dulcis vita exortes, & ab ubere raptos, Abstulit aura dies, & funere mersit acerbo.*

Vt noctu quoque efferantur Defuncti Iulianus Apostata præcepit, ut patet ex Cod. Theodof. tit. de sepulchr. violat. licet aliam ob causam; Antiqui enim noctu mortuum efferebant, ne vel Magistratibus occurreret, aut Sacerdotibus, quorum oculos alieno funere violari nolebant. Iulianus verò, ne superstites occurrentes Defuncto, pro Anima ipsius, preces funderent; tamen si aliâ huic facto causam ille obtenderit, ut docet ex Ammiano Baron. tom. 4. annal. anno Christi 363.

Ego eam diei partem eligerem, quæ frigidior, nam quantum frigiditas est arcendæ putredini apta, tantumdem calor arcessit. Quamobrem cum nox sit frigidior pars diei, noctem eligerem: Verum si dies quæ sit frigida, hanc præferrem; nam luce iuuat, ne delatores cadant, calore verò non nocet. Nec timendum, ne à putridis, & venenatis halitibus inficiantur adstantes; nam cum cadaver tectum deferatur, citò, & algeat: non est cur multum à vaporibus timeamus. Atque hæc de hoc capite.

Ratio

Ratio dicendorum.

Cap. 36.

Postquam vidimus, quid ante elationem, quid in elatione expediat, videre est nunc consequens, quid post elationem oportunum est facere. Id esse faciendum intelliget quisque, qui memoria teneat, quæ in initio huius operis scribere proposuimus. Deductum ergo cadauer ad templum, suscipiemus curandum: quare dicemus qua arte, quauè industria possit vindicari à putredine. Ceterum quia id fieri numquam methodicè poterit, ni præmittamus, quid putredo, quæ causæ illam inducendi vim habeant, quæ coercendi: propterea id primum faciemus.

Quid putredo, alteratio ne an corruptio. Cap. 37.

Alterationem esse putredinem, voluere quidam, vt Turis. Saluus & alij, quos refert Argenter. 3. art. med. 38. Nam definiens eam Arist. 4. meth. theor. Est inquit, corruptio proprij, & natij caloris. Caloris autem corruptio, est alteratio. In eandem sententiam videtur inclinare Galenus, siquidè definiens putredinem, ij. meth. cap. 10. Est ait, putredo mutatio totius substantia putrescentis ad corruptelam: mutatio autem ad interitum, non est interitus,

sed via ad illum: & clarius hoc ipsum docet, dum tertio artis medic. 38. docet, putrefactos humores esse educendos statim, semiputres coquendos, eam ob causam, quia ad benignitatem naturæ, reduci possunt, quod non esset, cur ipse speraret, si per putredinem essent omnino corrupti.

Respondent alij cum distinctione difficultati propositæ, & quamdam putredinem, alterationem esse dixerunt: corruptionem aliam. Quæ verò corruptio sit, quæ alteratio, nõ satis cõueniunt. Vult Mercen. putredinem secundum partem, esse alterationem: putredinem secundum totum, corruptionem esse. Vult Zabar. lib. 1. de mist. inter. c. 16. completam, & perfectam putredinem, quæ dissoluitur mixtum in elementa, corruptionem esse: imperfectam, & incompletam, cum multos habeat gradus, quandoq; interitum esse, alterationem quandoque: cum leuis illa est, alterationem esse docet: vbi grauior corruptionem. Quod etsi videatur rectè dictum, placet nihilominus magis eorum placitum, qui quamcumque putredinem, corruptionem esse voluerunt: damno eos, qui putredinem omnem, alterationem esse autumarunt. Quid enim dicent, cum vident mixtum in elementa dissolui, aut è re putri animalia gigni? corruptionem esse, aliquam saltem putredinem cogentur fateri. At quod vnaquæque sit corru-

corruptio, suaderi potest, quia putredo omnis est maxime opposita simplici generationi: habet autem motus oppositi, oppositos terminos. Quemadmodum ergo generatio omnis terminatur ad formam, sic corruptio. Quare quavis putredo, seu sit secundum totum, seu secundum partem, substantialis formæ corruptio erit. Non est autem cur dicas, non opponi quamcumque putredinem, simplici generationi, sed eam, quæ est secundum totum, & completa; nam putredo pariter, quæ secundum partem, sit auctore Aristotele, cum ea, quæ dicta putredine putrescunt, fuerint separata à Natura: est autem hæc forma; at recessus à forma, illius corruptionem notat; quare omnis putredo est corruptio. Quid ad Aristotelem?

An exponemus cum Buccaf. nomine caloris substantiâ calidam, humidâque? Vel potius hæretes Argent. dicemus, turpiter Aristotelem hallucinatum fuisse, non nouisse putredinis genus: non constat. sed demum sibi? nam cum proposuisset actiones frigoris, & caloris prosequi, de putredine agit, eamque fieri docet patiente calore? Nihil verò minus; falsam enim puto expositionem Buccaf. iniuste Argent. in Aristotelem inuehi. falsam esse expositionem Buccaf. suadent duo, ac primum, quia nomen caloris, qualitatem significat, non

substantiam affectam calore; nam hæc calida appellatur. Secundò, quia generatio fit dominante calore, qui est qualitas: Quare eodem corrupto, putredo, non corrupta calida humidaque substantia. Nec id affirmare verendum, ob rationes Argenterij, nam diffinitio Aristotelis est causalis: formalis illa: est corruptio formæ mixti.

De Galeno quæ fuerit eius sententia, alij aliter autumant. Mihi est certum, voluisse Galenum, putredinem esse corruptionem Mixti, non omnimodam, licet interdum eouque progredi possit, vt dissoluatur omnino. Nec contra est, quod dixit, est mutatio ad corruptelam; nam vt moueri ad albedinem, aut calorem, est albescere, seu calferi, sic moueri, ad corruptionem, idem prorsus est, quod corrupti. Quare ex Galeni quoque sententia, erit putredo corruptio. Non poterit ergo dices, putrefacta substantia concoqui. Respondeo, si sit forma abolita omnino, fateor; at si non nulli gradus sint corrupti, seruentur alij integri, vtrumque fieri poterit.

Hinc infero, nullum esse discrimen, inter Galenum, & Arist. Nã Galenus dixit quid sit putredo formaliter: est autem formaliter corruptio mixti, quod Galenus vocauit putrescentem substantiam. Arist. causam putredinis explicauit. Quare si completam desideras diffinitionem, faciliè illam assequere-

ſequeris, ſi vtramque iungas, Ariſtoreliſ nempè, & Galeni in hunc modum. Putredo eſt interitus mixti ab externo calore ambientis, proprium, & naturalem corrumpente.

Sic no
naturalis
corruptio.

Quoniam verò corruptio quæuis, aut naturalis eſt, aut præter naturam 5. *Physic.* 57. Conueniunt omnes putredinè eſſe naturalem interitum, eamque ob cauſam à combuſtione differre, nimirum, quia hæc violenta. Ita Ariſt. 4. *Metheor.* & omnes expoſitores ibidem. Difficultas eſt in declaratione concluſionis; nam cum natura ſit duplex, forma, & materia, quemadmodum quæuis corruptio naturalis eſt reſpectu materiæ, ſic quæuis eſt violenta, ſi formæ appetitus inſpiciatur.

Propterea dixere multi, & eſt optimus modus opinandi, naturalem corruptionem vocari putredinem, violentam combuſtionem, quia illa fit iuxta leges à natura vniuerſali præſcriptas, qua ratione pluuiæ hyberno tempore factæ naturales dicuntur, præternaturam vero, ſi æſtate accidant; nam illud præſcripſit parens omnium Natura, ſcilicet, vt mixta quæcumque, interirent putredine; nam propriæ relictæ naturæ per putredinem in elementa diſſoluuntur.

Cuius nam corruptio putredo, ſeu de ſubiecto putredinis.

Sed cuiuſnam corruptio eſt putredo? proſectò ſi mo-

dum, quo fit putredo attendamus, non eſt dubitandum, quin ſit mixti corruptio; ſit enim putredo exhalante calore, & vna cum eo humidiori ſubſtantia euaporante; quo circa, quæ putrefcunt humidiora primum fiunt, mox ita ſicca, vt ſimus tantum, & terra ſuperſit. At hæc non niſi in mixtis poſſunt fieri. Quare mixti corruptio putrefactio erit. Confirmatur; nam putredo eſt maxime oppoſita ſimplici generationi: ſunt autem contraria circa idem. Vt ergo generatio ſimplex, mixtorum eſt propria, haud ſecus putredo, ipſorum, paſſio erit. Ita omnes, nec quiſquam eſt, qui diſcrepet. Facit tamen Ariſt. difficultatè; ſcripſit enim 4. *metheor.* cuncta elementa putrefcere, excepto igne, & 3. *cœl. tex.* 32. ne ipſum quidem ignem excepit, ſed à ſe ipſo marceſcere dixit. Medici quoque docent à putrefactio- rum aere, cum aqua, excitari peſtem, vt latè Auic. part. 4. tract. 4. cap. 1. Non itaque erit putredo mixti tantum corruptio.

Ita eſſe fatentur quidam, quamquam non eodem modo concluſionem iſtam tueantur. Docet Mercen. putrefcere pariter elementa, putredine tamè ſecundum partem, quam alterationem eſſe cenſet, ſeu impurationem elementorum: putredine ſecundum totum, negat poſſe putrefcere; nam vbi calor aquæ inhærens corrumpitur, aut terræ humiditas, ſi quam

quam habet, destruitur: tantum abest, ut vel aqua, vel terra putrescat, ut utrumque elementum redeat ad suam naturam.

Quod non esse acceptandum, constat ex Arist. & ratione; perquirens enim Philosophus 25. sect. probl. 19 cur ignis non putrescat; *Quia inquit, quod putrescit, necesse est infrigidari; nunc fieri nequit, ut ignis reddatur frigidus*, quod non est ita simpliciter intelligendum. Si enim potest ignis corrumpi ab aqua, & à terra, cur non poterit idem infrigidari; sed hunc modum: non potest infrigidari ignis, interno eius calore, ab alio extrinseco, quia nihil datur calidius igne, & ut dixit 4. Meteor. *Omnia alia elementa sunt materia igni*: hoc est collata ad ignem sunt veluti materia, & pati ab eo possunt, non agere in ipsum.

Præterea assignata putredinis secundum totum definitione, ac volens probare, ab ambiente calido internum calorem corrumpi, probat illud, ut mittam modò alia signa, quia congelata non putrescunt, & mare non nisi diuisum putrescit; esset autem probatio ridicula si mare, & quæ gelantur alia putredine à diffinita putrescerent. Adde, & rationes; enim uerò si elementa, ubi alterantur, aut impura redduntur, putrescerent, malè esset nobiscum actum; nam cum nullo unquam tempore sint illa pura, & simplicia, nullo

unquam tempore, non putrida essent elementa. Continuo itaque aerem putrem inspiraremus, aquam biberemus putrem. Quod si non quancumque alterationem putredinis in uocet, profectò non alia esse illa poterit, quam humidi à sicco separatio; aut si diuersam esse volebat, declarare tenebatur, nec rem tãti momenti ad eò negligenter omittere.

Sed certè, quòd non aliter elementa putrescant, ac cætera mixta, & quod eorum putredo, non sit impuratio, quemadmodum dicit Mercen. constat inde clarissime, quia ex putredine aeris, fiunt muscæ, vespæ, & alia multa animalcula, quæ nos infestant: ex putrefactione ipsius aquæ, gignuntur vermiculicæ, ranæ, mulcæ & alia similia. Et terra, quæ in putredinè abiit, mures, locustæ; unde non malè medici ex copiosa horum animalium procreatione, pestem futuram conijciunt. At non possunt hæc mixta modo aliquo gigni, nisi præcedat substantialis corruptio. Quare non est alteratio tantum, elementorum putredo, sed vera corruptio.

At dices, quo pacto possunt illa putrescere, si simplicia sunt, & impermixta?

Dicunt omnes, & benè, non putrescere illa prout sunt simplicia, sed quatenus mixta, unde Auic. lib. 4. fen. 1. tract. 4. cap. 1. postquam dixerat fieri febrem pestilentè ab acre putri, ac declarare uellet, qua ratione

tione aer, cum sit simplex corpus, possit tamē putrescere, & febrem facere dicit; & sicut aqua, non putrescit ullo modo, propter suam simplicitatem, sed propter illud, quod admiscetur de corporibus terrenis humanis: similiter aer non putrescit, propter suam simplicitatem. Imo propter illud, quod admiscetur ei de corporibus humanis.

Quod si falsum id sibi videatur; nam omninō impossibile videtur, vt in aere omnia elemēta cōueniant, maneantq; reuēca in memoriam, quam frequenter, & passim, & exhalationes, & vapores permisceantur cum aere; quam passim, ex accensis halitibus, in aere fit ignis; nam mox intelliges, posse omnia elementa conuenire in aere, ibique manere. Cogita præterea, quo pacto in aqua, sēper est exhalatio aliqua, quæ terræ refert naturam, admixta: vt aer, vaporque coercitus intra eius viscera continetur, vt constat, ex bullis, quæ ex aere, ab aqua asurgente continuo fiunt, nam mox mihi dabis, posse elementa omnia in aqua vniri: nec demum negabis, eadem reperiri in terra, quando cum terra, aqua, cū aqua, aer, & igneus calor, seu sit productus à Sole siue à Cœlo, vna simul existūt.

Quod verō h s vnitis, mixta multa fiant, admittent quicūq; mixtionis causas, & modum agnoscunt. Enimuerō statim ac calor ille est admotus terræ, ad terminationem humidi

cum sicco adspirabit, quod vbi est consequutus, fit mixtū quoddam imperfectum quod ab excessu terræ, terreum dicitur. Perdurabit verō tam diū, quamdiu calor, qui est redditus proprius illi, licet terræ in sua puritate spectatæ sit præternaturam, dominium illud supra alia corpora obtinebit. At vbi ab externo adactus calore, fit improportionatus, & terminando humido cum sicco ineptus, cum portione tenui humidioris substantiæ euaporat. Hinc terra apparebit humidior in superficie, & alia facta terminatione sicci cum humido, quod vnā cum calore exhalat, multi pulices, & alia immunda animalcula vbertim gignentur.

In aqua præterea, vbi & exhalationes, & vapores miscentur cum aere, vi caloris elementaris, aut cœlestis: fiet à calore siccum terminante cum humido, imperfectum quoddam mixtum, quod putresceret, vbi calor ille, ab externo adactus calore, illi mixto fiet improportionatus; mox enim leuiores scilicet tenuiores partes, & humidiores; euaporabunt vna simul cum calido, ad aquæ superficiem, vnde telicula illa, & vermes multi, ob terminationem denuō factam à calore, vna cum humido exhalante.

Sic demum aer, vbi vapores multos, exhalationesque multas ex horum omnium mixtione, ope caloris siccum ter-

H terminan-

minâti cum humido, aerem quoddam mixturam effingetur, & curadiu perdurabit, quamdiu calor iste dominabitur ceteris. Corruptatur à calore ambiens, hoc est intendatur, & improporionatus propterea euadat: attolletur una, cum humidioribus particulis mixta, & per aeris regionem dispersus, totus aer nubilosus reddetur, densus, turbidus, qualis in speluncis, & foueis, obseruatur: aut ex noua terminatione substantiae humidæ, tenuioris factæ à calore exhalante: multa animalcula fiunt, vò propterea non male Medici vbi hæc animalia, magna copia genita esse obseruant, aut aerem eo pacto densum, ac si sicum quædam contraxisset, futuram formidat pestem, quando ab aere putri, potius.

Hinc potest intelligi, cur solus ignis, inter cuncta elementa, non putrescat. Nempè elementa putrescunt propter ea, quæ illis admiscentur: nunc nihil potest cum igne permisceri; Nam quæcumq; ad ipsum atolluntur, mox actuossimum elementum in sui vertit naturam. Quare nullum sit mixtum, quod postea putrescere possit; quod in causa quoque est, cur aer, qui prope ignem est, cum sit calidissimus non putrescat, vt 25. part. probl. Arist. docuerat.

Fiat ne putredo corrupto calore naturali & proprio, seu de causa putredinis.

AN rectè idem dixerit putredinem fieri corrupto calore proprio, & natiuo qui in humido: est hoc admodum dubium, multas ob causas.

Primum, quia cum aer in aquam conuertitur, corrumpitur quidem calor qui in humido, nec tamen putrescere, aer dicitur.

Secundo, quia multa mixta sunt sicca, quæ tamen putrescunt.

Tertiò, quæ putrescunt, sunt calidiora. quæ non fiet putredo corrupto proprio, & natiuo calore.

Quarto frigus quoque concurrat ad terminationem sicci cù humido, vt patet ex Arist. dicente; *Generant autem calidum, & frigidum, dominante materia, & ratione*; Siquidem vt generet calor, & siccum cù humido vniat, necessè est, vt sit moderatus: quare erit necessaria frigiditas, saltem, vt contemperans: corrupta ergo frigiditate poterit induci putredo. Vel ergo non fit putredo corrupto calore, aut non corrupto calore, qui in humido, aut non tantum perempto calore, sed frigiditate.

Pro còtraria parte est Arist. & veritas, quod vt utra esse, cunctis patoat, erunt brèuiter duo examinanda; primum, quid nomine:

nomine proprii, & naturalis caloris voluerit Aristoteles; nō enim de re hac satis conuenit inter omnes. Videndū secundo quid nomine corruptionis intellexerit, hinc enim patebit, an fiat putredo corrupto proprio, & naturali calore.

Quantum pertinet ad primum punctum, est opinatus. Heronymus Capiuacc. 1. aph. 22. caloris proprii nomine, cōplexionem esse intelligendam; nomine naturalis formam substantialem. Hinc detegit artificium Aristotelis, docetq; cur diffiniens putredinem dixerit, esse corruptionem proprii, & naturalis caloris : agens verò de cōctione, à naturali, & proprio calore fieri dixit, proponens, ly, naturalem, proprio, cum tamen in definitione putredinis proprium primo posuerit, deinde naturalem. Ratio inquit est, Capiuacc. quia per putredinem, tēperies primum corrumpitur, post hanc forma : cōctio contra, quia primo, & principaliter à forma procedit, secundario à calore, hanc dixit: *Est cōctio perfectio à naturali, & proprio calore.*

Sed quamquam fiat hæc ingeniosa, non sunt tamen consona, Arist. illud enim intelligit hic per naturalem, & proprium calorem, quem dixit dominari in mixti productione; nam cum fiat motus oppositi, quemadmodum fit illa, dominante calore, sic eodem corrupto putredo. At calor,

qui in generatione dominatur qualitas est, non forma, nam hæc sequitur dominium caloris, & terminationem ab ipso factam. Quare non debemus exponere formam per naturalem calorem. Vnde reijcitur quoque Buccafer. qui per calorem, calidam substantiam exposuit.

Collimauit magis, & scopū, ni fallor, attingit Mercen. qui per calorem naturalem, dominantem, per proprium, proportionatum intellexit; nam cū fiat putredo opposito modo, ac generatio, habebit se calor modo prorsus opposito in putredine, ac in generatione; at aut mixti generatio fiat, debet calor, prout est qualitas, siccitati, & humiditati dominari; neque vt cumque sed vt ait Philosophus, *Cum rationem habuerit, ex subiecta materia;* hoc est iuxta exigentiā ipsius formæ. Quare fiet putredo corrupto proprio, hoc est proportionem illa, & naturali, hoc est dominio caloris.

Quod verò proportio illa dominantis caloris primo corrumpatur, deinde dominium, manifestum est; nam si dominium statim amitteretur, nulla animalia fierent ex re putri; at gignuntur, nec gigni illa possunt, ni aliquid haberet calor dominium super qualitates passiuas. Quare proprietas caloris corrumpetur primū, deinde naturalitas; vnde seiuñcto sicco ab humido, puluis tantū supererit, & terra. Quod hæc

H 2 expo-

expositio; non tantum sit vera, sed Aristoteli consona, patet ex eodem Arist. dicente, putredo est corruptio quædã, quod est dicere: ne putes, per quamcumque putredinem, calorem corrumpi omninò; nam quodam modo corrumpitur, nempe, vt proprius. Patet secundo ex capite de coctione; nam postquam dixerat, concoctionem fieri à naturali, & proprio calore, atque insuper vellet declarare, quid nomine caloris naturalis, & proprii intelligeret, ista subdit. *Quæmodi autem in eo est ratio, & proportio supra humidum, naturalis est;* vnde intelligitur, cur dixerit in definitione putredinis, primò corrumpi proprium calorem, deinde naturalem: contra coctionem à naturali, & proprio calore docuit fieri. Nempe concoctio fit à dominante calore sub tali gradu, & mensura, & quoniam primum requiritur, vt dominetur, propterea naturalem primum apposuit: in putredine verò, quia primo corrumpitur gradus ille determinatus caloris, mox dominium omninò amittitur, idcirco dixit est corruptio proprii, & nativi caloris.

Ex his patet ad contraria, nam calor aeris omninò corrumpitur, vbi in aquam conuertitur, secus fit in putredine; nempe non omninò destruitur calor, sed tantum corrumpitur naturalis, & proprius, Piper, & alia mixta su-

pra enumerata, tametsi sint sicca, habent tamen humiditatem, alioquin non essent mixta; quare possunt putrescere. De tertio dicemus infra.

Quarto probat nostrã sententiã, nam vt frigiditas corrumpatur, necessarium est augeri calorem. Corrumperetur itaque calor, vt proprius. Quare fiet putredo corrupto calore. Quo pacto hic corrumpatur, an illo imminuto, an eodem audacto mox dicemus.

Intendatur nè calor in putredine, an remittatur.

Imminui calorem per putredinem, atque inde fieri, vt non valeat amplius humidum terminare cum sicco, suadent multa; ac primum Aristoteles, nam tradit putredinem fieri, exeunte calido, & vna cum eo humidioris substantia, quo circa videmus, quæ putrescunt, calida primum fieri; & humida in superficie, mox omninò exhalante calore, firmum tantum, & terram superesse; quæ nequaquam obseruaretur, si aueretur calor per putredinem; quomodo enim firmus fatû superesset, & terra?

Suadent secundo experientia, nam fructus omnes per putredinem, acidi euadunt: lac quoque putrefactum acrem acquirit, vinumq; in acetum degenerat. Multa demum putrescere videmus in frigidissimis Alpibus, puteisue: putrefieri alia in aere temperato,

&

& multo minus calido, quam sit mixtum corrumpendum: quæ cum saluari nequeant, ni dicamus, imminui calorem per putredinem; hoc pacto calorem corrumpi, affirmandum. Confirmatur tertio, nam dato opposito, multa sequerentur absurda, nempe chylicationem, sanguificationem, nec non nutritionem, putredinem esse: nos, & quæcumque ex semine fiunt, quantumvis sint perfecta, ex putredine fieri.

Patet consequentia, nõ enim gigni potest ex semine aliquid, ni semen corrumpatur, & in eius materia, noua forma inducatur. At corrumpitur semen, chylus, sanguis, & alimentum à calore; quare si hæc est putredo, & putri nutriemur, & ex putri gignemur. Quod verò sit putredo corruptio seminis, deducitur aperte ex Aristotele; scripsit enim 4. Meteor. bisariam mixta posse interire, combustione nempe, & putredine: quare cū non desinant illa per combustionem, vt est manifestum, desinent illa esse per putredinem. Sequeretur demum, & aliud absurdum, nempe cogemur fateri, & hecticam febrem, & diariam, putrem esse; nam in diarijs, spirituum calor, vt naturalis corrumpetur, & prius: Idemq; patiuntur partes solidæ cordis per hecticam febrem. Putrescent hæc itaque in hectica, in diaria spiritus; quod cum cõmuni sensui omnium Medicorum repugnet,

dicendum non corrumpi calorem naturalem, & proprium mixti per intensionem, sed quia immittitur, remittiturque.

Ita putarunt quidam grauissimi Viri; ne tamen pugnam cum vniuersa schola Medicorum susciperēt, quibus est persuasum à putrefactis humoribus febres gigni, & calidos quoque affectus, dicunt, humorum putredinem, esse putredinem secundum partem; quæ alteratio est, non vera putredo. Alij aiunt combustionem esse, non putredinem, de qua Arist. Vnde dicunt ex combustis humoribus febres gigni, non ex putredine eorundem.

Contraria tamen sententia, quæ docet, calidiora esse, quæ putrescunt, caloremq; in putredine corrumpi, quia intenditur, vera est, & primum probatur, quia fimus, qui ex palea gignitur, est calidior palea, fæces sanguine, fæces crassiore parte chyli. At hæc omnia fiunt per putredinem. Putrescentia præterea, vel omnia, vel serè omnia scætent, & fermentantur: Est autem fermentatio, & scætor, caloris indicium. Quare aperte à veritate recedunt, quicumque ab hoc placito recedunt, negantque calidiora fieri, quæ putrescunt: Repugnant quoque Hippocrati, scripsit enim lib. de nat. puer. num. 16. idcirco fimum addensatum citius putrescitur, quam si rarum seruetur, quia addensatione, calor intus con-

H 3 clusus,

clusus, non ventilatur, eamque ob causam euadit intērior, vnde & quam maximē aptus ad inducendam putredinē; quod omninō ineptē diceretur, si quæ putrescūt, putredine calorem amitterent. Hippocrate sequuti Medici omnes, obstructionem ferē semper faciūt putredinis causam; nam per obstructionem augetur calor, cuius intensio excitandæ putredini ex eorum sententia necessaria. Nec aliud placuit Aristoteli, alioquin quorsū scripsisset, ab ambiētis caliditate, putredinem fieri, eamque frequentius æstate, quam hyeme bacchari? & certē non video, cur aliter quidam de re ista, fuerint opinati; est enim cuiq; compertum, putredinem, vel esse separationem ficci ab humido, aut fieri eandem, sicco seiuncto ab humido, ob impotentiam caloris, non valentis amplius illa regere: non valet autem, quia calidiores particule mixti, euaporant, cum quibus exhalant, quæ vna secum sunt humidæ. At non possunt particule illæ in halitum verti, & ad mixti superficiem primam deduci, mox vterius agente calore, omninō seiungi, nisi incalescant, & calore leuitatem acquirant, à qua attoluntur in aerem. Quare in inchoata saltem, & progressa putredine dicendum, augeri calorem, in consumata imminui; nam vbi calor omnis perspirauit, frigeat necesse est, quod est reliquum. Quo posito sa-

cilem habent multa explicationem; Etenim quod dicit Aristoteles, putredinis finem, cinerem esse, & terram, verissimū; nam consumata tunc temporis putredo est, & vitimata.

Argumentum desumptum à generatione ipsius aceti, magnum facessit negotium, quod vel inde possumus coniectari, quod aliter alij illud conati sunt soluere. Putantes quidam vinum esse animatum, dixerunt nō gigni per putredinem, ex vino acetum, sed morte. Vnde acetum, mortuum vinum esse autumat. Alij parum ab hac sententia recedentes, duplicem fingunt in vino calorem, & humidum duplex. Dicunt esse in vino calorem quandam elementarem, vitalem alium: quoddam humidum aqueum, aliam ponunt humiditatem continuantē partes vini, & nascentem: quibus positis subdunt, non fieri acetum, corrupto calore vini elementalī, humidoq; continuante, foras tracto, sed exeunte calido vitali, & humido aqueo exhalante. Alij, quibus hoc comminisci, nequaquam placuit, calidum esse acetum contendunt. Quæ quoniam veritati non admodum consona, tentandum est aliter propositam de aceto difficultatē dissoluere. Dicimus itaque acetum per putredinem gigni ex vino, progressa tamen ab hac, quia mixta frigidiora redduntur, ab inchoata verō calidiora; hinc mirum non est, si acetum

tum per putredinem ex vino genitum, eſt minus calidum vino. Aut dicant ſecundo, ni fieri placeat, ex conſumata putredine gigni acetum, ſed incipiente, euadere frigidum, quemadmodum lac, & fructus, qui eſto incipiant putreſcere, mox aceſcunt: nempe illud idem, per putredinē fit, quod per concoctionem. Itaque vt cocta omnia euadunt calidiora, ſi inſpiciamus, qd per ſe fit à cōcoctione: at ſi effectus per accidēs inſequētes ſpectemus, non pauca fieri frigidiora videmus, quia calore incumbente in coctionem, contingit non raro, partes quaſdam calidiores exhalare: haud ſecus, quæ putreſcunt, quandoque ſtatim ac incipiūt putreſcere, aceſcūt, & frigida euadunt, quia vel leuiter ab externo calore agitata, natium, & proprium amittunt. Statuendum itaque eſt, cuncta per ſe à putredine reddi calidiora, aliter tamen contingere quandoque per accidens: quia per accidens fit, vt mixto ebulliente, cum putreſcere incipit, calidiores quædam particule perſpirent.

Fieri ne poſſis putredo à frigida ambiente.

Quod adducebatur ad ſuadendum, quæ putreſcunt, frigidiora euadere, quia multa putreſcunt in frigidiffimis locis, coegit quosdam, vt dixerint, non omnem putredinem à calore fieri, ſed quædam à frigido am-

biente excitari. Quod falſum eſſe intelliget quiſque qui intelliget, quæ per putredinem fiunt. Iam verò, quæ per putredinem corrumpuntur, reſoluuntur in ea, ex quibus coaſuerant elementa, ſeu partes proportionē quadam, quatuor elementis reſpondentes. At frigidum ambiens occurrens mixto, aut illud conſtipando, & denſando, caſfaciet per accidens, aut non augebit calorem, ſed eundem extinguet. Si ab occurſu frigidi ambientis, caſfacientis tamen per accidens, putreſcat miſtum, non putreſcet à frigido ambiente, ſed à detenta fulgine, ob addenſationem adductam in mixto, vt exempli gratia in cadauere, & conſequenter à calore ambiente. Vbi tanta eſt frigiditas ambiētis, vt corrumpat calorem, qua ratione fit, vt algida hyeme in ſenibus, & animalibus omnibus, quorū puſillus eſt calor extinguitur: Corrumperetur quidē tunc temporis mixtum, at non per putredinem, quia frigidum illud ambiens, haud quidem diſſoluet mixtum illud in quatuor elementa, nec calor vna cum humido euaporabit, ſed elementum ignis, aut igneam, æreamque portionem, in ſui naturam conuertet, vnde terræ, aut aquæ generatio fiet. Vt itaque non eſt putredo combuſtio, quia uſtionis opera, omnia in ignem vertuntur: neque ignis comburens, putrefacere dicitur, non enim humidum

H 4 à ſicco

à sicco, se iungit, sed humidam partes, frigidamque in siccas conuertit, & calidas. Eadem ratione, vbi summa ambientis frigiditas, conuersis aereis, & igneis partibus, in terreas, & aqueas, corrumpit mixtum; corruptio illa, putredo non erit, sed vnius elementis ex altero generatio.

Confirmatur idem, quia frigus non separat, quæ sunt diuersæ naturæ, sed illa vnit, & congregat. Quare cum debeant per putredinem mixta, in sua principia dissolui, numquam fieri poterit, vt per se à frigido, oriatur putredo. Per se inquam; nam quod per accidens ipsam inferre valeat, adstringendo nimirum, & detinendo fuliginem, quæ liberè antea perspirabant, iam dictum.

An possit alia via putredinem facere? affirmat Zabarella lib. 3. de misti gen. & inter. Putat itaque frigidum aerem agere in mixti calorem, ipsumque corrumpere, extinguendo ipsum: deinde, vbi eò redactum est mixtum, vt sit æquè calidum, ac aer, tunc agens calore in mixtum, educit mixti calorem, & putredinem infert. Qui non placet; nam inter similia, qualitate, & gradu, nulla actio intercedere potest. Quare non poterit aer, æquè ac mixtum calidus, in mixtum agere. Quare neque ipsum corrumpere. Nec vis argumenti eneruatur, si dicas, nõ agere corrumpendo, sed euocare tamquam simile, quia simile adcurrit ad

simile: hoc inquam non valet; nam calor non trahit, neque ignis adcurrit ad alium ignem: nec si occurrerēt similia similibus, possent partes calidæ mixti, ad aerem calidum aduolare; non enim ita leuis, & laxa est mixtio, vt sua sponte possint partes, quæ sunt aeri similes, ad ipsum adcurrere.

An ab humido, aut sicco.

EX iisdem potest facile intelligi, non posse putredinem fieri ab ambiente humido, vel sicco: nam quæ tumais humiditas augetur, nõ separatur, propterea à sicco humidum, quæ neque fiet putredo. Minor constat, quia humidæ partes separantur, vna simul cum calidis: *Et euaporante calore, eouaporat, quod vna secum, est humidum*: 4. Meteor. at calor exhalat, vbi est intensior redditus, nam partes caliditate leuioribus redditæ expirant. Ergo cum ab humido aere, sicque, non possit hoc fieri, non poterit putredo fieri ab humido, aut sicco ambiente.

Quare fateri cogimur, ab ambiente calido, semper illam fieri. Non tamen à quouis. Nam vbi plus iusto est calidum, aut comburit, aut siccatur: vnde arcet putredinem. Quo fit, vt Medici rerum odoratarum vstrione, putrem aerem emendent, & pestis seminaria tollant.

Atque hinc patet ad argumentum de hectica febre. Nempè hinc constat non esse febrem illam putridam, quia etsi calor partium solidarum, corrumpatur

patur per hecticam febrem ; hoc est intenditur : non tamen ita intenditur , vt exhalet , & vna cum illo humidiores partes euaporent ; sed consumuntur potius ; nam hecticæ essentia magis in siccitate consistit quàm in calore .

An ab interna mixti frigiditate

Potesse ne saltem fieri ab interna mixti frigiditate in hunc modum : vbi cœpit extrinsecus substantia calida ab internis mixti partibus ; inuadet frigus illud internam , eamque calore imminuere conabitur . Tenent multi partem ; quæ affirmat Aristotelis testimonio ducti ; qui postquàm diffinitur putredinem subdit : *quæ re quoniam secundum indigentiam patitur calidam ; indigent autem calido refrigerationem omnem amittere ; causamque patitur esse communis passio ; & frigiditas propria ; & caliditas impropria .*

Qui nullo pacto admittentiam non habent rationem , quam Zabarella afferit ; quia si interna mixti frigiditas calorem corrumpere refrigerando corrumpere , vnde idem refrigeraret semetipsum , quod est apprimere ab eadem ; nullumque absurdum est ; partem vnam frigidam ; in aliam calidam ; & à se iunctam agere ; sed danti mandam illi cœmbo ; quæ actio illa frigidam partem contraria calidas ; quæ et hoc cepit ; nullum pacto inducendam ; sicut ab humido

separationem . Quare nequialiquid facit , ad inducendam putredinem .

Aristotelis locus , haud probat aduersariorum sententiam ; cum enim scribat illud Philosophus mixtum à tradita diffinitione putredinis , atque ex assignata diffinitione deducat illud ; vt manifestè indicat verbum illud quare , illud innuet ijs verbis Philosophus , quod potest ex diffinitione deduci : dixerat putredinem fieri ab ambiente calido proprium ; & naturalem mixti calorem corrumpente , neque alterius causæ à prædicta meminerat . Ergo cum sequentia , verba inferantur ex precedentibus ; non exprimitur alia causa , quæ calorem corrumpat à dicta , sed eadem indigentiam magis . Exponenda ergo illa verba hunc in modum . Quare quoniam mixtum non calor . Vt Buccaferrus dicebat , patitur in putredine ; ob indigentiam calidi naturæ ; & omnem indigentiam calorem proprio ; est frigidum ; amba vniuersæ erunt ; non quidem corruptionis rationis ; nequaquam ; sed putredinis ; frigiditas propria ; hoc est calor natus ; & vitiat ; & aliena caliditas ; cum hoc tamen discrimine ; quod corruptio caliditatis propria est causa propria ; aliena caliditas propria ; hæc remota ; proxima illa .

An ab arte temperato

Ex his ; etsi intelligi potest ; possint ne mixta in acre temperato putrescere , vt

tamen istud clarius habeatur, placet addere frigidiora mixta & temperato aere minus calida, posse putrescere, ut patet. Calidiora adhuc posse putrescere ab aere temperato, quemadmodum putrescunt in frigidis locis, siquidem temperatum ambiens, ad calidum mixtum comparatum, frigidi rationem habet. Quod si mixtum sit aequè temperatum, ac aer, non poterit tunc temporis putrescere ab aere, quia nulla inter mixtum, & aerem actio, tunc temporis: breui tamen patitur, quia non potest diu aeris temperiem illam conservare.

Sic ne putredo idem quod coctio.

Postrema difficultati conati sunt alij aliter satisfacere. Admittunt quidam quidquid infertur. Ergo libenter concedunt, coctionem putredinem esse. Videtur hanc sententiam, praeter alios, docere Hipp. nam lib. de anim. ait, *cibus inuenibus facile, ne leuiser putrescitur, senibus vero ad summum transfuitur.* Est. amplexatus eandem Olympiod. 4. meteor. c. de Coct. scribit, *si fructus, quo euadunt maturiores, eo viciniore sunt, & aptiores ad putrefactionem suscipiendam, dici, tamen concoctos et maturos respectu nostri, quia nostris necessitatibus explendis aptiores redduntur.* Habuit eandem Empedocles, ut refert Arist. 4. de gen.

anim. c.8. Damnae tamen illam Philosophus ibidem unde ait, *laa sanguis concoctus est, non corrumpitur. Empedocles autem, aut non rectè putauit, aut non bene usus verbo translatio est, cum dixit, octavo mense pus extitit album; putredo enim coctionis contrarium est.*

Propterea ex parte admittit, ex parte reiecit Antiquorum sententiam Petrus Pompon. 4. meteor. dub. 19. & 20. Concedit, quantum spectat ad alimenta, putrescere illa secundum quasdam partes, cum concoquuntur secundum alias putrescere negat. Dat antiquis putrescere partem illam, quae in foeces conuertitur; negat putrescere eam partem, quae est apta nutrire per coctionem. De semine absolute negat putrescere, unde proposita difficultate, an putrescat semen, ubi aliud ex ipso gignitur Ego inquit, *cerè credo, quod non, teneo non esse necessarium, ut quodvis ex mixto sit aliud mixtum, primum putrescat, potest n. fieri ex alio, aut assatione, aut elixatione, aut alia specie digestionis.*

Sunt haec Pomponatij dicta verissima quidem, negat enim omnes nutriri nos putridis, ex putri gigni (excipio paucos quosdam ex antiquioribus) quare negabant consequenter, putrescere alimenta in nostro corpore, putrescere semen in terram coniectum, aut uterum difficultatem tamen propositam nequaquam euacuat; enim verò si corrumpitur semen, ubi

vbi aliud gignitur ex ipſo, cor rumpitur panis ex em. g. cūm in chylum vertitur, hic in ſanguinem, ſanguis demūm in carnem, & oſſa: nec poſſunt mixta aliter corrumpi, quā vſione, aut putredine; quo pacto negabimus, ſemen, & alimenta, vt alimenta putrefcere, quando vt ſic corruptuntur, & non vſione?

Propterea dicamus, corruppi ſemen, & alimenta omnia, prout alimenta, non tamen putrefcere, nām nec ex putri nutrirī, nec gigni, conſtans ſuit, & vera ſententia omniū. Ariſtoteſi docenti mixta omnia combuſtione interire, aut putredine, facile occurrimus, ſi dicamus, loquutum eſſe Ariſtotele de vltimata mixti corruptione. Hac ſi debeat mixtum corrumpi, vratur neceſſe eſt, aut putrefcat: ſi de quauis corruptione explicetur, omninō falſum, nām vbi variatur terminatio illa ſicci cum humido, eſto putredo non ſequatur, poteſt tamen corrumpi mixtum illud, & aliud gigni.

Quæres, ſi illa mixti corruptio, neq; putredo eſt neq; cōbuſtio. Quid quaſo illa erit? Aſſationē putat illam eſſe Pōponatius, elixationem, aut ſi quæ alia eſt ſpecies cōctionis. Qui non ſatisfacit, nam quamquam ſit aſſatio reſpectu rei genitz; quæ enim gignuntur, cōctione gignuntur; ſi tñ cōſeratur vt rei, quæ deſinit eſſe, non poterimus illam cōctionem vocare: corruptio ne-

ceſſariō dicenda. Ita proſuſ nego tamen combuſtionem illam eſſe, aut putredinem, ſed innominatam quamdam ſpeciem corruptionis; cūm multo plura ſint entia, quā nomina impoſita ad ſingula, quæq; ſignificanda.

At dices, nihil deficit, in illa corruptione, quod ad conſtituendam putredinem poſſit deſiderari; nam corruptitur calor panis ab externa ventriculi caliditate, calor ſeminis à calore vteri. Quare verè licebit dicere, & panem per cōctionem putrefcere, & ſemen in generatione vuentium vnde & ex putri nos gigni, & nutrirī.

Reſpondeo non quamcūq; caloris naturalis, & proprii corruptionem à calore externo, putredinem eſſe, alioquin in quauis febre laboraremus putredine: vnde putres eſſent partes ſolidæ cordis in hectica, in Diaria ſpiritus: eſſemus pariter nos, vel in optima ſanitate conſt. tuti, in continua putredine: ſed eam ad quam ſequitur formæ mixti, ex parte faltem corruptio, & ſecundum quosdam gradus: nec quamcumque huiusmodi corruptionem, ſed eam, quæ ſit ob ſeparationem, ſicci ab humido, ob nativi caloris impotentiam, non valentis, illam terminare. Cum non ſit ſeparatio ſicci ab humido, ſed ſecretio partium inutilium nutritioni ab vtilibus: ea mq; ob cauſam, prior illa terminatio variatur.

pu:

putredo dici non potest: quemadmodum, nec putredo est, cum forma mixti corrumpitur, ob nouæ formæ aduentum: aduenit autem; quia diuersa temperies est inducta, & organizatione, quæ est proxima dispositio ad aliam formam, cum qua forma mixti est incompositibilis. Ob prioris conditionis defectum fit ne partes solidæ cordis in hæctica, in Dyaria spiritus sint putres.

Ob defectum secundæ, non licet modo aliquo affirmare chylicationem, sanguificationem, nutritionem, putredinem esse. Nec de semine; mutat enim materia formam, propter organizationem introductam, nouamque temperiem, quæ cum non sit separatio siccæ ab humido, non est modo aliquo affirmandum, corruptionem illam, putredinem esse, tametsi alia voce careamus, qua illam corruptionem appellemus.

Cur ex putridis, quedam animalia fiant.

EX dictis tradi potest trium problematum ratio. Primum est, cur ex ijs, quæ putrescunt, animalia gignantur. Secundum cur multa, exigua, & alia pennata, testacea alia, alia, & testa, & pennis carentia. Tertium cur omnia quæcumque sint illa, habeant virulentiam quamdam. Nempe animalia fiunt, quia non omnino corrumpitur calor terminans humidum cum sicco, sed segrega-

tur: *segregata autem caliditas*; ut dicit Arist. *consistere facti*: hoc est, corrumpitur calor ea ratione, qua erat naturalis mixto præcedenti, quamquam alia fiat terminatio, quæ animalculis gignendis est accommodata.

Cur multa, & exigua.

Gignuntur autem multa, & exigua; quia cum fiat per putredinem, partis à parte separatio, in multas dissecto partes quod putrescit, fiunt multæ materiæ pro multis animalculis gignendis; & quoniam ad proportionem quantitatis materiæ assumptæ, gignitur magnum animal, aut paruum: hinc quia illa materia est exigua, exigua, & mole parua sunt, quæ inde gignuntur animalia.

Cur virulenta.

Habent autem varietatem, & quædam pennata, testacea alia, quia quædam partes rei putris attenuatæ, accommodatæ sunt gignendis alis, unde Vespeæ fiunt, & muscæ; aliarum non ita attenuatæ, nec separatæ à parte terrestriori, in animalia testacea degenerant. Sunt demum omnia virulenta, quia omnia fiunt ex materia, quæ ob putredinem, qualitates nobis aduersas comparauit.

Fiat

Fiat ne putredo ab externo ambiente, & quid eius nomine intelligendum.

Licet secundò inferre, putredinem fieri ab externo calore; nam cum nil corrumpatur a se ipso, ab externo calore corrumpi necessè est mixti calorem, & ab eo putredinem induci. Cœterum, quia viderat Aristotiles posse aliquem querere, quisnam sit externus hic calor, à quo putrefactio, mox subdit esse ambientis, vnde hunc in modum putredinem diffiniuit, *est corruptio proprii, & naturalis caloris, ab externa caliditate: hæc autem est, quæ ambientis:* quod an rectè scripserit, difficultate nõ careret; Si. n. ambiens sit corruptens, aut erit ambiens, quod est aer, & aqua, aut ambientis nomine exponimus, quidquid mixtum circumdat, & circumambit, seu sit aer, aut aqua, seu vestis, caro, aut alia nostri corporis particula; in has. n. sententias reducuntur quicumq; locum illum fuere interpretati. At quocumq; modo dicitur, falsum est, ab ambiente corrumpi calorem. Et quidem, quod non corrumpatur ab aere, aut aqua, constat ex duobus. Primum quia hinc fieret, vt in vacuo positum mixtum, nullam corruptione subiret. Quare non esset intrinsecè mixtum corruptibile. Secundò est hoc falsum, quia multa putrescunt in partibus intimis, integris existentibus

extimis, vt obseruamus f. equētissime in fructibus, quod nequaquam contingeret, si ab aere, aut aqua ambiente, dicta corruptio fieret. Quod verò non corrumpatur calor ab omni eo, quod mixtum corrumpendum circumambit, siue sit illud externum, siue internum, constat primum, quia in hyeme raro accidit putredinem fieri. Fierent autem frequentiores, si à detentione fuliginum, illa fieri posset. Secundo quia essemus nos in continua putredine; adesset. n. corruptens, & materia disposita. Demum exponens Arist. quid nomine ambientis intelligeret, exemplificauit in aqua, & in aere. Quare hæc duo tantum ambientia dici poterunt non illa, quæ in nobis existunt.

Ob ista, quæ sunt hinc inde adducta, factæ sunt varietate re ista sententiæ. Quidam itaq; vt Mercen. ambientis nomine, aerem interpretantur, aut aquam. Alij vt Piccolom. Zabar. & alij multi, per ambientem interpretantur illud omne, quod mixtum putrefacendum circumdat. Distingunt alij de putredine naturali, aut violenta, ac primam fieri docent ab aere, & aqua tantummodo: secundam, qualis est, quæ concitatur in animalibus, à detentis vaporibus, & omni eo, quod mixtum circumdat.

Quam reiicio duas ob causas. Primum quia non datur putredo violenta, sed aut omnis est naturalis, aut omnis violenta

lenta

lenta; nam quæ in animalium humoribus excitatur, eodem propè modo fit, ac communis illa mixtorum. Neque est, quod in diuersam causam corruptentem calorem confugas; Nam quamquã vapores e.g. non sint extra corpus, sunt tamen extra naturam humoris, qui putrescit. Quare verè dici potest, humorem ab ambiente externo corrumpi.

Aliet ergo distinguendum putro; nam vt rem fatear ingenuè, & Zabar. sententiis, & Mercenarij, extrema videntur, ac propterea damnandæ. Ergo mixtum, quod per putredinem debet interire, est duplex, homogeneous aliud, aliud etherogeneum, & varijs conflatum ex partibus. Si loquamur de mixto homogeneo: hoc non nisi ab aere, aut aqua putrescere potest. Ratio est in proprio. Nam cum non habeat dictum mixtum partium diuersitatem, non potest vna particula habere ambientis rationem respectu alterius. Nequaliqua fingi potest ratio, cur hæc putrescat, illa putredinem inferat. Quare est intrinsecè hoc mixtum incorruptibile; Nam si quæ causa posset corruptionem inferre, maximè esset elementorum discordia: at sunt illa omnia ad harmoniam deducta, nec nisi aliunde suscepta occasione, possunt illam amittere.

Quod si loquamur de mixto etherogeneo, putredo huius mixti potest fieri non tantum

ab aere, & aqua, sed poteris vna pars huius mixti calidior, extrancare, & corrumpere alterius partis calorem, & ita putrefactionem inferre. Ratio petitur à contrario, quia mixtū hoc est intrinsecè corruptibile, ergo intrinsecè putrescibile: Ergo non ab aere, & aqua tantum. Quare si de putredine in vniuersum sermo fiet, hæc potest fieri ab omni eo, quod est extra naturam mixti quod corrumpitur. Est autem hoc aer, & aqua in mixto homogeneo, in etherogeneo, & aer, & aqua, & vna pars mixti respectu alterius; nam dato opposito, esset etherogeneum mixtum, quemadmodum homogeneous incorruptibile intrinsecè. Neque aut Arist. hoc repugnat aut experientia. Nam quamquam Aristotiles, aquæ tantum, & aeris meminit: meminit dūtaxat istorū quia ab aere, & aqua vt plurimum putredo excitatur; ab his enim, & homogenea mixta, & etherogœa putrescunt: à partibus proprijs, & detentis vaporibus, præter aquam, & aerem, mixta hetherogœa. Quare nõ habet hæc decisio quicquam Aristoteli aduersū. Nec rationi, nam non omnis cohibitio vaporum putredinem valet concitare, sed mordacium, & acriū: suaues, & mites pinguedinem potius gignunt, atq; carnem, vt primo de februm differ. 4. Non me latet multa alia disputari posse de putredine. Quoniam verò, quæ sunt dicta, satis

causis, supersunt, ut quisque intelligat quibusnam praesidijs, possit illa inhiberi, quod erat nostrum propositum; propterea superuacaneum cenfeo, plura de re ista scribere.

Præseruandi cadaveris ratio. Cap. 38.

QUæcumque de putredine præmissimus, curationis gratia permisimus; huc n. cuncta dirigit Medicus; nam cum usu contrariorum perficiatur curatio, nec contraria valeamus eligere, ni eius nobis innotescat natura, cui sum offerenda, præstat eorum omnium, quæ sunt abigenda, naturam prænosse, ut ratio curandi in situatur methodicè. Propterea quando satis, ni fallor, de putredine à nobis est disputatum, est illud reliquum, ut rationem præseruandi cadaveris subnectamus. Eia proinde rem aggrediamur. Putredo fit, externo calore corruptæ proprium, & naturalem, qui in humido. Ergo duplici via, eam inhibere licebit; altera est, si ab externo ambiente, eoq; calido mixtum vindicemus; hoc n. est corruptionis auctor, & architectus; altera erit exiccando mixtum; nam amota illa humiditate superflua, & malè terminabili à calore, non poterit, quæ remanet, cum sit optimè cum sicco permixta, a quauis causa facile extrahi. Quare neq; induci putredo. Propterea Gal. primo de diff. febr. 4. ut

præseruaret homines à pestilentia, quæ à putredine suam ducebat originem, humidiores siccauit, siccos in eodem & habitu studuit conseruare. Nempe ut dicunt communiter Arabes, humiditas est mater putredinis: ideoq; ij omnes, qui seruare cadauera procurarunt, studuerunt illa exiccare: quàm alij aliud, ad rem hanc consequendam præsidij adhibuerint; quibusdam n. placuit uti sale, probata est mumiæ. Egyptijs. vnguento Nardi præfici utebantur Hæbrei: extolunt alij balsamum: congerunt multa quidam. Longa alij experientia docti, non posse ingenio aliquo viscera humana, usque adeo siccari, ut vindicari possent à putredine, exentrationem cadaueram excogitarunt, quamquam Egyptijs aliter, aliter nos id exequamur. Addidere huic industriae aliam non minoris momenti. Nempe conati sunt hominem fato functum, ab aeris ocurso vindicare. nam licet humiditas, cum plus iusto abundat, sit mater putredinis: aer tamen ambiens eiusdem est genitor. Propterea cetera alij obliuiscunt defunctos, gypso alij: immergere alij eisdem in oleo. Condidere quidam in melle, alij demum in arenis siccissimis tumularunt. Nempe persuerant sibi facile scopum propositum esse consequuturos, si aeri, quacumq; via liceret, cadauer subtraherent; nec sua illos sefellit opinio, quippe & ratio

ratio illam suadet, & experientia passim, attestatur. Quare cum communis sit omnium sententia ratione, & experientia comprobata, his esse insistendum, quo propositum scopum consequamur: neque eodem omnes, ad hoc assequendum, utatur remedio, sed alijs aliud placet, examinemus quodnam eligendum, ac primum remedia ad exiccandum cadaver inquiramus: secundò de vindicando eodẽ ab ambientis iniurijs disputemus.

*Exiccandi Cadaveris ratio,
& num exenterandum.*

Cap. 39.

Q Vicumq; studuerunt siccando cadaveri, atq; hac arte putredini subtrahere illud, varijs condimentorum generibus, tentarunt id assequi: alij tamen huic tantum præsidio nixi, voti futuros esse composites putarunt: desperantes alij internorum viscerum exiccationem, & præseruationem à putredine; ne eorum contagione, vniuersum postea corpus computresceret, primo ipsum exenterarunt, mox varijs confarcinarunt vnguentis.

Integrum corpus nulla eius parte dissecta, aut abiecta, vnguebant Hæbræi, atq; hoc pacto Christi corpus vinctum fuisse, antequàm sepeliretur, pro certo habendum esse tom. 2. super tertiam partem D. Thomæ Suar. docuit; Nàm de fide est,

non fuisse alia vulnera Christo inflicta, præter ea, quæ in Cruce inflicta legimus.

Hæbræos Romani hac in re imitati, non secus vnguebant mortuos, ac conuiuio exceptos: vtrosq; n. vngere in more illis. Hinc Martialis aduersus Fabullum, qui cõuiuio exceptos, benè quidem vinctos, de cætero ieiunus dimiserat,

Vnguentum fateor, bonum dedisti

Conuiuio bere: sed nihil scidisti

Res falsa est benè vngi, & exurire.

Qui non cænat, & vngitur Fabulle,

Hic verè mibi mortuus videtur.

Quid verò Romanos impulerit, vt mortuos, mox vrendos vngerent, aut fallor, aut tria fuerunt. Prima causa est, quam Donatus innuit, vt citius vrentur; nàm ob eandem causam, denis virorum corporibus, vnum muliebre apponebant, *Vt vnus adiutus, quasi natura flammæ, & ideo celeriter ardens, cætera conflagrarent.* Sed ne alicui commentitium id videatur, sciat idem, quod eodem desiderio acti, ventos accenso rogo exoptabant. Vnde Propertius.

Cur ventos, non ipsa rogis ingrata petisti?

Cur nardo flamma, non oluere mea?

Nec tantum Romani ventos precari soliti, vt flantes flammam excitarent, sed Græci etiam.

*Macrob.
lib. 7.*

etiam . Vnde Homerus in funere Patrocli .

Diuus Achylles

Stat procul à busto , ventosq; precatur amicos ,

Et Borcam , Zefirumq; sacros , queis vouit honores ,

Vt properent nudum flammis mandare cadauer ,

Lignumq; accendant .

Neq; aliud, morem illum induxit apud eosdem Romanos, rogam nempè vino aspergendi, nisi vt flammæ essent validiores, licet Numa postea, ob inopiam vini legibus illud interdixit . Quod si adhuc aliquis idubitet, an id voluerint, quandoq; Romani, intelligat idem pauperiores, rogo apponere solitos, & picem, & resinam, vt patet ex illa inscriptione, quam in fine capitis 23. adduximus . Certum autem est, non nisi accendendo rogo, & flammæ excitandæ, picem, resinaq; seruire . Est demum, & ratio efficax cur id exoptarent; putabant. n. numquam animam esse conuolaturam ad cœlum, ni prius essent corpori soluta iusta . Quare vt citò corpus videretur optabant, vt quàm celerrimè anima, ad sedem optatam reuerteretur .

Factū idē secūdo ad arcendū fœtorem. Hinc Propertus .
Cur Nardo flamma non oluere meæ ?

Factum idem tertio inhibendæ putredinis causæ; non. n. statim ac mortui cremabantur, sed post octo dies, vt diximus

cap. 27. Certum autem est, ni vncti fuissent, interea putrefactos iri, & fœtere. Quæcunq; tamen causa ad vngendum impulerit, certum est mortuos vngi solitos. Scribit. n. Liu. lib. 49. fuisse à Numa institutum, vt in Templo Libithinæ ea omnia venderentur, quæ ad curandum funus sunt necessaria. Ex quo factum, vt Libithinarij ij omnes sint dicti, qui Defunctum vngebant, lauabantq; & Libithinæ nomē pro morte multoties vsurpatum, vnde explicatur Horatius qui lib. 3. ode 10. de se ipso vaticinans, nec falsum fuit augurium, dixit .

Non omnis moriar , magnaq; pars mei Vitabit Libithinam .

Mortuus. n. adhuc viuit, & viuet, quamdiū bonæ literæ, eam quam merentur immortalitatem viuunt; & quamquàm Libithinæ nomine quidam, eam portam intel ligant, è qua mortui efferebantur ad tumultum; constat tamen oppositum ex Liuio, qui hæc lib. 50. scripsit . *Pestilentia in agris, forisq; & conciliabulis, & in Vrbe tanta erat, vt Libitina tunc vix sufficeret .* Propterea non possum non mirari Plinium, qui lib. 13. c. 1. scribit vnguentorum vsum à Persis deuictis ad Romanos transisse, nam si à Numa instituta Libitina, & 12. tabularum decreto prohibita est seruis vnctio, multò antiquior fuit apud Romanos Vnguentorum vsus .

I Contra

Plin. l. 14
c. 12.
Festus
in verbo
resperstū .

Contra Ægyptij exenterabant primo corpus, deinde lauabant, rebus demum odoratis vnguebant. Diodor. lib. 1. par. 2. cap. 5. Qui inquit funera mortuorum curant, eo exercitio à maioribus traditio, funeris impensam domesticis descriptam ferunt, scruiantes quanti velint celebrari funus: conuentione facta corpus eius traditur, ut iuxta impensam curetur funus. Primus is, qui scriba appellatur, positio humi corpore, circa illa describit, quantum à sinistra parte incidatur. Deinde, qui dicitur scissor, habens lapidem Æthiopicum, quantum lex sinit, iatus aperit; subitoque cursu persequentibus, qui adstant, lapidesque cum execratione in eum iacentibus, fugit. Existimant enim odium inherere, quicumque agnati corpus vulnere illato violarit. Curatores verò corporis (hos satiores appellant) honore digni, existimationeque habentur. Versantur enim cum Sacerdotibus, templaque pariter ingrediuntur. His apud cadauer adstantibus, vnus scissuram per corporis interiora præter renes, & cor ducti, que singula, aliter vino Phœnicco ex rebus odoriferis lauat: deinceps corpus totum primum ex cedro cū alijs preciosis vnguentis vngunt dies amplius triginta. Myrrha deinceps, ac cinnamomo, cæterisque rebus liniunt, que non solum id seruare diuinitè sed odoriferum reddere queant. Cuiusmodi cadauer cognatis tradunt Defuncti, ita singulis eius partibus etiam superciliorum, pal-

pebrarumque pilis integrè seruatis, ut omnis corporis species, dormientis more integra perduret.

Nostrates quoque primum cadauer exenterant, mox condiunt, conditum demum, & medicatum commendant sarcophago, quos sequi cogit necessitas; etenim si ea nobis ratio condiendi innotesceret, qua vsi Hebræi, incorrupta seruabant cadauera, id vtique eligerem; præstat enim parte nulla corporis dissecta condire, conditaque seruare. At quando, vix licet extractis visceribus, quæ contrahendæ putredini sunt disposita, seruare reliquū corporis, necessitati parendum, & id facere, quod cōsequi possumus, quando cupita asequi non datur. Exenterandum itaque: nec timendum, ne in canonis pœnam incurratur, qui excommunicationis sententiam, eos omnes incursumos docet, qui Defunctorum corpora, sic inhumaniter tractant: nam vt optimè Caietanus in sua summa, non loquitur de ijs, qui vel ad contemplandum fabricæ humanæ artificium, vel vt præseruent cadauera, illa exenterant: sed eorum cupit immanitate, coercere, qui serino acti odio, mortuum multis confodiunt vulneribus, & vt Homer. dixit, terram calcant.

Quoto

Quoto à morte die exenterandum fit corpus, ſeu de certis Mortis indicijs.

Cap. 40.

HVic difficultati facile eſt ſatisfacere; ni enim quãprimũ cadauer exenteretur, quamprimũ computreſceret corpus. Quare erit ſtatim à morte exenterandum. Quia verò, vt dixit Plin. lib.2.c.52. *Hæc eſt conditio mortalium, ad hæc & huiusmodi occaſiones fortaſſe gignimur, vt de homine, ne mortii quidem debeat credi:* nam multi, vt idem refert ibidem, cum ad rogam pro mortuis delati eſſent, calfacti ab igne reuixerunt: quibus notis repente ſublato, vt apoplecticos, caroticos, ſyncope, aut vteri ſuffocatione correptos, verè mortuos eſſe, poſſimus dignoſcere, declarare conabimur. Hos inquam; nam de ijs, qui alio mortis genere auferuntur, non eſt dubitandum, quin fato ſint functi, ſi reſpiratione, & pulſu deſtituti frigeant.

Apnæam certum eſſe mortis indicium, ſunt arbitrati quamplurimi. Quamobrem id diligenter aduertunt, num reſpiret, an ſit omninò illa deſtitutus, cum certi fieri cupiunt, ſit ne fato homo functus, an adhuc viuat. Ne autem in hac exploranda, aliquis contingeret error, multa machinabã-

tur. Admoueant alij, clauſis tamen fenestris, vel lanam, vel goſſipium naribus: exigua candelam alij, alij ori ventriculi cyathum, aqua plenum, vt ex Galen. habetur cap.5.6. de loc. aff. Adponebant autem naribus hæc, non ori: nam nares tantum alliciendo aeri, & expirando ſufficiunt, cum reſpirandi uſus non admodum viget, vt obſeruamus quotidie in hystericis. Apponunt iidem cyathum aqua plenum, ventriculi ori, quia ſeptum, tranſuerſum, non pectus, eſt reſpirandi instrumentũ, quare illud in reſpiratione mouebitur, & quadam conſenſione, ventriculus; vnde & cyathus aqua plenus.

Cõclamabant alij. Clamoribus multorum, ni excitarentur, pro mortuis habebantur. Hinc in Eunuchio Ter. *Deſine, iam conclamatum eſt.*

At verò vtrumq; indicium eſt fallax: hoc quidem, nam qui in mortis cõfinio exiſtunt, præſertim apoplectici, & carotici, aut quouis alio affectu ſoporoso detenti, vix ſentiunt vſtionis, neque à vehementiſſimis excitantur obiectis. Quare incertũ omninò eſt illud mortis indicium, non excitari à clamoribus.

Et apnæa; nam non paucos viuere citrà ſpirationem aliquam ſenſibilem, experientia conſtat, ratione, & hominum grauiffimorum auctoritate. Experientia quidè; nam multos ad rogam pro mortuis de-

latos reuixisse auctor est Plin. lib. 7. cap. 52. Valer. Max. lib. 1. cap. 8. Gentil. Nicol. Florent. cap. de Apoplexia. Capiuacc. ibidem. Augenius tom. 3. epist. lib. 2. epist. 40. Licetus lib. 2. cap. 70. de his, qui diu viuunt, absque alimento, & est communis omnium sententia.

Monstrat idem ratio. Enimvero idcirco est respiratio necessaria uiuenti, quia necessarium est ventilari calorem, sine quo animal viuere nullatenus potest. At ut feruetur iste, non eadem aeris quantitas semper commoda, sed plus minus, frigidiorque, & minus frigidus pro caloris seruandi varietate. Nunc vero ad conseruandum exiguum, & ferè extinctum calorem, sola transpiratione est satis, seu motus insensibilis arteriarum, & cordis. Nō itaque ex apnæa, mortuum esse hominem diuinare poterimus. Hinc Gal. 2. aphor. in apoplexia inquit, *torum corpus repente sensu priuatur ac motu, qui si, & ipse prohibeatur, maxima est, & acutissima Apoplexia;* & Auic. lib. 3. fen. 1. tract. 5. c. 12. *Aliquando inquit accidit, ut homo in apoplexiam incurrat, & non sit differentia inter ipsum, & mortuum, & non apparet in ipso aliquid anhelitus, deinde reuiuiscit, & sanatur, & nos plurimos eorum uidimus, quorum dispositio hæc erat, & in istis quidem anhelitus non apparet, & eorum pulsus integrè cadit.*

Hinc monet idem, *ut tardetur sepultura ambigui, ex mor-*

tuis, donec perpendatur eius dispositio, & neque sit minus 72. horis. Idem Haliabas præcepit 5. pract. cap. 22. Rasis 5. contin. tractat. 1. Sanctæ demum Ecclesiæ decreto sancitum est, ne repente sublato, statim sepulturæ tradantur, quod nequamquam iussissent, ni pro comperto idem habuissent, posse homines viuere, tamen nullo modo spirare videatur, & nullo modo pulsare.

Nec opinandum est aliter quia suspensi ad quartam horæ partem, citra spirationem, viuere non possunt; nam longè, alia ratio est eorum, qui apoplexia pereunt, aut ex affectionibus vteri. Habent enim suspensi calorem vegetum: frigida affectio est hysterica passio, & apoplexia. Nèc tantum cerebrum in huiusmodi affectu refrigeratur, sed intercluso aditu spiritibus, qui impetum faciunt, sanguis ferè vniuersus cogelatur 4. de acut. 27. Proinde fit, ut cum illi multo aere indigeant, non possint citra spirationem, diu viuere: his, quia exiguus inest calor, vel sola transpiratio est satis.

Sunt propterea alij arbitrati, scortorem esse certum mortis indicium, (ni tamen ab excrementis proueniat) & est re vera; nam cum sit anima veluti sal corpori, nūquam fieri poterit, ut animatum corpus putrescat.

Idcirco Marta volens probare Lazarum fratrem suum esse mortuum: *Quatriduanus inquit*

inquit est ; etiam sciet . Quia verò non omnes statim ac sunt mortui scietent , sed multi in- corrupti ad multos dies, men- ses, & annos seruantur ; neque discernere est facile, inter scetorem excrementorum , & il- lum, qui ex putredine corpo- ris, ortum habet : alia traden- da sunt signa , quæ hominem declarent , esse fato iam fun- ctum . At verò non sunt hu- cusque alia adiuuenta . Quare id faciendum , quod vna om- nium sententia expedire est decretum : nempè vt repente sublati , esto motu omni, pul- suuè destituti, iaceant, detineā- tur, nec statim, quod multi fa- ciunt imprudenter, sepulturæ commendent ,

At quousque humatio dif- ferenda ? Non multum inquit Valles. 3. de loc. affect. vltimo: nam cum nequeat diù pusil- lus ille calor iniurijs, tum in- ternis, cum externis resistere , non poterunt sic affecti, absq; spiratione, & pulsu, diù viue- re . Quantum verò temporis ita viuere possunt, non est au- sus Valles. definire .

Romani, si modo Seruio fi- des est habenda, octo dies in- terponebant à morte ad vstio- nem . Sciendum inquit, expo- nens locum illum 5. Æneid. Præterea si nona diem , &c. quod apud maiores , vbi fuisset quis extinctus , ad domum suam referebatur , vnde est , sedibus hunc referante suis , & illic erat septem diebus . Octauo incende- batur , nono sepeliebatur .

Sed alias ob causas , & ab hac longè diuersas distulerunt Romani vstionem, & sepultu- ram, vt latè docuimus cap. 27. Quare nil potest hinc colligi , quod ad decisionem præsen- tis difficultatis conducatur .

Decreuere Arabes , vt 72. horis detineantur , ac si non possint amplius reuiuiscere , qui trium spatio dierum, non reuixere : quod quamquàm sit verum, vt plurimum fortas- se , posse tamen aliter contin- gere , docet Plato. 10. de Re- publica : refert enim quædam Ærum nomine , natione Pam- philiium, officio verò militem, duodecimo à morte die, ob vulnera accepta in prælio, cum esset rogo impostus, reuixisse, ac mira narraffe . & Heracli- des scripsit , vt Plin. narrat lib. 3. cap. 52. sceminam quan- dam , postquam septem fuit diebus exanimis , reuixisse . Et quidem si pensitetur ratio, quæ docet, non posse sic affe- ctorum vitâ, vltra tridui pro- rogari, intelligemus statim, esse inanè , & inualidam . Idcirco enim putant, non posse vltra extendi, quia exiguus calor in- terea extinguetur , aut ab ex- ternis causis , aut à frigiditate reliquarum partium . Quam- obrem, cum possit hæc extin- ctio retardari , pro causarum extinguere valentium varie- tate, & caloris interni resistan- tia, poterunt certè sic affecti, plus viuere .

At non posse est certum; nã quamquam habeat latitudinẽ

aliquam causa valens extinguere, & calor resistens: hinc tamen fit vt possint sic affecti diē vnicum viuere, duos tres, quandoque: vt ad quartum vsque extendantur, nondum discussio humore, non possum induci, vt c. edam. Vt de nec Platoni adhibeo fidem, sed illud puto ab ipso constitutum, vt aliquam proprio placito de egressu animæ à corpore, & eiusdem ad corpus regressu adstrueret fidem, aut non fuit ille miles motu omni, & sensu destitutus. Nec omninò exanimis, mulier illa, de qua Heraclitus; nā qui ita grauitur sunt affecti, vt motu omni, & sensu destituti iaceant, hi non possunt vltra triduum viuere; ita enim obseruarunt diligentissimi Medici. Proinde statuo, ni reuiuiscant interea, sic affecti, omnem esse spē deponendam, & omninò pro mortuis habendos. Quod si præter hoc, malè idem oleat, & fœtor ille cadauerosus accedat, certè erit mortis indicium fœtor.

Quatriduanus ergo, cum fuerit Lazarus, atque fœtidus, verè mortuus Lazarus fuit, ac propterea verè surrexit Christo sic iubete. Quo factum fortasse fuit, vt mox agitarint consilium Iudæi de Christo occidendo; nam quamquā multa alia edidisset miracula, poterant illa ab hominibus aliquin contumacibus, aut in Dæmonem auctorem referri, aut in magiam naturalem: vnde legimus, postquā obsessos cu-

rarat illud obijcere solitos, in Belzebuc Principe Dæmoniorum, Dæmonia eijcit: aut demū contendere poterant, coniecta illa esse, vere facta haud fuisse; quemadmodum omnes Catholici docent de ijs, qui ab Apollonio Tiano, Esculapio, Asclepiade, & alijs ad vitam sunt restituti. Nempè aut negat fuisse illos mortuos, sed syncope correptos, caro, echstasi, apoplexia, aut hysterica affectione detentas, aut non esse ad vitam reuocatos, sed à Dæmone eorum corpora, huc illic translata, vt latè Medina lib. 2. de recta in Deum fide cap. 7. & Martin. Delir. lib. 2. disquisit. magic. sect. 2. q. 29. quæ cum in Lazaro fingi, aut Christo nequeant, magnū fuit resurrectio Lazari, Diuinitatis Christi argumentum. sed de re ista Theologi, cœptum nos prosequamur institutum.

Ex qua materia, & quomodo condiendum Cadauer. Cap. 41.

IN condiendis corporibus Defunctorum, nulla gens adeò excelluisse videtur ac Ægyptia; conseruata enim legimus eorū cadauera ad multa sæcula annorum. Itaque si nobis innotescat, ex qua materia illa condiebant, nihil erit, quod amplius in re hac possit à nobis desiderari: nitentur proinde id ex auctorum monumentis eruere, præsertim cū conducat

conducat hoc ſcire, non tantū, vt conferuentur cadauera, ſed vt diſcamus modum, quo mumia valeamus efficere, ita enim non cogemur, magno noſtro incōmodo, illam ex *Ægypto* transportare .

Bitumine, quod ex lacu *Sodomæ* legitur, condiri dicta corpora, *Braſauolus* credidit: duplici vt patet argumento inductū, nempè, & quia *Strabo* ſcribit lib. 16. prædictum bitumen, non paruo uſui eſſe ſeruandis corporibus: & quoniam nequeunt, ob rei familiaris inopiam, *myrrha*, *aloe*, *croco*, & *balfamo* emptis, vt *Iudæi* faciunt, eadem condire. Hinc inferat poſſe aromatarios, quid pro quo ſumendo, vti loco *mumia*, *aſphalto*.

Reijcit hoc *Mattheoſus*, & iure; nam quamquam ſcribat *Serapio*, deferuere bitumen medicandis funeribus, negat tamen ſolo bitumine uſos eſſe, ſed picem quoq; aſſumptam, apertè innuit; ſiquidem tractans de *mumia* dicit, & *virtus eius eſt, ſicut virtus picis, & aſphaltis miſtorum*. Proinde cenſet, magis è re facere eos *Medicos*, qui pro *mumia*, *piſaſphalto*, hoc eſt bitumine, cum *pice* permixto, non *aſphalto* vterentur.

Diſtinguunt alij de *mumia*: quare dicunt eſſe illam duplicem, quamdam falſam, veram aliam: illam dicunt eſſe carnè humanā, *aſphalto*, aut *pice*, & *aſphalto* conditam: hanc, corpus humanum, *myrrha*, *aloe*,

croco, & *balfamo*, vt *Iudæi* mos eſt, conſarcinatum. Priorem ad nos ſcribit deferri, negant aliam ad nos aſportari; ita enim caute cadauera diuitum conſtodiuntur, vt non poſſint illa mercatores furari. Hinc inferat *Mattheoſus*. Siquis verā deſiderat *mumiam*, hunc necesse eſt, *croco* *balfamo*, *myrrha*, & *aloe*, condire cadauera.

At, ſi qua *Diodoro* eſt *ſides* adhibenda, multo plura *Ægyptios* aſſumpſiſſe, dūm condiebant cadauera, pro certo eſt habendum, dicit enim lib. 1. ſua *Bibliot. cap. 1. Primus* is, qui ſcriba appellatur, poſuit humi corpore, circa ilia deſcribit; quantum à ſiniſtra parte incidatur: Deinde qui dicitur ſciſſor, habens lapidem *Aethyopicum*, quantum lex ſinit, laſus aperit, ſubitoque curſu perſequentibus, qui adſtant, lapideſque cum executione iacentibus in eum, ſurgit; exiſtimat enim odium inherere, quicumque agnati corpus vulnere illato, violarit. Curatores verò corporis, hos ſalutiores appellant, honore digni, exiſtimationeque habentur; verſantur enim cum *Sacerdotibus*, *templumque* pariter ingrediuntur. His apud cadauer adſtantibus, vnus ſciſſuram per corporis interiora præter *renes*, & cor ducit. Que ſingula alter *vino phæniceo* ex rebus odoriferis lauat: deinde corpus totum primum *ex cedro* cū alijs precioſis unguentis unguunt dies amplius *triginta*: *Myrrha*, deinde, ac *cinnamomo*, cæteriq; rebus liniunt; quæ non ſolum id ſeruare diutinè, ſed

odoriferum reddere queant.

Contendere alij, haud conseruari tamdiu Ægyptiorum ead. uera, vi medicamentorum, sed beneficio soli. Putant itaq; esse mumiam, cadauer Cumanum in arenis sepultum. Sed & hos rejicit (hæc enim habet proposita difficultate) Illustrissimus Princeps Nicolaus Christoph. Rudzihus, in suo lib. qui inscribitur Hierosolymitana Peregrinatio. Hæc quæ de mumia ex ipso visu certissime didici: hic referre libuit; idq; ea de causa maxime, quod aliter à multis ea narrari audiu; affirmant enim quod mumia sit ex ñs corporibus, quæ in partibus illis arena obruuntur, sed meræ sunt fabulæ; nec enim mumia fortuito fit, sed ex corporibus ab immemorabili tempore unguentorum commixtione conditis, ita ut dictum est, coalescit. Fabula est item, quod arena aliquem obruere, & præfocare debeat, nisi forte quis ex industria ad eum effectum se se composuerit, quod vel in ipsis partibus nostris ubi terra est arena euenire possit. Quamuis enim per arenas illas quas Nostrates arenosum mare vocitant, dum validior est ventus iter peragi non possit, & necessariò sit subsistendum, quoad ventus conquiescat, nullus tamen stantium arenis obruitur, nisi forte si quem mori ibidem contingeret, non sepehatur quod non raro euenit. Tunc enim corpus eiusmodi maxime solis ardore in arena, ita decoquitur, ut in gradine carbonem exsuperet, cuius si largen ex non eo fit, nec

usibus aliquibus prodest. Profecturi igitur per arenas illas expectare propter ventum ñs de causis coguntur, quod vias cumulis arenarum, quæ fluidæ sunt imperuias reddat, quodque puluerem oculis inimicum exciet: tum quod signa quedam itineris auferat, quæ profecturi necessariò debent obseruare, cum diebus aliquot transeundum sit, ubi minima quidem arbor, vel rupes videri potest. Ad hæc Cameli quoque pulueris molestiam tolerare non valentes, miserè, sese contorqueat. Quamobrem dum confidat ventus, ut dictum est, meritò viatores expectare debet, neminem tamen vinum arena obruit.

Cum nihil ergo certi à Scriptoribus habeamus, inquirenda ratione duce sunt medicamenta, ad rem hanc consequendam accommodata. Erunt hæc ea omnia, quæ putredinem valent coercere; putredo enim est naturalis omnium mixtorum interitus. Hanc arcent siccitas, & frigiditas; nam vt bene Philosphi, atque Medici, humiditas est mater putredinis, calor genitor. Quare erunt omni arte siccanda cadauera, & à calore extraneo vindicanda; sit enim putredo auctore, Arist. ab externa caliditate, hæc autem est, quæ ambientis. Propter hæc causam, sunt mihi suspecta aromata, & quæcumque vim habent calfaciendi: nam quamquam siccant, calfaciunt eadem: vt propterea credam, usurpata ea potius, ad

conciliandum gratum cadaue-
ri odorem, quam ad vindican-
dum illud à putredine. Pro-
batur maximè sal, probatur a-
lumen; Enimuerò, si illius au-
xilium, & pisces, & carnes porci-
næ, quæ sunt paratæ apprimè
ad putredinem, optimè con-
seruantur; quæ intemperies, ad
indaganda alia nos impellet?
Præsertim cum nostro hoc tē-
pore, aut non habeamus vera
illa simplicia, quæ tantum, ad
rem hanc valuisse docuit an-
tiquitas; aut si adhuc conser-
uantur, perueniunt ad nos cō-
fractis iam viribus; aut tandem
vt rerum omnium est vicissi-
tudo, iam eneruatæ sunt vires
illorum: Equidem sola Nar-
dus pistica antiquorum, con-
seruabat cadauera ad multa
annorum sæcula, cum modo
exenterata, & condita, paucis
diebus seruentur. Propterea
diligēter insistere in ipsa salitio-
ne oportet, nam, & hanc for-
tasse ob causam Ægyptij, Cu-
ratores funerum, Salitores ap-
pellabant; indeque pariter fa-
ctū est, vt de quibusdam sto-
lidis dicamus, animam salis lo-
co ijs deseruire, quia vt animæ
munus est animantia tueri, &
seruare: sic sal arcens putredin-
em omnem, non sinit modo
aliquò corrūpi cadauer. Lau-
dat hoc inter alios, Paræus po-
tissimum, vt mittā Ægyptios,
& corpora fato sancta, non se-
cus, ac pisces Piscatores fate
macerat, & exiccat. Nimirum
experientia doctus nouerat,
quæcupique Medicorum in

xuries adinuenerat, aut inutilia
esse, aut non esse cum sale con-
ferenda.

Exenterentur ergo cadaue-
ra, hoc est extrahantur ex ip-
so, intestina, & viscera omnia:
infligantur præterea partibus
quibusque carnofis multa vul-
nera; ita enim educetur san-
guis, & ichores omnes, qui fa-
cile putrescere possunt: salian-
tur posthac, & per multos
dies, alioquin oleū perdemus,
& operā. Triginta diebus cō-
tinuò vnebant cadauer Ægy-
ptij, vt Diodor. refert. l. i. c. 1.
40. Hebræi. Vnde c. 50. Genes.
*Præceptū seruis suis medicis, vt
aromatibus condirent Patrem:
quibus infra explemibus, transie-
rant 40. dies: iste quippe mos
erat cadauerum condiendorum.*
Condiendi sine facto 70. dies
saliebant Ægyptij, vt Hero-
dot. habet l. 2. Tu vnica eaque
leui salitione, aut conditura id
consequi speras? Virge si fieri
cupis voti compos. Sicca idem
vento, si fieri potest. Demum,
quia non tantum oportet sic-
care cadauer, sed vindicare
idem ab ambiētis iniurijs, mu-
niendum est illud: quibus, &
quomodo, infra dicemus.
Placet tamē in gratiam eorū,
qui exenterari corpus non pa-
tiuntur aduertere; potissimum
verò mulierum, quas vel mor-
tuas contrestare, indecorum
censetur, posse eorum cada-
uera vindicari à putredine,
si altè terra defossa infodiantur;
enimuerò cum terra sit
siccissima, nec non frigida

gè melius illa conseruabit, quàm si condiantur aromatibus, pretiosis vnguentis vngantur, saliantur, calce, rore marino, & alijs huius generis herbis infarciantur: vt omninò superuacanea eorum diligentia videatur, qui naturali hoc præsidio neglecto, & quod promptè se offert, remedijs ex India petitis, vtuntur. Altè tamen decondienda terra est; nã quo profundior fuerit, eo minus est, à causis externis permutata. Quare seruandis corporibus multo aptior. Parum eam efodis? boni seceris nihil, non enim aterata terra functioni huic absolueudæ est utilis; nec si quid eadem confert, tanti est, vt ab externarum causarum, vt potè potentiorum incurfione valeat præseruare cadauer.

Sit ne Cadauer quodcumq; exenterandum, & condiendum, Pars negans tenetur, ac docetur cur quadam cadauera diu incorrupta seruentur, & num idem sanguini contingere possit. Cap. 42.

PARS, quæ negat amplectenda; non enim est aliter sentiendum de præseruatione cadauerum à putredine, ac de creure Medici de præseruatione viuientium à varijs morborum generibus. At verò docent vñanîmi sententia omnes, eos tantum præseruatione indigere, quos timemus, nè in

morbos incurrant: Vnde primo de differ. febr. 4. Galenus narrans, quo pacto à pestilentia multos præseruarit. *Quæcumque inquit corpora humida videbamus, omni via exiccare conabamur: quæ verò sicciora, in his antiquum habitum conseruabamus: at in quibus superfluitates redundabant, hæc purgationibus sanabamus: obstructions autem foraminum aperire, atque abstergere studebamus.* Ergo à simili, illa cadauera sunt exenteranda, & condiri debent, quæ sunt obnoxia putredini: quæ illi reluctantur contumaciter, & valenter resistunt, non est, cur in his condis, & discindendis, tempus conteras frustra præsertim cum non careat discrimine, sicca corpora sale, & varijs vnguentis siccare; nam veluti superflua humiditas, arcessit putredinem: sic immodica siccitas, breui carnem omnem absumit. Quod si putrescibilia tantum sunt præseruanda, quæ valentem vim habent resistendi, nulla egent eadem præseruatione, docendum est, quæ corpora resistere valent causis putrefactionem inuehentibus, quæ contra nequeant, ne in hac aberremus.

Sciendum itaque ob quatuor causas posse fieri, vt diu corpora incorrupta seruentur, non putrescant: dissoluantur, contra alia, & vertantur in cineres. Potest primum hoc facere mortis genus: nam vt refert Plutarcus 4 99. contumelium

lium secundo, corpora fulmine percussorum, non sentiunt putredinem, eam (ni fallor ob causam) quia fulgure (que adeo siccantur, ut redtantur propterea imputrescibilia. Quare non apertè introduxit Euripides Clymenè de Phaeton te dicentè: *Putrescit ast hic in conualle mortuus*; nam ut Terull. in Apolog. aduers. gen. c. 48. *Qui Cælo tangitur saluus est, ut nullo iam igne decine restat: & hoc erit testimonium ignis æterni: hoc exemplum ignis iudicij penam nutriens. Montes uruntur, & durant. Quid nocentes, & Dei hostes?*

Adfunt aliqui, neq; eorum eor, qui perire veneno cremari posse. Quod non credo, nam nulla cordi qualitas potest imprimi, quæ igni acutissimo elemento resistere possit. Fit idem secundo, & corpus imputrescibile redditur à temperie propria; nam quemadmodum calidam habentes temperiem, humidamq; putrescunt facillè: sic quæ sunt frigida, & sicca, reluctantur eidem valentissimè. At verò nihil repugnat, quominus detur corpora, hac temperie prædita. Quare possunt multa corpora, tæperiei merito, nullâ sentire putredinem.

Facit idem tertio vitus ratio, nam vt refert ex Aminiano Rhodig. lib. 26. cap. 24. cæcorum Romanorum cadauera, statim putrescebant, Persarum contra, stipitum more, ita inarescebant, ut nec sanie persusa

madescerent, nec modo aliquo putrescerent: eam, si habenda ipsi fides est, ob causam, quia parco victu Persæ utebantur, largiori Romani: arceat autem parsimonia putredinem, aduocat luxus. Et quidem, si Socrates, ut Phauorinus putauit, auctore Gellio 2. lib. noct. Attic. omnia suæ vitæ tempora, valetudine vixit inoffensa, & à communi clade, & putrilagine, quæ grassabatur Athenis, immunis fuit, quia ab omni voluptate abstinentissimus erat; cur non credemus eandem temperatiam, conferuandò cadaueri conferre?

Liberat quarto cadauera à putredine, conditio loci. Deducitur apertè id ex iis, quæ de putredine diximus; Enimuerò si putredo fit ab ambiente non admodum calido; calidissimum enim absorbit substantiam humidam, non educit: cui dubium esse potest, quin calidissimus locus aut plus iusto frigidus, putredinem arceat? Adde & historias multas ad rem hanc comprobandam collectas ab auctore theatri vitæ humanæ circa finem tomi primi, nam non parum lucis accedet huic veritati. Percussa ergo fulmine corpora, condimèto non egêt: non exucca; frigida; & sicca temperie prædita: non ea, quæ parco victu fuere contenta: nulla demum præseruatione opus habent, quæ sunt in locis calidioribus, aut frigidioribus collocata. Tertull. lib. de anima.

ma. Porro & aeris qualitas corpori illi potuit tutela fuisse. Quid si aridior aer. & solum salius? Quid si, & ipsius corporis substantia exuccior? si & genus mortis ante iam corrupti, ces materias erogat?

Quæres. Si frigida, siccaq; temperies tantoperè conducit arcendæ putredini, & inhibendæ. Qui fit, vt cum nares habeant hanc temperiem, ferè nares primum sentiunt putredinem: vnde videmus, quod cū partes omnes corporis sint incorruptæ, extrema tamen pars narium ferè semper desideratur, vt obseruauimus in corpore B. Iacobi de Marchia Neapoli in Templo S. Mariæ della Noua, in corpore Borbonij in castrò. Caietæ, & Venetij in corpore S. Helenæ.

Secundo quæres, an quemadmodum corpus, beneficio proprij temperamēti ad multos annos potest perseverare incorruptum, ita & sanguis?

Tertio quæres, si possunt aliquandiū conseruari cadauera naturaliter, quamdiū illa possunt? præstat hoc decidere, vt valeamus cognoscere, quid dandum naturæ, quid debeat miraculo ascribi.

Quantum ad primum. Respondeo breuiter, nō esse partem illam corruptam, quamquam videatur corrupta: videtur autem deficere eam ob causam, quia extrema pars narium, cartilagini hæret, non ali cui ossi: cartilago autem exiccata, faciliè contrahitur: con-

tracta illa, contrahitur caro; cutisque illi innixa; vnde cum non extendatur ad eam vsque spatij partem, ad quam antea, videtur defecisse, & corrupta, cum tamen sit illa contracta, ob siccitatem, vt obseruamus in corio, & pellibus.

Quantum ad secundum. Putaui quandoque, non nisi ad paucos dies, seruari sanguinè posse: tūm quia calidus, humidusque sua natura, quare putredini contrahendæ aptissimus; cūm quia frequenti obseruatione compereram, si quando serui oblitii essent, sanguinem extractum effundere, mox computruisse, & scætorè emisisse: deinde cum creber circumferretur rumor, extractum quorundam è corpore sanguinem, qui vitæ sanctitate clari erant, ad multum temporis imputrem conseruatum fuisse, cœpi vna mecum attentius cogitare, an posset naturaliter sanguis conseruari diū, & posse statui. Itaq; in eam sententiam veni, non esse secus de sanguine opinandum, ac de humano corpore. Quare, vt horum alia, putrescunt citius tardiùs, seruantur alia quàm diutissimè, pro varia temperie, ratione victus. & loco in quo reponitur: haud secus, cū habeat humor iste naturam variam, & alius siccior, humidior, calidior, frigidior, aquosior: poterit pro varia eius natura plus minus seruari: citò tardè corrumpi. Et quidem, si bilis tandiū conseruatur in felle vesica

veſica brutorum; cur quando dari poteſt ſanguis, qui ad bilis naturam, quam maximè accedit, non poterit idem diù conſeruari? Præterea habet ſanguis analogam naturam vino, eamque ob cauſam Galen. auctore 2. aphor. II. vino epoto quam citiſſimè reficimur. Sed hoc ſeruatur plus minus, pro varia eius natura, & loci in quo ſeruatur conditione, nam vinum contentum in teſta, ſi in cifternam labatur ad multos annos incorruptum perfeuerat. Quare & ſanguis diù ſeruari naturaliter poterit. ſeruabitur autem diutius. Qui concreſcit, nam concreta, vt auctor eſt Philoſophus 4. Meteor. non putreſcunt.

De tertio non poſſumus certi aliquid ſtatuerè, nam quemadmodum inter eiufdem ſpeciei viuentes, alij longiorem vitam viuunt, breuiorem alij, pro varia temperiei conditione, ratione viſtus, natura cœli varia, in quo degunt: ſic poterūt cadauera, & ſanguis plus minus ſeruari, prout variam ſunt ſortiti temperiem, quæ plus minus poteſt reſiſtari tēpori, & mixta illa ſeruare.

Ergo cum ſint pueri, tēperie humidi, tenelluli, obœfuli, & ob hanc cauſam, ad putredinem maximè diſpoſiti, haud naturæ viribus illa Infantum corpuscula, quæ in Templo Sanctiſſimæ Mariæ Annunciatæ oſtēduntur, & Innocentum eſſe perhibentur ſeruata fuere: miraculo factum, vt tot anno-

rum ſæculis incorrupta perfeuerarint.

Ratio muniendi cadaueris ab ambientis iniuria, an condendum in arca, quali, & num alia cum ipſo.

Cap. 43.

DOcuimus rationē ſiccandi cadaueris: indagandus nunc modus vindicandi idem à calore ambientis; nam quam cuncti cenſeant neceſſarium eſſe munire illud, eligunt tamen alij aliud, quo id conſequantur. Placet quibuſdam cera: gummi arabicum alijs. Probant quidam cretam: mel alij extollunt: gypſum deniq; alios induxiſſe mortuis proditur: Cera vſos Perſas, teſtatur Strabo. Herodot. lib. 1. & Cicero 1. Tuſcul. *Perſa* inquit, *iam cera circumlitos condunt, vt quam maximè permaneant diuturna corpora*: Melle Democritus, vt auctor eſt Varro, & vt reſert Herodot. eodem circumfundebantur Babilonij. Alexandrum quoque magnū, hoc pariter modo conditum, docet præter alios Statius, ait enim.

Duc & ad Æmathios manes, vbi belliger urbis Conditor, Hyblæo perſuſus neſtare, durat.

Scythiſis idem tribuit Herodot. lib. 4. vnde Ageſilai corpus, quo Spartam poſſet deſerri

Leg. Theatrum vit. humane volum. 2. lib. 7.

ferri facilius, cera circumfudif-
se, ob mellis defectum, docet
Æmilius Probus: nec damnat
hoc Plin. quinimò commendat
multum lib. 22. cap. 24. *Mel'is*
inquit *ipsius natura talis est, ut*
putrescere corpora non sinat, in-
cundo sapore, non asperu, alia
quam salis natura.

Ego, tamen si non ignorem,
multum valere mel ad conser-
uanda cadauera; nam ex Plin-
io habemus, Claudio Cæsari
allatum ex Ægypto in melle
Hipocentaurum; quia tamen,
non solum conseruatio procu-
randa est, sed ut fiat cum de-
core, nec decorum sit cadauer,
in melle infundere, oleo im-
mergere, aut siccis tumulare
arenis; satius esse arbitror, ut
cera corpus defuncti oblinia-
tur. Cera itaque, oleoque ce-
drino, & gummi arabico, obli-
nirem cadauer; tela deinde,
cera circumlita, singulas eius
partes circumligarem: Elegan-
ti, & decenti demum veste idè
vestirem; ita enim, & orna-
tui, & conseruationi cadaue-
ris consuleretur. Sic multos Pro-
ceres, præclarosq; Duces Nea-
politanos, quod Gallicarum
partium fuissent hospitij mens
æque iure violator Ferdinan-
das, & Alphòsus enecarunt, sic-
catosque, & odoribus conditos
habitu quo viuètes vsi fuerat,
& insignibus ostètarunt. Con-
cluderem postremò in arcula
illud. Cæterum, quia arcule
conditio dubia, & illud quoq;
incertum, an debeat sub terra
recondi, & sepeliri, an in Cri-

pta aliqua, an aeri exponi, &
oculis intuentium obijci: est
quoque, & illud consideratio-
ne, haud indignum, an debeat
aliud cum cadauere condi, an
solum reponi, eia prouinde sin-
gula perpendamus.

De primo cum sit illud om-
nium sententia ratum, eam esse
arcam eligendam, quæ putre-
dini magis contra nititur, ne
putrescente illa, contagione
computrescat cadauer, abij-
cienda erit abietina: eligenda
cedrina, plumbea, marmorea,
aut ex metallo conficta: qui
cineres tantum adseruabant,
ne dum probabant vrnulas ex
argento, auroe constructas,
sed & vitrea multis in vsu fuit,
nec non figulina; nunc quan-
do integrum seruare cadauer
est animus, placeat arcule ex
marmore, cedro, aut metallo
constructæ, ni quis vitream in
alia putet reponendam.

Quod pertinet ad aliud,
sub cripta reponerem illam,
aut in loco sublimi. Vterque
enim locus videtur à putredi-
ne esse quam maximè remo-
tus: Cripta nimirum, quia frig-
idus: sublimis, quia ventila-
tus.

De tertio. Insererent anti-
qui nummum in os mortui, ut
haberet defunctus, quod traie-
cturo Acheronti pro Naulo
solueret, alioquin ultra palu-
dem Strygiam, non deuexis-
set. Hinc Iuuenal. loquens de
quodam, extrema serè re-
rum omnium inopia oppres-
so, ait.

at illo

*Iam ſedet in ripa, ſcurumque
nouitus horret
Porihmaea, nec ſperat cenofi gur-
gitis alnum,
Infelix, nec habet, quem porri-
gat ore trisicim.*

Et Virg. Portitorem Caron-
tem appellauit, quia ab omni-
bus tranſeuntibus veſtigaliter
exigebat, & portoria: quo re-
ſpiciens Apuleius lib. 6. *Et in-
ter mortuos* inquit, *auaritia
vixit.* Indebant iidem in os
mortui potionem murrhatam,
vt ex leg. bus 12. tabular. li-
quet, quæ illam vetuere. Im-
ponebant autem, tâquam via-
ticum ad cœlura. Repoſuere
alij cariora quæque: Quamo-
brem cum auro, & argento tu-
mulati quidam hoc coniectum
in Dauidis ſepulchrum, ſed vt
tut. uſ. ſeruaretur, nam magna
ſemper fuit ſepulcrorum Re-
ligio, & illa violare ſummum
facinus habitum. Cum vxori-
bus alij: ſic apud Indos, quæ
vxorum, volebat videri ſtud. o-
ſiſſima viri, cum eodem libes,
& gaudens vrebatur: in quo-
rumdam corporibus, vaſa in-
uenta fuiſſe, teſtatur Beſſonius
lib. 2. de ſunere medicato c. 3.
quandoque arma, alias idola,
& ſimulacra quædam, interdum
numiſmata, in alijs de-
mum, qui literis operam dili-
genrer nauarant, libros; vnde
Rondoletius ſcribit, inter ſan-
ctiora ſua monumenta adſer-
uare quædam papiri folia ara-
bicis literis conſcripta, quæ re-
pererat in thorace cuiuſdam

cadaueris, nuper è Memphide
nauigio, in Marſiliam aſporta-
to. Babilia Martyr cum com-
pedibus ſuis, & catenis, vt ſe-
peliretur orauit, eam vt ſubdi-
dit ob cauſam: *vt mihi inquit,
ſacenis ſint ornemento.*

Quantu autè gaudebât quiq;
cum rebus ſibi caris tumulari,
tantumdem triſtabantur, ſi
quid inſenſum mortuo repo-
ſuiſſent. Hinc Aufon. in pa-
rentalibus epithaph. 27.

*Troas Achylleo conuulſa Poli-
xena buſto,*

*Maluerat nullo ceſpite, ſuncta
tegi:*

*Non bene diſcordes tumulos mi-
ſcetis Achui:*

*Hoc violare magis, quam ſe-
pelire fuit.*

Nihil cum cadauere huma-
no, permittit humari Lycur-
gus, ſed in punicea veſte, & fo-
lijs oliuæ componi iuſſit.

*Plutare.
in eius
vita.*

Laudo ego eorum ſenten-
tiam, qui cum rebus cariffimis
tumulari gaudent; quia tamen
nihil æquè ac Chriſtum, quæq;
Chriſti ſunt cara habere debe-
mus, ij mihi maximè laudan-
di videntur, qui cum aliqua
Chriſti imagine, aut Sancti ali-
cuius reliquia tumulari gau-
dent. Reijciendi contra, qui
cum auro, argenteouè, eſca, aut
libris, aut alio cum quo vix-
erant iucundiſſimè, teſtamen-
to iubent ſepeliri; nullius enim
uſus eſca mortuo, non libri: au-
rum, argentum, aut aliud ca-
dauer contumulatum, tantum
abeſt, vt poſſint noſtrum de-
functum iuuare, vt certò offen-
dant;

*Egeſippus
et Iose-
phus.
Herodot.
lib. 1.
Lege ſtea-
trum vite
burn. vol.
2. tom. 2.
pag. 570.
col. 2.*

dant; nãm aurum, argentum uè reconditum sitiente, auri, argenti uè cupidine tracti, violabunt sepulchrum. Cõtumulatum aliud cadauer, dum sibi proximè adhaerens, contagio inficit, putredinem, quam omni studio procuramus arcere, facillimè infert. Christi itaq; imagine, aut Sancti alicuius reliquia, comitatus defunctus tumuletur.

De Monumenti qualitate, seu titulo. Cap. 44.

Persoluimus pensum nostrum, & quod suscepimus opus, ad umbilicum, ni fallor, perduximus; docuimus. n. quã nobis præposueramus methodum, siccandi nimirum cadauera, & à calore ambientis vindicandi; quare, & præseruandi à putredine, quod nobis in voto, & cuius gratia laborem hunc vniuerium suscepimus. Illud fortasè modò esset reliquum, quod & Veturam illam Antiquorum Præficam iustis peractis, alta voce legimus proferre solitam. s. vt clamarem, ilicet, hoc est ire licet; peracta. n. iusta sunt, data abundè fabula, additus supremus actus, peractus. Quoniam verò præter hæc, quæ huc vsq; dicta sunt, multo plura fecitasse antiquos in funeribus legimus; Quis .n. ignorat, præter hæc, tumulos sparuisse floribus, apparasse cõuiuia, accèdasse lumina, adhibuisse custodes, lanitores, respersisse vi-

no, adhibuisse ludos, & varia genera ludorù? propter hanc causam, ne nostram quis focordiam accuset, quod multa omiserimus, aut quia non vidimus, aut quia ineptè contempsimus, plus ultra, est animus progredi. Vela ergo contracta iterum explicemus, atq; ne quid per incuriam elabatur, omnia hac perpendamus; sic enim puto fastigium impostum iri. Primum ergo illud in examen adducemus, quæ nãm monumenti qualitas eligenda. Ne tamen in ambiguo laboremus, & magno cum dedecore, priusquam è portu egressi fuerimus, nauim illissee videamur, & quod aiunt in portu ipso imegisse, placet aduerte, non esse in animo quærere, an sint sumptuosa illa monumenta extr. enda, Mausolea dicta à Mausulo Carie Regulo, cui mortuo Arthemisia vxor condidit, atq; eiusmodi ostentationis, vt inter septem orbis miracula reponi, dignũ censuerit Antiquitas; nam hoc age amabo, superfluum illum sumptum in constrnendis illis Pyramidibus, Mausoleis, atq; huiusmodi: quis neget esse prorsus inutilem? superuacuum, & merè barbaræ vniuersæ plebis miraculum? & vt optime Plinius, *Regum pecunia ociosam, atq; stultam ostentationem?* Quin si causam inspicias, inuidiosa illa est, & odiosa simul, nam quid inuidiosus, quam pecunia abuti, ne hæredes ipsa vtantur? turpiter effundere

funderè illam, ne sit plebs ocio
sa; ac si in laudatum vsùm non
potuisset eadem absumi. Ergo
mittamus, Ægyptij narrent,
atq; laudent mira, & memo-
randa hæc pyramidum, ac
Mausuleorum extrema cacu-
minaria stent modo, quod Pli-
nius, ait, in raphanos, allium, &
cepas, mille octingenta talenta
in illis construendis erogata:
moderata nos capiunt, & cum
Platone, moderatum in extruè-
dis sepulchris, probamus sum-
ptum. Quare neq; illud mora-
mur plures ne sint admouen-
dæ statuæ; vel columnæ: id
quæro dumtaxat, an admouè-
di tituli monumento. Est au-
tem titulus oratio seu soluta,
seu metrica, tumulo inscripta,
defuncti nomen, ætatem, con-
ditionem, mortis genus, merita,
dignitates, laudesq; cum ani-
mi, tum corporis, breui, graui-
ter, & cum quadam commise-
ratione complectens. Oratio-
nem quamcumq; esse titulum,
qui, & epithaphium dicitur ab
alijs verò elogium: potest faci-
lè colligi ex varijs antiquorù
monumentis: vt propterea nõ
possim non mirari Iacobum
Pontanum, qui lib. 3. poet. in-
stit. c. 14. metricũ epigramma
voluit esse epithaphium; & si
.n. versu titulos scribere, vsque
adeò fuerit consuetũ, vt pro-
pterea titulũ, carmen appella-
rit, Virg. quo circa scripsit.

*Et tumulum facite, & tumulo su-
peraddite carmen.*

Vtroq; tamen stylo grauissi-
mos scriptores fuisse vsos, vsq;

adeò est clarum; vt omnino
ociosi esse putem in re hac de-
mõstranda, tempus inutiliter
terere. Dicimus esse inscriptã
tumulo, vt aliquod ponamus
discrimen inter epithaphium,
& epicedium, necnã, monu-
diã, & si paulo aliter hæc
distinguat Scaliger lib. 1. Poët.
c. 50. & lib. 3. c. 122. enimverò,
quamquàm epicediũ, sit Ora-
tio explicans hæc eadem, non
est tamen oratio inscripta tu-
mulo, sed aut dicta in funere,
a t commẽdata typis, qualia
apud Papinium: quo fit, vt bre-
uitatem non requirat, quam in
tumulo desiderat omnes, præ-
sertim verò Plato, qui ea con-
ditione permisit, vt laudes mor-
tui in lapide incidantur, ne vi-
trã quatuor versus excurrat
oratio: discriminis huius ratio
est; quia in tumulo Viatores
alloquimur: in nenijs eos, qui
ad funus cohonestandum cõ-
uenerunt non potest autem mul-
tis detineri viator; possunt alij.
Propterea Propert.

*Hoc carmen, media dignum me,
scribe columna:*

*Sed breue, quod currens ue-
stor ab urbe legat.*

Ne putes tamen vsq; adeò re-
ligiosè breuitatem in tumulo
desiderari, vt tamquàm vitio-
sos, eos omnes reijciã, qui qua-
tuor longis versibus, vt Plato
dicebat, non comprehendun-
tur; nam multos videre est ti-
tulos longiores: sed quo bre-
uior, eo elegantior habebitur.

Deducitur secundo ex di-
ctis, posse epithaphium ab eo-
dem,

K

dem, dum adhuc viuit, inscribi tumulo; Epicedium, cum sit oratio dicta, nõ nisi ab alio scribi potest. Præter hæc, quod debeat hæc oratio explicare nomen, potest inde colligi, vt mittam argumentum, quod ab inductione peti potest, quia tumulo nomen, hanc ob causam vocabant antiqui, & titulum scribere, nomen signare dicebant. Virg. 7. Æneid.

offiq; nomen

*Hesperia in magna, si qua est,
gloria signat.*

Et 2. Æneid.

*Iacet ingens littore trucus
Amulsumq; humeris caput, &
sine nomine corpus.*

Ouid. quoq; 12. metamor.

*tumulo quoq; nomen habenti
Inferias de derat, cum fratribus
Hector inanes.*

Ex his infero, non carere vitio ea epitaphia, quæ breuem quamdam continent sententiam, præterea nihil, cuiusmodi est illud.

*Fui. non st. estis, non eritis.
nemo immortalis.*

Et illud,

*Vixi, dum vixi bene: iam
mea peracta:*

Mox vestra agetur fabula.

Valete, & plaudite.

Quibus simile illud. Ausonij.
*Non sum, nec fueram, genitus tamen
è nihilo sum:*

*Mitte nec explore singula: alis
eris.*

Illud Virg. dignum, quod quisq; miteatur.

Daphnis ego in syluis, hinc vsq;

ad sydera notus,

Formosi pecoris custos, formosior ipse.

breuiter. n. grauiterq; nomē, vitæ genus, & laudes animi corporisq; complectitur, & aliud *Mantua me genuit; Calabri rapuere: tenet nunc*

*Parthenope: cecina pascua, rura,
Duces:*

Duobus. n. versibus docet vbi natus, vbi mortu⁹, vbi cõditus, quam exercuerit artem: quot monumenta, & quæ reliquerit: nec vllam reperire voculam est, non necessariam.

Hæc itaq; si est natura tituli, seu epithaphij, certum est esse hæc monumento inscribenda Virg.

Est tumulum facite, & tumulo superaddite carmen.

Auson. in parent.

Gaudent imposti cineres, sua nomina dici.

Frontibus hoc scriptis; & monumenta iubent.

Ille etiam masti, cui defuit urna sepulchri.

Nom. ne ter dicto, penè sepultus erit.

Prudentius de passione Hippoliti Episcopi, & martyris.

Innumeros cineres sanctorum Romula in vrbe.

Vidimus & c.

Incisos tumulis titulos, & singula quænis

Nomina, difficile, vt replicare queam.

Fluima literulis signata sepulchra loquuntur.

Martyris, aut nomen, aut epigramma aliquod.

Onu-

Onūphrius quoq; Panvinus lib. de cęmeterijs testatur, multa martyrum Sęctorum sepulchra epitaphijs à Papa Damasō cōpositis exornata. Adde & rationem. Nam his samę æternitas conseruatur: his virtus clarorum viroꝝ inter emortuos illorum cineres reuiuiscit: his gentis nobilitas plerumq; probatur; vt n. Suetonius in Vespas. c. 1. Vespasiorum monumenta à Nursia, vsq; ad Spoletum complura, magnū indicium fuerunt splēdoris familie, & vetustatis, quām à maioribus traditam, Posterī sola virtutis emulatione, tueri possunt, & propagare. Non erat præterea datum omnibus, vt proprium possent nomen scribere, sed viris dūtaxat, qui strenuē pugnant in bello, & ijs mulieribus, quę piē, præclareq; interijssent, vt habetur ex Rhod. gino lib. 17. lectionum antiq. cap. 19 & vt idem ibid. supprimebatur in pœnam eorum nomina, qui laqueo sibi gulā fregerissent. Alteri etiam, qui nomen se amisse somniarat, exitum est præmonstratum. Quare in laude defuncti est epitaphium inscribere, eamq; ob rationem, inscribendum.

Debeat ne tumulus floribus respergi, aut coronari Defunctus. Cap. 45.

Neutrum facere præcis Christianis placuit. Vn-

de cū illud ijs Gentiles obijcerent non floribus caput nectis, non corpus odoribus honellatis, reseruat is unguenta funeribus, coronas etiam sepulchris denegauit: hæc respondere solitos paulò infrà docet *At enim nos exequias adoramus, eadem tranquillitate, qua viuimus: nec adnectimus arefcētem coronam, sed à Deo æternis floribus viuendam sublinemus.* Causa fuit spīneæ Christi Coronæ reuerentia. Quo pariter factum est, vt Gotthifredus Bullionius recuperata iam Hyerosolima coronari noluerit, nefas esse arbitratus, ibi caput aurea exornare corona, vbi sūmus ille Regum Rex Christus, spīneæ, ob ludibrium fuerat redimitus. Displicuit idem Anacreonti Poetæ, vnde ait ex translatione Henrici Stephani.

*Potius manente vita
Roseas meo corollas
Capiti, ferasq; odores.*

Nec aliud faciendum esse alij suadent; nam si monumenta Antiquorum euoluamus, & coronarum vsus velimus inquirere, inueniemus faciliè, his ornatos conuiuias, conuiuij ministros, coronata vina, victimas in sacrificijs, mensas demum rosas, & multiplici florum varietate resperfas. Quare cum nihil firx commune conuiuiis, & mortuis, mensę, & tumulo: nulla videtur posse fingi ratio, quæ coronandos esse Defunctos suadeat.

Coronare nihilominus placuit antiquis Plin. & tam tunc

K 2 corona

Minutus felix.

Baron. tom. 1. anno Domini 34. us. 86. Tyrus in Hist.

Lib. 21. c. 23.

Lib. 10.
cap. 43.

corona, Deorum tantum honores erant, & Larium publicorum, priuatorumq; & sepulchrorum, ac Manium Narrans idem funus, quo coruus à Pcpulo Romano est deductus, funus inquit in humeris aliti celebratum exequijs: constratum lectum super Æthiopum duorum humeros, præcedente tibicine. & coronis omnium generum. Nec tumulis mox sepultorum tantum eoronæ coniectæ, sed & iam diu sepultis, & ferta, & flores soluti, resperfi. Tibul.

Lib. 2.
eleg. 4.

Atq; aliquis senior veteres veneratus amores,
Annua constructo, ferta dabis tumulo.

Anacreon de Rosa.

Quid dicam? & illa multis
Medicina certa malis:
Næc inutilis sepultis.

Lib. 5.

Hinc Virg. inducit Æneam, purpureis floribus Patris tumulum aspergentem, & lib. 6. volens Marcelli manes venerari, ait

Manibus date lilia plenis,
Purpureos spargam flores, animamq; nepotis,
His saltem accumulæ donis, & fungar inani Munere.

Capitolinus in vita Marci Aurelij. tantum inquit, honoris magistris suis detulit, ut imagines eorum aureas in Larario haberet. & sepulchra eorum additis hostijs, ac floribus semper ornaret. Achyllis sepulchrum, ferunt apud Theffalos amarantho exornatum, ob bellicam, qua floruit virtutem: indeq; morem natum Philostratus scri-

bit, sepulchra amarantho coronandi: nec nostris displicuit, quamquam displicuerit primis Christianis. Prudentius,

Nos tecta fovebimus ossa
Violis, & fronde frequenti,
Tumulumq; & frigida saxa.
Liquido spargemus odore.

Eiusdem moris meminit Hyeronimus, nec reprehendit. Cæteri inquit, mariti super coniugum suorum tumulos violas spargunt, & rosas, floresq; purpureos, aq; pectoris sui dolorem his officijs consolantur. D. Aug. inter varia miracula, quæ facta tradit, ut Gentiles ad Christi fidem allicerentur. Fuit inquit ibi vir in ordine suo primarius, nomine Martialis, ævo iam grauis, & multum à Religione abhorrens Christiana. Habebat sanè fidelem filiam, & generum eodem anno baptizatum: Qui cum agrotantem multis, & magnis precibus, & lachrymis rogarent, ut Christianus fieret, prorsus abnuitt: eosq; à se turbida indignatione submouit. Visum est genero eius, ut iret ad memoriam Sancti Stephani, & illic pro eo quantum posset, orare, ut Deus illi daret mentem bonam, qua credere non differret in Christum. Fecit hoc ingenti gemitu, & fletu, & sinceriter ardente pietatis affectu: deinde abscedens, aliquid de altaribus florum, quod occurrit, tulit: eiq; cum iam nox esset, ad caput posuit. Tunc dormitum est: & ecce ante diluculum clamat, ut ad episcopum curreretur, qui mecum foret: tunc erat apud Hispanem. Cum vero audisset eum absentem, venire præsbiteros postulauit. Puerant, & statim se crede-

re dixit admirantibus , atq; au-
dentibus omnibus , baptizatus
eſt . Hinc Bembus in tumulum
Sannazari ,

Da ſacro cineri flores : hic ille
Maroni .

Syncerus , Muſa proximus , ut tu-
mulo .

Et Pontanus .

Vnguentia , atq; roſam , & coſtum
properate puella

Et violam , & cunctas ſpargite
veris opes .

Spargite opes Arabum .

Quid de defunctis ? Contem-
perunt ne hoc fortaiſe , & fe-
cerunt nihili ? minime verò :
vehementer ab illis hoc expe-
ditum , & vt fieret , rogarunt ,
mandarunt . Epithaphium an-
tiquum .

Hoc rudis Auriga , requie-
ſcunt oſſa ſepulchro ,
Nectamen ignari fletere
lora manu .

Idem qui quadriugas , aude-
rem ſcandere currus ,
Et tamen à bijugis , non re-
mouerer equis .

Inuidere meis annis crude-
lia fata ,

Fata , quibus nequeas op-
poſuiſſe manus .

Nec mihi conceſſa eſt mori-
turo gloria Circi :

Donaret lachrymas , ne pia
turba mihi .

Vſſere ardentes intus , mea
viſcera morbi ,

Vincere , quos medica non
potuere manus .

Sparge preſor flores , ſupra

mea buſta , Viator ,
Fauiſti viuo forſitan ipſe
mibi .

Aliud .

Longius Patroclus , ſequa-
tus pietatem col . cent .
hortos eũ adificio huiſe ſepul .

Iuncto viuus donauit , ut ex
redditu eorum

roſa , & eſca Patrone
ſuo , &

quandoque ſibi pono-
rentur .

Plura inuenies apud Ma-
gium lib. 2. miſcei . cap. 2. Nea
reprehendere audebit hoc ali-
quis , ſi coronarum uſum ex-
ploratum habuerit , & quor-
ſum flores reperiſi . Sciendum
itaq; Coronas tanto in honore
habitas apud Priſcos fuiſſe , vt
Dijs dumtaxat ipſas , attribue-
re ſint auſi . Plin . antiquitus qui-
dem nulli niſi Deo dabatur : ob
id Homerus , ſolo tantum eas , et
id prælio uniuerso iribuit , uirum
verò ne in certamine quidẽ , ulli .
Eſt poſtea eadẽ Regibus con-
ceſſa , fuitq; Regiæ Maiestatis
inſigne , vnde ex coronæ caſu
coniiciebant cummuniter Di-
uinatores , fore , vt Regno Rex
deijceretur , vt in Henrico Se-
cundo obſeruatum reſert Po-
lyd . Virg . & Andrea Rege
Neapolitano Summòtius ; Hinc
quoniam , Sacerdotes præſunt
Pcpulo , ſeq; & alios regunt , vt
coronam in capite geſtarent ,
Eccleſiæ Rcmanc institutione
introducunt ; ſunt enim , vt
ait Gratianus , Reges , id eſt ſe , &
alios

Lib. 16. a

3.

Lib. 23.

hiſt. Angli:

In hiſton.

ſua .

alios in virtutibus regentes, & ita in Deo Regnum habent. Non neguerim alijs impulsos causis Cericos hunc modum tēdendi diprobasse, scio. n. id illis placuisse, quia ita attonsus est Petrus, & quoniam Petrus in Dominicę Passionis memoriam attonsus sic est, idcirco & ipsi qui per eandem passionem saluari desiderāt, passionis signū in vertice gestant, vt late docet Baron. tom. 1. Ann. Christi 58. num. 125. sed hanc potiore esse reor. Fuit deinde ad alia significanda translata, licet semper fuerint, aut eximia virtutis, aut victorię, aut illustris facinoris testimonium illustre. Quamēbrē, & eum, qui boni aliquid consuluisset, & alicuius artis Inuentorem, aut peritum, coronari solitum Plato innuit. Quo factum, vt Trasibulo, expulsis, & occisis triginta tyrannis, legeq; obliuionis iniuriarum inter ciues sancita, honoris ergo Populus coronam deditit, & Olympicę victorię victores, in suas Ciuitates reuersi, à suis ciuibus aureis decorantur coronis. Quamquā non statim id factum, sed in certaminibus primō fuit donum Athletarum, secundo excitatio, & plausus, tertio foliorū coniectio, quarto corona: quā pariter donati, qui benē administrassent Remp. Plin. fuit eadem Imperatoris clemētis data, postquam ciuiliū profanatione bellorum, meritum videri cepit, suum non occidere; sed quo

honoratior, testataq; foret virtus militiæ eorum animos inflammarent mirē; est à quinto multiplex corona vsurpata, nam obsidionalem, ciuicā, muralem, naualem, castrensem, & aureas inuenerē, isq; eos donabant, qui vrbes, castra, exercitus, obsidione liberassent, ciuē seruassent, vel primi obsessę Urbis muros subiissent, vt ibidem Plin. Gell. lib. 5. c. 3. Alex. ab Alexandro lib. 4. diē. genial. c. 28. Petrus Gregorius lib. 6. de Rep. cap. 20. Vuolphang. Lazius lib 9. de Rep. Rō. c. 28. & elegāter his verbis. Claud. docet.

*Sæpē Duces, meritis bello, tribue
re coronas:*

*Hunc cingit muralis honos, hunc
ciuica querens*

*Nexut: hunc domitis ambit' pro-
strata carinis.*

*Solus militiā mira, mercede in-
galm*

*Promeruit Stilico, sorore fereme
coronam.*

Vsurpārunt demum coronas Prisci in conuiujs, & arcē tempora laneis, lineituē coronis circumligabant, ad arcendam, vt omnes vnanimiter docent, eam, cui maximē dediti erant ebrietatem; nām ad strictis compressisq; arterijs, & vgnis, nullus patebat ad tus vapor. bus, qui à stomacho ad caput assurgētes ebrietatē, poterāt inducere: ob quā causā ad inhibendos defluxus, qui ad oculos, laudauit Arist. temporum vstionem: mox vt vtilita-

*In fine
Dialogi 6.
in Alcib.*

*Probus in
eius vita.*

*Clemens
Alexan-
drinus 2.
pædag. 6.
8.*

*Sett. 5.
probl. 31.*

ti,

ti, iucunditatem, & ornatum adiungeret, faſcijs illis victiſq; flores, frondeſq; addidere, aut dimiſſis laneis, lineiſue inuolucris, coronas ex varijs florum foliorumq; generibus ſunt aggreſſi contexere, quæ odore nares recrearent, & caput, oculos colore oblectarent; refrigerante vi vapores repellerent, aut leui calore, ad apertis meatibus, aſurgentes halitus diſcuterent, aut ſaltem facerent, vt ijdem leniter perſpirarent, vt Athen. lib. 13. c. 12. Rhodigin. lib. 27. c. 26. & Lorinus c. 2. ſap. verſ. 8. Neq; hæc inueniſſe ſatis fuit, explendis eorū voluptatibus, ſed auro, argento uè coronarum folia tegere, & precioſis vnguentis, modo ipſa, modo crines perfunder, ſtuduerunt: ac ſi parum eſſet, vt bene Mercur. florum odoribus perfrui, niſi vnguentorū odore eoſdem vincere, aut ſaltem dehoneſtare tentaffent. Habuerunt itaq; conuiuiales coronæ vſum triplicem; ſunt illæ ad inuentæ ad præcauendam ebrietatem, ſanitatēq; tuendam: ad voluptatem, & ornatum; vnde quia habentes florū coronam reuinctam ſuper oculos, variegato florum colore frui nequeunt, neq; odoris ſuaui- tate recreari; nam ad ſuper- nas partes elati halitus, nō poſ- ſunt naribus allici; hinc factum fortaffe, vt non tantum caput corona cinxerint, ſed collo ead- dem ſuſpenderint, caputq; & pectus, odoratis illiniuerint vnguentis, vt Athen. Hinc Ar-

chilocus apud eundem.
*Vnguento perſuſa coma, pectusq;
madidum eſt, amat. n. ſenex.*

Cumque explendis hæc vſibus roſa potiſſimum valeat; eſt enim floſ ſpectatiſſimus, mirè odoratus, quo fit, vt cor, & cerebrum, quàm maxime recreet: propterea factum, vt roſa potiſſimum vſi fuerint. Martial.

*Pingueſcat nimio madidus, mi-
hi crinis amomo,
Ornenturq; roſis, tempora ſubi-
libus.*

Ouid. 4. ſaſtor.

*Tempora ſutilibus, pinguntur te-
ſta coronis,*

*Ei laet iniecta ſplendida menſa,
roſa.*

Sap. 2. cum ætas noſtra imbecilla ſit, cui breuis, & vt ſumus, & umbra euaneſca: agite fruamur bonis præſentibus, & vitamur rebus natura, dum iuuentus adeſt; vimo precioſo, & vnguentis nos impleamus, & non ſinamus elabi ſtorem temporis: Coronemus nos roſis, antequam marceſcam. Flores pariter honoris cauſa reſperſos, docet clare Plin. lib. 21. c. 3. habet. n. florum quidem P. R. honorem, Scipioni tantum adhibuit & paulò infra, aſſes er- go contulit populo, ac ſunus elo- cauit, quæq; præſerebatur, flores è proſpectu omni ſparſit.

Cæterum ſi hi coronarum ſunt vſus, & inuentæ iſtæ ſunt ad decorem, ſanitatē tuendam, voluptatem, ornatum; deduco ex his aperte quosdā ſaltem mortuos eſſe coronandos enim uerò ſi fortiter præ- liantes, & ſtrenue, varijs deco-

K 4 rabantur

g. variar.
c. 9.

rabantur coronis à Romanis ;
 cur Christianos pro salute p. q.
 liantes æterna , hostesq; multo
 fortiores vincentes , coronis nõ
 dignos censuimus ? equidem
 maioris longè virtutis est , stuã
 rem flammam libidinis exting-
 guere , quam flammam in vrbe
 grassantem comprimere : titil-
 lantes senius & rationis impe-
 rium detrectantes coercere ,
 quam hostilem exercitum de-
 bellare : maioris demum mo-
 lis se ipsum , quàm alios vincere
 Prou 16. qui dominatur ani-
 mo suo , fortior est expugnatore
 urbium . Quare dignus est hos
 coronare , quam illos . Hos in-
 quam , qui sanctitate præclari ,
 non in vniuersum , & indisci-
 minatim quoscumq; nam non
 omnes sensus reluctantes coer-
 cent , & rationis imperio subij-
 ciunt .

*Sint ne epula tumulo infe-
 renda . Cap. 46.*

Inferbant Romani . Virg.
 3. Æneyd.

*Ergo instauramus Polydoro fu-
 nus . & ingens*

*Aggeritur tumulo tellus : stant
 manibus ara*

*Cæruleis mæste vitis , atraq;
 cupressi*

*Et circum lides ; crines de mo-
 re soluta .*

*Inferimus tepido spumantia Cym-
 bia lacte*

*Sanguinis . & sacri pateros , ani-
 mamq; sepulchro*

*Condimus , & magnum suprema
 voce siemus .*

Et lib. 6.

*Hoc magis inceptos Genitori in-
 staurat honores .*

*Incertum , geniumne loci , famu-
 lumue parentis .*

*Esse putes ; cædit , quinas de more
 bidentes ,*

*Totq; sues rotidem nigras ter-
 ga iuuenos ,*

*Vinaq; fundebat pateris , ani-
 mamq; vocabat*

*Anubisa Magni , Manesq; Ache-
 ronæ remissos :*

*Nec non , & socij , quæ cuiq; est co-
 pia , lati .*

*Dona seruis , ònerantq; aras , ma-
 stantq; iuuenos .*

*Ordine abena locant aliq; , fusiq; per
 herbam*

*Subijciunt veribus prunas , &
 viscera forrent*

Varro , vt ex Macrobi habetur
 lib. primo Saturn. ferialiũ
 dies , ita doctos putat , à ferien-
 dis pecudibus , vel à ferendis
 epulis ad sepulchra . Festus in
 voce , serialia , ferie erant Roma-
 nis , Dijs Manibus sacrate : ita
 dicit à ferendis ad tumulum epu-
 lis . Donat. in voce Silicernum ,
 est inquit Silicernium cæna , quæ
 inferitur Dijs Manibus : vel quod
 eam silentes cernant umbræ , vel
 quod , qui hæc inferunt , cernant
 neq; degustant , nam de ijs quæ li-
 bantur i feris , quisquis , aut edit ,
 aut bibit , funestatur . Infer-
 bant autem , quia sibi persua-
 serant , mortuorum Man. sad
 sepulchra , vitrò , citroq; com-
 muncare , sanguinemq; cæsarum
 victimarum potare . Sed vt me-
 lius moris huius exordia no-
 scantur , & occasio , scire oportet ,

ret, priſcoſ Platonem ſequutos, opinatos fuiſſe, animum noſtrum, prius quàm in tetrum hoc corpus caducumq; immittatur, æthereo quodam corpore, tanquam veſte ſimpliciſſima indui: circumiecerunt præter hoc, aliud corpus eidem animo, tenue illud quidem, & ſimplex, ſed ſuperiore, longe minus illuſtre, ac ſplendidum; non.n. erat æthereum, ſed ex elementorum permixtione concretum: quoniam vero aer excellebat, aerium illud appellabant. Dudbus hiſce corporibus ſtipatum animum, in tertium hoc mortale, & caducum comiciebant, & iſdem comitatum poſtea, autumabant fracto hoc carcere ciuem fieri Deorum, relegari ad tartara, hac illac vagari, poſſimū vero gaudere, & vicinia cadaueris, & honoribus, quibus corpus vita iam functum, viuentes proſequuntur. ſubiraſci homicidis, quorum culpa ante diem è corpore extruſus fuit. Propterea ſugebat Anna aerē. Didonis cadauer ambientem, vt vna ſecum, exugeret ſpiritum circa ea loca vagantem.

extremum, ſiquis ſuper habitus errat,

ore legam.

Æneas Manes Anchylis ſalutabat.

iterum ſalvete recepti.

Nequicquam cineres, animaq; vobisq; parentis.

Propterea Dido Æneæ ingrato, alioquin, & à quo grauius erat offenſa, minitabatur.

Omnibus umbralocis adero, dabis improbe pœnas;
Remus eleri.

Sæue Celer, crudelem animam, per vulnera reddas,
Viq; ego ſub terras ſanguinolentus eas.

Et Nero, occiſa matre ſæpe conſeſſus exagitari ſe materna ſpecie, verberibus furiarum, ac lædis ardentibus. Quin facto per Magos ſacro, euocare Manes & exorare tentauit. Demum quia habebant iſdem pro certo, gaudere epulis animam, idcirco Polydoro Æneas & Anchilæ parentalia inſtituit. Hinc verò natum hunc morem, confirmatur ſecundo ex Diuo Auguſt. nam homilia 15. de Sanquæ eſt ſuper Cathedram S. Petri habet. *Miror cur apud quosdā infideles hodie, tam pernicioſus error inreuerit, vt ſuper tumulos Defunctorum cibos, & vna conferant, quaſi egreſſa de corporibus anima carnales cibos requirant.*

Suet. in vit. Ner. c. 34

Circumfertur, ritus huius auctor Æneas, ni velimus Ouidio fidem denegare, habet n. 2. ſaſt.

Hunc morem Æneas, pietatis idoneus auctor
Attulit in terras, iuſte latine tuas.

Ille Patris Genis ſollempnia dona ferebat:

È ſimo populi ritus, edidicere nonos.

Fouit eundem, ſacerdotum malitia; cedebat.n. hoc eorum commodo bifariam, primum, quia illarum epulis paſcebantur,

vt

vt habetur cap. vlt. Danielis.

Secundo, quia vbi aliquis absque hærede decedebat, aut legata pro epulis pecunia, obliuioni tradebatur, septem virum opera, Collegio Pontifici applicabatur, vnde opulentiores euadebant, vt Blond. lib. 2. Romæ triumph.

Objicies, nefas erat vesci epulis oblati Manibus, ergo falsò dicitur, his Sacerdotes nutritos. falsò pariter asseritur, legatam pro epulis pecuniam, in proprios redditus conuertisse; faba enim offerebatur Manibus, Sal, apium, legumina, oua, mola salsa, aut duo lactis cyathi, duo sanguinis, totidemque vini, vnde Virgil. 5. Æneid.

Sic fatus velas matera tempora myrto:

Ille at cõcilio multis cum millibus ibat

Ad tumulum, magna medius comitante caterua.

Hic duo ritè mero libans carcheisia Baccho

Fundit humi, duo lacte nouo, duo sanguine sacro,

Purpureosque iacit flores, ac talia fatur.

Et 3. Æneid.

tepido spumantia cymbia lacte sanguinis, & sacri pateras

vel vt D. Aug. refert 8. de ciuit. 27. & 6. confes. 2. pultem, panem, & vinum vnde Quid. 2.

Factor.

Parua petunt Manes, pietas, pro diuite grata est

Assumere, non auidos, styx habet ima Deos.

Tegula proestis, satis et vela: sa coronis,

Et sparsa fruges, paruaq; mica salis.

Inq; mero, molita Ceres, violæq; soluta,

Hæc babeat media, testa reliqua via.

Quare non est verisimile, exiguum pecuniam sacris his destinatam, Sacerdotes suffuratos fuisse. Quid si monstremus, non esse hæc tantum oblata, sed multo plura, & meliora? non ne omnis tolletur suspitio, & dubitatio proposita euanesceat? Ita certè: proinde hoc agamus. Virg. 5. Æneid. exponens epulas ab Ænea oblatas, Manibus Patris sui Anchisæ, ait.

Cædit quinas de more bidentes Totque sues, totidem nigrantes

terga iuencos,

Vinaque fundebat patheris, animamque vocabat

Anchysa Magni, Manesq; Achæronie remissos:

Nec non, & socy, quæ cuique est copia, læti

Dona ferunt, onerantque aras, mactantque iuencos.

Ordine abena locant alij, fusiq; per herbam

Subijciunt verubus prunas, & viscera torrent.

Nec Quidius discrepat; Nā quamquam parua, satis esse Dijs docuerit, subdit tamen, non esse propterea vetitum, quin plura adijcerentur, habet enim.

Nec maiora veto, sed & his placabilis umbra est:

Adde

*de precibus, poſitis, & ſua
verba facta.*

Placuit quæque alijs eſeas
tumulo inferre: non quod ijs,
aut paſci animas Defunctorum
putarent, aut delectari, ſed vt
ijs paſti viuentes, qui accurre-
bant, pro anima defuncti, ora-
rent. Poſſem hoc multis pro-
bare, ſed quæ a ſatis lucis acce-
det, ſi afferamus hic, quæ ſcri-
pta ſunt, in quodam ſaxo anti-
quo, quod Rauennæ habetur
apud ſacram Petri Apoſtoli
ædem; quæ Seraphici Franciſci
Ordinis habitatione, eſt no-
tior, id faciemus.

*D.M. Flauia Quinti Filij
ſalutari Coniugi cariſſi-
ma, Lucius Publicius
Italicus Decurio, orna-
mentum ſibi, viuens po-
ſuit. Hic Collegio fa-
brum militia Rauenna-
tis, ſextertia triginta
uiuens dedit, ex quo red-
ditu, quotannis Decu-
rionibus Collegij fabrum
militia Rauennatis in-
ade Neptuni, quam ipſe
extruxit, die Neptuna-
liorum præſentibus ſpor-
tula, nummi bini diuide-
rentur; & Decurionibus
xxvij. centeni quinquaginta
quotannis darentur, vt ex ea ſumma, ſi-
cuti ſoliti ſunt, arcam
publiſtiorum Flauiani,*

*& Italici filiorum, & ar-
cam, in qua poſita eſt
Flauia ſalutaris vxor
eius, roſis exornent de-
nummis 25. ſacrificent-
quo ex 22. & de reliquis
ibi epulentur. Ob quam
liberalitatem, Collegium
fabrum militia Rauen-
natis inter benemeritos,
quotannis roſas ſupra ſe,
& Flauia ſalutarem
Vxorem eius mittendas
ex 35. ſacrificiumque
faciendum de 22. per
Magiſtros decreuit. P.
Helius Ciffus ſibi, & Li-
garia Arcimialti, viuens
poſuit in agro pedes 25.
infra pedes 25.*

Non eſſe tamen epulas ſe-
pulchro inferendas, commu-
nis omnium eſt ſenſus, qui te-
nendus. Et quidem, riſu eſſe
ſe, eos omnes excipiendos,
qui ea ducti cauſa, parentalia
faciebant, quod animas epulis
delectari putarēt, aperto cen-
ſat ſacræ Scripturæ testi-
monio; legitur enim cap. 30. Ec-
cleſ. num. 28. Bona abſcondita
in ore claſo, quaſi appoſitiones
epularū circumpoſita ſepulchro.
Quid proderit libatio Idolo?
nec enim manducabit, nec odo-
rabit: ſic qui eſſugatur à Domino
portans mercedes iniquitatis vi-
dens oculis. & ingemifcens: ſi-
cut ſpado completens Virginē.
& ſuſpirans. Demonſtrat idem
ratio; ſiquidem, vt bene Au-
guſt.

gust. Epulas, & refectioes, caro sanium requirit: spiritus autem, & anima his non indigent. Parare aliquis suis caris dicit, quod ipse deuorat: quod præstat ueniri, imputat pietati. Cessate ergo fratres, ab hoc gentili infidelitatis errore. Anima enim sanctæ, quæ in hoc sæculo, aut per uitæ innocentiam pura sunt, aut pœnitentiæ satisfactione purgantur, Saluatore nostro recipiuntur, & cum eo esse credendæ sunt secundum Apostoli dictum, cupio dissolui, & esse cum Christo. Animæ ergo fratrum parentumque nostrorum, minime citis carnalibus delectantur. Cessandi his magis possunt, quam delectari, si cum illæ in sacris sedibus sint, vos eas in terra esse credatis. Neque aliter suspicandum est, argumento ab umbris desumpto, sed cum Cicerone putandum: à sua quemque fraude, & suo terrore maximè vexari, à suis malis cogitationibus, conscientiaque animi terri: has esse impys assiduas, domesticasque furias, quas dies, noctesque parentum pœnas ab impijs filijs repetunt. In quam sententiam facit, quod à Tacito quoque lib. 6. annal. in hunc modum est scriptum, siuecludantur Tyrannorum mentes, posse aspici, lamiatu, & ictu: quando, ut corpora verberibus, ita sauuie, libidine, malis consultis, animi dilacerantur, quippe Tyberium, non fortuna, non solitudines protegebant, quintormenta pectoris, suasque ipse pœnas faceret.

Orat. pro
Resc.

An afferendæ, ut ijs saltem Sacerdotes refecti, & probi quique beneficio hoc deliniti, preces pro mortuo fundant? Partem, quæ affirmat, videtur sacra Scriptura suadere; legitur enim Tobix cap. 4. *Frangere panem tuum super sepulchra iustorum, & ne tradas ea iniustis:* quorum sensus est, cum elemosynam erogas pro Defunctorum salute, non nisi iustos pauperes, & Sacerdotes iniusta, qui hoc beneficio deuincti, preces pro mortuo concipiât. Clemens quoque Romanus lib. 8. Constitutionum Apostolicarum cap. 44. haud reprehendit huiusce generis conuiuia, sed ut seruatis legibus temperantiæ fiant, admonuit. *Qui inquit in exequijs mortuorum, ad conuiuium funebre, inuitati estis, ordine, & cum timore Dei epulamini, ut possitis preces, pro Defunctis adhibere Deo; qui enim Præbyteri, & Diaconi estis, debetis semper sobrii esse, tum uobis, tum alijs, ut possitis eos, qui incompositè, & immoderatè uiuunt monere.* Huic simile est, quod habetur in Concilio Coyacensi, anno Domini M L celebrato. Habet enim, *Clerici, & Laici, qui ad conuiuia Defunctorum uenerint, sic panem Defuncti comedant, ut aliquid boni pro eius anima faciant.*

Non esse nihilominus faciendum, quamquam iusta causa, piaque ducantur, monent multi grauissimi Patres: nam usque adeo præsens est abusu-
peri-

periculum, vt ne à ſanctiſſimis quidem Viris caueri poſſit . Concil. Cartag. tertium cap. 50. *Super mortuorum tumulos, nec bibere præſumans. Quod ſi fecerint, Canonicam ſententiam accipiant.* Huc quoque facit illud D. Pauli, *Numquid domos non habetis ad manducandum, aut bibendum? aut Eccleſiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent?* Nec putandum eſt aliter ſenſiſſe eos, qui maximè probant, vt huiusmodi epulæ ad ſepulchrum ferantur, nam nos quoque id admittimus, quamquam negemus, in Eccleſia eſſe deuorandas .

Quod ſi legamus, nonnullos, & doctrina, & vitæ ſanctitate præclaros celebraſſe conuiuia in templis, ſciatis multa à ſanctis viris permiſſa, quæ tamen nouerant aliter faciendâ, quod inde apertè colligitur, quia progreſſu temporis emendarunt . Vide Diuum Auguſt. 8. de Ciuit. Dei cap. vltimo .

Sint ne lampades ſuspendendæ ad Sepulchrum.

Cap. 47.

Non eſt difficultas, num ad fugandas tenebras, & illuſtrandos Defunctos, cerei accendendi ſint illis, ſuspendendæ lampades, aut monumentis eorum inferendæ lucernæ; Nam cum nullus ſit ſenſus in cadauere, non vis ali-

qua animæ ſuperſit, neq; anima circa monumenta vagetur, & corpori, quod paulo antea informarat, adſideat: non eſt cur ſimus ſolliciti, ne tenebræ perturbent Defunctum, vrgeant, affligant, eamque ob cauſam, de illuſtrando illo, cogitemus; noui enim, nec me latet, Laſtantium irridere Gẽtiles, quod hoſtias Deo, tamquam eſurienti maſtarent, vina tamquam ſitienti effunderent; lampadesque velut in tenebris agenti accenderent. Scio D. Hieronymum non excuſare errorem eorum, qui hæducti cauſa, cereos accendebant martyribus, quamquam laudet zelum, quippe honoris ergo accendebant: ſed quando dictum ſupra à nobis eſt, non eſſe abijcienda cadauera, quin pium eſſe curare illa, colere, & omni officio proſequi, dubitatio eſt, an eo vſque coli à nobis debeant, vt teneamur honoris, & officij ergo, eorum monumentis, accendere cereos, ſuspendere lampades, vel quod à præſcis factum, multi produnt, inferre lucernas. Exiſtimarunt multi, in pietate eſſe, hoc officij genus, erga mortuos non omittere; præſtarunt enim primi illi Chriſtiani, & monumentis Martyrum cereos accendebant: commendauit Diuus Athanaſ. & vt faciamus, hortatur, etiam inquit, *ſi in aere collocatus ſit ille, qui cum pietate diem vitæ extremū egit, tamen implorata Chriſti Dei ope,*

Hieron. aduerſus Vigilantium . Orat. de fidelibus Defunctis .

ope, oleum, & ceram, ad ipsius sepulchrum accendere, ne recuset: Quidam etiam seruos suos, sub hac conditione manumiserunt, & libertate donarunt, vt alternis mensibus lucernam monumento accenderent, & mortis sollempnia peragerent. *Mœnia* (habetur in I. Mœuia de manumiss. testamenti) *decedens, seruis suis Sacho, & Euthychæ Thyrena, libertatem reliquit his verbis. Sachus seruus meus, & Euthychia, & Thyrena Ancille meæ omnes, sub hac conditione liberi sunt: vt monumento meo alternis mensibus, lucernam accendant, & mortis sollempnia peragant.* Scio quoque alios, bona precatos, vt id facerent. Saxum antiquum.

Ane Septima: sit tibi terra leuis.

Quisque huc tumulo posuit ardentem lucernam:

Illius cineres, aerea terra tegat.

An tamen rectè fecerint, dubito, nec certi quicquam statuere audeo; ignis enim vt supra monstrauius, est inter honores augustales habitus, ne dum à Persis, sed Troianis, Albanis, Romanis, & quidem iure; nam vt ignis segregat, quæ diuersam, & variam naturam habent, vnit contra, quæ sunt eiusdem generis sic Princeps debet eos, qui sunt sibi subditi, in pace tueri, & seruare: serculos, & imperij frenum detrectantes, debellare: vt ignis, non putrescit,

quamquam cœtera omnia hâc labem sentiant: sic Princeps, etsi alij omnes in cœno vltiorum sedeant, debet tamen ipse omni labe corruptionis carere; nam nullius debet esse culpæ conscius, qui culpæ alicui obnoxios, vult corrigere. Vt in igne, duæ facultates obseruantur, & potissimum elucunt, vis combustiuæ, & illuminandi: sic Princeps, & comburere debet, & illustrare: vrere malos, & obpatrata crimina, pœna dignos: illustrare bonos, hoc est recreare, & moderato lucis calore fouere. Demum, vt luce extincta cœcutimus: sic vbi Princeps cœcutit, miserè vniuersi perimus. Quod si tanti ignis est habitus, nec par est honores augustales, cuiuscumq; indiscriminatim conferre: inepetè, & iniuste faciet, quicumque luce mortuos omnes, esse honestandos contendet.

Augetur difficultas, siquidè ignis, nedum Imperatoribus, prælatus, sed inter diuinos est relatus honores. Leuitici c. 6. vers. 12. *Ignis in altari semper ardebit, quem nuriet Sacerdos subiciens ligna manè per singulos dies, & imposito holocausto desuper adolebit adipe pacificorum, & vers. 13. Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.* Exod. quoque 27. *præcipe filiis Israel, vt afferant tibi oleum de arboribus oliuarum potissimum, piloque contusum, vt ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonii extra velum,*

*velum , quod oportuuum est te-
stimonio ; & collorabant eam
Aaron , & filii eius , vt vsque
mane luceat coram Dom: no. Per-
petuus eris cultus per succel-
siones eorum à filius Israel .* Num
reiecere Gentiles ? minimè ve-
rò quin in celebrioribus vene-
rationibus cereos, lampadēsq;
incendebant, vt supra mon-
strauimus. Quamobrem, cum
nullus vsque adeò sit impius,
vt diuinos honores hominibus
tribuendos censeat, pietatis ef-
se videtur, non accendere lam-
pades, cereosq; ad sepulchrū .

Censeo nihilo tamen minus,
non esse hoc simpliciter affir-
mandum, sed distinguendum
de mortuis. Hunc in modum.
Vel is, qui perijt, est vir aliqui-
s fama Sanctitatis illustris, vel
est obscuri nominis homo, aut
licet sit nobilissimus, & fumo-
sis imaginibus clarus, nulla
tamen fuit virtute propri-
conspicuis. Priorum monu-
mentis suspenderem lampades,
& cereos accenderem .
Posteriores nego esse hoc offi-
cio prosequendos ; enimuerò
cum lux, non accendatur ad
tenebras fugandas, non in si-
gnum lætitiæ, ob quam cau-
sam Virgines ierunt Sponso
obuiam cum lampadibus, sed
in synbolum, & vt doceamus
ipfos præluxisse alijs, & cordis
tenebras illustrasse. non aeris :
illi erunt consequenter luce
decorandi, qui cæteros, & do-
ctrina, & opere illustrarunt,
hoc est voce, & exēplo, quid
cauendum, quid præsequi ex-

pedit, docuere ; qui nihil con-
spicuum edidere, digni sunt,
qui perpetuò in tenebris iac-
cant . Quamobrem, cum viri
virtutibus clari, sint tales, de
his enim dixit vera illa lux,
quæ omnem hominem illumina-
t. *Vos estis lux mundi : non
potest abscondi ciuitas , supra
montem posita : & illud , sic lu-
ceat lux vestra , ceram homini-
bus , vt videant opera vestra ,
& Patrem vestrum glorificent :*
horum sepulchro lampades
suspendendæ, cereiue accen-
dendi . Nempè facie præ ce-
teris digni sunt, qui faciem præ-
tulerint virtutis . Et iam vos ego
honeste Terris, decora celo
lumina, teque in primis horum
illustrator luminum lux ipse,
& veritas Iesu Christe oro,
quasi q; mihi, vt adsitis, nè in
his fati tenebris, squallore ca-
dauerum, & nocte maligna se-
pulchrorum, lux certa veritatis
subtrahatur .

Testor autem fontem ipsum
lucis nihil ingenio me meo
credere, e, facemq; semper spe-
ctare, quam Ecclesia præfert
Romana : Huic credere, hanc
sequi, præterea nullam : ad
cuius reuocari libellam volo,
quæ dixi, quæ scripsi omnia :
Si quid exorbitat, præcidi,
atque abijci . Id feci, in
antepraxi medica, alijsque à
me aditis monumentis quan-
to magis in hoc ad relaxationē
animi exarato libello : quē tibi
Lector ita do, vt ad quietem
potius animi, quā ad discendū,
tibi legendum putes . Vale .

F I N I S .

ERRATA SIC CORRIGITO;

Pag. 2. lacerantur.	leg. laceratum.	112 ran.	leg. ranæ
15 sanctitatem.	leg. sanctitate.	113 elementaui	leg. elementalibus
20 mad.	leg. a.	114 dispersos	leg. dispersas
Ibid. Capiuaceus.	leg. Capiuacceus.	115 aut	leg. vt
ibid. Galeni.	leg. Galenum.	116 quarto	leg. quartum
35 lachrymæ	leg. lachrymæ.	122 tamen	leg. tamen
43 Prolandum.	leg. plorandum.	123 vt abundat	
45 dici	leg. diu.	127 cadaueram	leg. cadauerum
49 ex	leg. &	129 Propertius	leg. Propertius
50 inlixere	leg. infixere	130 Curatum	leg. Curatum
51 qua	leg. quo	131 vstioni	leg. vstiones
52 fe	leg. esse	133 etiam	leg. & iam
55 anima	leg. animæ	134 Heracitus	leg. Heraclides
ibid. animæ	leg. anima.	135 pic e, & asphalt.	l. pissasphalt
65 alij	leg. illi	136 habet proposita.	l. habet de proposita
66 nec	leg. non	139 adfunt	leg. addunt (ita)
68 huomini	leg. homini	140 turtela	leg. tutela
69 elemetali	leg. elementalibus	ibid. narium	leg. narium
76 interim	leg. interim	142 uatura	leg. natura
ibid. corporibusq;	leg. corporibus	ibid. mens æque	leg. mensæque
78 cœui	leg. æui	ibid. violator	leg. violato
79 ferreq;	leg. ferrog;	144 p: æposueramus.	l. propofueramus
82 coeui	leg. cœui	ibid. sparuisse.	l. sparisse
ibid. cadauere	leg. cadauer	ibid. constrnendis	leg. construedis
ibid. Grœui	leg. Græci	149 reperi	leg. reperi
ibid. ihumato	leg. inhumato	ibid. Pepulo	leg. Populo
83 Cymici	leg. Cynici	150 tendendi	leg. tendendi
89 ad vndiq; enim.	leg. vndiq; enim ad inferos	ibid. diprobasse	leg. probasse
91 deerat	leg. decrant	ibid. con abundat	ibid. a abundat
96 at higendis	leg. abigendis	151 fi	leg. fi
100 Tridinio	leg. Triclinio	152 patheros	leg. patheras
ibid. conuiuio	leg. conuiuio	153 eleri	leg. celeri
		156 Saluatore	a Saluatore

Imprimatur.

Jacob. Terragn. Vicar. Gener.

**Mag. F. Dominicus Grauiua Ord. Præd.
Cur. Archiep. Theol. Dep. vid.**

